

Hedendaagsche oeffenende heelkunde

<https://hdl.handle.net/1874/210379>

HEDENDAAGSCHE
O E F F E N E N D E
HEELKUNDE.

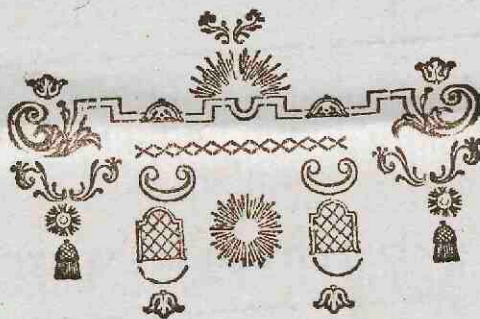
D O O R

DAVID VAN GESSCHER.

Heelmeester te Amsterdam, Lid van de Hollandsche Maatschappye der Weetenschappen te Haarlem, van het Zeeuwsch Genootschap der Weetenschappen te Vlissingen, van het Bataafsche Genootschap der Proefondervindelyke Wysbegeerte te Rotterdam, en van het Provinciaal Utrechtsche Genootschap van Konsten en Weetenschappen.

M E T P L A A T E N .

D E R D E D E E L .

TE AMSTERDAM,
BY de Wed: J A N D Ó L L,

M D C C L X X V I .

HEDENDAAGSCHE
BYZONDERE OEFFENENDE
HEELKUNDE.

ZEVENDE LEERSTUK.

VERHANDELING

DER

HEELKUNDIGE KONSTBEWERKINGEN.

I N H O U D.

De Konstbewerkingen in het algemeen.

- I LID. *De algemeene Konstbewerkingen.*
 - 1 HOOFDDEEL. *De Aderlating.*
 - 2 HOOFD. *Het Koppen.*
 - 3 HOOFD. *De Blaardragten.*
 - 4 HOOFD. *De Etterdragten.*
 - 5 HOOFD. *De Inkervingen.*
 - 6 HOOFD. *Het openen der Ettergezwellen.*
 - 7 HOOFD. *Het wegneemen van Beursgezwellen.*
 - 8 HOOFD. *De Hegtingen.*
 - 9 HOOFD. *De Wryvingen.*
 - 10 HOOFD. *Het Electrifeeren.*
 - 11 HOOFD. *De Brandingen.*
 - 12 HOOFD. *De Insputingen.*
 - 13 HOOFD. *Het zetten van Bloedzuigers.*
 - 14 HOOFD. *De onderschepping der Slagaderen.*
 - 15 HOOFD. *De Afzetting der Ledemaaten.*

II LID. *De byzondere Konstbewerkingen.*

I HOOFDDEEL. *De Konstbewerkingen aan het Hoofd.*

De Panhooring.

- *Wegneeming der Beursgezwellen van de Oogleden.*
- *Scheiding der saamengegroecide Oogleden.*
- *Operatie der nederhanging van het bovenst Ooglid.*

- De operatie der buitenwaards omgekeerde Oogleden.
- — — — der binnenwaards omgekeerde Oogleden.
- — — — der Trichiasis en Distichiasis.
- Wegneeming van het vleeschagtig Uitwas des grooten Ooghoeks.
- — — — van den Nagel.
- Operatie der Traanbreuk, en van de Traan-pypzweer.
- Schrapping des Bindvlies.
- Wegneeming van het Druifgezwell.
- Verwyding van den Oogäppel.
- Opening eener gantsch geslooten Oogäppel.
- Scheiding van het aangegroeide Druivenvlies.
- Operatie van den Stem.
- Wegneeming des Oogbals.
- Konstoogen.
- Oorspuitingen.
- Wegneeming van het vleeschagtig Uitwas des Geboorwegs.
- Opruiming van vreemde Ligbaamen, in den Geboorweg ingedrongen.
- opening eens geslooten Geboorwegs.
- Het Konstoor.
- De Operatie van den Neusprop.
- Het openen der toegegroeide Neusgaten.
- De Konstneus.
- Operatie der Haazelip.

I N H O U D.

De Wegneeming van Lipgezwellen.

- *Scheiding der saamengegroeide Lippen.*
- *Operatie eens lekkende Stenomiaansche Speekzelbuis.*
- *Doorbooring van den Kaakboezem.*
- *Wegneeming van de Uitwasfen des Tandvleesch.*

Het snyden des Tongriems.

- *Openen van Ettergezwellen in den Mond.*
- *Wegneemen der Amandelen, en van de Huig.*
- *Openen van het Kikvorschgezwel.*
- *Stoppen van een gat in het Verbemelte.*

De Tandzuivering.

- *Tandvulling.*
- *Tandtrekking.*

Het regten van scheef gegroeide Tandem.

De Stemping eener bloedvliet uit de Tandkassen.

- *Konst Tandem.*

2 HOOFDDEEL. *De Konstbewerkingen aan den Hals.*

De Strotsnede.

- *Halsdragt.*
- *Opruiming van vreemde Ligbaamen, gedrongen in den Slokdarm.*
- *Operatie van het Caput Obstipum.*

3 HOOFDDEEL. *De Konstbewerkingen aan den Tronk.*

De opbaaling der Tepels.

I N H O U D

- De opbaaling der Borsten.
- Afzetting der Borsten.
- Doorbooring van het Borstbeen.
- Borstopening.
- Stamping des Bloedvliets eener geöpende Tusschenribbige Slagäder.
- Buiköpening.
- Keizerlyke snede.
- Breuksnyding.
- Doorsnyding van de Kraakbeenige verëeniging der Schaambeenderen.
- Operatie der *Mater-lucida*.
- ——— der Vleeschbreuk.
- ——— der vernauwde Voorhuid.
- ——— teruggetrokken Voorhuid.
- aftapping der Pis by Mannen.
- ————— Vrouwen.
- Doorbooring der Blaas in den Endeldarm.
- Steensnyding.
- Operatie der Aarspypzweer.
- Opening eens gestooten Aars.
- ——— des gestooten Endeldarms.
- ——— eener ondoorboorde Roede.

I N H O U D.

De opening eener gestooten Schede.

— *Scheiding van de saamengegroeide lippen der Schamelheid.*

— *Wegneeming der Vleeschproppen van de Vrouwlyke Teel-
deelen.*

— *Afzetting der Roede.*

— ——— *des Kittelaars.*

— ——— *der Watervleugels.*

— *Klieving van den Pisweg by Mannen.*

Het verbinderen der tegenwillige Pisontlasting, by dezelve.

*De Werktuigen, dienende ter opvanging van de Pis, in ver-
scheiden gelegenheden.*

— *regting der Bogchels, en van de scheve Ligbaamen.*

4 HOOFDDEEL. *De Konstbewerkingen aan de bovenste Lede- maaten.*

De Aderlating op den Arm.

— ——— *op de Hand.*

— *Operatie der Slagaderspat.*

— ——— *van de Vyt.*

— ——— *van den Peesknoop.*

— *hereeniging der dwersch doorgesneden Peezen, van de
uitstrekkende Vingerspiere.*

— ——— *der dwersch doorgesneden Peezen van de bui-
gende Vingerspiere.*

I N H O U D.

De Afzetting des Arms, in het Gewrigt des Schoulers.

— *des Arms, binnen het bereik der driepuntige Armspier.*

— *gewoone Afzetting des Opperarms.*

— *Afzetting des Voorarms, in het Gewrigt des Elboogs.*

— *gewoone Afzetting des Voorarms.*

— *Afzetting der Hand, in het Gewrigt.*

— *van den Duim.*

— *der Vingeren.*

— *Scheiding der aanëengegroeiide Vingeren.*

— *Wegneeming eens overtolligen Vingers.*

— *Konstarmen.*

— *Konstbanden.*

Het schryfwerktuig, by het verlies van een gedeelte des Duims.

5 HOOFDDEEL. *De Konstbewerkingen aan de benedenste Lede-
maaten.*

— *Aderlating op den Voet.*

— *Operatie der Aderspat.*

— *Wegneeming der in het vleesch gegroeide Nagelboeken van
den grooten Teen.*

Het snyden, en uitroeijen, der Lykdoorns.

De hereeniging der gebrooken Band van den knieschyf.

I N H O U D.

De bereeniging der doorgesneden, of gebrooken, Pees van

ACHILLES.

— *opening des Beursbands van het Heupgewrigt ter verhoeding van Mankheid.*

— *Afzetting van den Dye, in het Heupgewrigt.*

— ——— *van den Dye, in eenig gedeelte zyner uitgestrektheid.*

— ——— *van het Been, in het Kniegewrigt.*

— ——— *van het Been, aan het benedenste deel van de Kuit.*

— ——— *van den Voet, in het Gewrigt.*

— ——— *der Teenen.*

— *Scheiding der aaneengegroeide Teenen.*

— *regting der gekromde Dye, Scheen- en Kuitbeenderen.*

— ——— *der Scheefstaande Voeten.*

— *Konstbeenen.*

H E D E N D A A G S C H E

BYZONDERE OEFFENENDE

H E E L K U N D E .

Z E V E N D E L E E R S T U K .

VERHANDELING DER HEELKUNDIGE
KONSTBEWERKINGEN.

De Konstbewerkingen in het algemeen.

§ 2890.

Eene *Heelkundige Konstbewerking*, is eene regelmaatige Werking van de hand des Heelmeesters, op eenig gedeelte van het Lighaam, ingerigt voornaamlyk, om de tegenwoordige gezondheid te bewaaren, de verloorne te herstellen, of gebreken, uit hunnen aart ongeneeslyk, zo veel mooglyk zy, draaglyk te maaken voor den Lyder.

§ 2891.

Alle Konstbewerkingen, hoe groot derzelve aantal ook zyn mooge, worden in 't algemeen onderscheiden in vier soorten; in de *Synibesis* naamlyk, de

III. DEEL.

B

Die.

Dieresis, de *Exeresis*, en de *Prothesis*. Van dezen heeft GOURMELIN de laatste agtergelaaten, en VAN HORNE heeft dezelve nog vermeerderd met de *Apheresis*, en de *Diorthosis*. Gelyk ik van gedagten ben, dat men, om nauwkeurig te zyn, deeze laatste verdeeling behoord aan te neemen, zal ik van het gewoone gebruik afwyken, en den lydraad volgen van VAN HORNE.

§ 2892.

De *Synthesis* is eene Heelkonstige bewerking, waar door men in hunne plaats brengt, hersteld, en behoud, de Deelen die daar uit geweeken zyn. Deeze bewerking wordt gelykelyk geoeffent aan de harde en aan de zachte Deelen. Aan de harde komtze voornaamlyk te pas in twee gelegenheden; in de Ontwrigtingen naamlyk, en in de Beenbreuken. Het Handwerk dat in het eerste geval gebruikt wordt, hebben de Ouden *Artbrenbolon*, en in het tweede, *Syntetbismus* geheeten. Aan de zachte Deelen geschied het insgelyks in twee omstandigheden; in de scheidung des geheels inzonderheid, en in de plaatsverandering der Deelen. In het eerste geval wordt het gedaan, of met eene nieuwe scheidung te maaken, gelyk in de Hegtingen met Naalden; of zonder eene dergelyke scheidung, als wanneer men de lippen eener Wonde, tot elkander brengt door Hegtpleisters, door den Verëenigenden Band, of door die beiden tevens. In het tweede geval, brengt men de Deelen, welke uit hun plaats geweeken zyn, daar weder in, met behulp alleen der Handen, en zonder tusschenkomst van eenig Werktuig. Dus, by voorbeeld, bewerkt men de binnenbrenging van het Net, der Darmen, en van de Lyfmoeder, welken, uit haare plaats geweeken zynde, een Breuk maaken. De Grieken hebben dit soort van *Synthesis*, *Taxis*, dat is, *Breuksberstelling* genoemd.

§ 2893.

De *Dieresis*, is het tegengestelde van de *Synthesis*, want het gene natuurlyk vereenigd is met elkander, wordt door deeze van eengescheiden. Men oeffent dezelve, even als de voorige, zoo wel op de harde als op de zachte Deelen. Den saamenhang naamlyk der harde Deelen wordt gescheiden 1. Door *Doorbooring*, 't zy met de gewoone Panboor, 't zy met die der Engelschen. 2. Door *Zaaging*, gelyk met de gemeene Beenzaag in de Afzetting der Ledemaaten, en met afzonderlyke kleine Zaagjes in sommige beledigingen der Hersfenpan,

of

of van andere Beenderen. 3. Door *Affnyding*, als geschied met verscheiden soorten van Bytels, Beentangen, of Beenscharen, by de wegneeming der Vingeren, Teenen, en in veele andere gelegenheden. En eindelyk 4. Door *Rasping* met zekere hier toe byzonder geschikte Werktuigen, in het Beenbederf, en by sommige soorten van Beenknobbels. De van een scheiding der zagte Deelen geschied op verscheidenerlei wyzen. Men kan egter dezelve gemaklyk onder vier soorten begrypen; de *Steek* naamlyk, de *Insnyding*, de *Uittrekking*, en de *Afbinding*. De eerste soort wordt geoeffent by het nederdrukken van den Staar; by de doorbooring van den Balzak, of des Buiks, in de Waterbreuk, en het Buikwater; by het openen van Waterblaasjes aan het Bindvlies, en in meer andere gelegenheden. De tweede soort is in een gemeen gebruik by het aderlaten, by het openen van Ettergezwollen, en in het algemeen, by alle voornaame Operationen der Heelkunde. De derde soort is voornaamlyk bepaald aan de behandeling der Neusprop: de wegneeming egter van een reeds los gemaakt Klier- of Beursgezwel, met de Vingeren, kan hier toe ook eenigermate gebragt worden. De vierde soort wordt inzonderheid gebruikt by de wegneeming der verharde Amandelen, in verscheiden soorten van *Watten*, in *Vleeschgezwellen* die met een smal- len voet uit de zelfstandigheid der Deelen voortspruiten, by de *Vleeschproppen* der Schede en van de *Lyfmoeder*, gelyk ook in sommige soorten van *Neusproppen*.

§ 2894.

De *Exeresis* is eene bewerking, door dewelke men uit het Lighaam, vreemde dingen, die hetzelfde hinderen, uithaalt. Deeze wordt, naar de verscheiden wyzen op welke die Lighaamen zyn ingedrongen, of by ons hebben plaats gegreepen, verschillend geoeffent; dat is te zeggen, met of zonder insnyding. Zy geschied zonder insnyding, wanneer men het vreemd of vreemd geworden Lighaam, door denzelfden weg doet uitgaan welke de Natuur hier toe verordent, of, die aan hetzelfde ten ingang gediend heeft. Dus wordt de Pis, door middel des Catheters, langs den Pisweg, uit de Blaas ontlast; en de vreemde Lighaamen, die in den Slokdarm, in de Neusholten, in den Gehoorweg, in de Schede, of in eenige andere natuurlyke of toevallige Holten zyn ingedrongen, gevormd, en opgehouden, worden op gelyke wyze, als zulks eenigzints mooglyk is, langs denzelfden weg, weder uitgenoomen. Zy geschied met insnyding, als 'er geene uitgang voor dezelve voorhan-

den is; als de weg die 'er is, ten opzichte van deszelfs ruimte, niet evenredig is aan de grootte van het vreemde Lighaam; of als men uit hoofde van den verren afstand van dit Lighaam, en de daar zynde opening, hetzelfde langs deezzen weg niet kan uithaalen. Groote Steenen in de Pisblaas beslooten, worden dus door de Steensnyding uitgehaald; en Kogels, Beensplinters, stukken van Klederen, of verzaamlingen van Etter, geplaatst op eenen verren afstand, of aan de tegengestelde zyde eener toegebragte Wonde, worden door eene Tegenopening opgeruimd.

§ 2895.

De *Prothefis* bestaat alleen in het aanzetten van een welpassend Konstlid, ter vergoeding van een verlooren, verminkt, of ontbrekend, natuurlijk Deel. Men doet dit tot *sieraad*, gelyk wanneer men een glazen Oog, een lederen Oor, of een zilveren Neus, de plaats doet inneemen van het ontbrekende; tot *nut*, gelyk een houten Arm of Been; en *uit noodzaaklykheid*, als het insteeken van een Prop, wanneer in het Verhemelte een gat is.

§ 2896.

De *Apheresis*, stelt niet anders dan de wegneeming van het overtollige; 't zy dat dit met de geboorte is medegebragt, of naderhand, op eene toevallige wyze heeft plaats gegreepen. Deeze wegneeming geschied somwylen zichtbaar; somwylen daarentegen, ontsnaptze alle onderzoek der Zintuigen. Tot de eerste soort behoort het afzetten van een zesden Vinger by voorbeeld; en tot de tweede, de wryvingen, voortgezet tot 'er eene verdunning der gewreeven Deelen op volge.

§ 2897.

De *Diorthosis* eindclyk, bepaald zig voornaamlyk tot het herstellen van mismaakte Deelen; 't zy dat deeze mismaaktheid afhanglyk is van eene ongelukkige Natuurspeeling, 't zy datze is voortgebragt door eenigerlei beleedigende oorzaken. Dus worden de aangebooren schieve Voeten der Kinderen, door zekere handgreepen hersteld; de Beenderen van den Schenkel, door Engelsche ziekte gekromt, regt gemaakt; en de schiefwordingen van den Ruggraad, vooral de Bogchels, verbeterd.

§ 2898.

§ 2898.

Van alle deeze verschillende foorten van Konstbewerkingen, zyn 'er door de Hedendaagfchen byna geene befchreeven, althans niet in leerftellige Werken, dan, waarin eenige fcheiding des geheels plaats grypt. Welk ook den grond van dit gebruik zyn mooge, de noodzaaklykheid egter vordert dat zy allen gekend worden, en het is om deeze reeden, dat wy gedagt hebben geene derzelve te moeten voorby gaan, dan die betrekking hebben tot de behandeling der Beenbreuken en Ontwrigtingen, door ons reeds befchreeven in het *Leerftuk der Beenziekten*.

§ 2899.

Geene Konstbewerking is 'er, of zy vordert van de zyde des Heelmeesters, verſcheiden Ontleed- Natuur-Werktuig- en Ziektekundige kundigheden; en daarenboven, ſommige Lighaamlyke, en Zedelyke hoedaanigheden, in de Inleiding deezer Werks opgeteld. Elk derzelve ook is onderworpen aan Wetten, welke wy terzelfder plaatze, onder de gedaante van Regelen hebben voorgeſchreeven, en die wy niet genoeg kunnen aandringen dat altoos ſtipatelyk in acht genomen worden.

§ 2900.

Gelyk men alle Konstbewerkingen, zeer gevoeglyk in *algemeene* en *byzondere* onderſcheiden kan, en deeze onderſcheiding zelfs, om verſcheiden redden noodzaakelyk is, hebbe ik my die verdeeling, in deeze Verhandeling ten rigtſnoer voorgeſchreven, en zal dezelve, met zoo veel nauwkeurigheid als my eenigzints mooglyk zyn zal, opvolgen.

§ 2901.

By ieder Konstbewerking in het byzonder, zal ik, voor zoo veel zulks elders niet geſchied zy, in eene Ziektekundige verklaring treden van het geval waarin dezelve moet gedaan worden; en niet overgaan tot deeze, dan na dat ik alvorens, de gantſche Theorie der Ziekte, hebbe afgehandeld.

§ 2902.

Ten opzichte van sommige Konstbewerkingen, zal ik de verschillende Manieren aanwyzen op dewelken dezelve tot hier toe, door de beroemdste Heelmeesters, gedaan zyn; en de voor- en nadeelen openleggen, welke ieder derzelve insluit. Schoon deeze handelwyze eenigermaaten van myn algemeen bestek afwykt, verbeelde ik my, dat dezelve niet onaangenaam zyn zal, om dat men dus met het meeste gemak, en de sterkste overtuiging, tot de beste deezer behandelingen zal besluiten kunnen.

§ 2903.

Eene korte verklaring der Werktuigen, en de bepaaling van de beste plaatsing des Lyders, zullen alle onze Konstbewerkingen voorafgaan. Somwylens zelfs, zal ik de vryheid neemen, om het overtollige in den gewoonen Toestel, merklyk te besnoeijen, en dezelve tot zoo veel eenvoudigheid te brengen als my immer mooglyk zyn zal.

§ 2904.

De Verbanden, na de voltrekking van ieder Operatie noodzaaklyk, zullen alle deeze aanwyzingen besluiten. En, gelyk men ook hier in, op verschillende wyzen is te werk gegaan, en niet alle even zeer voordeelig zyn, zal ik slegts de besten derzelve uitkiezen, zonder my op te houden met de overigen.

§ 2905.

Ingevolge de gemaakte verdeling der Konstbewerkingen § 2900, zal ik alles besluiten in twee *Leden*, gesplitst ieder, in zoo veel Hoofd- en Onderdeelingen, als het getal zelve dier Konstbewerkingen vordert. In het eerste *LID* zal ik de *algemeene*, in het tweede, de *byzondere Konstbewerkingen*, voordragen.

E E R S T E L I D .

De algemeene Konstbewerkingen.

§ 2906.

Eene Konstbewerking wordt *algemeen* genoemd om twee reedenen. Of, om datze op meer dan één enkel Deel des Lighaams, toepaslyk is: of om datze gedaan wordt in verscheiden Genees- en Heelkundige Ziekten tevens. De *Aderlating*, het *Koppen*, de *Blaardragten*, de *Etterdragten*, het *openen der Ettergezwellen*, de *Wegneeming van Beursgezwellen*, de *Hegtingen*, de *Wryvingen*, het *Electriseeren*, de *Branding*, de *Inspuitingen*, het *zetten van Bloedzuigers*, de *onderschepping der Slagaderen*, de *afkapping der Ledemaaten* eindelijk, moeten allen tot deeze gebragt worden.

I . H O O F T D E E L .

De Aderlating.

§ 2907.

De *Aderlating*, de opening naamlyk van een Aderlyk Bloedvat, is een der vermoogendste en zeekerste Hulpmiddelen der Geneeskunst; en, even als de opening der Slagaderen, van de vroegste Tyden af, in gebruik geweest. Men vind nauwlyks Geneesheeren, die dezelve niet voorschryven in meest alle Ziekten welke zy behandelen; en volstrekt geene Heelmeesters, die niet dagelyks genoodzaakt zyn haar te werk te stellen. Misschien zal men hier uit besluiten, dat

dat het niet zeer noodzaaklyk zy om in de beschryving derzelver uit te wyden, vermits de geduurige oeffening eener Konstbewerking, niet wel kan gescheiden worden van eene volleeidige kundigheid ten opzigte van alles wat daar toe betrekking heeft. Ik bekenne dat deeze aanmerking, in het weezenlyke zeer gegrond schynt; en moet 'er zelfs byvoegen, dat de verklaring deezes Handwerks overtollig zyn zoude, indien het flegts beweezen was, dat de scheiding der twee ondersfelde dingen eene volstrekte onmooglykheid insloot, of nimmer door de ondervinding bevestigd werdt. Maar, gelyk het tegendeel waar is, en de meeste Aderlatingen op eene laakbaare gewoonte, en als blindelings gedaan worden, vervalt de kragt deezer tegenwerping van zelve, en zyn we genoodzaakt, om onze gedagten tot dezelve te bepaalen.

§ 2908.

Indien men wil dat de Aderlating, al het nut zal uitwerken voor hetwelke zy in gegeven gevallen vatbaar zy, is het niet genoeg dat men weete in welke Ziekten zy te pas koome, en wanneer dezelve moet gedaan worden: men behoort vooräl kundig te zyn van haare plaats, gelyk ook van de omstandigheden, welke meer byzonderlyk behooren tot derzelver uitvoering.

§ 2909.

Weinig Deelen inderdaad zyn 'er, op dewelke de oude Geneesheeren geheel geene Aderlating te werk stelden. Deeze algemeenheid derzelver moet hun ongetwyffelt zeer belemmerd hebben in hunne keuze; dewyl men thans zelfs niet geheel vry is van deeze belemmering, niettegenstaande men nauwlyks Aderlaat dan op den Arm, de Hand, den Voet, of aan den Hals.

§ 2910.

De voornaame reede deezer moeilykheid van keuze, bestaat daar in, dat in ieder Aderlating drie verschillende uitwerkzelen liggen opgeslooten; de *Ontlasting* naamlyk, de *Afwending*, en de *Afleiding*.

§ 2911.

Inderdaad, wanneer men in alle Aderlatingen geen ander oogmerk hadt dan de *Ontlasting*, of, als het mooglyk was dezelve te doen, zonder darze

evens aan de een en ander der twee overige werkingen beantwoorde, zoude de verkiezing van plaats, volstrekt onverschillig zyn. De ontlasting zou dezelfde zyn, op welk een Deel des Lighaams de Lating ook gedaan werdt, dewyl dezelve afhanglyk is, niet van de plaats alwaarze voorvalt, maar van de hoeveelheid des Bloeds welke men laat uitvloeijen.

§ 2912.

Maar, terwyl de ontlasting voltrokken wordt, geschied 'er tevens eene byzondere *Afwending* en *Afleiding*. Deeze gewigtige en tegengestelde uitwerkingen, brengen een voorzigtig Geneesheer en Heelmeester, in de noodzaaklykheid, om naar den eisch der gevallen, de eene voor de andere te verkiezen, en by gevolg zig te bepaalen tot die plaats, welke hy door proeven verzekert is, dat het meest overeenkomt met zyne oogmerken.

§ 2913.

Zeeker is het, dat het meeste gedeelte der Ouden, de *Afwending* hebben aangeraaden in de Ontstekingen, en in alle Ziekten welke hier toe overhellen. Op dit beginzel beveelenze in deeze gelegenheden, de Aderlating te doen op het meest verwyderd Deel van het Zieke, op dat het Bloed, 't welk als dan in eene grooter veelheid derwaards vloed, van het beleedigd Deel te beter zoude worden afgewend.

§ 2914.

Niet minder zeeker is het, dat men in de werken deezer zelfde Schryvers, geheel tegenstrydige gedagten aantref; en zy, in dezelfde gevallen, aan de *Afleiding* de voorkeur geeven. Deeze tegenstrydigheid zegt SYLVA, behoord ons ten minsten te ontheffen van eene blinde onderwerping aan hunne Voorchriften; en verbied ons, als de getrouwste Lydsheden te beschouwen, hun, wier beslissingen somwylen, elkander onderling om verre werpen.

§ 2915.

Als ik hier spreek van de Ouden, bedoele ik inzonderheid de Grieken en Latynen; want wat de Arabieren betreft, deeze zyn alle van gedagten geweest, dat men de *Afwending* moest beöogen in de beginzelen der Ontstekingen; en dat het niet geoorloofd ware tot de *Afleiding* te besluiten, dan, na dat men alvoorens eenige *Afwendende Latingen* gedaan hadt.

§ 2916.

Dit gevoelen is gedurende zes Eeuwen, ook van alle Europeaansche Geneesheeren aangenoemen. Gelyk zy hunne kundigheden voornaamlyk ontleendden uit de Schriften der *Arabieren*, namen zy ook hunne meningen over en vooroordeelen; dat is te zeggen, datze zonder eenig onderzoek, in alles de Leerstellingen volgden van hunne Meesters.

§ 2917.

BRISNOT, die omtrent het midden der zestiende Eeuw leefde, is het allerëerst van deezen weg afgeweeken; maar, verre van zig genoeg aan te kantten tegen het misbruik der *Afleiding* op het einde der Ontstekingen, deed een verkeerden yver, hem in de beginzelen dier Ziekten, de *Afwending* veroordeelen. Na zyne gedagten moest men zig altoos bepaalen tot de *Afleiding*: dit, zegt hy, was de waare leer van HIPPOCRATES, en by gevolg, de eenig zekere handelwyze.

§ 2918.

De redeneeringen van BRISNOT, hadden geenen gelyken indruk op alle zyne Tydgenooten; inzonderheid, om dat men niet overtuigd was, dit het gevoelen te zyn van HIPPOCRATES. De overige koozen eene zyde naar hun welgevallen; en de beroemdste Geneesheeren, bedoelden in dezelfde Ziekten, geheel tegenstrydige oogmerken.

§ 2919.

Een geruimen Tyd slegts na de ontdekking van den omloop des Bloeds door HARVEUS, heeft men zig geregelde begrippen gevormd aangaande dit gewigtig onderwerp. Zoo zeker is het, dat de Waarheid gemeenlyk, niet dan allengskens ontzwagteld wordr; en dat de eerste ontdekkers derzelve, zeer zeldzaam al het schoon daar van bespeuren. Voldaan, zegt een groot Geneesheer, met den uitflag hunner poogingen, vervallenze wel dra in eene werkloosheid, die hunne Navolgers toelaat, een gedeelte van den roem tot zig te trekken, welke zy geheel zouden verdiend hebben, wanneer zy slegts eene enkele trede verder gegaan waren.

§ 2920.

§ 2920.

BELLINUS inderdaad, was de eerste, die het gebruik, en de uitwerkzelen der Aderlating, op onwrikbaare grondslagen bouwde. Zie hier het groot beginzel 't welk deezen Schryver vaststelt. Het Bloed van een geöpende Ader, dat der naastliggende Aderen, gelyk ook dat der Slagader welke met deeze overeenstemd, verkrygt een grooter graad van snelheid, en bepaald zig voornamlyk naar de plaats der gemaakte opening. Dus geschied 'er eene groote *Afleiding* der Vogten naar het Deel welks Ader geopent is, en eene niet mindere *Afwending* in dezulke, welke met de geopende Ader geenerlei gemeenschap hebben.

§ 2921.

Maar, de kennis van den omloop, die BELLINUS van zoo veel nut geweest is in het ophelderen van de uitwerkzelen der Aderlating, heeft hem niet geheel kunnen los maaken van allerlei soorten van Vooroordeelen. Te groote agting voor de *Arabieren*, of mischien te veel toegeevenheid omtrent een algemeen aangenoomen Leerstelsel, deden hem beweerden, dat de *Afleiding* op het einde der ontsteken Ziekten nuttig was, en dat men niet alleen in dit geval haar met zekerheid konde uitvoeren, maar ook den voorrang behoorde te geeven voor de *Afwending*.

§ 2922.

Verscheiden Geneesheeren, die na BELLINUS geleefd hebben, zyn in het voetspoor getreden van deezen grooten Voorganger. HECQUET egter, is naderhand van deezen weg afgeweeken, en heeft zig aangekant tegen alles wat de meeste blyken mede bragt van zekerheid. SYLVA, overtuigd van de noodzaaklykheid die 'er was, om ten opzigte van dit stuk, zig zelve volkoomen te verzeekeren, heeft ingevolge het beginzel van BELLINUS, eene fraaije Verhandeling geschreeven over het gebruik der verschillende soorten van Aderlating; eene Verhandeling, welke hem verscheiden tegenstrevens berokkent heeft.

§ 2923.

Geleid door de kennis van den Omloop, en van de takspreidingen der Bloedvaten; gelyk ook, door die der wetten van de Waterloopkunde; bepaalde hy de *Afwending* en *Afleiding*, welke ieder Aderlating in het byzonder kan uit-

werken, zoo wel, als de Deelen zelve, met betrekking tot welke zy zulks ver-
rigten.

§ 2924.

De Aderlating op den Arm, by voorbeeld, zegt hy, dat altoos *Afwendend* is, ten opzigte der Deelen welke hun Bloed ontfangen van den nederdaalenden Stam der groote Slagäder; en datze by gevolg te passe komt in alle ontsteken Ziekten deezer Deelen. Om dezelfde reden verklaard hy de Aderlating op den Voet, als *Afwendend* met betrekking tot de Deelen die hun Bloed ontleenen van den opklimmenden Stam deezer zelfde Slagäder, en voordeelig te zyn in alle ontsteken Ziekten van deezen.

§ 2925.

Zoo nuttig hy egter, de *Afwending* beschouwd in de Ontstekingen, zoo zeer veroordeeld hy de *Afleiding* in dezelfde Ziekten, in het begin zoo wel, als op het einde. Omtrent dit stuk, zegt hy, ben ik verplicht het gevoelen te bestryden van BELLINUS, en de ongegrondheid te betoogen van het gebruik der *Afleiding* in de Ontstekingen, na alvorens de *Afwending* gedaan te hebben.

§ 2926.

Na vervolgens in een omstandig verslag getreden te zyn aangaande de gevallen waarin de Aderlating op den Voet noodzaaklyk is, veroordeeld hy dezelve altoos in de Ontstekingen van de Ingewanden des Buiks, en der benedenste Ledemaaten. By eene andere gelegenheid doet hy hetzelfde omtrent de Lating op den Arm, in alle Ontsteken Ziekten welke de Hersfenen, en de bovenste Ledemaaten aangrypen.

§ 2927.

De *Afleidende Aderlating* met een Woord, wil hy dat nooit zal gedaan worden, dan in de vermindering, agterblyving, of geheele opstopping der Maandelyksche zuiveringen, gelyk ook, in de opgehouden Speenäderlyke vloed by Mannen.

§ 2928.

Wat het openen betreft der Halsäderen, in de Ziekten der Hersfenen, deeze
be-

befchouwd hy inderdaad als *Afleidend*, zoo wel ten opzichte van de binnenfte als buitenfte Deelen van het Hoofd; en als zeer fchadelyk derhalven, zoo lang de Vaten nog te zeer zyn opgevuld. Buiten deeze omftandigheid, dat is te zeggen, als men door verfcheiden voorafgaande *Afwendende Aderlatingen*, de Vaten genoeg ontleedigt heeft, is ze naar zyne gedagten alleenlyk *Afleidend* ten opzichte der buitenfte, en *Afwendend* met betrekking tot de binnenfte Deelen, welkers Ziekten hier door, met zeer veel vermoogen beftreeden worden.

§ 2929.

Verfcheiden Schryvers, hebben zig tegen de Leerftellingen van SYLVA, door het beginzel van BELLINUS te beftryden, aangekant. De voornaamften derzelve waren, de Heeren CHEVALIER, BUTLER, LANGRISS, MARTIN, JAKSON, WATS, QUESNAY, en vooral SENAC, die eerst onder den ontleenden naam van MORISSON, in eenige Brieven, naderhand in zyne aanmerkingen op de Ontleedkunde van HEISTER, en eindelyk in dezelfde Verhandeling van het Hart, dit ftuk met zeer veel roem behandeld heeft.

§ 2930.

Tegenftreevers van zoo veel verdienften, moesten noodwendig de agting zeer doen verminderen, welke men het Werk van SYLVA in den eerften opflag toedroeg; en belemmerden uitermaaten den voortgang zyner Leerftellingen. De Aderlatingen aan den Hals, en vooral op den Voet, werden meest al afgefchaft: men fpotte openlyk met de *Afwending* en *Afleiding*, en nauwlyks vond men eenig Geneesheer, die niet volftrekt onverfchillig was in de keuze der Aderlating.

§ 2931.

HALLER, zoo uitmuntend door zyne waardigheden, als beroemd door de groote dienften welke hy der Genees- en Heelkunde gedaan heeft, was ten deezen opzichte voorzigtiger. Hy kende te wel de bekwaamheden van BELLINUS, en SYLVA, en was te oordeelkundig om zig te verbeelden, dat alles wat men hieromtrent ten nadeele inbragt, als befliffende bewyzen moest befchouwd worden. Menigvuldige proeven op Dieren, waren het gevolg zyner twyffelingen. Hy onderzocht vooral de veranderingen in den omloop by Kikvorfchen en Padden, na eene gemaakte opening in eene der Aderen van

het Darmschyl. Zyne Proeven benamen hem wel haast alle twyffeling; en de bevestiging der Leerstellingen van BELLINUS en SYLVA, waren het eindelijk besluit zyner naarsporingen.

§ 2932.

't Is waar, dat sommige voorstellen deezer Schryvers, door de Proefneemingen van HALLER een weinig nauwer bepaald worden. Maar, dit vernietigt geenzints de waarde hunner Leerwyze, nog geeft ons het regt, om dezelve als volstrekt ongegrond, te verwerpen. Een Leerstelzel kan in het een of ander opzigt gebrekkig zyn, en tevens onverbeterlyk in het weezenlyke. Indien men geene Leerregels wilde aannemen, geene Voorschriften opvolgen, dan die in eenen strikten zin volmaakt waren, was het uit met alle menschlyke kundigheden, en moest men altoos blyven in een staat van besluitloosheid.

§ 2933.

Dus verre oordeelen wy genoeg gezegd te hebben, voor zoo veel betreft de uitwerkingen der Aderlating in gegeven gevallen, na dat ze gedaan wordt op de eene plaats, of op de andere. Wy moeten nu spreken van de Ziekten welke dezelve byzonderlyk vorderen, gelyk ook van de byzonderheden tot derzelve uitvoering behoorende, en van de Toevallen welke daar by kunnen plaats grypen. Omtrent de eersten egter, zal ik my enkel bepalen tot de Heelkundige, de eenige die ten onzen opzichte in aanmerking koomen, de eenige ook, welke binnen de paalen vallen van myn Ontwerp.

§ 2934.

De beginzelen van alle groote Ontstekingen, vooräl die in bloedryke gestellen voorkoomen, eischen de Aderlating. Somwylen zelfs, vooräl in de Oogontsteking, is het noodig, dat dezelve worde voortgezet tot de beginzelen van flauwte. In Ontstekingen daarenboven, welke tot veröttering overhellen, maar, waarin deeze natuurswerking, uit hoofde der al te groote opvulling, niet behoorlyk kan voltrokken worden, is ze een zeer goed Hulpmiddel ter bevordering van deeze.

§ 2935.

De Roos, byzonderlyk die het Aangezigt aangrypt, wanneerze eenigzints aan-

aanmerklyk is, eischt hetzelfde. Ik weet dat 'er Heelmeesters zyn, die de Aderlating in dit geval afkeuren; maar ik weet tevens, dat deeze afkeuring enkel berust op vooroordeelen, en dat buiten de Buikzuiveringen, dezelve als het vaardigst Hulpmiddel deezer Ziekte moet beschouwd worden.

§ 2936.

De Darmbreuken, bekneld uit hoofde van Ontsteking, zyn insgelyks de aanwyzers van de noodzaaklykheid der Aderlating. In deeze gevallen zelfs moet men niet spaarzaam zyn in de hoeveelheid des Bloeds welke men laat uitvloeijen; want, zonder dat dezelve tot de beginzelen van flauwte worde voortgezet, zalze inderdaad geheel niets uitwerken. Veelé Breuken die anderzints onbrenghbaar waren, zyn hier door hersteld; en ik behoef my slegts te beroepen op de ondervindingen van D'ARNAUD, SHARP, en anderen, om zulks te bevestigen. In dit geval egter, moet de Aderlating gedaan worden op den Arm, om ze zoo veel *Afwending* te doen maaken als mooglyk zy.

§ 2937.

In Hoofdwonden, die met eene sterke ichudding der Herstelen, of uitstorting van Vogten onder het Bekkeneel gepaart gaan, kan de Aderlating, nimmer met te veel verhaasting gedaan worden. Gevallen van dien aart, waarin men zelfs wanhoopte aan het behoud des Lyders, zyn inderdaad somwylen geheezen, alleen door dikwerf herhaalde, en ruime Aderlatingen. Het is hetzelfde met de schuddingen van het Rugmerg, het gevolg veelmaalen van een val op de Billen.

§ 2938.

Kneuzingen, die de gantsche uitgestrektheid van eenig Deel, of een aanmerklyk gedeelte van de oppervlakte des Lighaams inneemen, gelyk ook die der Ingewanden, vorderen allen de Aderlating. In jonge, sterke, en bloedryke Menschen zelfs, moet dezelve in deeze omstandigheden zeer ruim zyn, of verscheiden reizen herhaald worden, om de Vaten zoo verre te ontleedigen, datze de uitgestorte Vogten gemaklyk kunnen opneemen. Men kan hetzelfde zeggen van de Brandingen, die zeer zwaar en uitgebreid zyn, of den omtrek inneemen van het Hoofd, den Hals, de Borst, of van den Buik.

§ 2939.

§ 2939.

Aanmerklyke Schootwonden; wonden waar by eene kwetfing der zenuwen plaats heeft; zoo wel als aanzienlyke wonden der Gewrigten, kunnen de Aderlating bezwaarlyk ontbeeren. Hetzelfde is waar, in de doorgaande wonden van eene der voornaame holligheden des Lighaams, 't zy met, 't zy zonder beleding der Ingewanden.

§ 2940.

De Beenbreuken in het algemeen, maar vooräl die der Wervelen, der Ribben, der Bekkeneelsbeenderen, en van de Beenderen des Bekkens, kunnen de Lating by geene mooglykheid ontbeeren. Even dus is het gelegen, met de vermorzeling der Beenderen, en met die Beenbreuken welken een geruimen tyd onherfleid gebleeven zyn.

§ 2941.

In de Ontwrigtingen die met eene zwaare Kneuzing, Zwelling, of Ontsteking der byliggende Deelen gepaart gaan, is de Lating niet minder noodzaaklyk; gelyk ook in fommige Ontwrigtingen van de Onderkaak, en het Staartbeen.

§ 2942.

In de Verftervingen, gevolgt op voorafgaande Ontstekingen, of geweldige verbryzeling der Deelen, by jonge, bloedryke, en sterke Voorwerpen, is de Aderlating een zeer vermogend Hulpmiddel. Men verwonderd zig miſſchien over dit voorſtel: de zaak egter is blykbaar, en wordt beweezen, gedeeltelyk door den aart der wanordes in het zieke Deel plaats grypende, gedeeltelyk door de geſteltheid des Lyders in die gevallen, en de goede uitſlagen deezer Konſtbewerking.

§ 2943.

De Afzetting van voornaame Ledemaaten, inzonderheid by Menſchen van eene ſterke geſteltheid, is eene voornaame reeden tot het doen van nu en dan herhaalde Aderlatingen. De vernietiging van zoo veele Vaten, en de mindere ruimte derhalven voor den Bloedhoop, terwyl dezelfs hoeveelheid nauwlyks, of

of geheel niet verminderd is, moet men als den grond deezer drangreden aanmerken.

§ 2944.

Men vergenoege zig met deeze optelling, die, indien niet alle, ten minsten de voornaamste Heelkundige gevallen insluit, welke de Aderlating vorderen. Zie hier de verklaring der byzonderheden, welke betreklyk zyn tot derzelver uitvoering.

§ 2945.

Het eerste dat ten deezen opzichte in aanmerking komt, zyn de Werktuigen, het *Lancet* naamlyk, en de *Snepper*.

§ 2946.

De *Lancetten*, zullenze goed zyn, moeten van wel getempert Staal gemaakt, behoorlyk gebruineerd, vooral niet te groot, en nog te breed, nog te smal zyn. De evenredigheid door GARENGEOT opgegeeven, zal in 't algemeen voldoen kunnen. Onder alle verschillende soorten derzelver, behaagt my het meest dat gene, aan netweike men den naam van *Haverkorn Lancet* gegeeven heeft; om dat het tot allerlei Bloedvaten geschikt, en deszelfs langzaam voortgaande punt, het oog niet in den weg is. *Lancetten*, welkers voorname breedte eerst in de nabyheid der punt afneemt, of, die van het onderste der ongebruineerde plaats, in de gedaante eener pyramide voortgaande, met eene zeer fyne punt eindigen, hebben alle onvolkomenheden, welke hun gebruik meer of min bezwaarlyk maaken.

§ 2947.

Men vind Heelmeesters, die zeer zorgvuldig zyn in de verkiezing der byzondere soorten van *Lancetten*, met opzigt tot verschillende Bloedvaten, en Voorwerpen. Deeze nauwgezetheid is vry nutloos, en berust meer op ydele verbeeldingen, dan op beredeneerde grondbeginzelen. Hoe veele Latingen, op welke Vaten, en by hoedanige Voorwerpen, ik ook gedaan hebbe, nimmer hebbe ik meer dan van eene soort gebruik gemaakt, en ben hierom niet minder geslaagt dan anderen. Meer weezenlyk is het dat men zyne *Lancetten* behoorlyk in agt neeme; dezelve zoo zuiver houde als mooglyk zy; een ge-

noegzaam getal daar van bezitte; en door geen verkeerde zuinigheid, hunne vereischte scherpte veronägtzaame.

§ 2948.

De *Sneppers* zyn bedrieglyke Werktuigen. Alles wat de Heelmeester daar van in zyne magt heeft, is de plaatzing van den punt, op eenen zekeren afstand van de oppervlakte der Huid. Het overige moet geheel door het geval beflist worden. Zy die voorgeeven, dezelve altoos met een goeden uitslag te gebruiken, moeten een zeer Meetkundig Oog hebben, om in alle gevallen, de ligging van het Vat zoo nauwkeurig te kunnen bepaalen, datze deezen afstand, nog te groot, nog te klein neemen, en nimmer, of te oppervlakkig, of te diep doordringen. Ik voor my wil gaarne bekennen, hier toe onbekwaam te zyn, en de juiste plaatzing van een Bloedvat, niet zoodaanig met het Oog te konnen afmeeten, als om zeker te zyn van de Konstbewerking, wel vereischt wordt. Ik hebbe om deeze reeden, nooit van dit Werktuig eenig gebruik willen maaken, en zoude het ook niemand durven aanpryzen die verkiest zeker te zyn van zyne daaden.

§ 2949.

Het tweede dat by het doen eener Aderlating moet in agt genomen worden, is de *Drukband*; dat is te zeggen, dien Band, door dewelke de wederkeering van het Aderlyke Bloed verhinderd wordt. Het is byna volftrekt onverschillig van welk eene stof dezelve gemaakt zy, alsze maar niet al te rekbaar of hard is, en eene behoorlyke breedte en lengte heeft. Gemeenlyk verkiest menze van rood wollen Lind of Laken, dat beiden zeer goed is; en geeft daar aan de lengte van eene Elle, inmiddels de breedte, aan één Duim, of daaromtrent, beantwoord. Al te lange Banden zyn lastig voor den Heelmeester, en die te kort zyn, onbruikbaar. De opgegeeven lengte, zal in de meeste gevallen voldoende zyn, en de breedte in alle.

§ 2950.

De *Drukdoeken* en *Windzels*, om het geopent Vat te sluiten, zyn het derde dat men in aanmerking moet neemen, schoon 'er Heelmeesters gevonden worden, die zulks voorwenden overtollig te zyn. De *Drukdoek* moet altoos wat aan den dikken kant zyn, en niet grooter, dan dat hy gemaklyk door de daar over

over gaande kruisflagen van het Windzel kan gedekt worden. Het *Windzel*, even als in alle andere Operatien, moet gemaakt zyn van Linnen, dat niet nieuw, te fyn, te veel verfleeten, of te zeer met styfzel doordrongen is, vermits dit alles verscheiden onvolkomenheden insluit. Deszelfs lengte moet eenigermate met de dikte van het Deel overeenkomen; dat is te zeggen, dat het uitgestrektheid genoeg moet hebben, om hetzelfde eenige maalen te omvatten. De breedte behoort altoos dezelfde te zyn, en nimmer, de maat van anderhalve Duim te boven te gaan. Breeder Windzels kunnen op verscheiden plaatsen niet dan gebreklyk worden aangelegd, en smaller, zoudenze eene lastige knelling kunnen veroorzaaken.

§ 2951.

Deeze drie byzonderheden behooren alle tot den toefel. Hier zoude men nog verscheiden kleinigheden kunnen byvoegen, die even als zy, hier toe betreklyk zyn, en voor zoo veel ook, konden aangewezen worden. Maar, gelyk 'er nauwlyks Leerlingen, en althans geene Heelmeesters zyn, wien dit onbekend is, zal ik dezelve met stilzwygen voorby gaan, en de plaatsing des Lyders, de keuze der Vaten, de Handgreep zelve, en de toevallen welke hier op volgen kunnen, aanwyzzen.

§ 2952.

In 't algemeen moet de Zieke dus geplaatst worden, dat het Dagh- of Kaarslicht, eene schaduw maakt aan die zyde van het Vat welke gekeerd is naar de hand des Heelmeesters, en het overige van het Deel, door een sterk Licht bestraald wordt. Men kan zich nauwlyks verbeelden hoe veel dit in moeilijke gevallen doet, tot de zekerheid der Aderlating. Kleine Vaten worden door deeze oplettenheid zichtbaar, en, door dien tevens de punt van het Lancet in het sterkste Licht valt, by de insteking, loopt men zeldzaam gevaar, in zyn oogmerk te mislukken. In 't byzonder moet den Lyder zitten in alle Aderlatingen aan den Hals en den Voet, maar, op den Arm en de Hand latende, is het onverschillig of hy zitte of ligge. De laaste plaatsing zelfs is verkieslyk voor hun die de Aderlating ongewoon zyn, en uit dien hoofde, of om andere redenen, ligtelyk in flauwte vallen. Als men zig bediend van Kaarslicht, moet 'er niet meer dan ééne Kaars ontstookten zyn.

§ 2953.

De keuze der Vaten is fomwylen al, fomwylen niet, in de magt des Heelmeesters. In de Aderlatingen die aan den Hals gedaan worden, is men genoodzaakt, zig altoos te bepaalen tot de eene of andere der uitwendige Halsäderen. Op den Arm heeft men in de meeste gevallen meerder vryheid, en kan men kiezen, tusfchen de Hoofd-Midden- en Lever-ader. Van deeze allen is de Middenäder de gemaklykste, en moet altoos gekoozen worden, wanneer alle overige omftandigheden gelyk zyn. Jammer is het, dat men by het openen dier Ader, fomwylen gevaar loopt om de *Spierbuid-Zenuw*, of een tak derzelver te kwetzen, en dus, de verschriklykste Toevallen te veroorzaaken. De Hoofd-ader derhalven is minder gevaarlyk, maar de fprong van het uitvlietend Bloed zoo onbestendig, dat men nauwlyks vooraf bepaalen kan, naar welk eene zyde men hetzelve zal doen opvangen. By het openen der Leveräder is men vatbaar voor de kwetzing eener Slagäder, die men egter, als men voorzigtig genoeg te werk gaat, zeer wel vermyden kan. Op de Hand, kan men of de *Cephalica*, of de *Salvatella* openen; en op den Voet, de *Saphena*. Dat gene, welk vooral onze keuze bepaalen moet, is de grootte van het Vat niet zoo zeer, als wel deszelfs vreiye en vaste ligging, waaraan men waarlyk, alle andere verkiezingen onderwerpen moet. Door de *vreiye ligging* van het Vat verftaa ik inzonderheid, dat het niet loopt onmiddelyk over een Pees of Slag-ader; en door de *vaste*, dat het zig niet verplaatst ter zyden, wanneer het aan zig zelfs wordt overgelaaten.

§ 2954.

De volgende Voorschriften bepaalen de voornaamfte byzonderheden van de daadelyke uitvoering zelve der Aderlating: de overige kunnen bezwaarlyk beschreeven, maar moeten vooräl door bekwaame Heelmeesters te zien werken, en door eigen oeffening, geleerd worden.

§ 2955.

Laat de Drukband, die de wederkeering van het aderlyk Bloed verhinderen moet, vast genoeg worden aangeslooten, om dit te kunnen uitwerken, dog niet zoo vast, datze tevens de invloed belet van het Slagäderlyk. Men verzeekerd zig van het eerfte, door de zwellung der Aderen, van het laaste, door

door het onderzoek van den Polsflag, beneden den gelegden band, op alle plaatsen te minsten, voor dit onderzoek vatbaar.

§ 2956.

Legd denzelven, als gy op den Arm zult Laten, onmiddelyk boven den Elleboog: indien op de Hand, by het gewrigt der Voorhand: en op den Voet, even boven de Enklauwen. De opening der Halsäderen, eischt een byzonderen toefstel ten deezen opzigte; dat is te zeggen, dat men by deeze, in de nabylheid van het Sleutelbeen, op de Halsader, een dikke Drukdoek plaatze, en dezelve van den Lyder zelfs of door eene Helper, laat aansluiten door het omdraaijen der voor nederhangende einden van een Das of Windzel, welke men ter plaatze van den Drukdoek, om den Hals gelegd heeft.

§ 2957.

Verzeekerd deezen Drukband om het Deel, door eene enkele strikknoop, op datze, de noodzaaklykheid zulks vorderende, gemaklyk kan aangeslooten, of los gemaakt worden.

§ 2958.

Bepaald het Vat, welk gy wilt openen, door eene drukking te maaken met den Duim der Hand, waar mede gy het Deel vasthoud; en doet zulks zoo verre beneden de plaats tot de opening beraamd, dat hy geene hinderpaal zy in de noodzaaklyke bewegingen van het Lancet.

§ 2959.

Vermyd zoo veel mooglyk zy, alle Lidtekens van voorgaande Latingen; en maakt uwe opening eer beneden, dan boven dezelve. De eerste oplattenheid maakt de Aderlating gemaklyker; de laaste, doet het Bloed met meerder vryheid uitvloeijen.

§ 2960.

Bestierd de bewegingen van het Lancet, alleen met den Duim en voorsten Vinger; en doet de overige Vingeren, ter zyden het Vat, op het Deel zelve rusten.

§ 2961.

Opent het Vat in eene eenigzints schuinze rigtlyn, en maakt vervolgens, door de punt van het Lancet op te ligten, eene insnyding, van binnen naar buiten, en van onderen naar boven.

§ 2962.

Maakt de geheele opening, groot genoeg om het Bloed onbelemmerd te doen uitvloeijen; dog wagt u tevens, om dezelve zoo verre uit te strekken, datze nauwlyks zonder Verzweering kan geneezen worden. Als ze de lengte heeft van drie Lynen, is ze groot genoeg zelfs in de dringendste gevallen.

§ 2963.

Als het Bloed, uit hoofde van den traagen omloop, of de kleinheid van het Vat, niet vry genoeg wil uitvloeijen, moet men dit te hulp koomen, op den Arm, door wryvingen, en de eigen werking der naastgelegen Spieren; en op de Hand of den Voet, door het Deel te baden in warm Water. Geschied hetzelfde, om dat het wondje gevuld wordt door een uitpuilend gedeelte van het Vetvlies, zoo kan men dit best verhelpen door het vieren van den Drukband, en door het voordringend Vetvlies binnenwaards te brengen met het einde van een kleine spatel. By gelegenheid der twee laatstgenoemde Aderlatingen daarenboven, moet men altoos, voor en aleeer den drukband wordt aangelegt, de Deelen eenige weinige oogenblikken, in matig warm water, gedompeld houden.

§ 2964.

Eene meerdere, of mindere gevoeligheid des Lighaams, de verschillende trappen van Bloedrykheid, de aart en hoegrootheid der Ziekte, het voorschrift eindelyk van een Geneesheer, bepalen de hoeveelheid des Bloeds welke men moet doen uitvloeijen. Gemeenlyk neemt men ze van zes tot twaalf Uncen, dog, by zeer aandoenlyke Menschen, is het best, weinig te gelyk, en zoo veel te dikmaale te ontlasten.

§ 2965.

Sommige Heelmeeesters willen, dat men de opening zal maaken, naar de lengte

te in groote, schuins in middenmaatige, en dwersch, in kleine Vaten. Ik begryp de reeden niet van dit Voorschrift, dewyl alle, anderzints laatbaare Vaten, met hetzelfde gevolg kunnen geopent worden naar de lengte, als in eenige andere rigtlyn. Van meer aanbelang is het, dat men in de Latingen op de Middenader, als dit Vat naamlyk zeer schuins loopt, de opening meerder regele naar de strekking des Arms, dan naar die van het Vat zelve. Het verzuim inderdaad van deeze oplettenheid, belemmert de heeling van het Wondje, en doet hetzelfde ligtelyk vervallen in eenen staat van Verzweering.

§ 2966.

De Toevallen der Aderlating verschillen ten opzichte van haare gevolgen, grootelyks van elkanderen. 'Er zyn ligte, middenmaatige, en gevaarlyke: Sommige gebeuren door de schuld des Heelmeesters, andere door onvoorzigtigheid van den Lyder. De *Aderlating zonder dat 'er Bloed volgt*, en de *Flauwte*, zyn van weinig aanbelang. De *Verzaamling van Vogten*, het *Bloedgezwel*, de *blauwe Vlek*, de *Pyn* en *Stramheid van het Deel*, zyn aanmerklyker. De *kwetzing van een Watervat*, van een *Zenuw*, of van een *Slagader*, zyn moeiliker, en de gevaarlykste van allen. Ik zegge niets van de *kwetzing der Peezen* of *Peesagtige uitbreidingen*, welke men gemeenlyk onder de laatste gesteld heeft, om dat het gevaar hier van onbeweezen is, en zelfs door verscheiden Proeven wedersprooken wordt.

§ 2967.

Het eerste deezer Toevallen is van weinig aanbelang. Het is niets anders dan eene mislukte Aderlating, die alleen door herhaaling van hetzelfde Handwerk, kan vergoed worden.

§ 2968.

De *Flauwte*, bekommerd doorgaans meer de Toezieners, danze gevaarlyk is voor den Lyder. Men geneest dezelve, door eene byna horifontaale ligging van het Lighaam, door het besproeijen van het Aangezigt met koud Water, en door zeer sterke Wyn azyn, of eenigerhande geestryke Vogten, onder den Neus te houden. Dit Toeval is meestentyds het gevolg eener schielijke Bloedsontlasting, of, doordien men, naar evenreedigheid van de kragten des Lyders, te veel Bloed heeft doen uitvloeijen.

§ 2969.

§ 2969.

De *Verzaamling van Vogten* is doorgaans afhanglyk van eene te haastige beweging des Deels, van de kwetzing van een klein Zenuw-takje, van eene kwaade hoedaanigheid der Vogten, of van de onägtzaamheid des Heelmeesters, wiens Lancet met roest beslagen is. Zy is veelyds verzeld van Ontsteking; en vordert in 't algemeen, de aanleg van verzagtende, en oplosfende Stovingen of Pappen. Alsze tot verzwearing overgaat, moet ze gelyk alle andere Verzwearingen behandeld, en somwylen de Infnydingen niet gespaard worden.

§ 2970.

Als het Vat dwersch doorsneden is, de opening der Huid niet nauwkeurig aan die der Ader beantwoord, of eenig gedeelte van het Vetvlies die opening vervuld, word 'er een *Bloedgezwell* gebooren, waar door de verdere uitvloeijing des Bloeds, of belemmerd, of geheel belet wordt. Het gereedste middel om deszelfs aanwasch te bepaalen, is het los maaken van den Drukband. Het overige wordt meestentyds gemaklyk geneezen door het bevogtigen des Verbands met Azyn en Water alleen, of, door in dit Vogt te doen smelten, eene geringe hoeveelheid *Ammoniakzout*.

§ 2971.

De *Bloedvlek* bestaat somtyds op zig zelfs, somwylen is ze een gevolg van het Bloedgezwell. Men geneestze ligtelyk met dezelfde Middelen als we voor het Bloedgezwell hebben aangepreezen: meestal, hoewel langzaamer, verdwynd ze ook van zelve.

§ 2972.

De *Pyn*, en *Stramheid* van het Deel, is veelyds afhanglyk van eene ligte raaking der *binnenste Huidzenuw*, by de opening der Leveräder; der *Spiers-huid Zenuw*, by die van de Middenäder; en der *Schenkel zenuw*, by die der Enkeläder. Dit Toeval kan door de bekwaamste Heelmeester niet verhoed worden, even zoo min, als de eigenlyk dus genaamde Zenuw kwetzing, van dewelkeze niet verschild dan in trappen. Men heeft geen de minste proef, naamlyk, ter onderscheiding der Zenuwen; alle zynze onvatbaar voor het on-
der-

derzoek der Zintuigen; en een Heelmeester in dit geval te beschuldigen van onkunde, is hetzelfde, als zyne eigen onwetenheid aan den Dag liggen. Eene andere Aderlating, het gebruik van verkoelende en Pynstillende Geneesmiddelen, en het uitdruyvend Verband van THEDEN, bestendig met het een of ander oplosfend Vogt nat gehouden, zyn alleen in staat om dit Toeval te doen ophouden.

§ 2973.

De kwetsing van een Watervat, van eene Zenuw, en van een Slagader, zyn in het Leerstuk der Wonden beschreeven, en vorderen dus hier ter plaatze, geene byzondere opheldering.

II. H O O F T D E E L .

Het Kop

§ 2974.

Het Koppen is byna zoo oud als de Heelkunde. HIPPOCRATES heeft deszelfs gebruik reeds aangeraaden in verscheiden gevallen; hetzelfde is gedaan door GALENUS en zyne navolgers. Het geschied op tweederlye wyze; dat is te zeggen, met, of zonder Bloedsontlasting. In het eerste geval wordt het Vogtig, in het laaste, droog Koppen, geheeten.

§ 2975.

Het eerste soort deezer Konstbewerking, dat wy om deszelfs meerder nuttigheid alleen beschryven zullen, kan verrigt worden, of met een enkel Kopglas, door de vlam van een Waschlicht luchtleedig gemaakt, en een Lancet of Snepper; of, met behulp van de Luchtpomp en dezelfde Werktuigen; gelijk ook met het zoogenaamd Kopwerktuig, dat in deszelfs saamenstelling zestien Laatviymen tevens bevat, en dus, met eenen enkelen slag, even zoo vee-

le wondjes toebrengt. De laatste manier, hoewel ten opzichte der Werktuigen, meerder saamengeesteld dan de eerste, heeft den voorrang, om datze als in één oogeblik kan voltrokken worden.

§ 2976.

Als men zig van de eerste manier bedienen wil, legt men op het Deel, een rond gesneden Kaartenblad, dat even zoo groot is als den binnen omtrek van het uitgekoozen Kopglas, en voorzien met drie of vier kleine einden ontstoken Waslicht. Hier over, zet men het Kopglas, alvorens een weinig warm gemaakt, om deszelfs barsting te verhoeden. De vlam van het Waslicht, die zig schieyk van zelfs uitdooft, doet de ingeslooten Lucht wyken, en hier door, de Bekleedzelen, by wyze van een gezwel, in de holte van het Glas opryzen. Hier na wordt het Glas weg genoomen, door eene ligte drukking te maaken op het Deel, in de nabyheid van het een of ander gedeelte van deszelfs omtrek. Men zet het vervolgens weder aan, op gelyke wyze, en terzelfder plaatze, en herhaald zulks tot zoo lang, dat de Huid zeer rood, en wel met Bloed vervuld is. Tien, twaalf, of meerder kleine inkervingen, met het Lancet of de Snepper ter dier plaatze gedaan, baanen als dan den weg ter uitvloeijing van het Bloed, welks volgende ontlasting eindelyk, door eene herhaalde aanzetting van het Kopglas, voltrokken wordt.

§ 2977.

In de tweede manier, zet men een uitgekoozen Glas, vast geschroefd aan het einde der Luchtpomp, op het gegeven Deel, zorg draagende dat de omtrek van den rand, nauwkeurig alle stippen van deszelfs opperylakte aanraake. Dit Glas vervolgens, door het optrekken van den zuiger luchtledig gemaakt zynde, doet, als in het voorige geval, de Bekleedzelen opryzen, en vervuld derzelve Bloedvaten, welke alsdan, met den saamengestelden Kop-snepper, geopent worden. De ontlasting des Bloeds wordt door eene herhaalde aanleg van den Luchtpomp, verkreegen.

§ 2978.

De Wondjes, in deeze bewerking gemaakt, geneezen gemaklyk onder eene eenvoudige behandeling. De Bloeding houd meestal van zelfs op, als het Kopglas,

glas, of de Luchtpomp is weggenoomen. Indienze egter dan nog blyft aanhouden, kanze met eene wasing van Azyn, of Brandewyn, beteugeld worden.

§ 2979.

De Ziekten, in welke men deeze Konstbewerking voornaamlyk aanpryst, zyn de Oog- en Keel ontstekingen, de ontsteking van het binnenst bekleedzel des Gehoorwegs, de Beroerte, de aanhoudende pynen der Gewrigten, de Neusbloedingen, en dergelyken. Verscheiden deelen zyn voor dezelve vatbaar. Gemeenlyk egter, wordtze gedaan op het Hoofd, in den Nek, aan den Hals, op de Schouders, op den Rug, in de Lenden, en aan de Heupen. Op welk eene plaats men dezelve ook doen wil, altoos moet de Huid, vooraf met warme doeken gewreeven worden, om te meerder toevloed te bewerken van het Bloed, in de vaten door dit Weefzel uitgespreid.

§ 2980.

Zoo zeer het Koppen in gebruik was by de Ouden, zoo zeer wordt hetzelfde veronagtzaamt van de Hedendaagschen, inzonderheid in *Frankryk*, in *Engeland*, en in de *Nedertanden*. vveik hier van de reeden ook zyn mooge, zeeker is het, dat men hetzelfde dikmaalen met veel voordeel gedaan heeft, en ik zelve meer dan eens met verwondering gezien hebbe, hoedaanig eene spoedige verligting daar door bewerkt werdt in de Oog- en Keelontstekingen. Ik bekenne dat deeze verligting den meestentyd niet zeer bestendig was, en de Ontsteking wel haast weder toenam; maar, mischien zou dit kunnen verhoed worden, door de bewerking meermaalen te hervatten, of, door meerder Bloed tevens te doen uitvloeijen.

III. H O O F T D E E L.

De Blaardragten.

§ 2981.

De *Bladrdragten* behooren in een eigentlyken zin, meer tot de klasse der Heelkundige Hulpmiddelen, dan tot die der Kunstbewerkingen; vermits ze enkel bestaan in eene ontlasting van een wateragtig Vogt, verwekt door den aanleg van Blynmaakende Middelen, vooral door die der Spaansche vliegen pleister, en der Schors van de *Garou*.

§ 2982.

Omtrent het eerste Hulpmiddel, dat om deszelfs schielyker werking, in dringende gevallen altoos moet worden voorgetrokken, koomen verscheiden byzonderheden in aanmerking: byzonderheden, welke, alsze niet behoorlyk worden in agt genoomen, of deszelfs uitwerking verhinderen, of gelegenheid geeven tot meer of min gevaarlyke toevallen. De voornaamsten deezer byzonderheden zyn de volgende.

§ 2983.

De plaats waar men de Spaansche Vliegenpleister wil aanleggen, moet van alle aanhangend smeer wel gezuiverd, en met wat warme Azyn, tot rood wordens toe gewreeven worden. Alsze met haren bezet is, moeten deeze, met de schar of het scheermes worden weggenoomen.

§ 2984.

De grootte des Pleisters moet geregeld worden, naar de Jaaren en Lighaamsgeffeltheid van den Lyder; naar de natuur der Ziekte waar in ze wordt aangewend; naar den afstand des Deels van het middenpunt van beweging; naar

het van elders bekend eigen vermoogen van het Middel zelve; en naar den Tyd waar in men wil dat het zyne uitwerkingen voltoojen zal. Dezelfde omstandigheden koomen by het bepaalen van de dikte des Pleisters, in aanmerking.

§ 2985.

De Zalf, met de zeer fyn gestooten Spaansche vliegen bedeed, moet van eenen prikkelenden aart, en zoo taai zyn, dat de Natuurlyke warmte van het Deel haar niet verder kan doen vloeijen dan men begeerd. De saamenstelling welke ik hier na zal opgeeven, voldoet by uitstek.

§ 2986.

Men moet altoos bedagt zyn om de Pleister waar op deeze Zalf gelegd wordt, merklyk grooter te maaken, dan men verkiest dat de omtrek zyn zal van den Blaardragt, en zoo klevend, dat ze zig niet ligt verplaatze, dog gemaklyk kan afgenoomen worden.

§ 2987.

Zinlykheids halven, en om alle mooglyke vloeijing van de Spaansche vliegen zalf te beletten, moet men deeze dekken met een lapje Neteldoek, even zoo groot als den omtrek is van dit Middel, en hetzelfde daar op gelykelyk doen kleeven, door het te besproeijen met Wyn Azyn, en eene ligte sryking met de Vingeren.

§ 2988.

Overal waar zulks zyn kan, moet de aangelegde Pleister, bevestigd worden door een Drukdoek en Windzel; dog men moet wel zorg draagen, om de sluiting niet zoo sterk te maaken, dat daar door de vorming eener Blyn verhin- derd worde.

§ 2989.

Het geheel moet men zoo lang laten liggen, tot men zeker zy dat voldaan is aan het oogmerk; 't gene men best kan weten, door te onderzoeken of het midden des Pleisters eenigzints bolrond verheven is. In de meeste gevallen wordt hier toe vereischt, een Tydvak van tien, tot veertien, of zestien Duren.

§ 2990.

De gemaakte Blyn, moet in alle ligte gevallen, met de Schaar enkel geopent, maar in dringende, geheel weggenoomen worden. De noodzaaklykheid eener prikkeling bepaald het laaste, de vermyding van alle noodlooze pynen, het eerste.

§ 2991.

Vorderd het voorschrift van den Geneesheer, of eenige andere omstandigheden, dat de vloeijing een geruimen Tyd onderhouden wordt, zoo kan zulks best gedaan worden door de verzagte Spaansche vliegen zalf, en ook eenigzints, door enkel weekmaakende Zalven of Pleisters.

§ 2992.

Als eindelyk, 't zy door onvoorzigtigheid des Heelmeesters, 't zy uit eene eigen aandoenlyke gesteltheit van den Lyder, eene belette Pisloozing, of Bloedwatering, het gevolg is van dit Hulpmiddel, moet men het veelvuldig gebruik voorschryven van verzagende Dranken, van Zoete Melk by voorbeeld, van Amandelmelk, of van een Afkookzel van de Heemstwortel.

§ 2993.

Het laaste Middel §. 2981. gemeld, de *Schors van de Garou* naamlyk, is slegts sedert weinig Jaaren in gebruik gebragt, en heeft zyne nadeslen zoo wel als voordeelen, hoe zeer het ook van sommige wordt aangepreezen.

§ 2994.

Tot de eersten behooren, dat het zyne werking niet voltrekt, dan na een tydverloop van vier, vyf, of zes Dagen, ten zy het door een weinig daar op gestreeken Spaansche vliegen zalf, geholpen wordt: dat het by sommige Menschen te weinig, by andere te sterk werkt: en dat het doorgaans op plaatzen, welke aan veel beweging onderworpen zyn, aanmerklyke pyn en spanning veroorzaakt. Voegt hier by, dat deszelfs aanhoudend gebruik, veelmaalen eene doode Korst verwekt, die alle ontlasting afbreekt, en ons verplicht tot het aanwenden van weekmaakende en schydende Hulpmiddelen.

§ 2995.

Tot de laasten kunnen gebragt worden, dat de meeste Menschen, daar tegen minder zyn ingenoomen, dan tegen de Spaansche vliegen pleisters; dat het, algemeen genoomen, eene meer wateragtige ontlasting maakt dan deeze; dat het geenerlei nadeeligen indruk verwekt op de Piswegen; en dat de ontvelling, daar van afhanglyk, wanneer deeze niet meer noodzaaklyk is, in de meeste gevallen, met zeer weinig moeite kan geneezen worden.

§ 2996.

Het gebruik van dit Middel is zeer eenvoudig. Een stukje naamlyk van hetzelfde, ter grootte van het uiterste Lid van den Pink, eenige weinige uren geweekt in Wyn azyn, wordt, met zyne binnenste oppervlakte gekeerd naar de Huid, op de beraamde plaats aangelegt, en aldaar bevestigd door een kleefpleister, een drukdoek, en een windzel. Dezelfde aanleg, dagelyks hervat, vervolgd men zoo lang als de noodzaaklykheid zulks vordert, of eenige toevallige omstandigheid, niet verhindert.

§ 2997.

De Spaansche vlieg Pleisters, worden by verkiezing, vooral aangelegd in den Nek, tusfchen de Schouderbladen, aan de Slaapen, agter de Ooren, aan de Dyen, en aan de Beenen. Uit noodzaaklykheid egter, legd men ze op alle plaatzen zonder onderscheid, alleen dezulke vermydende, welke by uitstek gevoelig zyn. De Heelkundige gevallen, waarinze het meeste voordeel aanbrenge, zyn de zinkingagtige vloeijingen op de Oogen, de Ooren, de Tandem, of op eenige andere Deelen; gelyk ook de aanhoudende pynen der Gewrigten, niet verzeld van eenige zwelling of Ontsteking.

§ 2998.

De Schors van de Garou wordt zeldzaam anders gebruikt dan in den Nek, en aan den Opperarm. Men bediend zig inzonderheid van dezelve, in hardnekkige Oogontstekingen.

§ 2999.

§ 2999.

Beide deeze soorten van Blaardragten, kunnen, alsze niet langer behoeven stand te grypen, door de eene of andere velmaakende pleister, geheeld worden.

IV. H O O F T D E E L.

De Etterdragten.

§ 3000.

De *Etterdragt*, wordt vooräl gesteld met oogmerk, om de hoeveelheid der ontaarte Vogten te verminderen, of dezelve af te leiden van eene plaats, op dewelke zy haare verderflyke uitwerkingen oeffenen. Men verstaat 'er bepaaldelyk door, eene konstige verzwearing, door het *Snymes*, *Bytmiddelen*, of het *Brandyzer* gemaakt, en onderhouden door een dagelyksch ingebragte *Erwt*, van een stukje der *Gentiaan wortel*, en dergelyken.

§ 3001.

Als eene *Konstbewerking* aangemerkt, moetze gedaan worden, of met het *Mes*, of met het *Brandyzer*. De eerste manier is de beste, en moet alle andere worden voorgetrokken. De geringe toestel welke zy vordert, de vaardigheid der uitvoering, en vooral haare kortstondige pynlykheid, zyn zoo veele redenen welke deeze verkiezing wettigen.

§ 3002.

Eene *Etterdragt* kan gesteld worden op verscheiden plaatzen des *Ligchaams*. De gemeenste nogthans zyn de *Opperarm*, de *Dye*, en de *Schenkel*. In elk deezer *Deelen*, verkiest men daar toe inzonderheid die plaatzen welke niet door eenig *Spierdeel* beslagen worden, en alwaar geene aanmerkelyke
Bloed-

Bloedvaten, of Zenuwen, gelegen zyn. Dus wordenze by voorkeur gezet, aan den Opperarm, in de tusfchenruimte van het onderfte einde der *Deltoïdes*, en de *Biceps*; aan het beneden en binnenfte gedeelte van den Dye, ter zyden den rand van de *Vastus internus*; en aan het binnen- en bovendeel van den Schenkel, tusfchen den binnenrand des Scheenbeens, en de Kuitfpieren, een weinig laager als de inhegting is der Beenbuigers. Tot een voorbeeld der uitvoering, zal ik de laaste plaats uitkiezen.

§ 3003.

Zig zelve geplaatst hebbende aan de buitenzyde van het Been des Lyders, die op eene stoel van eene bekwaame hoogte gezet is, laat men door een Helper, die tegen ons over staat, de Huid, aan zyne zyde, wel opligten, terwyl men hetzelfde doet aan de andere zyde. Men doorsnyd als dan, de dus opgeligte Huid tot in het Vetvlies, legt eene Erwt, of een rond stuk van de *Gen-tiaan* of *Lischwortel*, in de gemaakte opening; en overdekt alles met droog plukzel, een kleefpleister, drukdoek, en windzel. Dit verband, dat niet moet worden weggenoomen, dan als het door de volgende Verettering is los gemaakt, wordt als dan verwisfelt met een ander van denzelfden aart; en op die wyze vervolgt men dagelyks, zoo lang als de omftandigheden zulks vorderen.

§ 3004.

De Brandyzers, gelyk in veele andere Operatien, zyn ook in het zettē eener Etterdragt, geheel buiten gebruik geraakt; zoo, om datze eenen meerderen toefstel vorderen, als om datze verschriklyker zyn voor den Lyder, dan het Snymes. Ik zal om die reeden deeze manier met stilzwygen voorby gaan, als niet gezind, my op te houden met de befchryving van Konstbewerkingen, welke men op goede gronden, reeds voorlang heeft afgekeurd.

§ 3005.

Wy hebben § 3000, aangemerkt, dat de Etterdragten insgelyks gemaakt werden door Bytmiddelen; en moeten 'er nu byvoegen, dat 'er Heelmeesters zyn, welke deeze manier voor alle andere aanpnyzen, voorgeevende, datze eene veel fterkere afleiding der Vogten veroorzaakt. Deeze bedienen

zig hier toe doorgaans van den *Bytsteen*, gelegd in de gemaakte opening eener Kleefpleister, en op zyne plaats gehouden door eene andere dergelyke pleister, een drukdoek, en een windzel. Men kan van deeze wyze gebruik maaken by Menschen die uit vooringenoomenheid tegen het Snymes, zig niet aan de eerste onderwerpen willen; en dit is ook de eenige omstandigheid, waarin ik begrype datze onze aanpryzing waardig is.

§ 3006.

Hoe veel werk de oude Heelmeesters maakten van de Etterdragten, is het egter maar al te zeker, datze in de minste gevallen, aan onze oogmerken beantwoorden. VAN HELMOND, heeftze reeds om die reeden, als geheel nutloos verworpen, en is hier in van verscheiden andere Geneesheeren nagevolgt. Men pryst ze voornaamlyk aan in hardnekkige Hoofdpynen, in verscheiden soorten van Oogziekten, in verouderde zweeren aan de Beenen by kwaadzappige Voorwerpen, en in Kropzeerige gezwellen aan den Hals, of op andere plaatzen, in de Kanker, en dergelyken.

§ 3007.

Zoo gering egter, als derzelve nut is in veele gevallen, zoo zorglyk is somwylen haare toeheeling. Etterdragten, die verscheiden Jaaren, vooral by hoogbejaarde Lieden hebben plaats gehad, en veel vogt verschaft; kan men als natuurlyke ontlastplaatzen aanmerken, welke niet, dan ten koste van de Gezondeheid geslooten worden. Eene Etterdragt zelfs, die in deezen Leeftyd van zelve ophoud te vloeijen, of toeheeld, is doorgaans eene voorboode des Doods, en vereischt, indien mooglyk, door sterk prikkelende Middelen hernieuwd te worden.

V. HOOFDDEEL.

De Inkervingen.

§ 3008.

Inkerving, betekent bepaaldelyk eene kleine, meer of minder diep doordringende insnyding, gedaan inzonderheid met de Laatylym, dog ook somwylen met het Snymes.

§ 3009.

De Ouden waren met deeze Konstbewerking zeer gemeenzaam. Zy dedden dezelve, by veelvuldige gelegenheden, op verschillende wyzen, en met verscheidenerlei oogmerken. De Hedendaagfchen hebben haar binnen zeer enge paalen beslooten, en alleen betreklyk gemaakt tot de geschooten Wonden, tot het Lyfwater, tot de doode Korst door een Bytmiddel veroorzaakt, en tot de Verstervingen.

§ 3010.

In het eerste geval, geschiedze hoofdzaklyk met oogmerk, om de Bekleedzelen te ontspannen, en aan de onderliggende Deelen gelegenheid te geeven van zig te kunnen uitzetten. In ditzelfde geval, verkiest men daar toe doorgaans het Snymes; doet de Inkervingen, altoos tot in het Vetvlies, en somwylen zelfs, tot in de Spieren doordringen; en vermenigvuldigd haar aantal, naar gelang der dreigende, of reeds aanwezige Toevallen, van voorgemelde spanning der Bekleedzelen afhanglyk.

§ 3011.

In het tweede geval wordtze gedaan, of aan de beneden en binnenzijde van den Dye, by het Kniegewrigt; of, op de hoogte van den binnensten En-

klauw. Sommige Heelmeesters gebieden hier in groote en diepe, andere, kleine en oppervlakkige inkervingen. De laaften hebben dit voordeel boven de eerften, datze zeer weinig pyn veroorzaaken, geenerlei fchadelyke gevolgen hebben, en de gewoone werkingen der Natuur, in de van zelfs gebeurende ontlastingen van het Water, beter nabootzen. Het Lancet is hier toe het meest gewoone werktuig; men kan zig egter ook bedienen van de faamengeftelde Kopsnepper.

§ 3012.

In het derde geval, moeten de Inkervingen, insgelyks met het Lancet gedaan, de gantsche dikte der Korst doordringen, en na de uitgestrektheid van deeze vermenigvuldigt worden. Het eenig oogmerk hier mede, is, deszelfs affcheiding te verhaasten, en eene spoediger ontlasting te bezorgen aan de daar onder liggende Etter, of welk een ander Vogt zulks zyn mooge.

§ 3013.

In het laafte geval, is het algemeene voorschrift, dat men de inkervingen tot in het levendige moet doen doordringen, om, zegt men, aan de Vogten gelegenheid te geeven, datze hunnen natuurlyken loop hervatten kunnen. SHARP, egter, heeft hieromtrent zeer wel aangemerkt, dat deeze handelwyze, inzonderheid in peesryke Deelen, veel eer gefchikt fchynt om de Verfterving te doen toeneemen, dan te beteugelen; en dat men zyn oogmerk even zoo wel bereiken kan, met Inkervingen, welke flegts doorgaan tot in het Vetvlies.

VI. H O O F T D E E L

Het Openen van Ettergezwellen.

§ 3014.

Weinig Konstbewerkingen zyn zoo gemeenzaam als de opening der Ettergezwellen. Weinige ook met zoo veel onnauwkeurigheid beschreeven dan deze, inzonderheid voor zoo veel betreft de maat der insnydingen.

§ 3015.

CELsus, hoe nauwkeurig hy ook is in het onderscheiden der gevallen, welke al, of niet, door de Branding, of met het Mes, moeten geopent worden; heeft de noodzaaklyke hoegroothed der Insnydingen, naar de uitgestrektheid des Gezwels, en den staat der Bekleedzelen alleenlyk, afgemeeten. Hy verklaard zig in kleine Ettergezwellen, voor kleine, in grootere, voor groote insnydingen, en wil zelfs een stuk der Bekleedzelen hebben weggesneden, wanneer deze, of uitermaaten dun, of als levenloos geworden zyn. Ettergezwellen, niet geplaatst in zenuwagtige Deelen, gebied hy te openen met het Brandyzer; maar die in deze voorkoomen, met het Snymes. In de eerste ook, wil hy het openen doen stand grypen, voor en alëer het Gezwel ryp is; in de laatste daarentegen, beveeld hy hetzelve, tot zoo lange uit te stellen. In Ettergezwellen die alleen de Bekleedzelen inneemen, of geplaatst zyn onder den Oxel, of in de Liesfchen, zegt hy, dat geene opening altoos moet gemaakt worden, en men de van zelfs gebeurende doorbraak, moet afwagten.

§ 3016.

FABRITIUS AB AQUAPENDENTE, volgt geenen anderen Grondregel. Kleine gezwellen gebied hy te openen met een Brandmiddel, maar die grooter

zyn door eene Infnyding. Hy verschild nogthans daar in van CELSUS, dat hy in de laaste zelfs, geene zeer groote Infnydingen wil gedaan hebben.

§ 3017.

DIONIS, die opzelyk over het handwerkend gedeelte der Heelkunde geschreeven heeft, verdiend ten deezen opzigte, nauwlyks geleezen te worden. Alles wat hy hieromtrent aanmerkt, bestaat daar in, dat 'er Ettergezwollen zyn die schielyk, andere die laat moeten geopent worden: dat 'er zyn, die men moet openen met den Bytsteen, en zulke, waar in dit geschieden moet met het Lancet: dat eindelyk, de infnyding altoos moet gedaan worden aan het benedenst gedeelte der Verzaamling; zig naar de lengte der Spiervezelen uitstrekken; en den eersten Dag zoo groot moet gemaakt worden, dat men zig naderhand niet genoodzaakt vind om dezelve te hervatten.

§ 3018.

Men kan hetzelfde zeggen van HEISTER, hoe zeer ook beroemd, wegens zyne kunde, doorzicht, en werkzaamheid, in de verscheiden Deelen der Heelkunde.

§ 3019.

LE DRAN zegt, men kan de Ettergezwollen openen door Bytmiddelen, en men kan het doen door een snydend Werktuig. Daar zyn gevallen waarin men de opening liever moet maaken met den Bytsteen, dan met het Lancet. Zülke zyn de Ettergezwollen uit scheiding van Ziekte, welke somtyds de kwaadaartige Koortsen doen eindigen. — Men sield wyders voor om met de Bytsteen te openen de Ettergezwollen welke door vergadering gemaakt zyn. In die gevallen, waarin de vogten die een Ettergezwel maaken, uit haaren aart weinig warmte hebben, en in welke de rypmaakende dingen weinig uitwerking hebben gedaan, doet de hitte van de Bytsteen de Etter verder ryp worden; en wyders ontstaat ons de grootheid van de Zweer die de doode Korst maakt, om de lippen van de Wonde weg te neemen, en houdt haar nog langer open. De Infnydingen vervolgens, onderscheid hy in twee soorten; de eerste naamlyk, geschied zonder, de tweede, met verlies van zelfstandigheid. Indien, dus vervolgt hy, de Etter niet diep zit, en slegts in eenen kleinen omtrek de Spieren

met

met de Bekleedzelen heeft los gemaakt, moet men zig vergenoegen met het Gezwel in zyne geheele lengte te openen. — Als men voor het openen van het Gezwel, door op hetzelfde te drukken, gewaar wordt, dat de Etter wyd en zyd onder het Vetvlies, of onder de Huid verspreid is, kan men zig niet vergenoegen met eene enkele Infnyding; die zoude twee soorten van Lappen laaten, welken naar binnen omkrullen, de Verbanden pynlyk maaken, en zelfs verhinderen zouden om de dienstige Ettermaakende middelen gemaklyk naar alle de deelen der Zweer te brengen. Men moet in zoodaanigen geval, een gedeelte van de eene, of zelfs van de beide lappen, met de Schaar, of ook met het Mes wegneemen.

§ 3020.

De Leerstellingen van SHARP, koomen voor een groot gedeelte overeen met die van CELSUS, inzonderheid voor zoo veel betreft de Infnydingen. Hy verklaard zig volstrekt tegen het vroegtydig openen der Ettergezwellen die tot scheidung van eene Ziekte dienen; en zegt zelfs in algemeene uitdrukkingen, dat men geen Gezwel moet openen, voor de Huid dun, en de schommeling van den Etter klaar te voelen is.

§ 3021.

Gelyk gebreklyke Voorschriften, in zaaken welke onze daaden bepaalen moeten, den weg baanen tot onvermydelyke mislagen, is het niet te verwonderen, dat de meeste Heelmeesters in het openen der Ettergezwellen dwaalen. Allen, gelyk ik elders hebbe aangemerkt, worden we meer of min bestierd door volgzugt. De roem onzer Leermesters, geeft aan hunne onderwyzingen, het gezag als 't ware der onfylbaarheid. En, de algemeene goedkeuring welke een Schryver verworven heeft, die men zig ten geleide verkiest, belet ons niet zelden, zelve te denken, en door eigen naarspooringen het waare te onderscheiden van het valsche, het twyffelagtige van het zekere.

§ 3022.

Heelmeesters waarlyk, die niet op hunne hoede zyn tegen deeze kragt der volgzugt, moeten noodzaaklyk overslaan tot één deezer uitersten. Zy moeten naamlyk de Ettergezwellen te vroeg of te laat, te min of te veel, en al of niet op de behoorlyke wyze, openen; naar dat het byzonder Leerstelzel van hun

geliefkoosden Schryver, medebrenge, en zy hun vertrouwen op denzelven vestigen.

§ 3023.

Deeze aanmerking, bedriege ik my niet grootelyks, bewyst de noodzaaklykheid die 'er is, om dit stuk met meerder gezetheid als tot nog toe gedaan is, te behandelen; en de byzondere gevallen aan te wyzen, welke by voorkeur eischen, dat men hun aan deeze of gene Manier onderwerpe. Op deeze verbeelding ten minsten waage ik de volgende Voorschriften, gegrond inzonderheid op de ondervinding, en in allen deelen overeenkomstig met de meest goed gekeurde beschouwlyke kundigheden.

§ 3024.

Geenig Ettergezwel moet men openen, voor en alêr men daar in eene duidelyke Vogtschommeling waarneemt; of, als deeze Vogtschommeling duister is, daar nevens eene pateuse zwelling der Bekleedzelen bespeurd wordt.

§ 3025.

De opening van kleine en oppervlakkige Ettergezwellen, kan men aan de werking der Natuur, door weekmaakende aanlegzels geholpen, overlaaten.

§ 3026.

Alle eenvoudige Ettergezwellen in de Oxels en de Lieschen, moet men insgelyks, aan eene van zelfs gebeurende doorbraak, onderwerpen.

§ 3027.

Ettergezwellen op dezelfde plaatzen, afhankelijk van Poksmet, alsze niet tekenen van zelve met eene ruime opening te zullen doorbrecken, behooren met een Bytmiddel geopent te worden.

§ 3028.

Op dezelfde wyze, de voorwaarden gelyk zynde, moet men handelen met alle zoogenaamde koude Verzweeringen; dat is te zeggen, met Ettergezwellen die zeer langzaam gemaakt worden, en waarin men meer eenigerlei ontäart wateragtig Vogt, dan eene waare Etter, aantreft.

§ 3029.

§ 3029.

Alle eenvoudige Ettergezwellen, die eene merklyke uitgebreidheid hebben, moet men openen, of met het Lancet, of met het Snymes.

§ 3030.

De maat der Insnyding in deeze zelfde gevallen, alsze door eene juiste omschryving bepaald zyn, en in Deelen plaats grypen voor eene konstige drukking vatbaar, moet nimmer, die van derzelve halve Middenlyn te boven gaan.

§ 3031.

Ettergezwellen, hoewel eenvoudig, maar zig bevindende onder een peesagtig uitbreidzel, moeten, als ze niet zeer groot zyn, over hunne gantsche lengte, maar in het tegengestelde geval, met eene meer of min ruime insnyding geopent worden.

§ 3032.

Alle verzaamlingen van Etter, welke de gantsche uitgestrektheid van eenig voornaam Deel inneemen, en de Huid doen afwyken van de onderliggende Spieren, moet men openen, op de voordeeligste plaats voor de ontlasting, de meest natuurlyke stand van dat Deel in het oog houdende, met één of meer, middenmaatige insnydingen.

§ 3033.

Ettergezwellen, welke het gevolg zyn van een verhoolen Beenbederf, moeten met eene opening, aan hunne uitgestrektheid evenreedig, zoo veel zulks eenigzints door de natuur der Deelen wordt toegelaaten, doorsneden worden.

§ 3034.

Gelyke insnydingen moet men te werk stellen, in dat soort van Ettergezwellen, welke verschynen op het meest verheven gedeelte van Beenknobbels, die langen tyd bestaan hebben.

§ 3035.

In saamengestelde Eenbreuken, alwaar eenige losse, of nog gedeeltelyk

vastzittende Beenschilfers, door de geduurige prikkeling der zachte Deelen, eene verzwearing maaken, moet zulk een Ettergezwel, langs deszelfs gantsche middenlyn doorsneden worden.

§ 3036.

Verzaamelingen van Etter onder de breede Halspier, hoe uitgefrekt dezelve ook zyn moogen, vorderen alleenlyk eene middenmaatige insnyding; maar die gedaan moet worden, aan het meest hellend gedeelte der verzaamling.

§ 3037.

Kropzeerige Kliergezwellen welke tot verëtering overgaan, moeten of geheel niet, of flegts met eene geringe insnyding, geopent worden.

§ 3038.

De oppervlakkige Ettergezwellen der Borsten, alsze niet tydig genoeg van zelve doorbreken, zyn ten opzigte van de hoegrootheid der insnyding, die alsdan moet plaats grypen, aan denzelfden regel onderworpen als de eenvoudige Ettergezwellen van andere Deelen; maar die diep liggen, vorderen eene ruime insnyding.

§ 3039.

Uitstortingen van Etter in de Borstholte, of in het Celwyzeweeffel van het Ribbenvlies, alsze zig door eene bepaalde zwelling aan de buitenste oppervlakte van de Borst opdoen, eischen, voor zoo veel de Bekleedzelen, en de Spieren welke de Ribben dekken, betreft, eene ruime insnyding. De tusschenribbige Spieren integendeel, en het Borstvlies, moeten flegts met eene kleine opening doorsneden worden.

§ 3040.

Ettergezwellen, welke het een of ander gedeelte van den omtrek des Buiks inneemen, en niet afhangen van eenigerlei bekende wangestalte des Ruggraads, moet men alle met eene ruime insnyding openen.

§ 3041.

Het tegendeel moet plaats grypen in dat foort van Ettergezwellen welke eene *Scrophis*, *Cyphosis*, of den faamenloop deezer beide gebreken, vergezellen.

§ 3042.

Alle uiterlyk blykbaare Ettergezwellen van de Ingewanden des Buiks, van het Net by voorbeeld, van de Lever, en dergelyken, moeten met eene Insnyding die de twee middenste vierde deelen van derzelver middenlyn insluit, geopent worden.

§ 3043.

De Ettergezwellen van de Ingewanden des Bekkens, 't zy datze zig vertoonen boven het Schaambeent, of aan den Bilnaad, moet men met veel voorzigtigheid, en door eene bepaalde insnyding openen.

§ 3044.

Een Ettergezwel van den Balzak, met verzwearing of eenige andere ontarting van een der Ballen gepaart gaande, eischt eene opening welke zyne gantsche lengte inneemt.

§ 3045.

Ettergezwellen in den omtrek van den Aars, moeten alle in hunne gantsche middenlyn doorfmeden worden.

§ 3046.

De Ettergezwellen der Gewrigten, moet men liever met den driekanten Priem openen, dan met het Snymes.

§ 3047.

Het is geenziints hetzelfde met dat foort van Ettergezwellen, welke in de nabijheid van eenig aanzienlyk Gewrigt plaats grypen, en het gevolg zyn van eené verzakking der stof, uit eene verzwearing van de eigen Bekleedzelen, of de holte des Gewrigts zelve, want deeze alle, moeten over hunne gantsche lengte geopent worden.

§ 3048.

In dat soort van Vyt, waarby de Etter huisvest in de schede der Peezen van de buigende Vinger-spiere, moet men de gantsche uitgestrektheid der verzaamling stoutelyk opfnyden.

§ 3049.

Hetzelfde is waar in een ander soort deezer ziekte, waarin de Etter naamlyk, in het moesägtige van den top des Vingers huisvest, en zig zelve by tyds geen en weg baand door de Bekleedzelen.

§ 3050.

Verzaamelingen van Etter onder den zoogenaamden Ringband der Voorhand, behooren, of met eene insnyding beneden, of tevens met eene andere, boven dien band, geopent te worden.

§ 3051.

De Ettergezwellen van het Verhemelte, de Amandelen, het Tandvleesch, en van de binnenste oppervlakte der Wangen, vorderen allen, slegts kleine insnydingen.

§ 3052.

De Ettergezwellen van het Hoornvlies, moeten naar evenreedigheid van hunne grootte, met eene ruime opening doorsneden worden.

§ 3053.

Men kan hetzelfde zeggen van het Etteroog, de verzaamling naamlyk van Etter, in een der Oogkamers, welke de doorsnyding vordert van byna den halven ondersten omtrek des Hoornvlies.

§ 3054.

Zie daar de voornaamste Regelen, naar welke wy ons gedrag in het openen der Ettergezwellen moeten inrigten. De beginzelen van elk derzelve, voor zoo veel betreft de uitgestrektheid der Insnydingen, hebbe ik in het breede beschreeven, in het XIV. *Deel van de Verbandelingen, uitgegeeven door de Holland.*

landsche Maatschappye der Weetenfchappen te Haarlem, en zal ik om deeze reeden hier niet ftilzwygen voorby gaan.

§ 3055.

De daadelyke opening zelve der Ettergezwellen, daar wy nu van fpreeken moeten, gefchied thans alleen met het *Lancet*, met het *Snymes*, of met een *Bytmiddel*. Het *Brandyzer*, hier toe ook in gebruik by de Ouden, heeft al voorlang alle goedkeuring verlooren, met uitzondering flegts van zeer weinige gevallen, welke wy ter zyner plaatze zullen aanwyzen.

§ 3056.

De gemaklykfte manier om een Ettergezwel te openen, is die gefchied met het *Lancet*, *Pl. II. Fig. 6.* afgebeeld; of, met dit, en één der *Snymesfen*, *Pl. II. Fig. 1. 2. en 3.* geleid langs den groef der *Sleuffonde Pl. I. Fig. 5.*

§ 3057.

Het eerfte Werktuig alleen, voldoet zeer wel in alle Ettergezwellen, welke geene groote infnyding behoeven, en wier Bekleedzelen aanmerklyk verdund zyn. De overige Werktuigen zyn noodzaaklyk, als de infnyding aanzienlyk zyn moet, of in Deelen gefchied, welker faamenftel vordert dat men met alle behoedzaamheid te werk gaa.

§ 3058.

Als men zig alleen bediend van het *Lancet*, bepaald men het Gezwel zyde-lyk met den Duim en de twee voorfte Vingeren der linker Hand; steekt de punt van het Werktuig, op de voordeeligfte plaats voor de ontlasting, tot in de verzamelpplaats van den Etter; en maakt, door eene oplitgende beweeging, de infnyding zoo groot als men dezelve noodig oordeeld.

§ 3059.

Als men tevens gebruik moet maaken van de overige Werktuigen, wordt het Gezwel even dus bepaald en geopent als zoo even gezegd is. Men brengt vervolgens de *Sleuffonde*, door de gemaakte opening, zoo ver binnen en opwaards als men wil dat de infnyding zal lang zyn; drukt dezelve, zoo veel mooglyk zy, tegen de binnenfte oppervlakte der Bekleedzelen; en door-

snyd deeze met het *Snymes* tot aan het einde der sonde; 't zy van buiten naar binnen, 't zy van binnen naar buiten, naar dat men zig bediend van een regt of van een krom *Snymes*, of ingevolge eener willekeurige verkiezing.

§ 3060.

'Er zyn Heelmeesters die zig in alle gevallen, eeniglyk bedienen van het *Mes*, doende hier mede, zoo wel de doorbooring, als de opsfnyding van het *Ettergezweel*. Andere, na altoorens het *Gezweel* met het *Lancet* geopent te hebben, vergrooten deeze opening met de *Stylet schar*, *Pl. III. Fig. 4.* afgebeeld. Ik hebbe niets tegen deeze handelwyzen, als datze meerder pyn veroorzaaken dan de voorigen.

§ 3061.

Buiten deeze Manieren om een *Ettergezweel* door *Insnyding* te openen, is 'er nog eene andere, by geenig Schryver zoo veel ik weete, gemeld, en waar aan men zeer wel den Naam zoude kunnen geeven van de *Ontleedkundige*. Men doorsnyd by deeze eerst de *Bekleedzelen*, in eene vooraf bepaalde uitgestrektheid, en vervolgd naderhand de *insnyding* in de diepte met alle mooglyke voorzigtigheid, tot men in de verzaamelplaats van den *Etter* is doorgedrongen. Deeze manier is verkieslyk in alle diepliggende *Ettergezwellen*, inzonderheid in *Deelen*, welkers *insnydingen* meer of min gevaar influiten.

§ 3062.

De beste wyze om een *Ettergezweel* te openen door *Bytmiddelen*, is deeze. Men dekt het *Gezweel* met eene sterk kleevende *Pleister*, die in zyn midden een gat heeft, evenreedig in grootte, aan de opening welke men wil maaken. In dit gat, legd men een stuk van den *Bytsteen*, een weinig hat gemaakt, en overdekt alles met eene dergelyke *Pleister*, een *Drukdoek*, en een *Windzel*. Na verloop van omtrent drie uren, neemt men het geheele verband af, en geeft aan den *Etter* gelegenheid om zig te kunnen ontlasten, met de dood *Korst* te doorsnyden, of zelfs geheel weg te neemen.

§ 3063.

Hoedaanig een *Ettergezweel* ook geopent zy, het eerste verband moet altoo

bestaan uit droog en zagt draad-plukzel, zagtelyk tusfchen de lippen der fchyding ingebragt, en van een weekmaakende Pap, die best de ontlasting van den Etter toelaat, overdekt. De volgende verbanden, behooren naar gelang der byzynde omftandigheden, geregeld te worden. Altoos moet men zorg draagen, om het Deel dus te plaatzen, dat daar door de ontlasting van den Etter begunftigt wordt.

VII. H O O F T D E E L

De Wegneeming der Beursgezwellen.

§ 3064.

De Beursgezwellen hebben we in het *Leerftuk' der Gezwellen*, van § 639-674, befchreeven. Dezulke deezer Gezwellen, die ten opzichte der Konstberking hier in aanmerking koomen, zyn het *Papgezwel*, het *Honiggezwel*, het *Vetgezwel*, het *Spekgezwel*, en de *Zenuwknoop*.

§ 3065.

De *Pap- en Honiggezwellen*, gemaakt door de *Klierbeursjes* van het *Huidweefzel*, onderfteld dat ze zig niet redden door eene van zelfs gebeurende *Verzweering*, worden gemaklyk geneezen, alleen door eene langwerpige *infnyding*, de uitdrukking der *ingeslooten Stof*, en de *affcheiding* van het *Beursje*, door het daar in gestrooid poeijer van *Wit Koperrood*.

§ 3066.

Dezelfde Gezwellen, als ze geplaatst zyn in het *Vetvlies*, en vastgehegt aan de *Huid*, kunnen op gelyke wyze behandeld worden; maar, wanneer dit geene plaats heeft, en ze meer of min, onder dit weefzel, naar alle kanten *verfchuifbaar* zyn, vorderenze by voorkeur de *uitpelling*.

§ 3067.

§ 3067.

Het *Vet-* en *Spekgezwel*, eischen altoos dezelfde Konstbewerking, 't zy datze met hunne buitenste oppervlakte, al, of niet, aan de Huid zyn vastgehegt. In het eerste geval egter, geschied dezelve eenigzints anders dan in het laatste, vermits daar by, het vastgehegte deel der Huid, tevens wordt weggenoomen.

§ 3068.

De meeste Heelkundige hebben deeze Konstbewerking zeer oppervlakkig beschreeven. Men moet nogthans hier van uitzonderen *BERTRANDI*, een der grootste Heelmeesters van *Italië*. Wy zullen zyne Beschryving overnemen, als niet in staat zynde, 'or iets dat aanmerking verdiend, by te voegen.

§ 3069.

Als men (zegt hy) een *Beursgezwel* moet wegneemen, plaatst men de *Lyder* zoo gemaklyk als mooglyk is, en doet het Deel, door een *Helper* wel vast houden. Een tweede *Helper*, ligt de *Bekleedzelen* op ter eener, en de *Heelmeester* zelve, ter anderer zyde, indervoege, datze eene dwersche plooi maaken. Deeze plooi, wordt als dan van den *Operateur* met het gewoone *Snymes*, naar de lengte des *Gezwels* doorgesneden, en, gelyk de insnyding dus gemaakt, doorgaans te klein is, vergroot men dezelve, zoo naar boven als naar onderen, door het *Snymes*, met zyne snede gekeerd naar buiten, te doen glyden langs de groef van eene, onder de Huid ingebragte, *Sleuffonde*. — Als het *Gezwel* niet zeer groot is, kan men het door dusdanig eene insnyding alleen, uitneemen. Men verwydert ten dien einde, de lippen der *Wonde*, zoo veel mooglyk zy, van elkanderen; en doorsnyd voorzigtig, het *Mes* in eenen vlakken stand beweegende, alle aanhegtzels, tot men genadert is aan den grond van het *Gezwel*. De *zak*, vervolgens, dus los gemaakt ter eener zyde, doet men naar de andere zyde, zoo veel zulks zyn kan, overhellen, om te gemaklyker het *Mes* daar onder te doen doorgaan. Eindelyk, alle aanhegtzels hebbende los gemaakt, ligt men het *Gezwel* opwaards, om het onder deszelfs grond dwerssch af te snyden. — In *Gezwellen* welkers zeer groote uitgebreidheid niet toelaat om dezelve door eene langwerpige insnyding

al.

alleen behoorlyk te konnen los maaken; moet men nog eene tweede insnyding doen, dermaaten vallende in de eerste, datze met elkander de Letter T naartootzen. Eene kruiswyze insnyding kan men in dit geval ook te werk stellen, gemaakt, voor zoo veel deszelfs zyde deelen aangaat, op het geleide der Sleuffonde, als het niet mooglyk is de Bekleedzelen op te ligten met de Vingeren. — Als deeze Gezwellen eene lange en sterke drukking ondergaan hebben, zyn de Bekleedzelen doorgaans daar aan vastgehegt, verdund, en somwylen zelfs voor een gedeelte verzworen. In deeze gevallen moet de insnyding dus gemaakt worden, dat het vastgehegte en ontäarte gedeelte der Huid, vereenigd blyvende aan het Gezwel, te gelyk daar mede wordt weggenoomen. Wanneer men, de Bekleedzelen doorsnydende, tegelyk eene kleine Slagäder opent, doet men de Lappen met de Vingeren drukken, en vervolgt de Konstbewerking: is de Bloeding aanmerklyk, zoo moet het Vat terstond onderschept worden.

§ 3070.

De Heer BERTRANDI merkt vervolgens aan, dat de Konstbewerking meerder of minder moeilykheid insluit, naar maate de stof minder of meerder vastheid heeft, en de zak dunner of dikker is. In het Honiggezwel, zegt hy, is de zak gewoonlyk zeer dun: men moetze hierom met zeer veel voorzigtigheid, en met kleine sneden afscheiden; en wanneer men, dit onaangezien, haar niet kan los maaken zonder verbreeking, moet men een gedeelte daar van agter laten, en hetzelfde naderhand verteeren met een Bytmiddel. — Gelyk het in de *Pap. Vet.* en *Spekgezwellen* somwylen gebeurd, datze diepe wortelen schieten in de tuschenruimten der Spieren, gebied hy, de plaats zulks toelaatende, dezelve voorzigtiglyk te volgen met het Snymes; en, indien niet, haar te onderwerpen aan de werking der Verëtering, of aan die van verteerende Hulpmiddelen.

§ 3071.

Dikmaalen gebeurd het, dat by de wegneeming van alle deeze Gezwellen, schoonze zeer groot zyn, weinig Bloed gestort wordt; en naderhand vry aanmerklyke Bloedingen plaats grypen. De reeden hier van is waarschynlyk, dat de omliggende Vaten, te vooren door het Gezwel zelve meer of min toege-

drukt, en nu van deeze drukking ontslagen zynde, aan den indruk van den omloop toegeeven, allengskens wyder worden, en uit hunne afgesneden einden, als nog niet saamengetrokken, het Bloed laten uitvloeijen. Het beste middel om deeze Bloedingen te verhoeden, is de opvulling der ruimte, voormaalen door het Gezwel beslagen, met droog Plukzel, overdekt, eerst van de losgescheiden Bekleedzelen, en vervolgens van één of meer Drukdoeken, door een maatig sluitend verband bevestigd.

§ 3072.

De geneezing, in alle gewoone gevallen, is taamlyk voorspoedig; inzonderheid als men zorg draagt, het eerste verband niet weg te neemen voor het door de Verëtering is los gemaakt; en de volgende verbanden zoo in te richten, dat de randen der gemaakte insnyding of insnydingen, zoo naa mooglyk, by elkander koomen; en de Bekleedzelen, zagtelyk tegen den grond der holte worden aangedrukt.

§ 3073.

'Er zyn Beursgezwellen, welke door hunne zwaarte de Huid dermaate verlengen, datze by wyze eener Flesch, langs het Deel nederhangen. Als de hals deezer Gezwellen dun is, kan menze wegneemen door Afbinding: alsze integendeel, of dik en rond, of plat en breed, is, moeten ze by hun beginzel worden afgesneden. De oppervlakte van dit soort, is veelmaalen besproeid met zeer verwyde Bloedvaten, door sommige Heelmeesters beschouwd als eene tegenaanwyzing, ten opzigte der affnyding. Deeze egter, zyn niets minder dan zoodaanig; dewylze enkel afhangen van eenen belemmerden terugvloed van het aderlyke Bloed door de Huidvaten; geenerlei kwaadaartigheid aanwyzende; zeldzaam betreklyk zyn tot den hals van het Gezwel; en in alle gevallen, door eene voorbereidende drukking van dit Deel, dermaate kunnen vernauwd worden, datze by de affnyding slegts zeer weinig Bloed laten uitvloeijen. Het gebruik des Werktuigs, door ULHOORN voorgesteld ter beklemming van den Voorhuid, by de operatie eener *Phymosis*, begunstigt zeer deeze affnyding.

§ 3074.

De Konstbewerking, in de Zenuwknoop noodzaaklyk, bestaat eenvoudig daar in, dat men het gebrek ontbloote door eene langwerpige insnyding in de Be-
kleedzelen; en vervolgens, 't zy met eene fyne Stylet-schaar, 't zy met het
Mes, de beleedigde Zenuw, zoo booven als onder het Gezwelletje, doorsnyde,
na dit altoorens in zynen omtrek los gemaakt te hebben van alle aanhegtingen.

§ 3075.

De wegneeming van Beursgezwellen, die uit hoofde der byzondere natuur
van het Deel waarinze plaats grypen, of om eenige andere reedenen, eenige
byzondere oplettenheden vorderen; die van de *Lipknoop* by voorbeeld, van het
Vorschgezwel, van de *Beursgezwellen der Oogleden*, van de *Peesknoop*, en der-
gelyken, zal in het vervolg deezer Verhandeling beschreeven worden.

V I I I . H O O F T D E E L .

De Hegtingen.

§ 3076.

Het woord *Hegting*, algemeen genoomen, betekend eene konttige veree-
niging van de randen eener versche scheidung des geheels in de zagte *Deelen*,
van hoedaanig eenen aart, die vereeniging ook zyn mooge. In eenen meer
bepaalden zin verstaat men daar door byzonderlyk dat soort deezer vereeniging,
welke geschied met de Naald, of met Kleefpleisters; en in de allerstriktste bete-
kenis, geene andere, dan die met de Naald gedaan worden.

§ 3077.

Wy zullen, in de Beschryving deezer Konstbewerking, de eerste Bepaaling
ten grondslag neemen; en ingevolge van dezelve, de Hegtingen onderscheiden,

in die met de Naald gedaan worden; in die geschieden alleen met Kleefpleisters; in die men doet, en met deezem, en met het verëenigend Verband; en in dezulken, welke door deezem beiden, en eene byzondere plaatzing van het beleedigd Deel, bewerkt worden.

§ 3078.

De Naaldhegting, was in een vry gemeenzaam gebruik by de Ouden. Zy dedden dezelve in byna alle Wonden van eenig aanbelang, en wel, op zeer veele, en zeer verschillende wyzen. De Hedendaagschen, hoe zeer ook anders in het stuk der Konstbewerkingen van de Leerstellingen der Ouden afgeveeken, zyn hun hierin, als van tred tot tred naargevolgt. Men moet egter PI-BRAC, LOUIS, LE BLANC, VALENTIN, RICHTER, en dergelyken, hier van uitzonderen.

§ 3079.

Hoe wenschelyk het was, dat men, misbruiken verbeterende, niet tot andere uitersten oversloeg, gebeurd zulks maar zeer zeldzaam; en vervald men doorgaans van de eene dwaaling in de andere. De meeste waarlyk der zooden even gemelde Heelmeesters, overtuigd van de noodloosheid der Naaldhegting in de meeste gevallen waarin men dezelve hadt aangepreezen, hebben zig niet vergenoegd met haar daarin af te keuren, maar zyn dus streng geweest in hunne veroordeeling, dat ze dezelve het getal der Konstbewerkingen hebben uitgeslooten.

§ 3080.

Zeeker is het, dat de Naaldhegtingen slegts in zeer weinig gevallen, tot de Wonden betreklyk, noodzaaklyk zyn; en dat van allen, welke men immer heeft voorgesteld, geene behoeven behouden te worden, dan de *Afgebrooken*, en de *begting met een Handvatzel*. Het is egter even zoo zeeker, dat men hierom niet geregtigd is, om haar alle, als volstrekt nutloos, te verwerpen; vermits, indien dit doorging, zeer veele der beste Genees- en Heelkundige Hulpmiddelen, en met één woord, allen, die slegts in weinig Ziekten nuttig zyn, gelykelyk zouden moeten verworpen worden.

§ 3081.

Inderdaad, de *afgebrooken Hegting* kan bezwaarlyk ontbeerd worden, in de doorgaande dwersiche wonden der Oogleden; in de byna geheele affnyding van een aanmerklyk gedeelte des Buitenoors, of van den Neus; in den Liphoek eener gedeeltelyke of geheele doorsnyding van één der Wangen; in de loodlynige doorsnyding der Lippen, vooral, wanneer daarby eene groote afwyking der randen plaats heeft, of, een aanmerklyk verlies is van zelfstandigheid; in die wonden, waarin een gedeelte der Onderlip, tegelyk met de Bekleedzelen der Kin, eene en dezelfde lap maaken; gelyk ook, in zeer groote doorgaande Buikwonden.

§ 3082.

De *Hegting met een Handvatzel*, door LE DRAN voorgesteld in plaats der zoogenaamde *Peltershegting*, ter verëeniging van meer of min aanzienlyke Darmwonden, is in die gevallen niet minder noodzaaklyk; en kan niet wel worden nagelaaten, zonder den Lyder bloot te stellen aan gevaarlyke toevalen, en zelfs aan het verlies van zyn Leven.

§ 3083.

De *afgebrooken Hegting*, ondersteld als zoo veele noodzaaklyke vereischten, dat de wonde door een snydend Werktuig gemaakt zy, of althans niet volstrekt behoort tot de klasse der gekneusde Wonden; dat de Bloeding ophoud, en 'er geene bloedklonters of andere onzuiverheden in dezelve huisvesten; dat 'er geen zoo groot verlies van zelfstandigheid by is, dat derzelve Lippen niet by een kunnen gebragt worden; dat eindelyk, dezelve geene plaats heeft in Deelen, welkers byzonder saamenstel de Naaldsteken min of meer gevaarlyk maaken.

§ 3084.

De meest noodzaaklyke oplettenheden welke men by het doen deezer *Hegting* moet in agt neemen, zyn de volgende. Men plaatst het gekwetste Deel zoodaanig, dat de gewonde Spieren zig bevinden in een staat van verslapping, en alles overëenstemt met het meeste gemak des Lyders, en van den Heelmeester. Men doet de lippen der Wonde, door een Helper, zoo na mooglyk by el-

kander brengen, en dus gevestigd houden staande den gantschen loop der Bewerking. Naar maate de verschillende lengte is der Wonde, doorboord men derzelve Lippen met minder of meerder steeken, op eenen afstand van zes, agt, tien, of twaalf Lynen, van elkanderen. De diepte deezer steeken neemt men evenreedig aan de bekende diepte der Wonde; en haaren afstand van de randen der Lippen, in overeenkomst met dezelfde diepte, van vier tot zes Lynen. Men draagt hier by wel zorge, dat de wederzydsche steeken juist over elkander koomen, en zoo na mooglyk, altoos aan den loopstreek der Spiervezelen beantwoorden. In schuinze Wonden moet men de Naalde inbrengen aan die zyde welke tegen den lap overstaat; en in hoekige, moeten de hoeken zelve, het eerst doorstooken worden. Men begustigt by ieder steek, de uitgang der Naald, door de lip der Wonde in den omtrek van het punt daar de Naald moet uitkoomen, te steunen met de Vingeren. Als men de heging doet met eene enkele Naalde, moet dezelve met een daar toe genoegzaam lange draad, voorzien zyn, en deeze draad, na het doen van elken steek, op eene gelyke lengte afgesneden worden. Wanneer men drie steeken noodig heeft, moet de middenste het eerst gedaan worden; en, indien twee, doet men dezelve op gelyke afftanden van de hoeken der Wonde. Als de wond de gedaante heeft van een T, of van een †, zyn twee hegingen voldoende: men begint de eerste aan het onderste gedeelte van één der lappen welke deeze voorren van Wonden maaken, en, gaande met de Naald door de andere lap, doet men dezelve aan haar bovenste gedeelte uitkoomen: men handeld gelykelyk, omtrent de lappen van het andere gedeelte, doende de Naald ingaan aan de onderste: indien het lighaam deezer Wonden zeer lang is, is het goed dat 'er nog eene steek dwersch daar door gedaan worde, op zulk eene plaats als men denkt daar toe best geschikt te zyn. Alle noodzaaklyke steeken gedaan zynde, doet men door een Helper, de lippen der Wonde met zyne vlakke Handen zoo dicht by elkander brengen als mooglyk is; en knoopt vervolgens de draaden, van den middensten beginnende, eerst met een enkelen, en hier na, met een strikknoop, aan elkanderen, dog niet vaster dan volstrekt vereischt word om de lippen der Wonde by een te houden. Het Verband doet men enkel bestaan uit droog plukzel, een drukdoek, en een windzel: het beledigd Deel geeft men zulk eene plaatsing, als het best geschikt is om te beletten dat de werking der Spieren de gedaane Hegting in wanorde brenge.

§ 3085.

De Naalden waar van men zig by deeze Hegting bediend, moeten krom zyn, en te krommer, naar maate de Wond dieper is. De Draad moet plat zyn, en bestaan uit eenige draaden vloszyde, zydelyk aan een gehegt door ze te bestryken met Wasch.

§ 3086.

De *Hegting met een Handvatzel*, kan ik niet beter voorstellen dan de Heer LE DRAN zelve gedaan heeft: ik zal derhalven van zyne eigen woorden gebruik maaken. Om de Hegting met handvatzels te doen, zegt hy, laat ik den Darm door een Knegt aan het eene einde van de Wonde houden, en ik zelf houde hem aan het andere einde. Ik heb zoo veel Naalden als ik steeken doen moet, Naalden die rond, regt, en fyn zyn, ieder doorreegen met een draad, een voet lang, en ongewast. Ik breng dwersch door de beide Lippen, zoo veel draaden als noodig is, waarneemende dat zy elk drie Lynen of daaromtrent, van elkander zyn. Alle de draaden doorgebracht zynde, neem ik de Naalden weg: ik knoop de draaden aan elke zyde te saamen; en daar na ze alle by een voegende, maak ik, door ze twee of driemaal om te drajen, slegts een soort van een Koord. Door de draaden dus te drajen, doe ik het gescheiden gedeelte van den Darm fronselen, en dan koomen de steeken, die twee of drie Lynen van elkander waren, nader by malkander. Het is deeze fronseling, die, niet toelaatende dat de lippen van elkander wyken, de saamenhegting van de eene aan de andere, moet te wege brengen, zonder dat de Darm genoodzaakt wordt, zig aan eenig ander Deel vast te hegten.

§ 3087.

Ik zoude deeze Hegting hier met stilzwygen hebben kunnen voorby gaan, indien ik op het voorbeeld der meeste Heelkundigen, eene afzonderlyke beschryving had willen doen van de zoogenaamde *Buikshegting*, eene Konstbewerking, die niet verschild van de *Afgebrooken*, zoo aanstonds beschreeven, dan, door dien'er twee Naalden aan een en denzelfden draad gevoegd, en die Naalden, aan wederzyden, op het geleide eens ingebragten Vinger, van binnen naar buiten, door de lippen der Wonde gestookten worden. Maar, dewyl ik dagt dat

dus.

dusdaanig eene beschryving eenigzints overtollig zyn zoude; en 'er zig anders geene gelegenheid opdeed om van dezelve te spreken, was ik verplicht, haar ter deezer plaatze voor te draagen.

§ 3088.

De Hegting alleen met *Kleefpleisters*, die doorgaans, om my te bedienen van de woorden van SHARP, de belachlyke naam draagt van *drooge Hegting*, is van geen nut, dan by Wonden welke alleen het Huidweefzel inneemen, of slegts doordringen tot in het Vervlies. In alle andere gevallen, moetze door een verëenigend Verband, en door de plaatsing van het beleedigd Deel, geholpen worden.

§ 3089.

Deeze Hegting, wordt het best gedaan met de bekende *Engelsche Gompleis-ter*, gesneden in smalle strookjes, en na alvorens een weinig nat gemaakt te zyn, aangelegt in eene hoeveelheid, als de uitgestrektheid der Wonde vordert, behoudens eenen afstand dier strookjes, van omtrent drie Lynen.

§ 3090

Het *verëenigend Verband*, voor zoo veel daar door verstaan wordt een windzel, dat in zyn midden eene langwerpige spleet heett, en aan twee hoofden is opgerold, hebbe ik, by gelegenheid van deszelfs Afbeelding, *Pl. XVI. Fig. 1.* beschreeven. Dit Verband, verëenigd met de drooge Hegting, voldoet zeer wel in de langwerpige en diep doorgaande Wonden van alle die Deelen welke deszelfs aanleg toelaaten; maar vooräl, in die der Ledemaaten. In dwersche wonden egter deezer zelfde Deelen, van gelyken aart, zyn beide deeze hulpmiddelen ongenoegzaam; gelyk ook, in de verbreeking der Peezen of Banden, 't zy met, 't zy zonder, eenige wonde der Bekleedzelen. In deeze gevallen derhalven, moet men den toevlugt neemen tot andere Verbanden, die insgelyks den naam verdienen van *Vereenigende*, en tevens, tot eene plaatsing des beleedigde Deels, welke derzelve werking het allermeest begunstigt.

§ 3091.

Deeze Verbanden, deeze plaatsing, moeten verschillend zyn, naar gelang de verschillende natuur is der Deelen waar in die Wonden, deeze Verbreekingen plaats

plaats grypen; en kunnen tot geene algemeene regelen gebragt worden. Uit de volgende voorbeelden, zal men de gewigtigste byzonderheden, hier toe betreklyk, kunnen opmaaken.

§ 3092.

Gesteld, dat 'er eene dwersche Wonde gemaakt is aan het voorste gedeelte van den Hals: eene Wonde, welke de Luchtpyp en den Slokdarm voor een gedeelte inneemt, of waar by het eerste deezer Deelen, bynaar gantschelyk is afgesneden. In dit geval, moet men het Hoofd zoo ver voor over buigen, dat de Kin rust op het Borstbeen; en hetzelfde gedurende eenen genoegzaamen Tyd, in deezen stand bevestigen door een Verband, hier toe byzonderlyk uitgedagt, en 't welk ik op zyne plaats zal beschryven en afbeelden; na dat men alvorens de uiterlyke Wond gehegt heeft met voorbeschreeven Kleefpleisters, overdekt enkel met droog plukzel, een drukdoek, en een los aangelegd kringwys windzel.

§ 3093.

Als eene dergelyke Wond, gemaakt op de helft des Opperarms, door de tweehoofdige Armspier gedeeltelyk of geheel doordringd; buigt men den Voorarm zoo veel zulks eenigzints mooglyk is; men brengt de lippen der Wonde dicht aan elkanderen; bevestigt dezelve met de drooge Hegting; en belet den geboogen Arm, zig eenigzints te kunnen uitstrekken, door de Voorarm en Hand te schooren met den Armband, op de best mooglyke wyze verzeekerd; en de Arm, van de Borst verwyderd, te doen rusten op een hoog geplaatst kussen.

§ 3094.

Wanneer by eene Wonde aan het voorste gedeelte van den Dye, de uitstrekkeende Beenspieren voor een groot gedeelte zyn doorgesneden; doet men den Lyder dermaaten te Bedde liggen, dat het Hoofd en den Romp wat verheven geplaatst zyn; de Dye ten sterksten geboogen is; en het Been zig bevindt in eenen staat van uitstrekking. Men doet vervolgens de Lippen der Wonde dicht by elkander brengen; hegt dezelve met Kleefpleisters; en verbindt haar als eene eenvoudige Wonde.

§ 3095.

Als de Kuitspieren eene dwersche en diepe Wonde ondergaan hebben, of de Pees van ACHILLES is afgesneden, houd men de Voet uitgestrekt, en het Been geboogen, door de verbeterde Muil van MONRO, *Pl. XVII. Fig. 1. 2. en 3.* afgebeeld; hegt de Wond als vooren, en verbind dezelve op eene eenvoudige wyze. In de verbreking der gemelde Pees, zonder byzonde Wonde, wordt de herëeniging bewerkt door hetzelfde Werktuig.

§ 3096.

Wanneer eindelyk de Peezen der gemeene uitstrekker van de Vingeren, op den rug der Hand, dwersch zyn doorgesneden, moet de Voorarm worden uitgestrekt; hetzelfde moet gedaan worden omtrent de Vingeren, inmiddele men de Wond vereenigd met de drooge Hegting, en alles verbind met droog plukzel, en een slegts maatic aangeslooten Windzel. Langs de binnenzijde des Voorarms, en der Hand, legt men alsdan een genoegzaam lange en breede Spalk, die ter plaatze van den wortel der Voorhand op haar plat een weinig hoekswyze geboogen is, zoo, dat als de Hand en Vingeren daar op rusten, alle deeze Deelen niet slegts uitgestrekt gehouden worden, maar zelfs, eenigzints naar de buitenzijde des Voorarms overhellen. Men verzeekerd deeze Spalk, behoorlyk voorzien met drukdoeken, door een kringwys windzel; en doet de geheele Arm rusten op een Hoofdkussen.

§ 3097.

Wy kunnen den schakel deezer Voorbeelden niet beter afbreeken, nog de uitgebreide nuttigheid der daar in aangepreezen Hegting, meerder bekragtigen, dan door aan te merken, dat de Heer LE BLANC verzeekert, zig daar van, staande een tydkring van meer dan dertig Jaaren, altoos met een goed gevolg bediend te hebben; en dat wy zelve, in eene Konstoeffening van ruim twee en twintig Jaaren, door ons inzonderheid daar van te bedienen, nog geene wonde hebben aangetroffen, waar by wy verpligt waren, van de Naaldhegting gebruik te maaken.

§ 3098.

Sommige Heelmeesters, hebben zig van deeze hegting bediend in de Haaze-
lip

Lip uit geboorte, gelyk ook, als men uit hoofde van eenig Lipgezwel, genoodzaakt is een driehoekig stuk der Lip wegteneemen. Ik verbeelde my niet slegts, maar ben door Proeven verzeekerd, datze in deeze gevallen, algemeen genoomen, geene byzondere verdienften altoos heeft, en het daar in, best zy, van de *omgewonden Hegting* gebruik te maaken. By gelegenheid van de Beschryving der Konstbewerkingen die aan het Hoofd eigen zyn, zal ik deeze Hegting, in haare meest mooglyke eenvoudigheid, voorstellen.

IX. H O O F T D E E L.

De Wryvingen.

§ 3099.

De *Wryving* is eene meer of min snelle, heen en wedergaande beweging van eenig Lighaam, langs de oppervlakte van een en hetzelfde Deel, bestierd inzonderheid door de hand des Heelmeesters, en korter, of langer, naar de noodzaaklykheid zulks vordert, agtervolgt.

§ 3100.

De *Wryvingen*, algemeen genoomen, worden in *drooge* en *vogtige*, in *harde* en *zachte*, in *werktuiglyke* en *Geneeskragtige* onderscheiden. Dezulke, die hier inzonderheid in aanmerking koomen, zyn de *drooge*, 't zy ze *werktuiglyk* zyn of *Geneeskragtig*: de *vogtige* behooren bepaaldelyk tot de Classe der Heelmiddelen, en draagen den naam van *Waslingen*, *Smeeringen*, en dergelyken.

§ 3101.

De *drooge Wryving* geschied alleen met de Handen, of met zagtere of hardere Doeken; al of niet, doortrokken met den damp van Comagtige, Harsag-

6 HEDENDAAGSCHE BYZONDERE

tige, of Speceryagtige zelfftandigheden, en ook fomwylen met fchuijers, van eene mindere of meerdere ftevigheid.

§ 3102.

Alle langzaame, lugtige, en zachte Wryvingen van deezen aart, waar mede zy ook gedaan worden, zyn openende, en bevorderen de Doorwaaszeming. Hierom bediend men zig by voorkeur van dezelve, in alle gevallen, waar eene verdunning der Deelen beöogd wordt, in haare overmaatige vetheid by voorbeeld, en zugtige opzwellingen.

§ 3103.

De vaardige, ftevige, en harde Wryvingen, vooral die gefchieden met Schuijers, of met harde Doeken, doortrokken met een der voorgemelde Dampen, zyn ftoppend, faamentrekkend, prikkelend, en verfterkend. Deeze derhalven koomen zeer wel te pas, als men eene vertraagde omloop, verminderde gevoeligheid, of beweegloosheid der Deelen moet te hulp koomen, gelyk ook, als dezelve, uit hoofde eener niet zeer bekende, of door geene andere Hulpmiddelen geneesbaare oorzaak, niet behoorlyk gevoed worden.

§ 3104.

Het Flanel, en grof Linnen, zyn de gemeene ftoffen der Doeken, welke tot de Wryving gebruikt worden. De *Mafik*, de *Wierook*, de *Barnsteen*, de *Benzoin*, de *Wynruit*, en de *Roozemaryn*, de meest verkieslyke Zelfftandigheden tot haare bewaaszeming.

§ 3105.

Men doortrekt de Doeken met dien waasfem, door de gemelde zelfftandigheden te ftrooijen in de gedaante van een grof Poeijer, op glimmende Koolen, en ze hier zoo lang boven te houden, tot ze geheel warm zyn, en genoeg be-deeld met derzelyver reukdeelen.

§ 3106.

Het Deel, aan hetwelke men de Wryving wil te werk fteilen, moet daar toe behoorlyk worden voorbereid, door het van alle aanhangende onzuiverheden:

den te reinigen. Het moet dermaaten geplaatst zyn, dat het genaakbaar is van alle zyden, en den Heelmeester niet verpligt, zig te stellen in eene ongemaklyke houding.

§ 3107.

De Wryving moet een korter of langer Tyd aanhouden, en meer of minder dikmaalen herhaald worden, naar het oogmerk is, daar mede bedoeld. Zy moet by voorbeeld kortstondig zyn, als het oogmerk is, eene vermindering der Deelen te bewerken; en voortgezet worden tot de Huid eene ontftekingagtige roodheid krygt, als men het Deel wil voeden, of deszelfs verzwakte vermoogens, opwekken, en versterken. Zy moet insgelyks, in het eerste geval zeldzaamer, en in het laatste, meerder dikmaalen hervat worden.

§ 3108.

Tot de Wryvingen, behooren in een zeker opzigt, de zoogenaamde geezeling der Deelen met *Brandnetels*; gelyk ook, derzelver weërkeerige slagen met Doeken, besproeid met eenigerhanden geestryke, en oplosfende Vloei-stoffen.

§ 3109.

Van de eersten, heeft men zig dikmaalen met veel voordeel bediend in de vermaagering en verlamming der Deelen. Door de laasten, heeft my de zeer beroemde Heer VAN DER HAAR verzeekert, verscheiden aanmerklyke, en veel gevaar dreigende, Gewrigts-gezwollen, geneezen te hebben.

X. H O O F T D E E L.

Het Electrifeeren.

§ 3110.

Het *Electrifeeren*, tot hier toe meer beschouwd als eene Natuurkundige, dan als eene Heelkundige Kunstbewerking, kan egter zeer wel tot de Classe der laasten gebracht worden, voor zoo veel het vermoogend is ter geneezing van verscheiden Ziekten, tot die Konst byzonderlyk behoorende.

§ 3111.

Het Werktuig, hier toe meest in gebruik, en inderdaad het gemaklykste van alle, is dat van DOLLOND, 't zy met één schyf, zoo als het door dien Heer is uitgedagt; 't zy met twee schyven, gelyk men het naderhand om deszelfs werking te vergrooten; gemaakt heeft.

§ 3112.

Men bediend zig van hetzelfde op tweeërlei wyzen, door het trekken van Vonken naamlyk, of door het mededeelen van Schokken. Het is bezwaarlyk te bepaalen, welk deezer beide manieren in een gegeeven geval de beste is. In dit opzigt, moet alles beslist worden door Proefneemingen.

§ 3113.

Sommige Schryvers hebben het Electrifeeren als een der beste hulpmiddelen, in zeer veele Genees- en Heelkundige ziekten, aangepreezen. De Proeven, in verscheiden der laasten, daar mede door my genoomen, hebben maar zeer zeldzaam aan de verwagting beantwoord, en laaten my niet toe om het als zoo uitermaaten voordeelig aan te merken. Met veel nut egter, heb ik my er van bediend in verlammingen der Ledemaaten, veroorzaakt door koude, en

en eenig uiterlyk geweld; gelyk ook in eene onwillige Pisontlasting, gevolgd na een zwaaren val op de Billen.

§ 3114.

In de eerste gevallen ben ik bestending het meest voldaan geweest van den schok, aangebragt, ten opzigte der bovenste Ledemaaten, ter plaatze van de eene en andere Armvlegt; en met betrekking tot de ondersten, ter weêrzyden de onderste Lendenwervelen, en op het Hyligbeen. In het laatste geval, hebbe ik alle schokken tot het zoo evengemelde Been bepaald, na alvorens veertien agtereenvolgende Blaardragten, ter zekder plaatze, vrugeloos beproefd te hebben.

§ 3115.

Gelyk de behandeling der Electrifeer Machine, van verscheiden Natuurkundige Schryvers, aangewezen, en thans vry algemeen bekend is, zal ik my niet ophouden met deeze, nog met het beschryven der wyze op welke daar mede, vonken getrokken, of schokken aangebragt worden. Meer noodzaaklyk is het, aan te merken, dat niet altoos, gelyk men ligtelyk vermoeden zoude, de sterkste schokken het meeste voordeel bewerken, maar dat zulks dikmaalen geschied van zwakkere. Eene niet minder noodzaaklyke aanmerking is, dat men, algemeen genoomen, het aantal der Schokken, in eenen zelfden Tyd, niet te zeer moet vermenigvuldigen; en het beter is, dezelve op verschillende Tyden, met meerder herhaalingen aantebrengeu.

§ 3116.

Schoon ik, § 3113. gezegd hebbe, dat het Electrifeeren my zeldzaam voldaan heeft, in zeer veele der gevallen waarin het van sommige by uitstek wordt aangepreezen, bedoele ik daar mede geenzints, dat dezelve in die gevallen, als een volstrekt nutloos hulpmiddel, moet beschouwd worden. Alle mooglyke verzeekering hebbende, van de kunde, oplettenheid, en goede trouw, derzulken die deeze aanpryzyng gedaan, en hunne waarneemingen medege-deeld hebben, ben ik van dergelyk eene bedoeling, zeer verre verwyderd. Ik hebbe enkel gemeend, dat gene te moeten melden 't welk my de ondervinding geleerd heeft, om gelegenheid te geeven aan anderen tot verdere naarspooringen, ter betere onderscheiding der Waarheid.

XI. H O O F T D E E L.

De Brandingen.

§ 3117.

In niets misfchien, is de gedaante der Heelkunde zoo zeer verandert, dan in het stuk der *Brandingen*, inzonderheid, die met het *daadlyk Vuur* gedaan worden.

§ 3118.

HIPPOCRATES beschouwde dezelve, niet slegts als het voornaame Hulp-middel, in verscheiden Gebreken, maar ook, als het eenige, in allen, welke de geneesmiddelen en het Snymes, wederstonden. Zyne groote grondstelling ten dien opzigte, was, *Dat, het gene de Hulpmiddelen niet genazen, geneezen werdt door het Staal; het gene het Staal ongeneezen liet, geneezen werdt door het Vuur, en het gene het Vuur niet genas, als ongeneeslyk moest worden aangemerkt.*

§ 3119.

CELSUS, een Schryver die men nooit genoeg kan raadpleegen, spreekt van de Branding, op eene wyze, die wel te kennen geeft, dat hy daarin zoo veel vertrouwen niet gesteld heeft als HIPPOCRATES; maar die te gelyk genoeg aanduid, dat hy dezelve beschouwde als eene der meest nuttige Heelkundige Konstbewerkingen.

§ 3120.

Verre de meeste Genees- en Heelkundige, die intusschen den Leeftyd deezer beiden geschreeven hebben, en wier Schriften der vergetenheid ontrukkt zyn;

gelyk ook dezulken, die tot het begin deezer Eeuw, van tyd tot tyd geleefd hebben, spreekten van die bewerking met meerder of minder aanpryzing, naar datze gevolgt hebben, of de eerste, of de laatste.

§ 3121.

Algemeen genoomen, bediende men zig daar van, by voorkeur, in vergiftigde Wonden; ter stemping van den Bloedvliet veröorzaakt door eene kwetzing der groote Bloedvaten, van welk eenen aart deezen ook zyn mogten, en by welke gelegenheden die plaats greepen; by Gezwellen, en Zweeren, welke eenigerhande blykbaare kwaadaartigheid inslooten, of, op geene andere wyze konden geneezen worden; in verscheiden, 't zy bepaalde, 't zy verspreide Pynen, vooral, die tot het soort behoorden der Jigtige; in de Etterborst; in de Ettergezwellen der Lever; in het Buikwater; in de Waterbreuk; in de Zweeren van den Endeldarm; in de Neusproppen; in de Aarsfistels; in verscheiden gebreken en de afzetting zelfs der Roede; in de uitzakkingen des Endeldarms; in de tegennatuurlyke verëenigingen der Vingeren, Neusgaten, Lippen, en Schede; in het Beenbederf, Beenknobbels, en zeer veele andere, zoo Genees- als Heelkundige Ziekten.

§ 3122.

Verscheiden zeer beroemde Heelmeesters, die op het einde der voorgaande, en in het begin deezer Eeuw, geleefd hebben, geeven niet slegts de beschryving en afbeelding van veelerlei soorten van Brandyzers, maar pryzen derzelver gebruik aan, in het Beenbederf; in het Knoestgezwel; in de Kanker; in de Kool; in eene beginnende Versterving; in de Blindheid met heldere Oogen; in de Vallende Ziekte; in de Heupjigt; in allerlei andere Jigtige pynen; in de Tandpyn; in het zetten van Etterdragten; en ter stemping eener Bloedvliet, vooräl uit zekere geöpende Slagäderen. Tot het getal van deezen behoord inzonderheid de Hoogleeraar HEISTER, een Schryver, die eene vry algemeene goedkeuring verworven heeft, en wiens *Heelkundige onderwyzingen*, van verre de meeste onzer Heelmeesters, om zoo te spreekken, als eene Godspreek beschouwd wordt.

§ 3123.

Deeze zelfde Heelmeesters, de laatste niet uitgezondert, schynen zulks egter, alleen gedaan te hebben, in navolging der Ouden, en niet, om dat zy zelve uit eigen ondervinding, daar van overtuigd waren. Men kan hier van oordeelen, uit de woorden vooräl van voorgemelden Hoogleeraar, *dit Hulpmiddel wordt van de Heelmeesters aangepreezen. — Het gebruik der Branding, vervalt grootelyks. — De Ouden hebben ons in het gebruik van het Vuur onderwezen.*

§ 3124.

Laatere Schryvers, hebben op gelyke wyze gehandeld voor zoo veel betreft de beschryving der verschillende soorten van Brandyzers. Nauwlyks onder tuschen, bedienden zy zig daar van, dan in de Traanfistel, en het Beenbederf.

§ 3125.

De beroemde MONRO, als men zyne Schriften oppervlakkig raadpleegt, schynt zeer gemeenzaam te zyn met de Branding. Eene gezette leezing daar van egter, zal ons overtuigen, dat hy in 't weezenlyke, dezelve niet aanpryst, dan ter vernieling van Uitwassen, en in het Beenbederf met vermolming. Hy is hierin inzonderheid gevolgt, door GUIARD, LE DRAN, GARENGEOT, en PLATNER, waar van de eerste 'er nog byvoegd, de vogtige Verfterving, en de drie laatste, de Traanfistel.

§ 3126.

SHARP eindelyk, een der laaste en oordeelkundigste Leerstellige Schryvers over de Heelkundige Konstbewerkingen, veroordeeld de Branding volstrektelyk in het Beenbederf, en beschouwd dezelve als onnoodig in de Uitwassen; als ondienstig in de Verftervingen; als gebreklyk in de Afzettingen. Hy voegt 'er zelfs by, datze geheel buiten gebruik is in *Engeland*, en niet onwaarschynlyk, wel haast overäl zal verworpen worden.

§ 3127.

In zulk eene verre gaande verscheidenheid van gevoelens der voornaamste Heel-

Heelkundigen, is het inderdaad zeer moeilyk, om het waare te onderscheiden van het valsche, het twyffelagtige van het zekere. Niet onwaarschynlyk egter is het, dat men van de eene en andere zyde, de zaak te ver getrokken hebbe; en de Branding, hedendaags met even zoo min reeden verworpen wordt, als menze oudstyds te zeer aanprees.

§ 3128.

Deeze waarfschynlykheid vermeedert grootelyks, en verkrygt zelfs eenen taamlyken graad van zekerheid, als men aanmerkt, dat verscheiden uitmun- tende Heelmeesters van onzen Leeftyd, een LE CAT, by voorbeeld, een POUTEAU, een LOUIS, een LA BISSIERE, een MORAND, en meet anderen, zig beklagen over de algemeene verwaarloozing van dit Hulpmid- del; en daar mede, de gencezing bewerkt hebben van Gebreken, waarin zy te vergeefs, alle andere meest goedgekeurde behandelingen, beproefd hadden.

§ 3129.

Inderdaad, de Branding is van veel nut in de Tandpyn, veroorzaakt door Tandbederf; in de *Epulides*, die van den aart zyn der Uitwasfen, en gegrond op bet Beenbederf van het een of ander Kaakbeen; in sommige Vleeschprop- pen van den bovensten Kaakboezem; in eene zoo groote verzaamling van op zig zelfs bestaande Neusproppen, dat daar door byna de gantfche uitgestrekt- heid van een der Neusholten, of van beiden tevens, dermaaten vernauwd wordt, dat men 'er geene der overige, meest aangepreezen behandelingen, by gebruiken kan; in verscheiden foorten van vergiftigde Wonden, inzonderheid in de dolle Hond's beet, mits datze gedaan wordt, onmiddelyk na dezelve zyn toegebracht; in de Wonden dier Slagaderen, welke uit hoofde van haare diepe ligging, of van eenige andere omstandigheden, niet toelaaten, dat men daar by den Bloedvliet beteugele, door het gebruik van saamenttrekkende of bytende Hulpmiddelen, door de Drukking, de Binding, de Onderfchepping van het Vat, by voorbeeld, en dergelyken; in Gezwellen, door eenig plaats- lyk werkend Gift aangebragt; in niet zeer pynlyke, rotte, kropzeerige, en scheurbuikige Zweeren; in Beengezwellen van eenen kwaaden aart, en verge- zeld van eene rotte Verzweering, of van een aanmerklyk sponsagtig, en sterk lekkend Uitwas; in het Beenbederf met vermolming, en eene zeer groote ontlas-

ting van stinkend Vogt; in Kliergezwollen van eenen kouden aart, en welke; moettende verzweeren, eenen langen tyd alle andere Hulpmiddelen weerstand bieden; in aan eene zekere plaats bepaalde en aanhoudende Jigtpynen, eindelijk, en vooräl in de Heupjigt.

§ 3130.

In alle deeze gevallen, zegge ik, dat de Branding nuttig is. Ik zoude met betrekking tot veele derzelyer gaarne gezegd hebben, datze volstrekt noodzaaklyk was, indien ik niet gevreesd hadde, hier door my al te zeer te zullen bloot stellen aan den indruk van het vooroordeel, met hetwelke de meeste onzer Heelmeesters niet slegts, maar ook byna alle onze Lyderen, tegen dezelve zyn ingenoomen.

§ 3131.

De Ouden bedienden zig tot het doen der Branding van verscheidenerlei Zelfstandigheden, van Werktuigen, uit verschillende Metaalen vervaardigt. De verschillende natuur der Gebreken waar in ze dezelve te werk stelde, en de byzondere oogmerken welke ze daar mede bedoelden, waren de voornaamste bepaalende byzonderheden hunner keuze. Aan elk deezer zelfstandigheden ook, werden door hun verschillende vermoogens toegeëigent, welke zy dagten, dat, niet minder dan de Werktuiglyke Branding zelve, op het gegeven geval hunnen invloed hadden.

§ 3132.

De Hedendaagschen, overtuigt dat geene der zelfstandigheden welke tot overbrenging dienen van het Vuur, eenige haarer eigenschappen, aan het Deel 't welk gebrand wordt, kunnen mededeelen; bedienen zig meestäl eeniglyk van het *gloeijend Yzer*, dog ook somwylen van het *brandend Katoen*, en van *aangestookten Buskruit*.

§ 3133.

In het eerste geval, verkiest men uit de verschillende soorten van Brandyzers, by de Schryvers afgebeeld, zulk eene, 't welk met de byzondere gedaante van het Deel, en de uitgestrektheid van het Gebrek waar aan de branding moet gedaan worden, de meeste overeenkomst heeft; en gloeid hetzelve in een open Vuur,

Vuur, dermaaten, dat het geheel rood is. Men stelt het Deel, alvorens behoorlyk ontbloot, in zulk eenen stand, als het gemaklykst is voor den Heelmeester, en het meest geschikt voor de Konstbewerking. Men beschermt den omtrek der plaats waar men het Brandyzer zal aanbrengen, voor den indruk der Branding, met daar om te slaan, Doeken, nat gemaakt in eene waterige smelting van het *Ammoniak Zout*, van *Loodzuiker*, en dergelyken; of, waar dit niet geschieden kan, met voërgemeld Werktuig aan te brengen door middel eener *Canul*, wier holte altoos eenigzints grooter zyn moet dan den omtrek is van het Brandyzer. De Branding zelve, doet men met meerder of minder aandrang, oppervlakkiger of dieper, en minder of meerder dikmaalen, naar de omstandigheden zulks vorderen, of den staat des Lyders, en van het Deel, toelaat.

§ 3134.

In het tweede geval, neemt men gekaard Katoen; omwind hetzelve matig stevig, met een linnen bandje, breed een Duim, lang drie Duimen; men naaid dit bandje aan deszelfs beide einden op het Katoen, en maakt dus daar van een Cylinder, van byna een Duim middenlyn. Deeze Cylinder, op de helft zynner lengte met de schar doorfnydende, verkrygt men twee Cylinders van gelyke grootte, welke men op de verkoozen plaats aanlegt, en aan de Huid doet kleeven, door deeze te bevogtigen met wat Speekzel. Men ontsteekt de Cylinder aan deszelfs einde met de vlam eener Kaars, onderhoud zyne branding met de ligte beweging eener Waijer of van een Kaartblad, en doet denzelve tot op de Huid afbranden. Naar maate de uitgestrektheid is van het gebrek, voor hetwelke men dit Hulpmiddel aanwend, kan men twee of drie Cylinders, naast elkander geplaatst, ter gelyker tyd, of in eene opvolgende orde, op dezelfde wyze gebruiken. De omtrek der plaats waar deeze soort van Branding gedaan wordt, behoeft men zegt *POUTEAU*, wiens beschryving ik gevolgd hebbe, voor deszelfs indruk niet te beschermen.

§ 3135.

In het laaste geval, maakt men op de gewoone en algemeen bekende wyze, eene kleine kegel van Buskruit, plaatst dezelve met zyn voetstuk op de plaats zelve der beleediging, ontsteekt zyn toppunt onverschillig waar mede, en

laat dezelve insgelyks tot op de Huid toe afbranden. Deze bewerking vordert de bescherming van den omtrek niet meerder dan de voorige. Als de Wond eenigzints aanmerklyk, en men reeden heeft om te denken dat 'er veel giftstof aangebragt, is, want in vergiftigde Wonden is dezelve inzonderheid aanprysbaar, kan men twee of meermaalen, onmiddelyk na elkander, zulk eene Kegel daar op toepassen.

§ 3136.

In alle deeze gevallen zonder onderscheid, moet de gebrande plaats behandeld worden, met verzagende, weekmaakende, en de veröttering bevorderende Hulpmiddelen.

§ 3137.

Tot hier toe, hebbe ik alleen gesproken van de *daadelyke Branding*, op eene algemeene wyze, en dus niet genoeg, om te voldoen aan alle behoefkens van den jongen Heelmeester ten deezen opzigte. Ik moet nu derhalven treden in een meer byzonder verslag derzelve, en de gevallen aanwyzende, waar in men zig van deeze of gene by voorkeur bedienen moet.

§ 3138.

De eerst beschreeven soort van Branding, komt te pas in alle die gevallen welke § 3129. zyn opgeteld; de Jigtige en aanhoudende Zinking-pynen, alleen uitgezondert. Van de tweede moet men zig inzonderheid bedienen in de zoo evengemelde Pynen, en kan men zulks ook doen, als de stof daar toe by de hand is, in de giftige Wonden. De laaste soort, hebben we §. 3135. aangemerkt, dat aanprysbaar was in de giftige Wonden. Zy is egter, zulks geenzints uit kragt van eenig byzonder vermoogen daar in opgeslooten, maar alleenlyk, om dat menze byna altoos, en overäl, onmiddelyk na dusdaanig eene Wonde is aangebragt, kan te werk stellen.

§ 3139.

Men vind Heelmeesters, die in de gestooken Wonden der Zenuwen, Peezen, en Peesägtige uitbreidzels, zig bedienen van eene soort van Branding, die niets gemeen heeft met de beschreevene, dan haare uitwerking. Deeze geschied, door op dergelyke Wonden te leggen, een weinig saamengeperst fyn ge-

gefchaafd, of zoogenaamd Haarlemer Plukzel, doordrongen met den *Terpentyng geest*, met den *Peruviaanfchen Balzem*, met den *Balsamus Capaiva*, en dergelyken; en deeze Hulpmiddelen, kookend heet te doen doorgaan tot op het beleedigd Deel, door dit plukzel, eenen korten tyd, meer of min sterk te drukken met een byna gloeiend gemaakten yzeren Spatel. Ik zelve, hebbe my in de befchryving van de behandeling dier Wonden, verklaard ten voordeele deezer wyze van Branding, inzonderheid als dezelve door het uitdryvend verband van THE DEN, dat inderdaad in dezelfde gevallen niet genoeg kan worden aangepreezen, ondersteund wordt in haare werking.

§ 3140.

De *daadelyke Branding*, door ons, tot dus verre, in haare gewigtigfte byzonderheden verklaard, is niet de eenige, van dewelke men ten allen tyde gebruik gemaakt heeft, ter geneezing van veele, zoo Genees- als Heelkundige Ziekten. 'Er is eene andere, die den naam draagt van *Vermoogende*, om datze gedaan wordt door den aanleg van zelfftandigheden, welke een verhoolen Vuur in zig besluiten; een Vuur, dat door de natuurlyke warmte van ons Lichaam in beweeging gebragt zynde, deszelfs Deelen, byna op gelyke wyze ontmaaktzelt, als het *daadelyke*.

§ 3141.

Van deeze Branding, bedienden de Ouden zig niet dan by weinige gelegenheden. Laatere Heelmeesters hebben haar vry algemeen in de plaats gesteld der *daadelyke*, zig verkeerdelyk verbeeldende, datze in haare uitwerking alzints daar aan gelyk ware, en veel minder trekken hadt van wreedheid. De Hedendaagfchen gebruiken dezelve nauwlyks, dan ter opening van sommige Ettergezwellen, tot het wegneemen van verharde Klieren, ter verteering van het sponsagtig Vleesch by sommige Verzweeringen, tot het uitroeijen van zekere foorten van Vleeschgezwellen, ter opruiming der vereelde randen eener Zweer, tot de volkoomen geneezing eener Waterbreuk, en in het zetten van eene Etterdragt.

§ 3142.

De Middelen, daar toe het meest in gebruik, zyn de *Byfteen*, de *Onderaardsche Steen*, het *Engels Bytmiddel*, het *Kwikwater*, en de *Spilsglasboter*.

De

De twee eersten worden doorgaans aangelegt, door een kleiner of grooter stukje daar van, alvorens een weinig bevogtigt, te plaatzen, in de opening eener bereids aangelegde Kleefpleister; en hetzelfde op zyne plaats te houden door eene andere dergelyke Pleister, een Drukdoek, en een Windzel, gelyk ik §. 3062. reeds gezegd hebbe. Het derde gebruikt men meestal, by wyze van opstrooiing, dog ook somwylen, vermengd met eenig Vet, en gestreeken op Plukzel; het vierde wordt zeldzaam anders aangewend, dan met een weinig in een geperst Plukzel, daar mede dermaaten doordrongen, dat het niet kan vloeijen buiten de bepaaling der plaats welke moet gebrand worden; het laatste eindelyk, wordt byna altoos, door middel van een Penfeel aangestreeken.

§ 3143.

Alle deeze zelfstandigheden koomen ten aanzien haarer werking daarin overeen, datze, hoe voorzigtig ook gebruikt, doorgaans verder branden dan men begeert; datze zig gedeeltelyk verëenigen met onze vogten, en daarin somwylen, meer of min nadeelige veranderingen maaken; datze langzaamer werken dan het Brandyzer, en, hoewel minder, egter langduuriger Pynen, veroorzaaken; datze ook, met geene genoegzaame behoedzaamheid aangewend, somtyds gelegenheid geeven tot Koorts, Walgingen, Braakingen, en Snuip-trekkingen.

§ 3144.

De tyd, waarin elk derzelve zyne meest mooglyke uitwerking volbrengt, kan niet bepaald worden, om dat zulks grootendeels afhangt van omstandigheden, welke men niet altoos weet, of veranderen kan. Algemeen genoomen, moet men deezen tyd afmeten, naar de door Proeven bekende kracht van het middel welk men gebruikt, vergeleeken met de meerder of minder natuurlyke warmte van het Lighaam in 't gemeen, en van het lydend Deel in 't byzonder, gelyk ook, met het al of niet bestaan der Bekleedzelen, ter plaatze van haaren aanleg, en met de blykbaare of vermoedelyke dikte en vastheid van deezen.

§ 3145.

Ik besluite dit Hoofddeel, voor veelen waarschylyk, reeds al te uitgebreid, met deeze verstandige aanmerking van den waarlyk oordeelkundigen, en geoef-

fen-

fenden LA BISSIERE. De ouden hebben zeer gewigtige redenen gehad voor het vertrouwen 't welk zy stelden in de *Branding*, vooral in de *daadelyke*, die streng genoomen, in alle gevallen kan plaats grypen waar in men zig bediend van de *vermoogende*, en veele voordeelen heeft boven deeze. Hier uit volgt, dat deeze eerwaardige grondleggers onzer Konst, alleen daar over te beschuldigen zyn, datze daar van eenig misbruik gemaakt hebben; en, dat wy geene mindere beschuldiging verdienen, met zulk een vermoogend Hulpmiddel zoo zeer te verwaarloozen.

XII. H O O F T D E E L .

De Inspuitingen.

Zoo verdeeld de gevoelens zyn der Heelkundigen, met betrekking tot het nut en de noodzaaklykheid der *Branding*; zoo verdeeld ook zyn dezelve, omtrent die der *Inspuitingen*.

§ 3147.

Verre de meesten verklaaren zig ten voordeele derzelver, en bedienen zig daar van, als van het voornaamste Hulpmiddel, in diep doorgaande Wonden; in geöpende Ettergezwellen; in hoolagtige Zweeren; in Pypzweeren; in de Wonden en Verzweeringen van eenigerlei Ingewand; in de Verzaamelingen van Bloed, van Etter, of van eenig ander Vogt, in eene der voornaame holigheden van het Lighaam; in de verzweering der Gewrigten, 't zy met, 't zy zonder Beenbederf van de hoofden der saamengeleede Beenderen; in gelyke gebreken der Slymboezems welke met de Neusholten gemeenschap oeffenen, in die van het Voorhoofdsbeen inzonderheid, en van de Opperkaaksbeenderen; in de stinkende, en andere Neuszweeren; in zekere soorten van Neus-

III. DEEL.

L

bloe-

Wy zullen, om het een en ander te voldingen, haare voordeelen stellen tegen haare nadeelen; de gevallen aanwyzen waarinze eene onbetwistbaare nuttigheid, indien niet zelfs, noodzaaklykheid, insluiten; en de Regelen be- paalen, welke men by haar gebruik moet in agt neemen, wanneer men wil, datze voldoen zullen aan ons oogmerk. Wy zullen ons hier in voornaamlyk bedienen van het geleide des Heeren GRILLON, wiens verstandige aanmer- kingen over dit onderwerp, in zyne, door de *Fransche Heelkundige Academie* bekroonde Verhandeling, wy meestal, aan den toets onzer ondervinding on- derworpen hebben.

§ 3152.

De voordeelen der Inspuiting, boven die van alle andere Heelkundige Konst- bewerkingen, bestaan hoofdzaaklyk hier in. Zy hebben geen den minsten schyn van wreedheid, en worden hierom, van alle Lyders, zonder eenigerlei tegenkanting of vreeze, toegelaaten. Men kan door middel van dezelve, de noodige Heelmiddelen brengen op plaatzen, voor alle andere handelwyzen ontoegankelijk. Zy eischen in 't algemeen, weinig toefstel, weinig bedreeven- heid, en kunnen dus gemaklyk door elk Heelmeester gedaan worden. Zy bewerken daarenboven, 't gene nog meerder beslist dan al het voorige, som- wylen, de geneezing van Gebreken, waar in men vrugteloos, alle andere Hulpmiddelen, alle andere Konstbewerkingen, beproefd heeft; of waar by men dezelve, om deeze of gene reedenen, of als nutloos, of als gevaarlyk, oordeelt.

§ 3153.

De gevallen, waarin menze als nuttig, of noodzaaklyk kan aanmerken, zyn kortelyk deezen 1. De verzaamlingen van een verdikt Oorsmeer, in den buitensten Gehoorweg, of van Slym, in den *Eustachiaanschen Buis*. 2. De Traanbreuk veroorzaakt door eene overwinlyke verstopping van den Neusbuis. 3. De Neusbloeding, voortkoomende uit het bovenste gedeelte van een der Neusholten. 4. De verzweringen van een der Slymboezems, vooral van die der bovenste Kaakbeenderen. 5. De Verzweringen der Neusholten 't zy

bloedingen; in de hardhoorendheid, afhankelijk van eene ophooping van verhard oorsmeer in den buitensten Gehoorweg, of van Slym, in den *Eustachiaanschen Buis*; in verscheiden gebreken van de Pisblaas, van de Lyfmoeder, van den Endeldarm, en van den Pisweg; in de Breuk des Traanzaks; in de Traanfistel; en by veele andere gelegenheden.

§ 3148.

Sommige integendeel, beschouwen dezelve, als behoorende tot het getal dier Hulpmiddelen welke geen het minste vertrouwen verdienen, en waar van men, of geheel niet, of althans niet dan zeer zeldzaam, moet gebruik maaken.

§ 3149.

De voornaame redenen, waar mede deeze hun gevoelen sraaven, zyn: dat de Inspuitingen, de Deelen, in dewelke zy gedaan worden, niet slegts belasten, maar ook verzwakken: datze deeze zelfde Deelen, onderling doen van een wyken, en daar in Etterholtens, die te vooren geen bestaan hadden veroorzaaken: datze eindelyk, de einden der fynste vaten, fronselen, verharden, of zelfs verbreken; en het voedend vogt der Deelen, niet minder dan de vogten welke moeten ontlast worden, affpoelen.

§ 3150.

Men moet inderdaad toestaan, dat alle deeze gebreken, byna onaffcheidelyk aan de Inspuitingen eigen zyn, en gewigtig genoeg, om haar alle aanzien te doen verliezen by dezulken die haar alleenlyk van die zyde beschouwen. Men moet van gelyken toestaan, dat haare nuttigheid oneindig minder is dan veelen beweerd hebben; en 'er slegts een klein aantal van Gebreken gevonden wordt, waarin men haar kan aanmerken als zynde van eene onvermydelyke noodzaaklykheid. Dit alles ondertusfchen, beneemt haar geenzints het regt van onder het getal der Konstbewerkingen te moeten geplaatst worden; nog wettigt de gevoelens van *MAGATUS*, van *BELLOSTE*, van *LA MOTTE*, en van *SHARP*, die op weinig minder dan haare geheele verwerping uitkoomen.

des gevals, en van het Deel, maar eenigzints toelaat; op dat de Inspuiting geschiede met eene straal, zoo min mooglyk geschikt om eenig ongemak te veroorzaaken.

§ 3158.

De kracht der Inspuiting moet geregeld worden, naar maate de grootte is van den tegenstand welke men overwinnen moet, en naar de bekende gevoeligheid der Deelen. Deeze kracht, al het overige gelyk zynde, berekend men naar haare snelheid, als waar mede zy altoos overeenstemt.

§ 3159.

De Inspuitingen moeten liever herhaald, dan in eene reize met alle kracht voor dewelke zy vatbaar zyn, gedaan worden. De mooglyke belediging der Deelen, by eene tegengestelde handelwys, is de voornaame grond van deezen Eeerregel.

§ 3160.

Van geenerlei Inspuiting moet men zig bedienen, zoo lang men gemaklyker en zeekerder Hulpmiddelen voor handen heeft, ten zy het vooroordeel des Lyders ons daar toe noodzaakt.

§ 3161.

De hoeveelheid van de stof der Inspuiting, moet men verminderen, naar evenreedigheid der vermindering van den inhoud der holte, waarinze gedaan wordt. Men begrypt ligtelyk, dat hier alleen geöogd wordt op holtens, welke niet bestaan dan by toeval.

§ 3162.

Men moet, zoo veel zulks eenigzints mooglyk is, de ontlasting van het ingespootten Vögt bewerken, door de plaatsing des Lyders, en nimmer van eenige drukking, anders, dan die zeer zagt is, gebruik maaken.

§ 3163.

Zoo draa eindelyk, als men zyn oogmerk, hoedaanig ook, bereikt heeft, moet men alle inspuiting nalaaten; vermits ze alsdan, in stede van voordeelig te zyn, schadelyk worden.

met 't zy zonder Beenbederf. 6. De Zweeren , Verlamming , en Saamen-trekking van de Pisblaas. 7. Verscheiden gebreken van de Schede , en der Lyfmoeder. 8. De oppervlakkige , en meer of min uitgebreide Zweeren van den Endeldarm. 9. Alle verzaamlingen van Etter in eene omschreeven holte , gelyk ook de zoogenaamde Etterboezems , en Pypzweeren , mits dat dezelve uit haaren eigen aart geenerlei andere behandeling toelaaten ; of dat men dezelve daarin alle beproefd heeft zonder gevolg van geneezing.

§ 3154.

In alle deeze gevallen , worden de Inspuitingen gedaan met verschillende oogmerken , om te openen by voorbeeld , te zuiveren , te heelen , te verslappen , te versterken , uit te spannen , en dergelyken. Ter bereiking van elk deezer oogmerken , spreekt het van zelve , dat het middel 't welk wordt ingespoeten , van eenen verschillende aart zyn moet , en ook niet altoos met dezelfde kragt , of in dezelfde hoeveelheid moet aangebragt worden. Van gelyken is het klaar , dat de Spuiten , waar van men zig in elk dier gevallen bedienen moet , niet dezelfde zyn kunnen , maar naar de byzondere grootte der holten in welke men de inspuiting doen wil , dan eens grooter , dan eens kleiner zyn moeten ; en dat eene zelfde verscheidenheid moet plaats hebben omtrent haare Pypen , met betrekking vooräl tot derzelve wydte.

§ 3155.

De algemeene Regelen , welke men by het doen der Inspuitingen moet in acht neemen , en van welkers verzuim of opvolging , byna alles afhangt , zyn de volgende.

§ 3156.

De stof der Inspuiting moet zoo warm zyn , datze de natuurlyke warmte van het Deel evenaart , of zelfs een weinig overtreft. Van deezen Regel egter kan men de versterkende en saamentrekkende Inspuitingen uitzonderen , die beter , koud , worden aangebragt.

§ 3157.

De Pyp der Spuit die gebruikt wordt , moet zoo wyd zyn als de natuur

des

§ 3167.

LINNEUS beschryft agt, andere zes, sommige slegts vier, of vyf soorten van Bloedzuigers. Onder deezen komt ten onzen opzigte, alleen die in aanmerking, waar van men gewoon is zig by voorkeur te bedienen in de Genees- en Heelkunde.

§ 3168.

Deeze Bloedzuiger, zegt voorgeselden Hoogleeraar, heeft langs den Rug, zes geele streepen, waar van de twee bovenste getekend zyn met zwarte stippen. Derzelver Buik is zwart, en als gemarmerd met geele vlekken.

§ 3169.

MULLER, bepaalt het getal deezer streepen tot agt, vier naamlyk aan ieder zyde, als men den Rug deeld in twee gelyke deelen. SCHMUCKER, voegt 'er aan weërszyden één by, en brengt dezelve dus tot een tiental, onder gelyke voorwaarde. De gekleurde Afbeelding, welke hy daar van geeft, is zeekerlyk de beste welke wy tot nog toe bezitten.

§ 3170.

De Buik van dit Insect, beschryft dien Heelmeester, even als LINNEUS. Aan deszelfs Mond, zegt hy, vind men drie halfmaanswyze Lighaamen, welkers kraakbeenige randen, by wyze eener zaag, bezet zyn met Tandén. DE BOMARE beweerd, dat deeze Tandén drie in getal zyn, de gedaante hebben van een driefnedig Werktuig, en drie wondjes ter zelfder Tyd aanbrengen. De Mond zelve, beschryft hy als geplaatst tuschen twee Lippen, die even als deeze, zyn saamengefeld uit zeer zagte en beweegbaare vezelen, door middel van dewelken, zy allerlei gedaanten kan aanneemen. MORAND, heeft in deszelfs Bodem ontdekt een blykbaar, vast, vleeschagtig, en beweeglyk Tepeltje, aan het welke hy de werking toeëigent van een Tong.

§ 3171.

Ditzelfde Insect, onthoud zig in allerlei Wateren, in allerlei Luchtfreeken. Het verkieslyke is, 't gene men vind in helder en zuiver Water, over een zandgrond stroomende.

§ 3172.

XIII. H O O F T D E E L.

Het zetten van Bloedzuigers.

§ 3164.

Het zetten van Bloedzuigers; behoord niet regtstreeks tot het getal der Heelkundige Konstbewerkingen, vermits daar toe, op zig zelfs beschouwd, nauwlyks de hand eens Heelmeester vereischt wordt, een iegelyk zulks doen kan, en ze merendeels verrigt wordt door dezulken, die geene de minste kennis hebben van de Heelkunde, en enkel, gewinshalven, zig daar by bepaalen.

§ 3165.

Voor zoo veel egter, als dezelve diend ter behandeling van Heelkundige Gebreken; voor zoo veelze, door de Geneesheeren den Heelmeester wordt voorgeschreeven, ter geneezing van inwendige Ziekten; voor zoo veel eindelyk niet overal dergelyke Luiden als wy straks gezegd hebben, gevonden worden; voor zoo veel ook, behoorde ten minsten van ter zyden tot deezen, en zyn wy verpligt, in een verflag te treden, van haare meest gewigtige byzonderheden.

§ 3166.

De *Bloedzuiger*, dus genoemd om datze zig vasthegt aan de Huid, zoo van Menschen, als van Dieren, en zig verzaadigd met het Bloed, by wyze van zuiging daar uit getrokken, behoord tot de Clasfe der Waterinsecten; heeft nog Vinnen, nog Graaten, nog Pooten; is doorgaans niet langer dan den kleinen Vinger; getekend met flippen en streepen van verschillende kleuren; tweeslagtig; somwylen levendbaarend; somwylen Eijerliggend; en byzonderlyk levend in Moerasfen, Meeren, en Rivieren.

§ 3167.

de beginnende Vyt: de Ambyën, mits niet buitengemeen groot of verhard zynde: de Pisopstopping: en de beknelde Breuken met ontsteking.

§ 3177.

In het eerste geval worden dezelve aangebragt aan het Tandvleesch: in het tweede, agter de Ooren, en in de nabyheid van den hoek der Onderkaak: in het derde aan de Oogleden: in het vierde, langs het geheele voorste gedeelte, en de zydelyke deelen van den Hals: in het vyfde langs de gantsche uitgestrektheid van de Pyn, maar vooräl daar dezelve begonnen is: in het zesde, op het Gezwel, of de Gezwellen zelve: in het zevende, langs den Bilnaad: en in het laaste, op, en rondsom de Breuk.

§ 3178.

Het aanzetten van Bloedzuigers geschied doorgaans alleen met de Vingeren, 't zy niet, 't zy al, gedekt met een lapje Linnen. Deeze manier is geenzints de beste, en heeft meermaalen gelegenheid gegeven, datze in holten zyn ingedrongen, waar in ze niet, zonder gevaarlyke Toevallen te veröorzaaken, verblyven konden; in den Slokdarm by voorbeeld, in den Endeldarm, en dergelyken. Meer voorzigtig derhalven is het, dat men haar aanbrengt, beflooten in een pypje van Riet gemaakt, en 't welk aan beide einden open is, op dat men ze bestendig in bedwang hebbe.

§ 3179.

Hoedaanig men haar ook aanlegge, altoos is het goed, haar eenige weinige Dagen te vooren in enkel Water te bewaaren, vermits zy, door Honger geperscht, vaardiger, en sterker zuigen, danze anders doen zouden. Veeläl maakenze zig van zelve los, alsze eene zekere hoeveelheid Bloed hebben ingezoogen en voldaan aan haare behoeften. Somwylen egter, blyvenze langer dan men begeert, vast houden. In het laaste geval, moet men haar nimmer met geweld los rukken, dewyl zulks nadeelige gevolgen kan hebben; maar enkel bestrooijen met een weinig fyn gewreeven Zout, waar doorze geprikkelt worden, in Stuiptrekkingen vervallen, en sterven.

§ 3172.

Men verzaamelt deeze Bloedzuigers, het best, in de Maanden Juny en July, by warm en stil Weder, of als de Wind zagteelyk waaid uit het Zuiden. By koud weêr, en als de Wind Noordelyk is, kan menze bezwaarlyk opvangen.

§ 3173.

Men kan haar, geduurende verscheiden Maanden, in het Leven houden, en voor het gebruik bewaaren, in zoet Water, zonder eenig het minste byvoegzel. Zy ontbeeren egter bezwaarlyk eenige Aarde, 't zy dat deeze een gedeelte maakt van haar Voedzel; 't zy ze dezelve enkel noodig hebben, ter zuivering van haare Huid, als deeze in eenen zekeren graad, bedekt is met slym.

§ 3174.

Het gemeen Zout, de Peper, de Potasch, de geest van Hartshoorn, die van Koperrood, verscheiden andere zuure Geesten, en de nedergedrupte Wynsteen olie, doen allen haar schielyk sterven.

§ 3175.

Het gebruik der Bloedzuigers in de Geneeskunde is niet onbekend geweest aan de Ouden. THEMISON egter, zegt LE CLERC, was de eerste Geneesheer die daar van gesproken heeft: zyne Leerlingen bedienden zig van dezelve, by verscheiden gelegenheden. In latere Tyden, zyn ze dan eens aangepreezen, dan eens afgekeurd, dan eens in een algemeen gebruik geweest, dan eens geheelyk verönnagtzaamt, na dat de byzondere denkingswys der Geneesheeren, en de heerschende smaak van het Volk, zulks mede bragten. Thans bediend men 'er zig van in verscheiden Genees- en Heelkundige Ziekten, hoewel mischien niet zoo gemeenzaam, niet zoo algemeen, als zulks wel te wenschen ware.

§ 3176.

Omtrent de laaste deezer Ziekten, koomen inzonderheid in aanmerking, de Tandpyn, niet afhanglyk van Tandbederf; de ontstekenagtige Oorpynen; de Oogöntfeking, vooräl die den naam draagt van *Cbemosis*; de Keelöntfeking; de

heid; dat is te zeggen, voor allerlei toebinding dier Vaten, gedaan wordende met oogmerk, om paalen te stellen aan eenen daar uit voortkoomenden Bloedvliet, onverschillig op welk eene wyze zy geschiede.

§ 3183.

Deeze Konstbewerking, was, met betrekking tot de Wonden, reeds in gebruik by ALBUCASIS, en CELSUS; maar is tot het stempen van den Bloedvliet, by de Afzettingen, het allereerst aangepreezen door PARÉ, de groote herfteller der alzints vervallen Heelkunde in de zestiende Eeuw.

§ 3184.

Sommige Heelmeesters, vooräl in *Frankryk* en *Engeland*, zyn met dezelve zeer gemeenzaam; en bedienen zig daar van bykans by alle flagaderlyke Bloedingen zonder onderscheid. Tot het getal van dezen, behoord voornaamlyk SHARP, een Heelmeester inderdaad van de uitmuntendste verdienften.

§ 3185.

Anderen, met GUILLEMEAU, daartegen vooringenoomen, of overtuigt, datze in sommige gevallen gevaarlyke gevolgen gehadt heeft; stellen haar in een zeer ongunstig gezigtspunt, en gedoogen nauwlyks, daar van in eenig geval gebruik te maaken.

§ 3186.

Men kan met waarheid zeggen, dat en de eene en de andere, van den regten weg zyn afgeweeken, en vervallen op Bypaden, welken zig gelykelyk uittrekken, naar het verblyf der Dwaaling.

§ 3187.

Ik zal, om zulks op eene blykbaare wyze, te doen zien, voor en aleeer ik overgaa tot de beschryving van haare verschillende uitvoering in gegeeven gevallen, dezulken aanwyzen, waarinze eene welbeweezen voorkeur heeft boven alle andere soorten van Bloedstemping; en by dewelken men haar niet kan nalaaten, zonder in eenigerlei opzigt te misdoen aan onzen plicht als Heelmeester, die met één Woord, alles insluit, wat tot het meeste nut dient onzer Lyderen.

§ 3180. Niet altoos gebeurd het, dat, als de Bloedzuigers zyn afgevallen, of weggenoomen, de Bloeding, door haar verwekt, terstond ophoudt. Veelmaalen integendeel, blyft dezelve nog eenigen tyd hier na aanhouden, en is men verpligt, ze met den aanleg van een Verband, nat gemaakt met Azyn en Water, of met eenig ander Bloedstempend middel te doen ophouden. Buiten dit geval, kan alles aan de Natuur worden overgelaaten, en geneezen de Wondjes van zelve.

§ 3181.

Niet onwaarschynlyk is het, zegt de Heer DE BOMARE, dat de Ouden, de aftappingen van het Bloed geleerd hebben van de Bloedzuigers; dewyl men weet, dat de Paarden, alsze in de Lente, door de nieuw opgroeiende Waterplanten verlokt, in Vyvers, of Rivieren loopen, om dezelve te eeten, dikmaalen door zeker groot foort van Bloedzuigers, aan hunne Pooten, en in hunne Zyden worden aangetast, met gevolg eener Bloedsontlasting, dewelke hun, en gezonder, en sterker maakt. Deeze aanmerking, niet zeer veröerend voor de grondleggers der Geneeskunde, kan men bewyzen ongegrond te zyn, door alleenlyk zig te beroepen, op de gemeenzaamheid der Aderlaating en van het Koppen, ten tyde van HIPPOCRATES, in wiens Schriften ondertuschen, geheel niets gerept wordt van het gebruik der Bloedzuigers.

XIV. H O O F T D E E L

De onderschepping der Slagäderen.

§ 3182. **D**e *Onderschepping der Slagäderen*, door sommige gebragt tot de Clasfe der Hegtingen, wordt hier genoomen in haare meest mooglyke uitgestrektheid;

maar geschied anders in de Wonden, anders in de operatie der Slagäderspat, anders by de Afzetting in het Schouder- en Heupgewrigt, en anders in de gewoone Afzetting der Ledemaaten. Ik zal eerst elk derzelve, zoo kort en duidelyk my mooglyk zyn zal, voordraagen; en vervolgens eenige aanmerkingen maaken over verscheiden weezenlyke byzonderheden, daar toe behoorende.

§ 3191.

In het geval eener Wonde, is de bloedende Slagader, of alleen zydeleyk geopent, of geheel doorgesneden; en de Wond zelve te klein om daar by te koomen, of van eene merklyke uitgestrektheid. In de drie eerste omstandigheden, moet men de Bekleedzelen altoos, en somwylen ook een gedeelte der Spieren, naar de zyde van den oorsprong des Vats, voor eene zekere, en niet wel bepaalbare lengte opsnijden; door middel eener scherpe kromme Naalde, eene draad dwerssch onder de Slagader doorbrengen; en deeze draad, op de zelve, door eene zoogenaamde Heelmeesters en een Strikknoop aansluiten. In de laatste omstandigheid, heeft men geene insnyding noodig, ten zy somwylen eenigzints in de diepte; en behoeft men alleenlyk het vat, op voorgemelde wyze, te omfteen, en toe te binden.

§ 3192.

By de operatie der Slagäderspat eischt de Onderschepping eene geheel byzondere voorbereiding, eenen gantsch byzonderen toefstel, van de eene en andere wy, by gelegenheid der beschryving van die Konstbewerking spreken zullen.

§ 3193.

In het geval eener Afzetting van den Arm, in het Gewrigt des Schouders, is de beste manier, die van den Heere LA FAYE, welke ik insgelyks, by de beschryving dier operatie, zal voordraagen.

§ 3194.

Ik verkieze de verklaring deezer beide soorten van Onderschepping, tot zoolange uit te stellen; om dat ik het niet mooglyk vinde, my daaromtrent in het afgetrokkene, vatbaar genoeg uit te drukken, zonder te vervallen in een verflag, voornaamlyk behoorende tot dat deezer Afzettingen zelve.

§ 3188.

Tot deeze gevallen behooren inzonderheid; de kwetzing van allerlei Slagaderlyke Vaten by het doen van Konstbewerkingen; als naamlyk, de Bloedvliet, daar door verwekt, zoo aanmerklyk is, datze den Heelmeester verhindert dezelve met alle vereischte gemak en zeekerheid, te agtervolgen; en het vat dus geplaatst, dat het niet vatbaar is voor drukking: de toevallig aangebrachte kwetzing der Armflagäder, in de nabyheid van het gewrigt des Schoulers; of derzelve voorbedagtelyke doorsnyding, by gelegenheid eener afzetting des Arms in dat Gewrigt, of binnen het bereik der driepuntige Armspier: de doorsnyding deezer zelfde Slagäder op twee plaatzen, in het geval eener Slagäderbreuk van dezelve, in de nabyheid van het Gewrigt des Elleboogs, by gelegenheid der Konstbewerking van dit Gebrek: de Afzetting des Opperarms, in het algemeen, als den Lyder, terstond na de zelve, moet vervoerd worden: de Afzetting van den Dye, in het Heupgewrigt: de toevallige opening der Dyeflagäder, in welk gedeelte haarer uitgestrektheid zulks ook zyn mooge: de Operatie eener Slagäderspat in de Knieholte: de Bloeding eener geöpende aanmerklyke Slagäder, na de scheiding eener doode Korst, by de geschooten Wonden: de kwetzing eener diep liggende Spierslagäder in den Nek: de opening van sommige, vooräl verwyde, Slagäderen, aan den omtrek van de Borst, of van den Buik: gelyk ook; de kwetzingen der Tuscheneensche Slagäderen van den Voorarm, en het Been; en die der Scheen- en Kuitbeens slagäderen.

§ 3189.

In alle deeze gevallen zegge ik, dat de Onderschepping de voorrang heeft boven alle andere wyzen van Bloedstemping, hoe vermoogend die anderzints ook zyn moogen. De voornaame reeden daar van is, dat alle die wyzen hoofdzaklyk haare kragt ontleenen van de drukking, die in sommige dier gevallen geheel niet kan gedaan worden; en in anderen niet zoodaanig, als vereischt wordt om zig op eene vylige en zeekere wyze, meester te maaken van den Bloedvliet.

§ 3190.

De onderschepping is niet altoos en in alle gevallen, gelyk aan zig zelve, maar

RO; de vierde van GARENGEOT, en de laaste van BROMFIELD. Elk derzelve heeft haare voorftanders; ieder ook, haare voor- en nadeelen.

§ 3198.

De eerste manier, is onpynlyk, dog kan niet gedaan worden, als het Vat zeer sterk is terug getrokken, en zig verbergt tusschen de afgesneden Spiervezelen. Zy is daarenboven zoo vatbaar voor afglipping, dat men er zig nimmer genoeg op verlaaten kan, vooral niet met betrekking tot groote Slagaderen, of, wanneer de Lyder, kort na de gedaane Afzetting, naar eene andere plaats vervoerd wordt. PARÉ zelve, schynt om de laaste reeden inzonderheid, ook den toevlugt genoomen te hebben tot de tweede, die inderdaad veel meerder zekerheid insluit, maar tevens zoo pynlyk is, en gevolgt wordt van zoo veele toevallen, datze slegts door zeer weinig Heelmeesters is aangenoomen.

§ 3199.

De derde Manier, heeft eenigermaten het voordeel der eerste, maar bevat ook verscheiden nadeelen. De voornaamste van deezen, egter, is de mooglykheid eener hervatte Bloedvliet, afhanglyk van de rotte ontbinding van het einde der Slagader, voor dezelve genoeg ingekort en geslooten is, om te weërstaan aan het daar op werkend gedeelte van den Bloedkolom.

§ 3200.

In de vierde Manier wordt de Bloedvliet op eene zeer vermoogende wyze te keer gegaan; maar ook dikmaalen, ten koste van veele, en vry gewigtige Toevallen, afhanglyk niet alleen van de pyn, welke zy veroorzaakt, maar insgelyks van de drukking der ingeslooten Zenuwen; van de trekking der Spiervezelen aan het Been vast gehegt, en in het Bindzel begreepen; en van de zeer traage afscheiding, of begroeiing deezer Bindzels.

§ 3201.

De laaste Manier verschild niets in het weezenlyke, van de eerste en de derde. Men kan 'er derhalven, op gelyke wyze van oordeelen, en haar beschouwen, als veel minder zeeker te zyn, dan gemaklyk.

§ 3202.

§ 3195.

By de Afzetting van den Dye in het Heupgewrigt, buigt men dit Deel tot zoo verre dat het een stompen hoek maakt met het Lighaam: men doet door een Helper, juist op de strekking der Dyeflagader, twee of drie Vingeren breed beneden den *Fallopiaanschen Peesband*, de Huid, aan de inwendige zyde, opligten, en verrigt zelve deeze opligting aan de buiten zyde: men doorfryd de dus gemaakte dwersche Huidplooi, naar de lengte van den Dye tot aan haaren grond, en verlengt vervolgens de infnyding, op eene onder de Bekleedzelen gebragte Sleuffonde, tot ze de uitgestrektheid heeft van vier of vyf dwersche Vingeren: deeze infnyding, overkruist men door eene dwersche van gelyke lengte, op de hoogte van den kleinen draajer des Dyebeens: men brengt eene groote kromme Naalde, met een sterken gewaschen draad voorzien, zeer diep, onder voormelde Slagader door; ten doet dezelve ingaan aan het buitenste, uitkoomen aan het binnenste gedeelte van den dwerschen arm der Slagader: men knipt eindelyk, als de Draad ver genoeg is doorgehaald, dezelve af by het oogwyze einde der Naalde, en omsluit daar mede het vat op eene wyze, als ik § 3191. beschreeven hebbe.

§ 3196.

In het geval der gewoone Afzettingen, wordt de Onderschepping gedaan; of door het Vat met een zoogenaamde Slagadertang naar zig toe te trekken, en op zig zelfs, of met een klein gedeelte van het omringend Vervlies, door een band te omvatten: of, door met eene regte Naalde, de Huid en Spieren, in de nabyheid der Slagader te doortreken, en 'er dus het bindzel om te brengen: of, met door middel eener kromme Naald, eene kleine of groote veelheid van Spiervezelen in een bepaald gedeelte van den omtrek des Vats te doorbooren: of eindelyk, door het einde der Vaten, met zeker *Tenaculum*, dat niets anders is dan eene kromme Naald met een plat Handvatzel, te vatten, naar vooren te trekken, en 'er dus den Band om te leggen.

§ 3197.

De twee eerste Manieren, zyn die van **PARÉ**; de derde is die van **MON-**

§ 3206.

In alle gevallen van Onderschepping, zonder onderscheid, moet men nooit trachten het Bindzel met geweld los te maaken, maar zulks aan de werking der Natuur, door eene zeer zagte, en nu en dan hervatte, beweging van den draad geholpen, overlaaten. Nimmer ook, moet men hetzelfde, als het is los geworden, en niet afvalt, onbehoedzaam doorknippen, maar dit doen met alle meest mooglyke voorzigtigheid, en op het geleide eener daar onder gebragte Sleuffonde.

§ 3207.

By de eerste manier van Onderschepping, in het geval der gewoone Afzettingen, legt men allereerst den draad, lutsge wyze, met eene Heelmeesters knoop om de bekken van den Tang, op eenen zekeren afstand haarer einden; men bekneeld vervolgens tusfchen die bekken, het einde alleen der doorgesneden Slagäder; trekt hetzelfde voorwaards buiten het vlak van den Stomp; schuift de luts van den Draad over het uitsteekend einde van het Vat, zoo ver zulks eenigzints mooglyk is; neemt de Tang weg; en voltrekt alles, met den knoop toe te haalen, en deeze te bevestigen met een enkele en een Strikknoop, welks weërzydsche einden zoo lang zyn, dat men haar naar deeze of gene zyde, langs het vlak van den Stomp kan uitspreiden, zonder egter den rand te bereiken der Bekleedzelen.

§ 3208.

By de derde Manier, moet de Naald zoo na doenlyk rondom het Vat gebragt worden, met alleenlyk te gaan door het Vetvlies 't welk de Slagäder omringt, en deeze affcheid van de daar nevensliggende Zenuwen en Spieren. Om zulks met te meerder gemak, met te grooter zekerheid te verrigten, houd men staande deeze Konstbewerking, het einde van het Vat eenigzints buitenwaards getrokken met een gewoon Ontleedtangetje met breede bekken, of met de Slagädertang.

§ 3209.

By de vierde Manier, doet men de Naald, in een of twee reizen, byna den gantschen omtrek van het Vat doorloopen, op eenen merklyken afstand van

§ 3202.

Als zoo veele gewigtige byzonderheden, betreklyk tot de Onderschepping der Slagaderen in 't algemeen, en van derzelve meest aangenoomen Manieren van uitvoering in het byzonder, kan men de volgende aanmerken.

§ 3203.

De Naald moet krom zyn, en te krommer, naar maate het Vat dieper gelegen is. Haare grootte moet men regelen, in overeenkomst met deeze zelfde omstandigheid, in het geval van Wonden; en met betrekking tot de Afzetting, naar de einden der doorgesneden Vaten, veel of weinig zyn terug getrokken; naar den aart der Afzetting zelve; en naar de wyze van Onderschepping welke men wil te werk stellen. Altoos ook, moet dezelve zuiver en scherp zyn, ten einde men haar gemaklyk, en zonder hapering, kan doorbrengen.

§ 3204.

De Draad moet plat, en niet te breed, nog te smal zyn. Ze moet bestaan uit verscheiden Draaden ongeverwde Vloszyde, zydelings gevoegt naast elkander, en met Wasch aan een gehegt. Men moet dezelve nauwkeurig kunnen besluiten, ten aanzien haarer breedte en dikte, binnen de sleuf die 'er is aan het oog der Naalde; en bestryken met een weinig zeer zachte, 't zy Olyf, 't zy Amandel-Olie.

§ 3205.

De sluiting van het Bindzel, moet nimmer de paalen overschryden van het middenmaatige: dat is te zeggen; zy moet niet zoo sterk zyn dat men gevaar loopt het Vat te doorsnyden, of te schielyk te doen afrotten: nog zoo zwak, datze toegeeft aan den indruk van het steeds aanstroomend Bloed. Zy, die zig geoeffent hebben in het doen van Ontleedkundige opspuitingen, weeten dat eene zeer vaste, en eene zeer losse binding der Vaten hetzelfde gebrek hebben, en de ingespooten stof gelykelyk laten uitvloeijen; de eerste naamlyk door verbreeking van het Vat, boven den gelegden band; de laaste, door de ontsluiting van het Bindzel.

§ 3206.

op eenen kleinen afstand van het Vat, ter eener zyde, van buiten naar binnen brengen; en ter anderer zyde van binnen naar buiten, op eenen gelyken afstand. De doorgetrokken Draad, moet in dit geval geknoopt worden op een vast Drukdoekje, in breedte gelyk aan de tuschenruimte der beide Naaldsteeken, en gelegd op de buitenste oppervlakte der Bekleedzelen welke de Lap maaken.

§ 3212.

By alle Onderfcheppingen eindelyk, zonder onderscheid, moet men, zoo veel zulks immer zyn kan, de kwetzing en beknelling vermyden van Peezen, van Peesagtige uitbreidzels, van Banden, en vooräl van Zenuwen. By allen ook, moet men de einden van den Draad dermaaten plaatzen, datze zoo min mooglyk, bezoedeld worden door den uitvloeyenden Etter, ten einde men dezelve, als de noodzaaklykheid zulks vordert, gemaklyk kan los maaken.

XV. H O O F T D E E L .

De Afzetting der Ledemaaten.

§ 3213.

De *Afzetting der Ledemaaten*, van veelen te dikwerf gedaan, van sommige te veel nagelaaten, van BILGUER en TISSOT bynaar geheelyk verworpen, is eene dier Konstbewerkingen, welken in onzen Leeftyd de meeste verbeteringen ondergaan hebben, en byna gebragt zyn tot haare meest mooglyke trap van eenvoudigheid, en zeekerheid.

§ 3214.

Wy zullen, zonder ons op te houden met de beschryving haarer byzondere lotgevallen in verschillende Tydperken, voor het tegenwoordige, haar alleenlyk beschouwen van de zyde haarer noodzaaklykheid in gegeven gevallen;

hetzelve, en door de zelfstandigheid der naastliggende Spieren, zonder eenige agt te slaan op de Zenuwen, binnen deeze bepaaling begreepen. Als de Spieren, door dewelke de Naald, en den opvolgenden Draad, heen gaan, aan het Been zyn vast gehegt, is het voorzigtig, dezelve met het Mes daar van af te scheiden, indien men zulks niet altoorens gedaan heeft met oogmerk om het uitsleeken van het Been te verhoeden, gelyk we in het vervolg zien zullen, dat somwylen moet plaats grypen.

§ 3210.

By de vyfde en laaste Manier eindelyk van Onderschepping, in hetzelfde geval gebruiklyk, heeft men niets anders aan te merken, dan het gene ik daaromtrent §. 3196. gezegd hebbe. Men zoude egter, dunkt my, deeze zelfde manier veel zekerder kunnen maaken, met de binding te doen door middel eener Draad, gestooken door het oog eener regte Naalde, en deeze, de Naald naamlyk, dwersch door het einde van het Vat te brengen, voor en aler men hetzelve besloot in het bindzel. Mischien zelfs is het waar, datze met deeze geringe kunstgreep, den voorrang verdiend boven alle andere wyzen van Onderschepping, tot hier toe beschreeven, in alle gevallen waar men het einde der Slagäder met het *Tenaculum* kan vatten, en genoeg voorwaards brengen buiten de oppervlakte van den Stomp, om 'er den band gemaklyk te kunnen omleggen. Zeeker althans is het, datze als dan niet kan afglippen voor en aler het Vat aan zyn einde geslooten is; en datze geenerlei toevallen kan veroorzaaken, afhangklyk van eene beknelling der Zenuwen, of van de trekking der Spiervezelen, aan een naastgelegen Been vastgehegt. Ik bekenne, dat men door deeze zelfde Handgreep, ook de eerste Manier dermaaten konde verbeteren datze merendeels bevryd was van haare onvolkoomenheden. Ik ben egter, tegelyk van gedagten, dat deeze als dan zelfs, veel minder verkieslyk is, om reeden inzonderheid, dat het, algemeen genoomen, bezwaarlyker is, het einde der Slagäder te vatten met den Tang, dan met het *Tenaculum*.

§ 3211.

Wanneer men, om deeze of gene reeden verpligt is een Slagäder te onderscheppen, begreepen in de lap eener schuinze Wonde, of in die welke gemaakt wordt by de wegneeming van zekere Gezwellen, moet men de Naald op

ving; uit hoofde inzonderheid, van de verschriklyke scheuring der Spieren, Peezen, en Zenuwen, in dit geval; de splyting en verbreeking der Beenderen; de afscheiding des Beenvlies; de uitgestrektheid, hoekigheid, en geneigtheid der Wonde, tot Versterving; en der verschriklyke Pynen, Koortzen, Verëteringen, Stuiptrekkingen, en andere onafschiedelyke toevallen, deezer Kwetzingen.

§ 3218.

3. G. v. Om dezelfde reedenen als in het voorige geval, is de Afzetting noodzaaklyk in zulk eene vermorzeling der Deelen, door eenigerlei geweldige oorzaak, dat de Spieren verscheurd, en de Beenderen in zoo verre gespleeten zyn en verbryzeld, dat derzelve herëeniging onmooglyk is, en haare wegneeming, het gekwetste Deel van alle steunzel berooven zoude. Eenen minderen trap van Vermorzeling zelfs, kan onder zekere voorwaarden, de Afzetting noodzaaklyk maaken; maar, gelyk deeze omstandigheden niet van stonden aan plaats grypen, en zig na verloop van eenen merklyken Tyd, eerst opdoen, als wanneerze zeer wel tot de een of ander der overige gevallen, konnen gebragt worden, koomenze in de algemeene bepaaling der Gebreken welke de Afzetting vorderen, niet in aanmerking.

§ 3219.

4. G. v. Eene niet minder gewigtige reeden tot de Afzetting, is de verwyding, kwetfing, of geheele doorsnyding eener groote Slagader, welke men niet onderscheppen kan zonder gevolg van Versterving; of waar by de gedane Onderschepping, het Versterf des onderliggende Deels, bewerkt heeft. Wanneer men in dit geval, den loop der Versterving, aan de beslissing der Natuur wilde overgeeven, zou men naamlyk den Lyder in het gevaar stellen, van een grooter gedeelte des beleedigde Deels te verliezen, als uit hoofde van het oorspronglyk gebrek, noodzaaklyk was; eene byzonderheid, welke niet altoos, als eene onverschillige zaak kan beschouwd worden.

§ 3220.

5. G. v. De laaste beweegreeden tot de Afzetting, is een aanmerklyk Beenbederf der Gewrigten, of van het gantsche Lighaam der Beenderen, afhang-

van die des Tyds waarinze met opzigt tot elk dier gevallen moet gedaan worden; van die der Lighaamsgesteltheit van den Lyder welke dezelve ondergaan moet; van die der weezenlykfte algemeene oplettenheden welke by haare uitvoering moeten plaats grypen; van die der plaatslyke, en algemeene behandeling, van welke men zig na dezelve bedienen moet; van de zyde, met een woord, aller dier omftandigheden, welken enkel behooren tot het gene aan haar, algemeen genoomen, eigen is, of zyn moet; zonder eenige betrekking te hebben, tot de foortonderscheidende byzonderheden van deeze of gene Afzetting by uitstek.

§ 3215.

De gevallen welke de Afzetting noodzaaklyk maaken, kunnen gevoeglyk tot vyf Classen gebragt worden: tot de Verstervingen naamlyk; de geheele wegneeming van een aanzienlyk Deel, door Schietgeweer; deszelfs gantsche Vermorzeling; de kwetzing, affnyding, of verwyding eener groote Slagäder, welkers onderschepping, de Versterving des Deels ten gevolge heeft, of niet, zonder dit gevolg, kan gedaan worden; en een aanmerklyk anderszints ongeenesbaar Beenbederf der Gewrigten, afhanglyk van oorzaaken, welken, of niet meer bestaan, of overwonnen kunnen worden.

§ 3216.

I. GEVAL. De Verstervingen, van welk eene oorzaak ook afhanglyk, anders, dan van eene blykbaare vermindering der Levenskrachten, beenwording der Slagäderen, of algemeene ongesteltheit der Vogten; sluiten eene onbetwistbaare noodzaaklykheid in tot de Afzetting. De eenige voorwaarden in dit geval, zyn, dat het werktuiglyke des Deels welk de Versterving aangrypt, geheel door dezelve ontäart, of bedorven; de affcheiding der verstorven zachte Deelen, meerendeels voltrokken is; en de Beenderen, in het beleedigd Deel begreepen, merklyk hooger, dan het versterf is in de zachte Deelen, aangestooken, of bedorven zyn.

§ 3217.

2. GEVAL. De geheele wegneeming van een aanzienlyk Deel, door Schietgeweer, eischt de Afzetting niet minder, dan de bepaalde gevallen der Versterving;

§ 3223.

1. REGEL. *Men moet altoos de Afzetting uitstellen in gevaarlyke en onverschillige gevallen ; en daar mede niet haasten, dan in die, welke uitermaaten dringend zyn. Door gevaarlyke gevallen, verstaat men dezulken, welke vergezeld zyn van eene al te sterke schudding van het Zenuwgestel; van eene sterke aanhoudende Koorts; van eene verregaande kwaade gesteltheit der Vogten; van eene ontstoken of verzworeen staat van eenig Ingewand; of, van eene ontsteken spanning des beleedigde Deels, zig uitstreckende tot die plaats, alwaar de Operatie zoude moeten gedaan worden. Onverschillige zyn, in dewelke ter eener zyde, niets is, 't welk de Afzetting verbied; nog ter anderer zyde, iets, welk ons verplicht aanstonds tot dezelve te besluiten: als by voorbeeld, dat soort van vermorzeling in dewelke ik gezegd hebbe dat de Afzetting alleen onder zekere voorwaarden noodzaaklyk ware, welke nog in den eersten tyd derzelve geene plaats hadden. Dringende gevallen eindelyk, zyn dezulken, waarin ik de afzetting als een onvermydelyke toeylucht beschouwd hebbe: het te vooren bepaalde soort van Versterking naamlyk, de wegneeming van een aanzienlyk deel door Schietgeweer, een wanhoopend Beenbederf der Gewrigten, en dergelyken.*

§ 3224.

2. REGEL. *In dringende gevallen zelfs, moet men zig nimmer met de Afzetting verhaasten, ten zy men zoo veel mooglyk is zeker zy, dat ze niet gevaarlyk zyn uit hoofde van eenige innerlyke ongesteltheit, noch deelagtig aan eenige dier toevallen, welke haar gevaarlyk maaken. De aart deezer Toevallen hebben we zoo even aangewezen. Wanneer men slegts een oogenblik zyne gedagten by dezelve bepaald, zal men ras gewaar worden, dat men haar nimmer te veel kan in aanmerking neemen, vermits ze ieder op zig zelve, genoeg in staat zyn, om de best gedaane Afzetting te doen mislukken.*

§ 3225.

De voordeeligste Lighaamsgesteltheit voor de Afzetting, is de gezonde, dog die meer overheld naar het eenigzints zwakke en wateragtige, dan naar het zeer sterke en bloedryke. Dit is zoo waar, dat daaromtrent geen het minste ver-

lyk van overwinbaare, of niet meer bestaande oorzaaken. Gelyk de einden der Beenderen welke de Gewrigten saamenstellen, niet dan met eene dunne beenkorst overdekt, en voor het overige, van eenen sponsagtigen aart zyn, is het byna geheel onmooglyk, om den voortgang des Beenbederfs in dezelve, te beteugelen, of de afscheiding der bedorven Beenhoofden te bevorderen. De ziekte intusfchen, die van tyd tot tyd veld windt, deelt zig mede aan het vaste gedeelte des Beens, welks Mergstof insgelyks bedorven wordt, en, overeenkomstig zyne Natuur, eene scherpte verkrygt, welke de paalen des bederfs nog verder doet uitbreiden. De zachte Deelen welke het Gewrigt bedekken, de Bekleedzelen naamlyk, de Banden, de Peezen, en dergelyken, worden door de zwelling van de hoofden der Beenderen, uitgerekt, ontsteken, en verbrooken. De Klieren des Gewrigts, van de scherpe rotstof die het Beenbederf by aanhoudenheid verschafft, geprikkelt, ontäarten dikmaalen van hunne natuurlyke hoedaanigheid, in die van een zeer gevaarlyk, en Kankerächtig uitwas. Den gantschen omtrek des Gewrigts valt in eenen staat van verzwearing. Eene uitteerende Koorts, en een algemeen verval van kragten, voegen zig by dit alles. De beste behandeling, de beste Geneesmiddelen, verbeteren nog den staat des Gebreks, nog die des Lighaams. Eindelyk, door aanhoudende pynen afgemat, door eene sterke lekkung uitgeput, en door ongegronde beloften van geneezing misleid, betaald den Lyder het verzuim der afzetting, met het verlies van zyn Leven.

§ 3221.

Dit voornaamlyk zyn de gevallen, welke de Afzetting vorderen. In deeze, zalze altoos van bekwaame Heelmeesters gedaan worden, in weêrwil van alle beschuldigingen, door de Heeren BILGUER en TISSOT, daartegen ingebragt.

§ 3222.

De Tyd, wanneer in ieder deezer gevallen, de Afzetting met het meeste voordeel kan gedaan worden, is verschillend, naar de verscheidenheid zelve der Gebreken in dewelke men haar te werk steld, en naar de verschillende omstandigheden welke deeze vergezellen. De Heer LE CONTE egter, heeft ze zeer wel bepaald in deeze twee algemeene Regelen.

§ 3223.

§ 3228.

De zeer beroemde VAN DER HAAR, een Heelmeester van de grootste verdiensten, en aan wien wy, alle mooglyke verpligting en eerbied verschuldigd zyn, verklaard zig in vry algemeene uitdrukkingen, met betrekking tot de Verstervingen, ten voordeele eener Afzetting, gedaan, na derzelver geheele afscheiding voor zoo veel betreft de zachte Deelen, in de altoos kegelwyze Verzweering, dicht by den rand der teruggetrokken en reeds vast gegroeide Bekeledzelen. Ik zelve hebbe voormaalen, deeze handelwyze, in dezelfde gevallen, beschouwd als de verkieslykste; en zoude zulks ongetwyffelt als nog doen, wanneer ik niet door zeker, nimmer aangemerkt verschynzel, by twee dergelyke Afzettingen, door my, aan een zelfde voorwerp gedaan, hierin weêrhouden werdt. Ik hebbe van dit verschynzel, naar het my toefchynt in alle opzigten gewigtig, eene nauwkeurige Beschryving en Afbeelding medegedeeld, aan de *Hollandsche Maatschappye der Wetenschappen te Haarlem*, en verwagte de een en ander geplaatst te zien, in het eerst volgend, dat is in het *XXI. Deel* haarer *Verhandelingen*.

§ 3229.

By de wegneeming van eenig Deel door schietgeweer, in de vermorseling der Deelen, en in een zeer uitgebreid en ongeneeslyk bederf van het lighaam der Beenderen, moet de Afzetting altoos geschieden, of in het bovenliggend Gewrigt, of in het naastvolgend Deel, nimmer in dat, waar in het gebrek voornaamlyk huisvest. De reeden hier van is, dat men in deeze gevallen nooit volkoomen kan staat maaken op de juiste paalen der Beensplyting, noch op die van het bederf des Beenmergs, welke zig somwylen tot in het Gewrigt uitstrekken, en als dan de Afzetting, beneden hetzelve gedaan, nutloos maaken.

§ 3230.

Beide deeze plaatsbepalingen gelyk men ziet, zyn algemeen, en betreklyk enkel tot den aart des gebreks, om het welke de Afzetting gedaan wordt. Men kan dezelve zeer wel aanmerken als *noodzaaklyk*, vermits men daar van in geen deele kan afwyken, zonder den Lyder aan een oogfchyntlyk gevaar bloot te stellen.

verschil plaats heeft, by de beste Heelmeesters, en ze alle gelykelyk aanraaden, om in de laaste omstandigheid, inzonderheid als het geval niet uitermaaten dringend is, den Lyder alvorens tot eenen zekeren graad te ontkrachtigen, door eene schraale Eetregel, herhaalde Aderlaatingen, menigvuldige Buikzuiveringen, en dergelyken. Ingevalle egter, eener zieklyke gesteltheit der Vogten, is de Afzetting, gelyk sommige willen, niet altoos verwerpelyk; maar, moet ze dan eens al, dan eens niet gedaan worden, dog nimmer, dan onder zekere bepaalde voorwaarden. In eene dergelyke ongesteltheit, by voorbeeld, afhanglyk van eene blykbaare opflorping van eenig schadelyk vogt uit het beledigd Deel, moet men ze zonder eenige bedenking te werk stellen, als het voornaame middel ter behouding van het leven des Lyders, dat zonder haar, zeekerlyk zoude verlooren gaan. Men moet hetzelfde doen, in de Venusziekte, als alle andere omstandigheden zulks vorderen; dog niet zonder het voorgaand en opvolgend gebruik van Kwikmiddelen, 't zy op zig zelfs, 't zy in gemeenschap met eenigerlei algemeene vogtverbeterende, of versterkende Geneesmiddelen, naar den aart des gevals zulks vordert.

§ 3226.

Omtrent de plaats, waar men in elk voorkoomend geval, de Afzetting doen moet, koomen voornaamlyk de volgende byzonderheden in aanmerking.

§ 3227.

In de Verstervingen, afhanglyk van geleeden koude; van eenig uiterlyk geweld; van zeer saamengestelde Beenbreuken, of Ontwrigtingen; van eene Slagäderbreuk, aan de Operatie onderworpen; van de zydelyke kwetzing of geheele doorsnyding eener groote Slagäder, en dergelyken; moet dezelve altoos geschieden boven de eindpaal der Versterving, en na dezelve, tot eene merklyke diepte, de kenmerken draagt eener afscheiding. Deeze laaste byzonderheid, bekenne ik, behoord meer regtstreeks tot de bepaaling van den tyd, dan tot die der plaats van de Afzetting in het ondersfelde geval. Ik hebbe egter gedagt, dezelve tot hier toe, onaangemerkt te moeten voorbygaan, om niet te vervallen in volstrekt noodlooze herhaalingen.

Konstbewerking. Hetzelfde doen GUILLEMEAU, HILDANUS, en BARBETTE, die haar zelfs den voorrang geeft boven de gewoone Afzetting, vooral met betrekking tot Deelen, welke weinig uitgestrektheid hebben.

§ 3235.

Verfcheiden der beroemdste hedendaagsche Heelmeesters, LE DRAN by voorbeeld, PETIT, VANDER HAAR, BRASDOR, MOUBLET, BARBET, en anderen, begunstigen insgelyks deeze Konstbewerking; sommige met opzigt tot bynaar alle Gewrigten, anderen hoofdzaaklyk met betrekking tot het Gewrigt des Schouders, dat van de Heup, het Kniegewrigt, of tot de Gewrigten der Vingeren.

§ 3236.

Indien het geoorlooft ware, onze daaden enkel te regelen naar het voorbeeld van Mannen, welke zig door hunne groote bekwaamheid, als ik my dus mag uitdrukken, eene wetgeevende Magt verworven hebben, was het gezegde alleen genoeg, om ons ten voordeele van de Afzetting der Ledemaaten in de Gewrigten, te bepaalen, en behoeften wy daar toe, geene andere drangredenen. Maar, dewyl dit geenzints het geval is, en wy ons veel eer moeten doen geleiden door de Rede en Ondervinding, de twee voornaamste zuilen van alle Menschelyke kennis, kan men de bestaanbaarheid deezer Operatie niet voor bewezen houden, dan na overtuigd te zyn, datze, *bescbouwlyk* genoomen, geenerlei merklyk, althans, geenerlei onverwinlyk gevaar insluit; en *oeffenend*, datze gedaan is met eenen uitslag, alzints beäntwoordende aan het oogmerk. Dat wy trachten, het een en ander, met de meest mooglyke blykbaarheid te voldingen.

§ 3237.

De tegenstreevers deezer soort van Afzetting, in 't algemeen, en dier van een voornaam Deel, in het byzonder, beroepen zig inzonderheid daar op, dat de Gewrigten niet zeer vatbaar zyn voor eene goede Veröttering; dat de Peezen, Banden, en Gewrigtsklieren, eene sterke lekkings veroorzaaken; dat de kwetzingen deezer Deelen, uitermaaten pynlyk en gevaarlyk zyn; dat het Kraakbeen 't welk de einden der Beenderen bekleed, gelyk ook de Beeneinden zelve, bezwaarlyk affchilfert; dat by veele Voorwerpen, en by sommige Ge-

§ 3231.

Eene andere meer *Willekeurige* plaatsbepaaling der Afzetting, is, die inzonderheid berust op het gemak der Konstbewerking, op de meerdere of mindere nuttigheid van het overblyvend Deel, en op de verschillende vatbaarheid van het laaste voor de aanvoeging van een Konstlid. Agtervolgens deeze verkiest men somwylen de Afzetting te doen in de Gewrigten; somwylen in het een of ander punt van de uitgetrektheid der Deelen, 't zy hooger 't zy lager, naar men oordeeld dat het allerbest met de eene of andere deezer byzonderheden overeenkomt.

§ 3232.

Spreekende hier van de *Afzetting in de Gewrigten*, kan ik niet voorby eenige aanmerkingen te maaken, over deeze vry algemeen betwiste Konstbewerking: aanmerkingen, grootendeels dienende om derzelve bestaanbaarheid aan te toonen, en de voordeelen te doen zien, welke zy insluiten.

§ 3233.

HIPPOCRATES, dat groote Licht der Geneeskunde, verklaard zig ten voordeele deezer manier van Afzetting, en wil zelfs, dat de toevallen, welke na de gedaane Afzetting zig vertoonen mogten, niet moeten ontzien worden. GALLENUS is van hetzelfde gevoelen; en beweerd, dat men door in de Gewrigten af te zetten, geenig gevaar te vreezen heeft. P. AEGINETA, AVICENNA, ALBUCASIS, en met een woord, alle de *Arabieren*, hebben de Afzetting der Ledemaaten in de Gewrigten gedaan, en haar den voorrang gegeven voor alle andere.

§ 3234.

Onder de latere Schryvers, zeggen GUIDO DE GAULIACO, en MARCUS AURELIUS SEVERINUS, dat, als de bederving reikt tot aan het Gewrigt, men het in eene dringende noodzaaklykheid moet afzetten. AMBROSIUS PARÉ, verhaald de Afzetting van den Voorarm, in het Gewrigt des Elboogs, met een goed gevolg gadaan te hebben. LA NAUCHE schryft, dat, als men gedwongen is, eenig Lid in zyn Gewrigt af te zetten, zulks zonder gevaar kan gedaan worden. PIGREUS getuigd de goede uitkomst deezer Konst-

koomen, en 't gebrek van het rondom liggend Vleesch, niet alleen vervullen, maar ook, zig daar mede verëenigen. Men ziet hetzelfde dikwils, na 't springen van een Snaphaan in 't Gewrigt der Voor- en Nahand, en by meest alle Wonden en Verzweeringen der Gewrigten, waar op zoo ligt eene vastgroeiing van 't Gewrigt volgt. Ook meene ik, dat men by het wegneemen van een Been in de Knie, veel meer meester is van de Bloeding, dan, wanneer 't onder, of boven de Knie, is weggezaagd. Maar, genoomen ook, dat de volkoomen geneezing, in 't Gewrigt veel langer duurde dan in de Dye, (waar aan ik egter, meene te moogen twyffelen,) zoo geloove ik nogthans, dat eene traage geneezing, voor eene onzekere of gevaarlyke is te verkiezen. En, het geen ik van de Knie gezegd hebbe, meene ik, dat ook (schoon met min of meerder moeite) op 't gewrigt des Elboogs, Hand, en Voet, kan worden toegepast.

§ 3239.

Wy kunnen, by de aanmerkingen van deezen waarlyk grooten Heelmeester, ten voordeele van de Afzetting in de Gewrigten in het algemeen, nog voegen; dat het gevaar der doorsnyding van Peezen en Banden, meer denkbeeldig is dan weezenlyk, gelyk zulks door de proeven van HALLER, en anderen, als ook, door de dagelyksche ondervinding, beweezen wordt: dat in de Afzetting van den Dye in het Heupgewrigt byzonderlyk, die de gevaarlykste schynt van allen, de Bloedvliet, na eene voorgaande onderschepping van de Dyeflagader, niet zeer aanmerklyk zyn kan, als enkel voortspruitende uit eenige takken van de Onderbuiksflagader, door de Bilspiereu inzonderheid verspreid, en van eene geringe middenlyn; en de grootte der Verërtering, geenzints dus aanmerklyk kan weezen als onderfeld wordt, dewyl dezelve zeer wordt betoomd, door de uitspreiding van de by die Konstbewerking gemaakte lap der Spieren en Bekleedzelen over het vlak van den Stomp, en derzelver schieleke aangroei aan deeze, wanneerze naamlyk, gelyk zulks behoord, daar tegen, door weläangelegde drooge hegtingen, van een goed verband geholpen, bevestigd wordt. Wat eindelyk betreft het verlies van een te groot gedeelte van het geheel, om geene merklyke inbreuk te maaken op het Leven, waar mede men deeze zelfde Afzetting beschuldigd; hieromtrent kan men aanmerken, dat dit verlies ten naasten by gelyk staat met dat eener Afzetting, gedaan in

wrigten, geen vleesch genoeg voorhanden is ter bedekking van den Stomp; dat, met betrekking tot het Heupgewrigt, een te groot gedeelte van het geheel verlooren gaat, om geene merklyke inbreuk te maaken op het Leven, de Bloedvliet zeer groot zyn moet, en 'er eene Verëtering zal moeten plaats grypen, nauwlyks voor eenig Mensch weërstaanbaar; dat eindelyk, by alle dergelyke Afzettingen, om alle voorgemelde redenen, de geneezing by uitslek bezwaarlyk is, en niet, dan na een lang tydverloop, en ten koste van veel moeite, kan verkreegen worden.

§ 3238.

Van hoedaanig eene kragt, deeze tegenbedenkingen ook schynen moogen, zynze egter niets minder dan voldoende, en beslisenze in geenen deele, de onbestaanbaarheid der meergemelde Afzetting. De Heer VAN DER HAAR twyffelt hierom met veel regt, of dezelve wel op genoegzaame bevindingen gegrond zyn, en wederlegt haar vervolgens, op deeze wyze. By 't losmaaken van een Been in 't Gewrigt der Knie, (dit geval naamlyk, schynt dien Heer te neemen tot een voorbeeld) heeft men buiten de Huid en tedere Vetrok, eenige Peezen en Banden, en weinig Spieren, waarin zoo veele Vaten en Zenuwen zyn, door te snyden; en wat de lekkings der Peezen, Banden, en Klieren betreft, ik meene, dat deeze minder dan by de gewoone Afzettingen zyn zal, en door de gewoone verbanden kan bedwongen worden. Het ontbreeken van Vleesch, zoude door genoegzaame Huid, door 't bewaaren van de Knieschyf, en door de wegsnyding met twee of meer Lappen te maaken, kunnen worden vergoed; althans deeze Operatie, is by een Lyk, met een enkel Meje, in een oogenblik verrigt, en de Huid en 't Vleesch, zoo ruim en overvloedig, dat men 'er de Stomp volmaaktelyk mede bedekken kan; waar by komt, dat men de Huid met doorgestooken Hegrpleisters, van vooren, over de breede Stomp trekken, en door de Dye, by de volgende verbanden, van den Buik tot aan de Knie te bezwagtelen, de Huid en Spieren, naar dezelfde Stomp voeren kan. Alle de Leeden van de Vingeren en Teenen, laten zig gemaklyk in de Gewrigten affnyden; ja vallen menigmaal, na Verftervingen, van zelve weg; en schoon ook aldaar genoegzaam Vleesch ontbreekt, geneezenze niettemin, zonder merklyke *Exfoliatie* van Kraakbeen of van Been. In tegendeel ziet men doorgaans, ja altyd, het geneezende Vleesch, uit het Kraakbeen zelve voort-
koo.

strekt Beenbederf in het Heupbeen, vergezeld van eene byna geheele Verzweering der Longen, en eener verzaamling van Etter op de regter Lendenspier.

§ 3242.

Wy keeren weder, tot onze algemeene aanmerkingen over de Afzetting; waar van wy, ter betooging der bestaanbaarheid van die der Gewrigten, waren afgeweeken.

§ 3243.

De meest weezenlyke oplettenheden, welke by het verrigten der Afzetting, algemeen genomen, moeten plaats grypen, zyn deezen.

§ 3244.

De Lyder moet zitten op eene Stoel van middelbaare hoogte, in alle Afzettingen der bovenste Ledemaaten, en liggen op een smalle Taafel van iets meer dan drie Voeten hoogte, in die der onderste. Op beiden moet men hem hoorlyk doen vast houden, door twee of meer Helpers, dermaaten geplaatst, datze op geenerlei wyze den Heelmeester in den weg staan. Als men gebruik maakt van de Taafel, moet deeze met eene Peuluw, Matras, of iets anders, daar aan gelyk, gedekt zyn.

§ 3245.

Men moet by tyds voorzien in den noodigen Toefstel, zoo met betrekking tot de Werktuigen, als met opzigt tot desaa menstellende deelen van het Verband: en elk derzelve, indien zulks mooglyk zy, dubbel hebben.

§ 3246.

Tot het getal der Werktuigen behooren inzonderheid, een *Tourniquet*, een *Snymes*, een *Zaag*, een *Scheimesje*, een *regte Bistourie*, de *Beenschaar* van SCHMUCKER, deszelfs, of eenig ander *Fragmentzaagje*, het *Tenaculum* van BROMFIELD, en deeze of gene *Onderscbep naalden*, met haare *Draaden*.

§ 3247.

Het beste *Tourniquet* is dat, 't welke ik *PL. IV.* hebbe afgebeeld,
en

het bovenste gedeelte van den Dye, die men nimmer betwist heeft; en datze derhalven geene zwaarigheden altoos kan insluiten, die niet tevens toepasfelyk te maaken zyn op deeze.

§ 3240.

Maar, zoo bestaanbaar, als wy nu gezien hebben, dat de Afzetting der Ledemaaten in de Gewrigten is, beschouwd enkel van de zyde der *bespiegeling*; zoo bestaanbaar ook is dezelve, als menze beproefd aan den Toetssteen der *ondervinding*.

§ 3241.

PARÉ immers, hebben we reeds in het voorbygaan aangemerkt, dat met een gelukkig gevolg gedaan heeft, de Afzetting van den voorarm, in het Gewrigt des Elboogs. LE DRAN, MORAND, en anderen, hebben een gelyk gevolg gehadt, by de Afzetting des Opperarms, in het Gewrigt van den Schouder. De Afzetting der Hand in deszelfs gelceding met den Voorarm, is met veel gemak, en den besten uitflag, gedaan door de Heeren ANDOILLE en HOIN; van het Been, in het Kniegewrigt, door den laatstgenoemden Heelmeester; van den Voet in het Gewrigt met het Scheenbeen, door SEDIÉRIER; en van de Vingeren, door verscheiden der voornaamste Heelmeesters van onzen Leeftyd. By alle deeze voorbeelden, kunnen nog gevoegd worden, verscheiden welgelaagde Afzettingen, in onderscheidene Gewrigten, gedaan, of gezien, van HILDANUS, PIGREUS, PETIT, en anderen; gelyk ook eenige door de Natuur om zoo te spreken zelve bewerkt, en van verscheiden groote Heelmeesters beschreeven; zoo wel, als het zoo berugte geval van den ongelukkigen P. WOOD, wiens Arm, te gelyk met het Schouderblad, volgens het verhaal van CHEZELDEN en SHARP, door een Molenaar van het Lighaam werdt afgescheurd. De Afzetting van den Dye in het Heupgewrigt, zelfs, is veelmaalen met een uitstekend gevolg gedaan by Honden; en ook eens by een Mensch, door W. KERR, een zeer bekwaam Engelsch Heelmeester. 't Is waar, dat dezelve niet agtervolgd is van geneezing, maar de Lyderesse gestorven op den 18 Dag na de Konstbewerking. 't Is egter niet minder waar, dat de Afzetting zelve, tot deeze ongelukkige uitkomst niets heeft toegebracht, maar dezelve enkel heeft afgehangen van een uitgestrekt

§ 3252.

Het *Fragment zaagje* van denzelfden Heelmeester, heeft een Blad van $3\frac{1}{2}$ Duimen lengte, en iets minder dan $\frac{1}{2}$ Duim breedte by het Handvatzel. De lengte van het laaste deel deezes Werktuigs, is even als die van het eerste, dat is te zeggen $3\frac{1}{2}$ Duimen.

§ 3253.

Het Blad van elk ander *Fragmentzaagje*, moet nooit langer zyn dan 5 Duimen, nog breeder, dan 3 Lynen. Het moet gemaakt zyn van een StaaLEN veer, tot blauwwordens toe gebrand.

§ 3254.

Omtrent de *regte Bistourie* hebbe ik niets anders aan te merken dan datze gelyk moet zyn aan die van *PL. II. Fig. 3.* Van het *Tenaculum van Bromfield* zal ik spreken, by gelegenheid van deszells afbeelding.

§ 3255.

De toefel tot het Verband moet bestaan, uit eenige welgemaakte Plukzelen Sponskegels: uit verscheiden dikke en ronde Wieken van Haarlemmer Plukzel, in grootte evenreedig aan den omtrek van den Stomp: uit zes of agt enkele linnen strooken, ter breedte elk van twee dwerssche Vingeren, en in lengte gelyk aan ruim twee stomps-middenlynen: uit eenige smalle reepen Kleefpleister van gelyke lengte: uit een dubbele Drukdoek, gesneden in de gedaante van een Malthezer kruis: uit een drie of vierdubbele Drukdoek, breed twee dwerssche Vingeren, en omtrent zoo lang als het overblyvend einde van het Deel, tot aan de plaats waar het *Tourniquet* is aangelegd: uit vier of meer Windzels van onderscheiden lengte, en ter breedte ieder van 2 Duimen, aan één hoofd opgerold: uit eene gaaren Muts eindelyk, zoo veel mooglyk overeenkomstig in grootte met die van de dikte des Deels, en van een gedeelte der lengte van hetzelfde, boven de beraamde plaats der Afzetting. Men kan by dit alles nog voegen, eenige Sponzen, en Varkensblaazen, van welke laaste men de Hals heeft afgesneden, en welkers digtheid men altoorens beproefd heeft, door daar in gegooten Water.

en gemaakt is in naavolging van dat van PETIT. Als men hetzelfde aanlegt, zonder het Drukkusfen, werkt het, ten opzichte van de verdooving des Deels, even als het zoogenaamde *Draitourniquet*, en heeft daar boven dit voordeel, dat het zig zelve in zyne gegeeven sluiting, handhaafd. Dit Werktuig, moet zoo na mooglyk, in grootte, aan de breedte des Deels beantwoorden. Om te beter de plaats van het *Draitourniquet* te vervullen, moet het zelfs eer wat te klein dan te groot zyn.

§ 3248.

Het *Snymes*, kan regt of krom, en moet groot of klein zyn, naar de dikte is van het Deel, 't welk men wil afzetten. De lengte van het grootste Mes, gemeeten regtlyinig van den punt tot aan het Handvatzel, moet niet meer bedraagen dan 7 Duimen; en die van het kleinste, dan $5\frac{1}{2}$ Duimen. In alle gevallen zonder onderscheid, moet derzelve rug eer dik dan dun zyn, de snede scherp, en het Handvatzel eene agtkante gedaante hebben.

§ 3249.

Omtrent de *Zaag*, moet hetzelfde verschil plaats hebben als omtrent het *Snymes*. De grootste moet men gebruiken by de Afzetting van den Dye, de kleinste, by die van den Opperarm, den Voorarm, en van het Been. Het Blad der eerste Zaag, moet nimmer de lengte te boven gaan van 10 Duimen, nog dat der laaste, van 8 Duimen. Zulke verbaazend groote Zaagen, als door onze meeste Heelmeesters worden nagehouden, zyn byna tot niets nuttig.

§ 3250.

Het *Scheimes*, kan voor alle Afzettingen waar by het te pas komt, hetzelfde zyn; mits dat het niet langer is dan 3 Duimen, en slegts $\frac{1}{2}$ Duim breedte heeft. Deszelfs punt moet wel scherp zyn, maar zyne beide sneden, liever te veel dan te weinig dikte hebben.

§ 3251.

De *Beenschaar* van SCHMUCKER, moet in 't geheel lang zyn 5 Duimen; $1\frac{1}{2}$ Duim naamlyk voor de Bladen, en $3\frac{1}{2}$ Duimen, voor het schild en de stangen.

§ 3252.

§ 3256.

Hy die de Afzetting doen zal, moet zig plaatzen, met betrekking tot den Opperarm en Dye, aan de buitenzyde; en tot den Voorarm, en het Been, aan de binnenzyde dier Deelen.

§ 3257.

Het *Tourniquet* moet worden aangelegt, zoo veel verwyderd van de plaats waar men de Afzetting doen wil, als de natuur van het Deel eenigzints toelaat, en den aanleg van het Verband, die zoo zeer mooglyk, vry zyn moet, vordert. Eenige kringwyze, welsluitende, en elkander nauwkeurig bedekkende omgangen van een eenhoofdig Windzel, moeten altoorens terzelfder plaatze gedaan worden.

§ 3258.

Omtrent anderhalve Duim boven, en even zoo veel beneden de beraamde plaats tot het doen der kringwyze snede, moet men een gaaren of zyden Band, ter breedte van een Duim, op dezelfde wyze aanleggen, en derzelve einden, na eene gelegde gemeene knoop, met een strikknoop bevestigen.

§ 3259.

De hangende deelen deezer Banden, moeten, te gelyk met het Deel, omvat worden door de in een geslooten Vingeren der beide Handen van twee Helpers, waar van de eene geplaatst is aan het bovenste, de andere aan het benedenste gedeelte van het Deel, ter zyden van den Heelmeester, op eenen genoegzaamen afstand om deeze niet te belemmeren; en welke beide tevens dienen ter beteugeling des Deels, staande den geheelen loop der Kunstbewerking. Men moet tot de laaste deezer Helpers, altoos verkiezen de bekwaamste; en men moet zulks doen, niet zoo zeer ten aanzien deezer byzonderheid, als wel om reeden van de doorzaaging inzonderheid des Beens of der Beenderen, welke zulks op eene noodzaaklyke wyze vordert.

§ 3260.

De doorsnyding der zachte Deelen met het Snymes, moet juist geschieden in het midden van den afstand der beide Banden, 't zy in eene reize, 't zy by herhaaling, naar de mindere of meerdere dikte van het Deel. Het hegt van

het

het Mes ten dien einde, moet ten vollen, en wel stevig omvat worden, door de regter hand des Heelmeesters: hy moet het voorste einde van het Lemmer vatten met de voorste Vingeren en den Duim zyner linker Hand: deszelfs agterste gedeelte aanzetten aan de zyde des Deels, naar hem gekeerd, zoo laag zulks eenigzints mooglyk zy: hetzelfde regtstandig, en matig drukkend, in eene juiste kringtrek, rondom het Deel voeren, tot ter plaatze waar men het heeft aangezet: en dusdanig voortgaan, tot zoo lange alles, tot op het Been toe, in een gelyk vlak is doorgesneden.

§ 3261.

Onmiddelyk na het voltrekken deezer insnyding, als de Afzetting geschied aan een Deel 't welk maar één Been bevat, moet men, door middel der *Bistourie*, de Spieren aan dit Been vast gehegt, ter hoogte van een Duim, daar van afscheiden; of, ingevolge het voorschrift van *CÆLSUS*, de Huid en Spieren welke geene onmiddelyke hegting hebben aan het Been, door den Helper, aan het bovenste des Deels geplaatst, zoo veel zulks zyn kan, doen terugtrekken, en hier na, door eene tweede kringwyze snede, de aan het Been vastgehegte Spieren, tegelyk met het Beenvlies, juist voor het vlak der teruggetrokken Deelen, doorsnyden. Wanneer dezelve, daarentegen, gedaan wordt aan een Deel met twee Beenderen, moet men alvorens, den tusschenbeenschen Band, te gelyk met de Spieren daar op gelegen, met het scheinmes, dwersch doorsnyden, en alsdan voormelden Band, een weinig ter zyden deszelfs midden, met eene kleine scherppuntige Schaar, *PL. III. Fig. 3.* afgebeeld, bovenwaards, ter lengte voor het minst eener halve Duim, inknippen.

§ 3262.

In beide gevallen zonder onderscheid, doet men hier toe, den bovensten Band, § 3258. wegneemen; men plaatst het uitstekend gedeelte des Beens, of der Beenderen, tusschen de twee hoofden eener, op de helft gespleeten, enkele, en langwerpige Linnen Drukdoek, of van een dergelyk stuk zagt Zeemleder, welkers drie einden men omflaat naar boven, om daar mede, door den Helper die hier ter plaatze het Deel vasthoud, de Huid en Spieren, zoo veel zulks eenigzints doenlyk zy, te doen terug trekken. *SCHMUCKER*, bediend zig hier toe, in stede van Linnen, of Leder, van een stuk Perke-

ment, op gelyke wyze ingeknipt, en daarenboven uitgesneden naar den omtrek des Beens. Ik ben van gedagten, dat deeze handelwyze geenerlei voordeel insluit, en men zig derhalven, zeer wel, by een der voorgemelde manieren bepaalen kan.

§ 3263.

De afzaaging van het Been moet gedaan worden, vlak voor, en tegen den gespleeten Drukdoek; dog niet, dan na men bevoorens, het Beenvlies ter deezer plaatze, in den gantschen omtrek des Beens, wel verzeekerd heeft doorgesneden. 'er Zyn Heelmeesters, die gebieden, dit Vlies, benedenwaards, door schraaping van het Been af te scheiden, zig verbeeldende, dat men anderzints hetzelfde, op eene nadeelige wyze, met de zaag zoude kunnen beledigen. Deeze voorzorg egter is nutloos, vermits dit Vlies, als het nauwkeurig is doorgesneden, zig, door zyne eigen veerkracht genoeg intrekt, om veilig te zyn voor de raaking der zaagtanden, naar boven zoo wel als naar beneden.

§ 3264.

Hoedaanig deeze doorzaaging, algemeen genoomen, geschieden moet, kan beter door oeffening, dan uit de beste beschryvingen geleerd worden, en zal ik om die reeden voorby gaan met stilzwygen. Noodzaaklyk egter is het, hier omtrent aan te merken, dat de Helper die het benedenste van het Deel vast houdt, staande dezelve moet zorg draagen dat hy dit niet opligte, vermits hier door de Zaag beklemd, en derzelve beweging belemmerd wordt. Als 'er na de afzaaging eene uitstekende Beenpunt overblyft, moet men deeze met de Schaar van SCHMUCKER, of met een der beschreeven Fragment zaagjes wegneemen.

§ 3265.

Men voorziet, na de tot dus verre voltrokken Afzetting, in de Bloedvliet welke zoude kunnen plaats grypen, door de Vaten te onderscheppen op eene der beschreeven wyzen: of, door dezelve te sluiten met Plukzel of Sponskegels, tegen hunne einden aangebragt, en gesteund door even zoo veele strooken Kleefpleister: of, door alleen de onderschepping te doen aan het Vat of de Vaten van den eersten rang; door die van de tweede te onderwerpen aan de tamponade met Sponskegels; en door die der derde te sluiten met Plukzelkegels. By gelegenheid der beschryving van elk der gewoone Afzettingen in

het

het byzonder, zullen wy aanwyzen, welk deezer verschillende handelwyzen by voorkeur moet gevolgt worden.

§ 3266.

Om te beter te slagen in dit zoo weezenlyk gedeelte der Konstbewerking, heeft men altoos aangeraaden om het *Tourniquet* voor een minder of meerder gedeelte los te draijen, ten einde men uit de als dan uitvloeiende Bloedstralen, de juiste plaatsing der Vaten zoude ontdekken kunnen. Ik mispryze in geenen deele deeze handelwys, maar beschouwe dezelve egter als niet in alle opzigten voldoende; vermits ik het nimmer hier door alleen mooglyk gevonden hebbe, om zig genoeg daar van te verzeekeren, uit aanmerking vooräl, dat by die gelegenheid, het Bloed gelyktydig vloeid uit alle Slagäderen van den Stomp, en het oogenblik waar in zulks geschied zeer klein is. Ik hebbe hierom gedagt, dat men zig op eene ontleedkundige wyze moest meester maaken van de nette ligging der Slagäderlyke Vaten in alle Stompen, zoo van de groote, middenmatige, als kleine. Op dit begrip zyn gegrond de Afbeeldingen, welke ik by eene andere gelegenheid daar van goeven zal, en die ik vertrouwe, dat alzints overeenkomstig met de Natuur zullen bevonden worden.

§ 3267.

By de aanlegging van het verband moet men in deezervoegen te werk gaan. Men doet door een Helper, de zagte Deelen van den Stomp, zoo veel zulks immer mooglyk is, naar vooren schuiven. Men legt langs den loop der voornaame Slagäder, uit de Ontleedkunde bekend, de langwerpige en dikke Drukdoek § 3255. en bevestigt dezelve met eene middenmaatige sluiting, door een Windzel van genoegzaame lengte, dat met van boven naar beneden gaande slagen, tot op omtrent twee Duimen van den rand der Stomp wordt aangelegt. De Stomp zelve dekt men met de ronde Plukzelwieken, ter zelfder plaatze beschreeven. Men legt vervolgens, langs den gantschen omtrek van den Stomp, de einden der langwerpige strooken Linnen, de eene naast de andere; omwind dezelve met eenige kringwyze slagen van een Windzel, die nauwkeurig elkander dekken; en slaat de daar boven uitstekende deelen dier einden, benedenwaards om, dezelve weder bedekkende met eenige andere dergelyke slagen van hetzelfde Windzel. Dat gedeelte van een van twee tegen over elkander by de

Stomp nederhangende strooken, 't welk aan het midden van deszelfs vlak beantwoord, wordt ter lengte van omtrent twee Duimen, met eene langwerpige opening ingeknipt; waar door men de andere strook heen brengt, omze beiden vervolgens, in eenen tegengestelden zin, met eene matige aanhaaling, tot over den rand van den Stomp, heen te voeren. Men gaat op gelyke wyze te werk, by den aanleg der overige strooken, en bevestigt de einden van allen, met een daar over gelegd Windzel. Deezen geheelen toestel eindelyk, overdekt men met het Malthezer kruis compres, en de Muts, vastgemaakt om het benedenste van den Stomp, met 3 of 4 omgangen van een windzel, of met een breed Linnen Bandje.

§ 3268.

De verbonden Stomp wordt gelegd op een Kussen, en wel, in eene allengskens ryzende strekking. Men ontsluit vervolgens het *Tourniquet*, dog niet meer dan genoeg is om eene eenigzints vrije omloop van het Bloed, daar in toe te laten.

§ 3269.

De opvolgende plaatslyke behandeling kan nimmer te eenvoudig zyn, en moet enkel bestaan in den aanleg van droog Draad plukzel, voor zoo veel het vlak van den Stomp betreft; en van Plukzel, schraal bestreken met de Heemstzalf, voor zoo veel belangd de rand der doorgesneden Bekleedzelen. Het spreekt intusschen van zelfs, dat men het gebruik der doorgestookten *Longuetten*, die voornaamlyk dienen om de Huid van rondsomme naar het middenpunt der wonde te brengen, niet moet nalaaten, voor en alear die wond merklyk verkleind, en het gemelde weefzel, zoo veel zulks zyn kan, daar over uitgebreid, en daarop vast gegroeid is.

§ 3270.

De algemeene behandeling bepaald zig inzonderheid tot de Aderlaating, eene schraale Eetregel, en verkoelende Geneesmiddelen, wanneer de Lyder jong, sterk, en bloedryk is; en in de tegengestelde omstandigheden, tot het gebruik van matig voedende, dog zeer zachte Spyzen, en van den Koortsbast. Hoedaanig ook zyne gesteltheit zyn mooge, mits 'er geene toevallige en sterke

ke Koorts tegenwoordig is, moet men nimmer nalaten, hem, staande het gevaarlijkste tydperk, nu en dan een weinig Heulsap toe te dienen.

§ 3271.

Deeze tot hier toe beschreeven manier van Afzetten, komt, op weinige byzonderheden na, in alle deelen overeen met de voorschriften der beste hedendaagsche Heelmeesters; van LE DRAN by voorbeeld, van LOUIS, van BERTRANDI, van LE BLANC, van ACREL, van SCHMUCKER, van THEDEN, van VALENTYN, en dergelyken. SHARP wil, en hierin is hy door verscheiden nagevolgt, dat men eerst de Bekleedzelen alleen zal doorsnyden; dezelve zoo veel mooglyk doen terug trekken; en vervolgens, voor den rand der teruggetrokken Bekleedzelen, de doorsnyding doen zal der Spieren. Zyn oogmerk hier mede is, om door het bespaaren van de Huid, de wond te verkleinen, en derzelve geneezing te verhaasten, zoo wel als om het uitsteken te verhoeden van het Been. De uitvinding deezer herhaalde insnyding, eigend hy toe aan CHEZELDEN, niettegenstaande hy van gedagten is, daar van eenige trekken gevonden te hebben by CELSUS. Hy teld dezelve onder de voornaamste verbeteringen, welke de Afzetting in zynen Leeftyd ondergaan heeft.

§ 3272.

Het zy my vergund hier op aan te merken, dat dergelyk eene herhaalde insnyding veel minder voordeelen insluit dan de Heer SHARP zig verbeeld: datze althans geheel niet in staat is om het uitsteken des Beens te verhoeden: en dat het herhaalen der insnyding waar van CELSUS spreekt, geene betrekking altoos heeft tot de Huid, maar, gelyk we bevoorens gezegd hebben, tot dat gedeelte der Spieren welk aan het Been is vast gehegt.

§ 3273.

De Heer WRABES, een Duitsch Heelmeester, een Man zegt MEDERER van veel ondervinding, heeft in den voorleeden Jaare, de beschryving gemeen gemaakt, eener door hem gedaane Afzetting van den Opperarm, door middel der Binding; eene Manier waarlyk, aan hem alleen eigen. Hy zegt by gelegenheid dier beschryving, dat hy voormaalen, op dezelfde wyze, dik-

wyls,

wyls, en met een gelukkig gevolg, gedaan hadt de Afzetting van verstorven Handen, Voeten, Vingeren, en Teenen. Het geval, 't welk het onderwerp maakt zyner Waarneeming, is eene versterking van den Arm, gevolgt na de kunstbewerking eener Slagäderspat, in den vouw des Elleboogs.

§ 3274.

Ik laate deeze manier van Afzetten, voor als nog, onbeoordeeld, als niet gezind iets goed te keuren of te verwerpen, zonder tot het een of ander geregtigt te zyn door ontegenspreeklyke beschouwlyke kundigheden, of door een genoegzaam aantal van nauwkeurige en welbeweezen proefneemingen. Dit egter, meene ik vrijelyk te moogen zeggen, dat de wyze van binding, door gemelden Heelmeester gedaan, my niet flegts te omflagtig, maar ook te wreed, toefchynt; en men dezelve, onderfeld datze anderzints aanprysbaar zy, waar van ik inderdaad met betrekking tot sommige gevallen, niet geheel vreemd ben, op eene veel betere wyze zoude doen kunnen.

§ 3275.

Wanneer, gelyk fomwylen gebeurd, in weêrwil van alle mooglyke voorzorgen om zulks te verhoeden, het einde des afgezaagde Beens, voor een grooter of kleiner gedeelte, buiten het vlak van den Stomp uitsteekt, moet men dit op nieuws met de Zaag wegneemen, wyl de geneezing anderzints, of bezwaarlyk, of gekeel niet, kan verkreegen worden. Dit is de laatste aanmerking, welke wy, ten opzigte der Afzettingen in het algemeen, te maaken hebben.

T W E E D E L I D.

De byzondere Konstbewerkingen.

§ 3276.

Byzondere Konstbewerkingen noeme ik dezulken; welke of alleen, of voornaamlyk, aan eenig bepaald Deel van ons Lighaam gedaan worden; aan het Hoofd by voorbeeld, aan den Hals, aan den Tronk, en aan de bovenste of onderste Ledemaaten. De beschryving van deeze allen zal ik besluiten in de 5 volgende Hooftdeelen.

I. H O O F T D E E L.

De Konstbewerkingen aan het Hoofd.

§ 3277.

Deeze zyn hoofdzaaklyk, de *Panbooring*, de *wegneeming der Beursgezwellen van de Oogleden*, de *scheiding der saamengegroeide Oogleden*, de *Operatie der nederhanging van het bovenste Ooglid*, die der *buiten- en binnenwaards omgekeerde Oogleden*, die der *Trichiasis* en *Distichiasis*, de *wegneeming van het vleeschagtig Uitwas des grooten Ooghoeks*, die *van den Nagel*, de *Operatie der Traanbreuk* en van de *Traanpypzweer*, de *wegneeming van het Druifgezwel*, de

III. DEEL.

Q

ver.

verwyding van den Oogappel, de opening eens gantsch geslooten Oogappel, de scheidings van het aangegroeide Druivenvlies, de Operatie van de Staar, de wegneeming des Oogbals, het inzetten van Konst-oogen, de Oorspuittingen, de wegneeming van het vleeschagtig Uitwas des Geboorwegs, de opruiming van vreemde Lighaamen in den Geboorweg ingedrongen, de opening eens geslooten Geboorweg, het aanzetten van een Konstoor, de Operatie van den Neusprop, het openen der toegegroeide Neusgaten, het aanzetten eens Konstneus, de Operatie der Haazelip, de wegneeming van Lipgezwollen, de scheidings der saamengegroeide Lippen, de Operatie eens lekkenden Stenoniaanschen Speekzelbuis, de doorbooring van den Kaakboezem, de wegneeming van de Uitwasfen des Tandvlesch, het snyden des Tongriems, het openen van Ettergezwollen in den Mond, het wegneemen der Amandelen en van de Lel, de opening van het Kikvorschgezwel, het stoppen van een gat in het Verhemelte, de Tandzuivering, de Tandvulling, het Tandtrekken, het regten van scheefstaande Tandden, de stemping eener Bloedvliet uit de Tandkasfen, en het inzetten van Konststanden. Zie hier, wat omtrent elk deezer Konstbewerkingen, voornaamlyk moet in agt genoomen worden.

De Panbooring.

§ 3278.

De Panbooring, betekent strikt genoomen, het maaken eener opening in het Bekkeneel, met de Trepaan; en in eenen ruimeren zin, alle dergelyke opening, 't zy in eenige der Beenderen van dit Deel, 't zy in het Borstbeen, of de eene of andere der langronde Beenderen. Hier ter plaatze, komt dezelve alleen ter eerster opzigte in aanmerking.

§ 3279.

De Ouden waren niet deeze Konstbewerking niet zeer gemeenzaam. Zy dedden haar zelfs nauwlyks eerder, dan na alle andere Hulpmiddelen vrugtloos beproefd waren, en den Dood des Lyders, met rasfe schreeden naderde. Men moet zulks egter minder toeschryven aan hunne beschroomdheid, dan aan de gebreklykheid der Werktuigen welke zy bezaten.

§ 3280.

§ 3280.

Wy hebben in het eerste Deel deezes Werks, van § 164—173. gezegd, dat de Panbooring, als het eenig, of voor het minst, als het voornaamst Hulp-middel, moest beschouwd worden, in de doorsnede der Hersfenpan; in de diep doorgaande schuinze snede der Bekkeneelsbeenderen; in de geheele afsnyding van een aanmerklyk gedeelte der zelfstandigheid van eenige deezzer Beenderen, gepaart met de verschynzelen eener uitstorting; in de doorgaande scheur der Hersfenpan; in de nederdrukking en breuk van het een of ander gedeelte derzelve; in zulk eene breuk der Bekkeneelsbeenderen, welke geene vrije ontlasting toelaat aan het buitengevate Bloed, of waar by eenige been-schilfers het harde Hersfenvlies prikkelen; in de afwyking der Naaden met of zonder Beenbreuk, onder dezelve voorwaarden; in alle Hoofdwonden eindelyk, welke na verloop van eenige Dagen, de kenmerken aanwyzen eener ver-zweering van de Hersfenen, mits dat de plaats der belediging bekend, en dezelve voor deeze Konstbewerking vatbaar, is. Wy moeten 'er nu nog byvoegen, datze insgelyks moet plaats grypen, in alle beledigingen van het Hoofd, zonder eenige uiterlyk blykbaare verschynzelen, wanneer de Lyder naamlyk, van stonden af, en aanhoudend, of na verloop van eenen zekeren en onbepaalden Tyd, welbeweezen toevallen heeft, of krygt, eener uitstorting van Vogt, of der prikkeling van eenig vreemd Lighaam, werkende bepaaldelyk op het Hersfengestel; al is het zelfs, dat hy niet geheel beroofd zy van zyne zintuiglyke vermoogens, maar deeze slegts, voor een aanmerklyk gedeelte, onderdrukt zyn.

§ 3281.

Ik bekenne dat de laaste gevallen uitermaaten moeilik zyn te beoordeelen, en hier toe eenen meer dan gemeenen graad van kunde vereischt wordt. Ik raade ook hierom alle jonge Heelmeesters, zig ten deezzen opzigte nimmer te verlaaten op zig zelve, maar den raad in te neemen derzulken, wier bekwaamheid door eene veeljarige en groote Praktyk bekragtigt is; zoo, om hunne eigen eer, als die der Heelkunst te handhaven; en om geene waare, schoon onstrafbaare moorders te zyn van hunnen Evenmensch, van dezulke, welke hun vertrouwen geheelyk op hen vestigen, en wier Leven of Dood zy, om zoo te spreken, in hunne hand hebben.

§ 3282.

De Panbooring moet in alle deeze gevallen, zoo draa immer mooglyk zy, gedaan, en zoo dikmaalen de noodzaaklykheid zulks vordert, herhaald worden. Alle verwyling en beschroomdheid, is daarin gelykelyk te veroordeelen, en, om dat 'er niets is 't welk men in de plaats kan stellen van deeze; en, om datze op zig zelfs beschouwd, zoo weinig gevaar influit, dat verscheiden der meestberoemde Heelmeesters haar gedaan hebben, tot twee, vier, zes, agt, tien, en twaalf maalen, by een zelfde Voorwerp, met den besten uitslag.

§ 3283.

Niet alle plaatzen van den omtrek des Bekkeneels egter, zyn voor dezelve gelykelyk vatbaar. Men kan haar by voorbeeld, by geene mooglykheid te werk stellen aan deszelfs grond, welke, gelyk men weet, bepaald wordt door de Oogkuilsche platen van het Voorhoofdsbeen, door het Zeefbeen, door het Wiggebeen, door het benedenste gedeelte der Slaapbeenderen, en door geheel dat deel van het Agterhoofdsbeen, 't welk zig bevindt onder de zydelyke armen van deszelfs kruiswyze verhevenheid. Men kanze insgelyks bezwaarlyk doen op de Voorhoofdsboezems, op de schelpwyze deelen der Slaapbeenderen, op alle Naaden zonder onderscheid, maar vooral langs den loop des Pylnaads, en op de boven-zydelyke deelen van het Agterhoofdsbeen.

§ 3284.

Als ik zegge, dat op alle laatstgemelde plaatzen, de Panbooring bezwaarlyk kan gedaan worden, betekent zulks even hetzelfde, als of ik met zo veele andere woorden gezegd had, *dat men deeze Konstbewerking, op alle die plaatzen, niet dan in eene dringende noodzaaklykheid moet te werk stellen*, en geenzints, gelyk sommige gewild hebben, datze aldaar geheel ongeoorloofd zyn zoude. Dit voorschrift is gegrond op het gedrag der beste hedendaagsche Heelmeesters, en wordt daarenboven gewettigt, door het anderzints onmooglyk behoud van het leven des Lyders.

§ 3285.

Geene Panbooring kan plaats grypen, ten zy het beleedigde gedeelte des Bekkeneels, in zyne gantsche uitgestrektheid, ontbloot is van deszelfs Bekleedzelen. Somwylen bewerkt het kwetzend vermoogen zelve, deeze ontblooting, op eene voldoende wyze. Somwylen doet het zulks gebreklyk. Meermaalen moetze geheel en al verrigt worden door de hand des Heelmeesters. In het eerste geval derhalven, kan men deeze Operatie doen zonder eenige voorbereiding ten dien opzigte. In de twee laaste gevallen daarentegen, moet 'er altoorens eene insnyding gedaan worden.

§ 3286.

De hoegrootheid deezer insnyding, derzelve gedaante, en de wyze op welke zy moet gemaakt worden, hangen inzonderheid af van den staat der beleediging, en van de plaats alwaar dezelve is toegebracht. De volgende byzonderheden koomen daar by voornaamlyk in aanmerking.

§ 3287.

Als 'er eene wonde is der Bekleedzelen, en deeze wonde geene uitgebreidheid genoeg heeft om de geheele beenkwetzing voor het Oog te brengen, of het vry gebruik toe te laten van de Panboor, moet men deeze, overal waar zulks mooglyk is, in de een of ander van derzelve hoeken, of in beiden tevens, op eene gewoone of platpuntige Sleuffonde, zoo veel zulks noodzaaklyks schynt, opsnijden. Deeze manier om de wonde te vergrooten, is vooral aanprysbaar als men reeden heeft om eene Bekkeneelsbreuk te vermoeden met losse of ligt indrukbaare stukken. In tegengestelde omstandigheden kan men de Sleuffonde ontbeeren, en de insnyding doen op de meest gewoone wyze, dat is te zeggen, met het mes op de Bekleedzelen regtstandig aan te zetten, en met eene maatige, dog genoegzaame drukking, tot op het Been te doen doorgaan.

§ 3288.

Wanneer de Bekleedzelen geheel, of slegts oppervlakkig gewond zyn, doet men de insnyding op de laastbeschreeven wyze, zoo ver de vermoedelyke of blykbaare kwetzing zulks vordert; en, indien men als dan bevindt, datze nog

geene uitgestrektheid genoeg heeft, vergroot men dezelve, onder de een of ander van dezelfde voorwaarden, op de eerste manier of op de tweede.

§ 3289.

In alle gevallen zonder onderscheid, mits de belediging plaats heeft in het Voorhoofdsbeen, de Wandbeenderen, of het Agterhoofdsbeen, moet men by deeze insnyding nog voegen twee halfmaanswyze insnydingen, ieder van welkers einden, in de hoeken der regte insnyding saamenloopen; en de lappen, tusfchen deeze drie insnydingen begreepen, met de meest mooglyke nauwkeurigheid, van het Bekkeneel afscheiden. Wanneer de Breuk betreklyk is tot een der Slaapbeenderen, is het best, aanstonds twee fchuinze insnydingen te maaken; insnydingen, welke naar beneden in elkander loopende eene V verbeelden; en vervolgens, de affcheiding der daar tusfchen begreepen Bekkleedzelen te doen, van onderen naar boven.

§ 3290.

Het beste Werktuig tot het doen deezer Insnydingen, is het rondfmedig Engelsch fnymesje 't welk ik vervolgens zal afbeelden. De affcheiding der Bekkleedzelen kan men doen, of met het einde van deszelfs heft, dat hier toe zeer wel gefchikt is, of met eenig ander hiertoe aangepreezen Werktuig.

§ 3291.

Het is een vry algemeen gebruik, dat men, na deeze voorbereidende insnydingen, niet overgaat tot de Panbooring, dan na verloop van ten minften, twaalf, of vier en twintig Uuren. Dit gebruik is gegrond op de voorschriften der Ouden, die, gelyk ze niet dan gebreklyke middelen hadden ter ftemping eener Bloedvliet, ten uiterften vreesagtig waren voor dezelve. De hedendaagfche Heelmeesters, ik spreek naamlyk van de bekwaamften, voorzien van eenen beteren voorraad, van kunstgreepen, waar op zy zig veilig verlaaten kunnen, flooren zig hieraan in geen deele, maar onderneemen dezelve, onmiddelyk, dat is, zonder eenig het minfte Tydverloop. De drukkende Vinger alleen, van een bekwaam Helper; of deeze, en een aangelegd stukje der Eikenzwam, van de drooge en ineengeperfte Spons, of van eenig ander Spons-

Sponsagtig weefzel; en de onderschepping van het meest bloedend Vat, geven hen alle mooglyke zekerheid ten dien opzigte.

§ 3292.

By de Panbooring zelve koomen als zoo veele meest weezenlyke byzonderheden, in aanmerking, het gereed maaken van den Toefel; de plaatsing des Lyders; het doen der doorbooring; de ontlasting van het uitgestorte Bloed; de opruiming van onder het Bekkeneel liggende, of anderzints geplaatste losse Beenbrokken; de opheffing van eenig nedergedrukt Beendeel; en de aanlegging van het Verband.

§ 3293.

De *Toefel* is betreklyk, of tot de Werktuigen, of tot de saamenstellende deelen des Verbands.

§ 3294.

Tot het getal der Werktuigen behooren; een *Trepaan* met 3 Kroonen van verschillende grootte, en zyne *diamant Steutel*; een *Perforatorium*; een *Lenticulairmesje*; een *curet van Staal*, in grootte en gedaante gelyk aan dat 't welk men gebruikt by de Operatie van den Staar; een *Schuijertje*; het *Beenmagnetje van SHARP*; en een *Hefzyer*.

§ 3295.

Het *Verband* moet bestaan, uit een rond linnen lapje, een weinig grooter dan den omtrek is van het gat dat zal geboord worden, aan welks midden een draad, die de lengte van een span heeft, is vastgemaakt; uit een *Syn-*
don van draad plukzel, wat dikker dan de Bekkeneelsbeenderen, en in omtrek gelyk aan het geboorde gat; uit eenige Plukzelwieken; uit eene dikke, groote en vierkante Drukdoek; en uit een zeshoofdigen Slingerband, en een Slaapmuts.

§ 3296.

Men heeft drieërlei soorten van *Trepaanen*: de *Kruktrepaan* naamlyk; de *Boogtrepaan*, en de *Zwengeltrepaan*. De eerste is in een algemeen gebruik in Engeland; de tweede, in meest alle andere Landen; en de laatste, niet dan by

eenige weinige Heelmeesters. De *Trepaan-kroonen* zyn of kegelwys of rond, en hebben, of regte, of schuinsgevyldde Tandén. Wy bedienen ons altyd van de *Boogtrepaan* met kegelwyze Kroonen, en zyn dus overtuigd van het gemak en de zeekerheid welke zy insluit, dat we dezelve gerustelyk voor alle andere, durven aanpryzen.

§ 3297.

Het *Curet*, door my in de plaats gesteld van het *Exploratorium*, is in deze Konstbewerking een uitmuntend Werktuig; zoo tot het onderzoek der diepte van den geboorden Cirkel, als ter zuivering derzelve van het Beenzaagzel, en tot het plaatzen van het rond linnen lapje, op het harde Hersfenvlies. Schoon ik gezegd hebbe dat hetzelfde moest gemaakt zyn van Staal; kan men zig egter, zulks verkiezende, ook bedienen van een Zilveré.

§ 3298.

Het *Beentangetje* van SHARP, behoorde door de Instrument-maakers by alle *Trepaan* stellen gevoegd te worden. Het is inderdaad een zeer gemaklyk Werktuig, en van oneindig meerder nut dan al de verschillende soorten van *Raspatoria*, en *Exfoliatoria*, welke men gewoonlyk daar by aantreft.

§ 3299.

Onder alle soorten van *Hefyzers*, beschouwe ik het eenvoudigste, dat de gedaante heeft eener J , als het beste. Het oorspronglyk *Hefyzer* van PETIT, hetzelfde Werktuig met de verbetering van LOUIS, hebben beiden hunne onvolkoomenheden, en voldoen geenzints aan het gene zy schynen te belooven.

§ 3300.

Het *Schuijertje*, zegd SOLINGEN, moet van hard Paarden hair, of dun Koperdraad gemaakt zyn. By verscheiden Schryvers vind men hetzelfde onder verschillende gedaanten afgebeeld. Ik voor my, stelle weinig belang in deszelfs saamenstel en gedaante, als het maar digt en stevig is; en bediene my hierom altoos van een gewoon Tandschuijertje.

§. 3301.

§ 3301.

De plaatsing van den Lyder moet dusdaanig zyn, datze in alle opzigten beantwoord, aan het gemak des Heelmeesters, en de meeste zekerheid der Konstbewerking, zoo wel als aan de omstandigheden waarin de Lyder zig bevind. Gewoonlyk, en zeer wel, verkiest men eene liggende, het Hoofd doende rusten op een vast Kussen, gesteund door een Plank, of eenig ander hard Lighaam. ULHOORN in zyne aantekeningen op de Heelkunde van HEISTER, wil, dat men den Lyder zal doen zitzen op eene Stoel, of op het Bedde, en hem dus, door één, of meer Helpers doen vasthouden. Ik begrype de rede niet van dit voorschrift, en zoude het ook niemand aanraaden, op te volgen. Het Hoofd altoos, moet door een bekwaam Helper, waar op men zig veilig verlaaten kan, bevestigd worden, met de beleedigde plaats, zoo veel mooglyk zy, gekeerd naar boven. Ik zegge *zoo veel mooglyk zy*, om dat men, hoe veel deeze plaatsing ook toebrenge tot eene gemaklyke Panbooring, dezelve niet altoos kan in agt neemen, maar zig dikmaalen verplicht vind, van eene meer of min zydelyke gebruik te maaken. Het stoppen der Ooren met Kattoen, van sommige Schryvers aangepreezen, van anderen verworpen, is of niet of al noodzaaklyk, naar dat den Lyder het gebruik zynzer Zintuigen, geheel of gedeeltelyk verlooren heeft.

§ 3302.

By het doen der *Doorbooring* moeten de volgende byzonderheden, met de meest mooglyke nauwkeurigheid in agt genoomen worden. Men maakt met de punt der Diamant eener losse Trepaankroon, op die plaats van het Bekkeneel welk men wil dat het middenpunt zyn zal van het geboorde Gat, een klein indrukzel. In dit indrukzel, plaatst men de punt van het *Perforatorium*, vastgezet in de bos van de Trepaan; omvattende het einde van het laatstgenoemde Werktuig met de Vingeren zyner regterhand op de wyze eener Schryfspen. Men stelt de gantsche Trepaan volmaakt regtstandig op het Bekkeneel, en maakt met den Duim en de Wysvinger der Linkerhand, op het bovenste vlak van de Druif, een cirkel, om daar in het onderste gedeelte van de Kin te doen rusten. In deezen stand vat men met den Duim en de twee voorste Vingeren der regter Hand, de beweeglyke Knoop, die in het midden is van den omslag

der Trepaan, en draaid zoo lang van de regter naar de linker zyde, tot men met het *Perforatorium* een gaatje gemaakt heeft, in staat om de punt te ontfangen der Diamant. Het *Perforatorium* als dan weggenoomen zynde, doet men deszelfs plaats inneemen door eene genoegzaam groote Trepaan-kroon voorzien van derzelve Diamant. De punt deezer Diamant steld men in het gaatje, door het *Perforatorium* gemaakt, en de geheele Trepaan in haaren voorgemelden stand, om met derzelve Kroon, door eene gelyke omdraaijing als straks gezegd is, eene kringwyze groef te maaken, die voor het minst de diepte heeft eener halve lyn, by Bejaarden, en van eene vierde lyn, by Kinderen. Na het maaken deezer groef, ontwikkelt men de Trepaankroon door eene halve kringwyze beweging ter regter zyde; brengt het geheele Werktuig buitenwaards; en zuiverd hetzelve van het aanhangend Beenzaagzel met het Schuijertje, en de beengroef met het lepelwyze einde van het Curet. Men hervat hier na de Booring, alle andere voorwaarden dezelve blyvende, met de enkele Kroon, vereenigt met het lighaam der Trepaan, zonder derzelve Diamant, als nu meer schadelyk, dan nuttig zynde. Hoe meerder men vordert in de zelfstandigheid des Bekkeneels, dat is te zeggen, hoe dieper de groef wordt welke die Kroon daar indrukt, hoe meermaalen brengt men de Trepaan naar buiten; hoe meermaalen, zuiverd men de Kroon, en de daar door gemaakte groef, van het zaagzel; en, hoe langzaamer, en minder drukkend, vervolgt men de booring. Men onderzoekt inmiddels van tyd tot tyd, en zoo dikmaalen men met booren ophoud, de gelykheid der diepte van de geboorde Cirkel, met het spatelwyze einde van het Curet; en, als men dezelve op de eene plaats dieper bevind dan op de andere, doet men de Panboor een weinig naar de meest verheven zyde overhellen, drukkende dezelve tevens, in het vervolgen der booring, ter dier plaatze wat meerder dan elders. Zoo dra eindelyk het Beenstuk binnen den omtrek der Trepaankroon begrepen, of geheel, of dus verre los geboord is, dat het niet meer dan met een dun plaatje vast houd, neemt men hetzelve weg met de voorgemelde Beentang; en maakt hier na de binnenrand van het geboorde Gat, die doorgaans scherpkantig en ongelyk is, met het *Lenticulair mesje* glad en effen.

§ 3303.

De ontlasting van het uitgestorte Bloed, als hetzelve ligt op het harde Hersfen-

fenvlies, geschied veelyds van zelve; en kan, dit niet gebeurende, begunstigt worden door het gemelde Vlies wat neder te drukken met het einde van den Pink, of met de platronde knop van het *Lenticulair mesje*. Men kan ook hetzelfde al bittend met wat in een gedraaid Draadplukzel, of eenig ander dergelyk Hulpmiddel wegneemen. Indien het Bloed ligt onder het harde Hersfenvlies, een geval 't welk gekend wordt aan eene bolle Zwelling van hetzelfde en het gevoel van Vogtgolving, wanneer men het onderzoekt met den Vinger, moet men daaraan een vrije uittocht geeven, door in het meergemelde Vlies eene insnyding te doen met het Lancet. Eene dusdanige plaatsing van het Hoofd, voor eenige weinige oogenblikken, waar by het geboorde Gat eenigzints naar beneden gekeerd is, bevordert heel zeer deeze ontlasting, in het eene geval zoo wel als in het andere.

§ 3304.

Ter opruiming van onder het *Bekkeneel* liggende, of anderzints geplaatste Beenstukken, kan men geene algemeene Regelen voorschryven, vermits deeze opruiming niet in alle gevallen op eene zelfde wyze geschieden kan, maar dan eens dus, dan eens zoo moet gedaan worden. Wy onderstellen hier ter plaats inmiddels, dat deeze Beenschilfers zig eerst na de gedaane Panbooring opdoen, en dus niet betreklyk zyn, tot de buitenste oppervlakte van het *Bekkeneel*.

§ 3305.

Als 'er eene losse Beensplinter ontdekt word, liggende tuschen het *Bekkeneel* en het harde Hersfenvlies, in de nabyheid van het geboorde gat, en deeze Beensplinter geene te groote uitgestrektheid heeft, om ze op eene gemaklyke wyze hier door te brengen, moet men dezelve, best mooglyk, en met de uiterste voorzigtigheid, om haare verbreking te verhoeden, door middel van een gewoon Ontleedtangerje, of eenig ander hier toe geschikt Werktuig, langs deezen weg uitneemen.

§ 3306.

Hetzelfde moet gedaan worden, wanneer dergelyk eene Beensplinter, op dezelfde wyze geplaatst, voor een gedeelte vastgehegt is aan de binnenste oppervlakte

vlakke van het Bekkeneel, doch slegts zoodaanig, datze zig met eene zeer geringe kragt, die geen nadeel kan toebrengen, laat los maaken.

§ 3307.

Als men daarentegen eene Beensplinter gewaar wordt, die te breed, te dik, of te zeer vastgehegt is, om op eene veilige wyze, dus te worden uitgehaald; is het best, dat men eene tweede Doorbooring te werk stelle, naar den kant der vermoedelyke of blykbaare vasthegting van deeze; of naar die zyde, onder welke men oordeeld dat het grootste gedeelte dier Schilfer huisvest.

§ 3308.

Wanneer men eindelyk eene Beensplinter ontdekt, dringende door het harde Hersfenvlies, behoord men geene uithaaling te beproeven, dan na eene voorzigtig gedaane insnyding; om dat men anderzints gevaar loopt, eene verscheuring van dit Vlies, en zelfs der Hersfenen te veroorzaaken, welke zeer nadelige, en doodelyke gevolgen hebben kan.

§ 3309.

De *opligting van eenig ingedrukt Beendeel*, 't zy hetzelfde nog verbonden is met het geheel, of daar van ingevolge eener Breuk gedeeltelyk is afgescheiden, geschied met weinig toefstel. Men brengt naamlyk het eene einde van het *Elevatorium* met alle mooglyke voorzigtigheid onder het nedergedrukte Beendeel; plaatst twee Vingeren van de linker Hand in de nabyheid van het geboorde gat, op de buitenste oppervlakte van het Bekkeneel, onder het lighaam van dit Werktuig; en drukt deszelfs andere einde met de regter Hand nederwaards, dog niet meer dan men ziet dat genoeg is ter herstelling. Staande den loop deezer bewerking, doet men door een bekwaam Helper het nedergedrukte Beendeel zagtelyk steunen met zyne Vingeren, en hetzelfde alstrykende, gelyk maaken met de oppervlakte des Bekkeneels.

§ 3310.

In de *aanlegging van het Verband*, gedraagt men zig op deeze wyze. Men brengt het rond linnen Lapje in den grond der gemaakte Beenopening; en deszelfs omtrek, door middel van het spatelwyze einde des *Curets*, onder den om-

omloop van haaren binnenrand, dat is, tusfchen deeze en het harde Hersfen-
vlies; doende de daar aan gehegte draad, zonder eenige de minfte spanning
gaan, over het buitenfte der Bekkeneelsbeenderen, onverschillig naar welk
eene zyde. Op dit Lapje, in de gemelde opening zelve, plaatst men alsdan
de *Syndon* van Plukzel; en op het geheele ontbloote gedeelte des Bekkeneels
zoo wel, als over de randen der wonde van de Bekleedzelen, de Plukzelwie-
ken; overdekkende alles met de beschreeven Drukdoek, met den zeshoofdi-
gen Slingerband, matiglyk aangeflooten, en met eene Slaapmuts.

§ 3311.

Tot dus verre hebbe ik de Panbooring beschreeven, zoo als dezelve in de
meest voorkoomende gevallen, moet gedaan worden. Deze Beschryving, hoe
nauwkeurig zy ook zyn mooge, voldoet geenszints in alle opzigten, in alle
mooglyke gevallen zonder onderscheid. Ik zal hierom, in eenige afgebrooken
Aanmerkingen, het gebrekkige daar van, aanvullen; en, ten einde den jon-
gen Heelmeester zig in niets dienaangaande verleegen bevinde, het geheel
besluiten, met het beschryven der meest goedgekeurde, zoo algemeene, als
plaatslyke Behandeling, na dezelve, en staande den gantschen loop der Ge-
neezing. De zeer groote aangelegenheid van het Onderwerp, en de menig-
vuldige mislagen welke daaromtrent dagelyks begaan worden, beschouwe ik als
zoo veele redenen, welke algemeen genoomen, zulks zullen wettigen, en
de uitgebreithed verschoonen deezer Onderdeeling.

§ 3312.

I. AANMERKING. De grootte der wonde, eene Bekkeneelsbreuk ver-
gezellende, gelyk ook die der insnyding welke men verplicht geweest is
om ter ontdekking der geheele Beenkwetzing te maaken, kan zoodaanig zyn,
dat men, door hier nog twee halfmaanswyze insnydingen, die in derzelve
hoeken saamenloopen, by te voegen, en het wegneemen van de daar tusfchen
begreepen gedeelten der Bekleedzelen; eene te aanzienlyke uitgestrektheid van
het Bekkeneel ontblooten zoude. In dit geval derhalven, moet men de twee
halfmaanswyze insnydingen, alleen bepaalen tot dat gedeelte der wonde, of
van de eerste insnyding, welk zoo veel mooglyk, regtstreeks beantwoord aan
de meest gewigtige plaats der Beenkwetzing; dat is te zeggen, aan die plaats,
alwaar men denkt dat de Panbooring zal moeten gedaan worden.

§ 3313.

2. AANM. Niet altyd gebeurd het, dat men na eene gedaane doorbooring, het Bloed, de Etter, of het vreemde Lighaam, 't welk de Hersfenen belee- digt, aantreft. Verplicht dus zynde, tot het hervatten der Panbooring, moet men zulks niet altyd doen in de nabyheid van het reeds geboorde gat, maar fomwylen zeer ver verwydert van hetzelfde; als men naamlyk reeden heeft van te denken, dat men aldaar, meer dan elders, het een of ander zal gewaar worden.

§ 3314.

3. AANM. *De doorsnyding van het harde Hersfenvlies*, in het geval eener uitflorting onder hetzelfde, van CELSUS reeds aangepreezen, van vele he- dendaagsche Heelmeesters met een goed gevolg gedaan, moet immer onder- noomen worden, dan na dat men zig volkoomen verzeekerd heeft, van het bestaan deezer uitflorting. Het gebeurd naamlyk fomwylen, dat men, mee- nende eene Zwellling te bespeuren van dit Vlies, door uitgestort Vogt veroor- zaakt, by een nauwkeurig onderzoek bevind, dat het niets anders is dan een Bloedklonter van eenen meer of min vasten aart, en gehegt aan de buitenste oppervlakte van hetzelfde Vlies; eene Bloedklonter, welke daar van, of met het einde der Vinger, of met het spatelwyze einde van het *Curet*, kan worden afgescheiden, ten minsten, wanneerze niet de vastheid en grootte heeft van die welke door CÆSAR MAGATUS is waargenoomen, en die hem verplicht- re tot het doen eener tweede doorbooring.

§ 3315.

4. AANM. In de Panbooringen, gedaan om reeden eener Bekkeneelscheur, moet die Scheur, altoos binnen den omtrek der Trepaan-kroon begreepen, maar de Diamant daar op nimmer aangezet, worden. Geschied dezelve in het geval eener Bekkeneelsbreuk, moet men de losgeslagen, of waggelende Been- stukken vermyden, en alleenlyk het vaste Been, in de nabyheid der Breuk doorbooren.

§ 3316.

5. AANM. Het kan gebeuren, dat men zig in de noodzaaklykheid bevind,

om

om verscheiden doorbooringen te doen naast elkander, ter verkryging eener ruime opening. In dit geval is het algemeene voorschrift, om de Beendammen tusfchen elk dier openingen, met eene kleine Zaag, die ter eener zyde rondsmedig, en ter anderer zyde regt is, door te zaagen. Ik kan deeze handelwyze niet aanpryzen, zoo om haare langdraadigheid, als om de oplettenheid welke zy vordert, ter vermyding eener kwetzing van het harde Hersfenvlies, en, om dat men hetzelfde oogmerk kan beryken, door die Doorbooringen zoo dicht by elkander te doen, dat 'er tusfchen dezelve flegts een dun plaatje overblyft, dat men zeer gemaklyk met het *Elevatorium* kan afbreeken. Hoedaanig men zulks ook verkiefte te doen, altoos moet men de eenigzints fcherppuntige beenhoeken, welke overblyven, met eene kleine fnytang, met een Nageltang by voorbeeld, of met het *Lenticulair mesje* wegneemen.

§ 3317.

6. AANM. Zoo dikmaalen men met booren wil ophouden, ter zuivering der Trepaan-kroon, en van de gemaakte Beengroef, zoo dikmaalen ook moet men de Trepaan eene halve slag te rug draaijen, om de klemmende Kroon te ontwikkelen, en ze gemaklyk naar buiten te brengen. Deeze oplettenheid is vooral noodzaaklyk wanneer men tot aan de glasagtige Taafel der Bekke-neelsbeenderen, gevordert is, vermits men anderzints ligt gevaar loopt, om te gelyk met de Kroon, het daarin bevatte Beenstuk uit te haalen, hetzelve afbreekende in het Taafelscheidzel, met agterlaating der zoo evengenoemde Beenplaat.

§ 3318.

7. AANM. Het is een vry algemeen voorschrift, dat men by het stellen eener Panboor, zoo lang, zonder veel oplettenheid te gebruiken, de doorbooring doen kan, tot men uit de bloederigheid van het Beenzaagzel, bespeurd, dat men gevordert is tot aan het Taafelscheidzel. Men moet zig wel wagten dit voorschrift op te volgen, vermits het Taafelscheidzel niet altoos aanwezig is, en men in dit geval, de gantsche dikte van het Bekkeneel zoude kunnen doorboord hebben, voor en aleer men zulks vermoede,

§ 3319.

§ 3319.

8. AANM. Ingevolge eener Panbooring, gedaan aan eenig hellend gedeelte des Bekkeneels, is het niet zeldzaam, dat de Hersfenen, het harde Hersfen-vlies buitenwaards persende, te gelyk met hetzelfde, in het geboorde gat dringen, en dus als zeker soort van Breuk maaken, welke zig somwylen zelfs, tot eene merklyke hoogte, buiten hetzelfde uitbreid. Om dit te verhoeden, moet men een rond Looden plaatje, met veele kleine gaatjes doorslagen, en aan welks midden eene sterke draad gehegt is, onmiddelyk leggen op het rond linnen Lapje, 't welk ter dekking diend van het harde Hersfen-vlies; en aan denzelfden draad rygen, een ander smal en langwerpig vierkant Plaatje van hetzelfde Metaal, dat een weinig meerder lengte heeft dan de middenlyn is van het voorige, om door deszelfs beide einden te brengen onder het Bekkeneel, dit dermaaten te steunen, dat het niet naar buiten kan gebragt worden. Dit Hulpmiddel, zegt de Heer BERTRANDI, en ik kan gelooven zulks waar te zyn, is veel beter dan het roostertje van BELLOSTE, welk men niet, dan ten laste der uiterlyke wonde gebruiken kan.

§ 3320.

9. AANM. Na de doorsnyding van het harde Hersfen-vlies, ter ontlasting van eenig daar onder liggend Bloed; gelyk ook, als dit Vlies verscheurd is door de gebrooken stukken zelve van het Bekkeneel; bespeurd men dikmaalen hetzelfde verschynzel, met opzigt alleen tot de Hersfenen. Dezelfde Plaatjes, in het voorig geval aangepreezen, kunnen in deeze gevallen, insgelyks met veel vrugt gebruikt worden, maar moet men van stonden af, dat is by het eerste Verband, aanleggen. Als zulk eene uitspatting naamlyk, eens heeft plaats gegreepen; en vooräl, wanneerze reeds tot eene merklyke grootte is aangegroeid, heeft my de ondervinding geleerd, dat nog dit Hulpmiddel, nog eenige andere Hulpmiddelen, byna iets vermoogen, en het Leven des Lyders, meest altoos verlooren gaat.

§ 3321.

10. AANM. Ik hebbe voor, noch in, de beschryving der Panbooring, eenige de minste melding gemaakt, van het afscheeren der Hairen welke het Hoofd bedekken; of van de dwerssche inkervingen, welke sommige Heelmees-

meesters willen dat in den rand van het doorsneden Panvlies, moeten gedaan worden. Het eerste is geschied, om dat ik geenig Heelmeester kenne, dus onbekwaam, of zoo onoplettend, om dit te verzuimen: het laaste, om dat ik hetzelfde aanmerke, als een volstrekt nutlooze, en dus ongeoorloofde verlenging der Konstbewerking. Ik ben insgelyks, met stilzwygen voorbygegaan, de *Bellostiaansche* oppervlakkige booringen, in het ontbloote gedeelte des Bekkенеels, buiten de plaats der doorbooring, ter verhoeding van deszelfs afschilfering; en tevens, de altoos gebeurende, merendeels zeer blykbaare, plaat- en kringwyze afscheiding van den binnensten omtrek des geboorde gats. De reede hier van, voor zoo veel het eerste betreft, bestaat daarin, dat ik hetzelfde voormaalen, als het geschikst Hulpmiddel ter voorkooming der afbladering in alle versche Beensontblootingen hebbe aangepreczen; en voor zoo veel belangt het tweede, dat ik daar van denke, als van iets, 't welk, algemeen bekend zynde, niet behoefd gemeld te worden.

§ 3322.

De *Verbanden*, staande den gantschen loop der Behandeling, kunnen nauwelijks te eenvoudig zyn, en moeten niet meerder dan volstrekt noodzaaklyk schynt, herhaald worden. Wy zyn verpligt, om de bepaaling deezer noodzaaklykheid in elk voorkoomend geval, over te laten aan het oordeel des Heelmeesters; en zullen alleenlyk aanmerken, dat men by eene groote ontlasting van Vogt, en in een warm Jaargetye, meermaalen verbinden moet, dan als die ontlasting gering, en het Saisoen koud is. In de meeste gevallen kan men deeze *Verbanden*, voor zoo veel het geboorde gat en de ontbloote oppervlakte des Bekkенеels aangaat, in allen deele gelyk maaken aan het eerste Verband; en, voor zoo veel betreft den rand der doorsneden en weggenoomen Bekleedzelen, dezelve doen bestaan uit Wieken, zeer dun bestreeken met de eene of andere der bekende weekmaakende Zalven, onverschillig welke, mits, datze noch uit hoofde van haar saamenstel, noch uit kragt eener toevallige oorzaak, van veroudering by voorbeeld, geen de minste nadeelige scherpte bezitten. Het spreekt inmiddels van zelve, dat, als men om deeze of gene reeden, genoodzaakt geweest is, zig by den aanleg van het eerste Verband, te bedienen van de voorbeschreeven Looden plaatjes, het gebruik daarvan, zoo lang moet agtervolgd worden, tot alle vrees voor eene uitzetting der

Hersfenen, verdweenen zy; en de vierkante Drukdoek, zoo wel, als de zes-
hoofdige Slingerband, tot den einde toe moeten worden aangelegd.

§ 3323.

'Er zyn Heelmeesters, kundig van de zeer sterke neiging der Hersfenen tot
opzwellling in alle Panbooringen, dewelke zig, ter verhoeding en beteugeling
van deeze, bedienen van den *overgebaalden Wyngceest*, waar mede zy het
meeste gedeelte van het Verband, of immers dat 't welk bepaaldelyk behoord
tot de gemaakte opening, in eene zekere maate bevogtigen. Deeze handel-
wys, reeds voorlang afgekeurd door DE LA PYRONIE, een der grootfte
Heelmeesters van Frankryk, is ten uitersten schadelyk, en moet niet worden
nagevolgd.

§ 3324.

Ten opzigte der algemeene Behandeling koomen inzonderheid in aanmer-
king, de regeling der Levenswys, en het toedienen van Geneesmiddelen,
overeenkomstig met de byzondere toevallige omstandigheden in dewelken de
Lyder zig bevind.

§ 3325.

De *Leefregel*, algemeen genoomen, inzonderheid by jonge, sterke, en
bloedryke Menschen, moet schraal, verdunnend, en verkoelend zyn, althans
staande de eerste Dagen na de gedaane Konstbewerking. Eene stille ligplaats
is aanprysbaar, gelyk ook, dat dezelve zoo min mooglyk is, verlicht zy.

§ 3326.

Omtrent de natuur der Hulpmiddelen, kunnen geene algemeene voorschrif-
ten gegeven worden; vermits deeze even zoo verschillend zyn moeten, als
het verschil is der toevallen welke dezelve vorderen. Jonge Heelmeesters zul-
len wel doen, met zig ten deezen opzigte te doen bestieren door een bekwaam
Geneesheer.

§ 3327.

Ik besluite deeze beschryving der Panbooring met de aanmerking van BER-
TRANDI, betreklyk tot de noodzaaklykheid die 'er is, om de beleedigde
plaats

plaats van het Hoofd, na de geneezing, te beschermen voor den indruk van alles, wat dezelve op eenigerlei wyze zoude kunnen benadeelen. — De Bekkeneelsbeenderen, zegt die groote Heelmeester, herstellen zig doorgaans niet door eene waare Beenstof, maar veelëer, door iets, 't welk de natuur heeft van Kraakbeen of van een Band. Hierom moet men, zoo dikmaalen men een aanzienlyk Beenstuk heeft weggenoomen, de plaats, voormaalen door hetzelfde beslagen, voor alle uiterlyke beledigingen beschermen door een bekwaam Verband, of een opgelegd Looden of Zilveren plaatje. In het *eerste Deel der Verhandelingen van de Koninglyke Academie der Heelkunde*, vind men het geval van iemand, die, na de geneezing eener Hoofdwonde met verlies van een aanzienlyk gedeelte des Bekkeneels, van tyd tot tyd verviel in verlies van Kennis, en Stuiptrekkingen. De Heelmeester, vermoedende dat zulks voortkwam van eene beklemming der Hersfenvliezen, door de Hersfenen voortgedreeven, nam den toevlugt tot een Verband, en deed hier door alleen, de toevallen voor altoos agterblyven. Men leest in de *Proeven van Edenburg*, dat een jong Meisje, waar by men na eene gedaane Panbooring, het gebruik van een Verband en van het Looden plaatje verzuimd hadt te agtervolgen, door het opbreken van het Lidteken, en de uitvalling van een gedeelte der Hersfenen, ingevolge eener zwaare Hoest, verlooren ging. Voorbeelden zeeker van dezen aart, verdienen al de oplettenheid van een voorzigtig Heelmeester.

De wegneeming van de Beursgezwellen der Oogleden.

§ 3328.

De natuur, verscheidenheid, en gevolgen van de Beursgezwellen der Oogleden, hebben we §. 2060, en 2061. beschreeven: en, in §. 2062. aangemerkt, datze niet anders dan door eenig Heelkundig handwerk konden geneezen worden. De verschillende hoedaanigheid deezes Handwerks, in overeenkomst met den verschillenden aart, en plaatsing dier Gezwellen, gelyk ook, met de onderscheiden gevoelens der beste Heelmeesters, vooräl derzulken, die opzettelyk over de Oogziekten geschreeven hebben, moet thans onderzocht worden.

§ 3329.

Een der meest algemeene voorschriften, betreklyk tot de wegneeming van het uitwendig soort deezer Gezwellen, is, dat men, na het doorsnyden der Huid, onder dewelke zy zig onmiddelyk bevinden, dezelve door behulp eener draad, met eene Naald doorgebracht, opligte, en hier na, by hunnen grond affnyde. M. JEAN, merkt zeer wel aan, dat dusdanig eene bewerking, gemaklyker kan voorgesteld dan gedaan worden; en gebied het doen eener enkele doorsnyding, overeenkomstig met de strekking van het Ooglid, gevolgt door de vernieling van het Beursje, na dat 'er de stof is uitgedrukt, met eene voorzigtige aanraaking des Bytsteens, of van den *Geest van Koperrood*.

§ 3330.

DE SAINT YVES, voorenälëer hy de Huid doorsnyd, doet dezelve met de Vingeren opligten, en maakt alsdan eene insnyding, welke de halve grootte bevat van het Gezwel. Dit vervolgens (het Gezwel naamlyk) met eene ingesteeken Naalde opgeligt, en van de omliggende Deelen verwyderd hebbende, ontwortelt hy hetzelve, met de Schaar, en verbind met een Dragtmiddel, overdekt door een Kleefpleister.

§ 3331.

GUERIN, een Man, niet minder ervaren in de Heelkunde algemeen genomen, als in het stuk der Oogziekten, pryst de behandeling aan van DE S. YVES. Hy verschilde egter daarin van denzelven, dat hy het Gezwel, niet met eene Naalde, maar met een Haakje doet opligten.

§ 3332.

Andere; en inzonderheid WOOLHOUZEN, verkiezen de opening te verrigten door de aanleg van een zeer klein stukje *Spaansche Vliegepleister*, of, door een mengzel van *Aq, fort*, en *Plantagin*, van hetwelke men nu en dan, een druppel, door het gaatje eener opgelegde Kleefpleister aanbrengt.

§ 3333.

De inwendige Beursgezwellen der Oogleden, worden door GUERIN, na dat het Ooglid is omgekeerd, op dezelfde wyze weggenomen als de uitwendige.

dige. WOOLHOUZEN verwerpt de uitsnyding by deezen, en wil, dat men hunne uitroeiing bewerken zal door de *Seton*. M. JEAN, en DE S. YVES, schynen dezelve nimmer behandeld te hebben, indien men anders daar van mag oordeelen uit hunne stilzwygenheid ten dien opzichte.

§ 3334.

Alle deeze handelwyzen, gelyk ik reeds in myne *Heelkundige Mengelstoffen* hebbe aangemerkt, hebben haare voor- en nadeelen. Alle ook, zyn door haare voorstanders, in verscheiden gelegenheden, met eenen goeden uitslag te werk gesteld. Zeeker nogthans is het, datze geenzints gelykelyk in elk voorkomend geval aanprysbaar zyn, maar men dan eens deeze, dan eens gene, verkiezen moet.

§ 3335.

Wanneer by voorbeeld, een dergelyk Gezwel, geplaatst onmiddelyk onder de Bekleedzelen, klein is, en eene dunne stof in zig bevat, kan het op de wyze, door WOOLHOUZEN voorgeschreeven, §. 3332, geopent worden; mits men naderhand deszelfs Beursje verteere door eene dikmaal herhaalde aanraaking met den *Onderaardschen steen*, of met den *geest van het Ammoniakzout*, toebereid met Kalk, gelyk ook, door het instrooijen van een weinig fyn gewreeven *wit Koperrood*.

§ 3336.

In grooter Gezwellen van dien aart, en waarin, uit hoofde zoo wel van de meerder veelheid van stof, als van de grooter dikte des omvangende Bekleedzel, eene ruimer opening vereischt wordt, is de behandeling van M. JEAN, §. 3329, de beste: en, als de Huid aan de voorste oppervlakte van het Beursje vastgegroeid, of, schoon los zynde, merklyk verdund is, moet men door twee, aan de einden in elkander loopende halfmaanswyze insnydingen, een behoorlyk stuk der Bekleedzelen wegneemen, waar by in het laaste geval, het daar mede overeenstemmend gedeelte van het Beursje, moet worden ingeslooten. — Wat betreft de behandeling van DE S. YVES, §. 3330, door GUERIN, met eene kleine verandering overgenoomen; deeze ondersteld, dat de Huid, niet aan het onderliggend bekleedzel des Gezwels, gehegt, noch de stof daar

in opgehouden, van eenen vloeibaaren aart is, en kan men voornaamlyk toepaslyk maaken tot de Vetgezwellen, onder voorwaarde nogthans, dat men de uiterste oplettenheid gebruike, ter vermyding eener kwetzing van de onderliggende Deelen.

§ 3337.

By de wegneeming van een inwendig Beursgezwel der Oogleeden, op de wyze van GUERIN, §. 3333, kan men zig somwylen met nut bedienen van het Knypertje van ULHOORN, en behoeft men als dan geen gebruik te maaken van het Haakje. By gelegenheid der Afbeelding van het eerstgemelde Werktuig, zal ik de wyze van deszelfs gebruik mededeelen.

§ 3338.

Hoedaanig ook het soort deezer gezwellen is, welk men wegneemt, en op welk eene wyze deeze wegneeming geschiede, men moet altoos zoo veel mooglyk zy, zorge draagen, dat het boogwyze Kraakbeen niet beschadigt worde; en, na de gedaane Konstbewerking, die ligtelyk gevolgd wordt van eene vloeijing of ontsteking, moet men nimmer nalaaten, zig te bedienen van verkoelende en oplosfende aanlegzels, in de gedaante vooräl van Stovingen.

De scheidng der saamengegroeide Oogleeden.

§ 3339.

De saamengroeiing van de randen der Oogleeden, gelyk we §. 2076 en 2077. gezegd hebben, is gedeeltelyk of geheel; en hangt af, of van eene Natuurspeeling, of van eene kwalyk behandelde Verzweering, van Brandingen, en dergelyken. Merendeels bestaat ze op zig zelve; somwylen egter, gaatze gepaart met eene vasthegting van het een of ander Ooglid, aan den Oogbal. Elk deezer verscheidenheden heeft haaren invloed op de Konstbewerking, welke zy vordert, en moet men dus met de grootfte zorgvuldigheid in agt neemen.

§ 3340.

Alle saamengroeiingen der Oogleeden, door eene uitgestrekte verzweering
van

van haare randen veroorzaakt, zyn uit hoofde van het doorgaans daar mede gepaart gaande verlies van zelfftandigheid, zoo weinig vatbaar voor eene van een fcheiding, dat deeze Operatie merendeels nutloos is, en men het geval, als volftrekt onherftelbaar kan aanmerken. Van denzelfden aart ook is de verëeniging van eenig gedeelte der Oogleeden met den Oogbal, inzonderheid met het Hoornvlies, gelyk zeer wel door CELSUS, die zyne gezegdens noch bevestigt met de ondervindingen van MEGES, is aangemerkt.

§ 3341.

ÆGINETA ondertusfchen, ÆTIUS, en AQUAPENDENTE, hebben in dit laafte geval eene bewerking voorgelagen, welke van CELSUS wordt toegeëigent aan HERACLIDES TARENTINUS; eene bewerking welke de fcheiding onderfteit van den rand der Oogleeden. Het vastgehegte Ooglid naamlyk, alvorens met een dun Stylet, of met een ftomp Haakje, zoo veel mooglyk zy naar buiten gebragt, wordt met een Lancet, of klein Snymesje, voorzigtiglyk van den Oogbal afgefcheiden, en dezelfs hergroeiing belet door middel van een fyn linnen Lapje, met eenig bekwaam vogt doordrongen, en geplaatst tusfchen de Oogleeden en den Oogbal.

§ 3342.

By M. JEAN, die ten deezen opzigte zeer wel overeenftemd met CELSUS, word deeze Operatie gefield op de lyst der denkbeeldige, en befchouwd, als nutloos te gelyk en fchadelyk. DE S. YVES egter, en GUERIN, fchynen 'er gunftiger gedagten van te hebben, vermits zy dezelve onbefchroomt, en zonder iets te zeggen van haare onvolkoomenheden, aanpryzen.

§ 3343.

De gedeeltelyke aanëengroeiing van de randen der Oogleeden, gefield datze afhanglyk is van eene Natuurspeeling, die, om my te bedienen van de woorden van ÆTIUS, het gene gefcheiden zyn moest, aaneenlymd, kan zeer wel op de wyze, door CELSUS befchreeven, en van meest alle Heelmeesters overgenoomen, gered worden. Ze beftaat kortelyk hier in. — Men brengt eene dunne Sleuffonde, door de tusfchenruimte welke de gedeeltelyk verëenigde Oogleeden, op de eene of andere plaats hunner uitgeftektheid overlaaten, tusfchen deezen en den Oogbal, doende de groef deezes

Werktuigs overeenstemmen met de Lyn, bepaald door den onderlingen afstand der Oogharen, welke in dit geval, doorgaans in eene natuurlyke orde blyven. Op het geleide van deeze Sonde, met dewelke men tevens de Oogleeden zoo veel mooglyk verwydert van den Oogbal, verdeeld men dezelve voorzigtiglyk, in eene strekking, door de zoo evengemelde Lyn aangewezen, dat is te zeggen, overeenkomstig met de tuschenruimte der Oogharen.

§ 3344.

In eene geheele verëeniging van de randen der Oogleeden, uit dezelfde oorzaak oorspronglyk, kan men de Sonde niet inbrengen, dan, na dat men alvorens, door het maaken eener kleine opening aan de zyde van den grooten Ooghoek, zig daar toe, eenen weg gebaad hebbe. Hierom derhalven is het noodig, de Huid der beide Oogleeden, in eene tegengestelde rigting als de strek is der insnyding, met de Vingeren op te heffen; en in deeze opgeligte Huid, juist tuschen de Oogharen, met de zeer fyne punt van een Snymesje, eene opening te maaken, groot genoeg slegts, om het inbrengen der Sonde te kunnen toelaaten.

§ 3345.

De Verbanden, in beide deeze gevallen, na de gedaane Konstbewerking, doorgaans aangepreezen ter vaneenhouding der verdeelde randen van de Oogleeden, zyn meer schadelyk dan nuttig, uit hoofde inzonderheid der drukking welke zy maaken op den Oogbal. Men moet derhalven van deeze nimmer gebruik maaken; maar zig bepaalen tot het voorschryven van veelvuldige bewegingen der Oogleeden; van eenen kortduurenden, doch dikmaalen hervatten Slaap; en tot het bestryken van de randen der Oogleeden, met eene verkoelende en droogende Oogzalf, even veel welke, mits datze van geen zeer prikkelenden aart is, noch door haare vetheid eenig nadeel kan toebrengen. Deeze handelwyze inderdaad, hoe min saamengesteld dezelve ook mooge toefchynen, is in alle opzigten voldoende, en zeer verre te schatten boven de Looden plaatjes van DE S. YVES, en de Linnen lapjes van anderen, geplaatst tuschen de vaneengescheiden randen der Oogleeden; als welke dezelve, en het Oog tevens, by alle beweging deezer Deelen (welke men weet

weet dat volstrekt onmybaar zyn) meer of min beschadigen, en gelegenheid geeven tot vloeijing, ontsteking, en dergelyken, van de eene zoo wel, als van de andere derzelyen.

De operatie der nederhanging van het bovenste Ooglid.

§ 3346.

De Operatie van de PHALANGOSIS, want het is alleen deeze soort van nederhanging des bovenste Ooglids welke herstelbaar is door eene Konstbewerking, is ten opzigte van derzelve voornaamste gedeelte zeer nauwkeurig beschreeven door CELSUS. — Na dat men (zegt hy) het Oog geheel gedekt heeft met het Ooglid, 't zy dat deeze het bovenste is of het onderste, vat men hetzelfde in het midden met de Vingeren, om door opligting te beproeven, hoeveel 'er tot deszelfs herstelling van moet weggesneden worden. Men heeft vervolgens twee onvolkoomenheden in die bewerking te vermyden. De eerste is, van niet te veel van het Ooglid weg te snyden, vermits het Oog als dan niet door hetzelfde zoude kunnen bedekt worden; de tweede, van niet genoeg daarvan weg te neemen, en verplicht te zyn de bewerking andermaal te hervatten. Het gedoelte, 't welk men moet uitsnyden, wordt gemerkt met twee streepen met Inkt gemaakt. Tusschen den rand des Ooglids en de benedenste deezer Streepen, moet men zorg draagen eenen afstand te houden, groot genoeg om de noodwendige steeken te doen der Hegtingen. De zaaken dus geregeld zynde, neemt men met het Snymes alles weg wat tusschen deeze streepen is ingeflooten. Als het bovenste Ooglid is aangedaan, maakt men de eerste insnyding een weinig boven de Ooghairen; in het onderste wordze gedaan beneden dezelfde, en op eenen kleiner afstand. Men begint de insnyding, ten opzigte van het linker Oog, aan den kleinen, en ten opzigte van het regter aan den grooten Ooghoek. Hier na verëenigt men de randen der wonde met eene enkele hegting, en doet het Oog toefluiten. Als het Ooglid niet genoeg nederzakt, maakt men de Hegting een weinig losser, en men sluit dezelve meerder, als de nederzakking te groot is; of wel, men snyd nog een smal strookje van de bovenste lip der wonde. Wanneer het weggesneden aan de natuurlyke uitgestrektheid des Ooglids beantwoord, voegt men by de voorige nog meer

der Hegtingen ; zoo, datze saamen een drietal uitmaaken. Buiten dit alles, indien het gebrek in het bovenste Ooglid is, moet men nog eene insnyding doen langs de Oogharen, ten einde door het ontspannen van haare wortelen, de uiteinden derzelve zig te beter naar buiten keeren. Somwylen zelfs, als de naar binnen keering van het Ooglid, niet zeer groot is, voldoet alleen deeze insnyding: aan het onderste Ooglid is zy niet noodzaaklyk. Alles dus verrigt zynde, legt men op het Oog eene spons met koud Water, door een behoorlyk Verband bevestigd. Deeze verwisfelt men des anderen daags met eene aaneenlymende pleister; den vierden Dag neemt men de hegten weg, en bestrykt de Oogleeden met een Smeerzel, bekwaam om de Ontsteking die 'er mogte bykoomen, weg te neemen.

§ 3347.

ÆTIUS, die daarin voornaamlyk verschild van CELSUS, dat hy niet drie, maar vyf Hegtingen wil gedaan hebben, gebied wel uitdruklyk, bedagt te zyn, dat men de opligtende Spier des Ooglids niet doorsnyde. Eene waarfchouwing als deeze, hoe voorzigtig zy ook mooge toefchynen, is noodloos; vermits deeze Spier naar de buitenzyde des Ooglids beschermd wordt door een bandächtig uitbreidzel, voortkoomende van den rand des Oogkuils, en dus veel minder vatbaar is voor zulk eene kwetzing, dan de ronde, die door niets dan de gemeene Bekleedzelen gedekt wordt.

§ 3348.

Na den leeftyd deezer Schryvers, tot in de zestiende Eeuw van onze Tydrekening, is de manier van CELSUS, bestendig in gebruik gebleeven. SEVERINUS egter, fchynt dezelve eenigzints verandert te hebben, en gebragt tot eene enkele, en schuinze insnyding, welke zig van den eenen Ooghoek tot den anderen, uitstrekke.

§ 3349.

BARTISCH, wiens Verhandeling over de Oogziekten, in den Jaare 1583 is uitgegeeven, heeft van gelyken de manier der Ouden in verscheiden opzigten verlaaten, en eene andere ingevoerd, inderdaad niet beter dan deeze. — Hy bekneldde naamlyk, het overtollige gedeelte van de huid des Ooglids, tuschen

O E F F E N E N D E H E E L K U N D E .

tuschen de twee zystukken van een houten Werktuig, welke door eene Schroef werden toegeslooten. Deeze dus beknelde Huid, ging wel haast over tot Versterving, en, na dat het verstorvene was afgevallen, werden de lippen der scheidings byeengebragt, en door hegting, op eene eenvoudige wyze geneezen.

§ 3350.

Deeze manier, aan verscheiden onvolkoomenheden onderworpen, heeft naderhand aanmerklyke veranderingen ondergaan, dog, aan wien men dezelve moet toeschryven, is onzeker. RAU, zig zelve de eer deezer verbetering toeëigenende, is daar over in eenen scherpen twist gewikkelt met den zeer beroemden RUISCH, die dezelve alleen toekendde aan den Heelmeester P I E T E R A D R I A A N S Z V E R D U I N, een Man, die met den grootsten roem, de Heelkonst, hier ter Stede verscheiden Jaaren geoeffent heeft. Wy zullen dit berugte geschil in het midden laten, en ons bepaalen by die byzonderheden, welke het weezenlyk gedeelte deezer verbeterde Operatie uitmaaken.

§ 3351.

Het Beugeltje dat RAU, en gelyk RUISCH ons bericht, ook VERDUIN gebruikte, hadt veel gelykheid aan dat van BARTISCH, maar was, om te meerder' netheid daar aan te geeven, uit Koper gemaakt. In zyn Lighaam was hetzelfde voorzien van vier of vyf gaatjes, groot genoeg om eene middenmaatige Naald te kunnen doorlaaten. Aan het eene einde van het Werktuig was eene Scharnier, en aan het andere een Schroefje, met behulp van hetwelke, de beide zyden van het Beugeltje, zoo na aan elkander konden geslooten worden als men oordeelde noodig te zyn. Dit Werktuig, op het verflapte Ooglid gezet zynde, werdt daar tuschen een bepaald gedeelte van de Huid bekneepen, en als dan toegeschroefd. Vervolgens bragt men de Naalden, één voor één, door de aangewezen gaatjes en de beknelde zelfstandigheid van de Huid des Ooglids, doende de draaden, aan weerszyden van het Beugeltje, met een gelyk gedeelte nederhangen. Dat gedeelte van het Ooglid, welk buiten den rand van het Werktuig uitslak, werdt hier na, met een welsnydend Mesje weggenoomen; en, na dat men het Werktuig hadt opgeruimd, werdt de Operatie voltooid door het toestrikken der Draaden, welke de beide lippen der scheidings doorliepen.

T. 2

§ 3352.

§ 3352.

Alle deeze Bewerkingen hebben met elkanderen gemeen, datze niet altoos beletten, dat het Ooglid andermaal nederzakke, en hetzelfde gebrek wederom plaats grype. DE S. YVES egter, spreekt 'er van op eene wyze, als ofze nimmer nalieten eene volstrekte geneezing uittewerken. HEISTER beschouwd de Ziekte, uit hoofde van de groote geneigtheid des Ooglids tot eene nieuwe nederzakking, genoegzaam als ongeneeslyk. M. JEAN spreekt 'er met de grootste veragting van, en beweerd zelfs, dat ze nimmer voordeel, maar wel schade kunnen toebrengen. Misfchien is het waar, dat en de eene en de andere deezer Schryvers, de zaak te ver getrokken hebben; want dat niet alle foorten van *Phalangosis* door de Operatie kunnen hersteld worden is ontwyffelbaar; maar, dat eene zuivere verflapping van de Huid des Ooglids, onafhangelijk van Oogöntsteking, Waterzugt, of *Pfora*, hier door geneesbaar zyschynt my toe, geene volstrekte onmooglykheid in te sluiten.

§ 3353.

Ik hebbe §. 3346, gezegd, dat de Operatie van de *Phalangosis*, ten opzichte van derzelver voornaamste gedeelte zeer nauwkeurig was beschreeven door CELSUS. Ik twyffele geenszints, of men zal deeze gezegdens wat sterk vinden, wanneer men zyne beschryving vergelykt, met die der manieren van BARTISCH, en van RAU, van dewelke zy zeeker in meest alle deelen verschild. Ik moet derhalven thans aanmerken, dat ik die nauwkeurigheid inzonderheid afneete naar het gedrag der hedendaagsche Heelmeesters, als die van geenig beknellend Werktuig gebruik maaken, maar de overtollige Huid, alleen met de Vingeren doen opligten, en, na het doorbrengen der Draaden, wegsnyden.

De Operatie der buiten- en binnenwaards omgekeerde Oogleden.

§ 3354.

De buitenwaardsche omkeering der Oogleden, beschouwd met betrekking tot de Konstbewerking, is afhanglyk van een uitgebreid Lidteken, van Ouderdom, of, van eene uitbreiding des Bindvlies. In elk deezer gevallen heeft men dezelve, de Konstbewerking naamlyk, op eene verschillende wyze voor-

gêschreeven, dat is te zeggen, ingevolge eener verbeelde of weezenlyke overeenkomst met de een of ander der zoo evengemelde oorzaaken van het Gebrek zelve.

§ 3355.

Schoon een *Ectropium*, afhankelijk van de eerste oorzaak, naar de gedagten van ÆTIUS ongeneeslyk is; hebben nogthans CELSUS, GUILLEMEAU, en ZELLERUS, daarin eene zelfde Operatie aangepreezen als in het Haazenooq, §. 2013. beschreeven. Ik voor my ben van gedagten, dat dezelve even zoo nutloos zyn zoude als deeze.

§ 3356.

Met opzigt tot dezelfde Ziekte veroorzaakt door Ouderdom, heeft CELSUS eene bewerking voorgesteld, waaromtrent ik niet weete, dat hy van iemand is nagevolgt. Men moet, zegt hy, het Ooglid, ter plaatze der omkeering branden met een gloeiend yzer; en ten einde van vier Dagen, smeeren met Hoonig, of met den damp van warmen witten Wyn stooven. Vervolgens gebruikt men niet anders dan velmaakende Middelen. Dit geval ondertusfchen, hebbe ik bereids aangemerkt, dat zeer wel, als ongeneeslyk mag beschouwd worden.

§ 3357.

In een *Ectropium*, gemaakt door eene uitbreiding van het Bindvlies, gebieden sommige het doen eener plaatslyke Aderlaating, 't zy met het Lancet, 't zy met de *Blepharoxyston* der Ouden, 't zy met het hedendaagsch Oograspje. GUERIN, een der genen welke ik bedoele, voegt 'er nog by de wegneeming van een gedeelte des Bindvlies, en beschouwd zelfs deeze als de vermoogendste Konstbewerking van alle, welke men in dit geval kan te werk stellen. Veelvuldige proeven hebben my geleerd dat men alle gelykelyk ontbeeren kan, en het gebrek geneesbaar is door dezelfde Hulpmiddelen, welke ik ter behandeling der *Chamosis*, §. 2166. hebbe aangepreezen.

§ 3358.

De binnenwaarsche omkeering der Oogleden, beschouwd uit een zelfde ge-

zigtspunt, wordt veroorzaakt door eene inkorting van het binnenste bekleedzel deezer Deelen; en door een uitgebreid Lidteken in hetzelfde, na eene voorgaande verzwearing.

§ 3359.

In beide deeze gevallen, willen P. ÆGINETA, CELSUS, ÆTIUS, en ALBUCASIS, gelyk ook veele der Hedendaagsche Heelmeesters, dat men kort agter de Oogharen, in het binnenst bekleedzel der Oogleeden, eene insnyding doen zal, welke zig uitstrekt van den eenen Ooghoek tot den anderen: gelyk ook, als deeze insnyding niet voldoed aan het oogmerk, dat men door twee halfmaanswyze insnydingen in de Huid der Oogleeden, en het wegneemen der lap, tusfchen deeze begreepen, gevolgd van eene hegting der Wondlippen, het Ooglid naar buiten zal doen omkeeren, of laat ik liever zeggen, in zyne natuurlyke gedaante herstellen. De ongenoegzaamheid niet slegts, maar zelfs de fchadelykheid deezer handelwyzen, is door M. JEAN zoo wel beweezen, dat ik het overtollig agte, daar omtrent iets aan te merken.

De Operatie der Trichiasis, en Distichiasis.

§ 3360.

De *Trichiasis* hebben we voormaalen beschreeven als eenen *binnenwaardschen stand der Oogharen*, en de *Distichiasis*, als *derzelver verdubbeling*. Wy hebben by dezelfde gelegenheid aangemerkt, dat de Operatie, door GUERIN ter geneezing deezer beide Gebreken voorgesteld, de beste was, schoon men niet kan ontkennen, datze slegts in weinige byzonderheden verschild van die van ÆGINETA, door M. JEAN en andere opgevolgd. Gelyk het hier de plaats is om in de beschryving te treden van deeze, zullen we zulks doen met de eige woorden van dien Heelmeester.

§ 3361.

De Lyder, zegt hy, moet geplaatst worden tegen over het Daglicht. Men ligt het Ooglid op met een Tangetje, bekleed met fyn Linnen, en trekt de overtollige hairen uit met een ander Tangetje. Men brand op staanden voet de wortel van ieder Hair welk men heeft uitgetrokken, om hetzelfde niet uit het

het Gezicht te verliezen, dat zonder deeze oplettenheid, uit hoofde van deszelfs groote kleinheid ligt gebeuren konde. Het is ondertusfchen mooglyk, dat de wortel het Hairetje volgt by de uittrekking; en in dit geval is de Branding niet alleen nutloos, maar zelfs verwerplyk. Men moet derhalven elk uitgetrokken Hairetje nauwkeurig onderzoeken, om te zien of deszelfs bol gevolgt is dan niet. De Brandyzertjes, die altoos eventreedig zyn moeten aan het deel welk gebrand wordt, zyn in dit geval Brinaalden, of eenige andere dergelyke Werktuigen.

§ 3362.

Indien het mooglyk zy, deeze manier in eenig opzigt te verbeteren, zal zulks naar myne gedagten alleen geschieden kunnen, door in de plaats der Brinaalden te stellen, de Naalden van ULHOORN, als welke langer heet blyven, en met meer gemak kunnen behandeld worden. — Het Verband is eenvoudig, en doet men enkel bestaan uit verzagende en verkoelende Hulpmiddelen.

De wegneeming van het vleeschagtig Uitwas des grooten Ooghoeks.

§ 3363.

De algemeene schets deezer Konstbewerking, vind men met weinig woorden by CELSUS. Men moet, zegt hy, het Uitwas vatten met een Haakje, en door eene rondgaande snede wegneemen, dog zonder kwetzing van den Ooghoek. Vervolgens brengt men in den Ooghoek een weinig Plukzel, met de *Cadmia*, of *Vitriolum* bestrooid, en door een behoorlyk Verband bevestigd. De volgende Dagen wordt de wond verbonden als den eersten Dag, en men baad het Oog met koud of lauw Water.

§ 3364.

Andere Heelkundige inderdaad, schoon in het een of ander van de manier van CELSUS afgeweeken, verschillen daar mede niet in het wezenlyke. P. ÆGINETA, bediende zig dus ter vasthouding, in plaats der *Uncus* van een Tangerje. PARÉ bragt ten zelfden einde, een draad door het

Uitwas; hetzelfde deden M. JEAN, de S. YVES, HEISTER, GUERIN, en anderen. Of dit inderdaad de Operatie niet meerder pynlyk en moeilyk maakt, dan gemaklyk, komt by my zeer in bedenking.

§ 3365.

Omtrent het kwaadaartig foort deezer Uitwasfen, hebben we §, 2116, aangemerkt, dat het niet toelaat dan eene onderhoudende Geneeswyze, alleen bestaande in het gebruik van verkoelende en eenigzints faamentrekkende Plaatsmiddelen. PURMAN ondertusschen verhaald, een dergelyk Gebrek afgebonden, het overblyfzel gebrand, en den Lyder vervolgens wel geneezen te hebben. Het tegendeel gebeurde in het geval van den Heelmeester SASSBOUT, door TULP beschreeven, 't welk de oplettenheid verdiend van elk Heelmeester.

De wegneeming van den Nagel.

§ 3366.

Van deeze Operatie kan men hetzelfde zeggen, 't gene ik gezegd hebbe van die der *Encantis*; datze naamlyk, voor zoo veel het weezenlyke aangaat, door CÆLSUS even goed beschreeven is, als door de Hedendaagschen. Ik zalze derhalven met zyne eige woorden voordraagen.

§ 3367.

Na dat men, zegt hy, jaags voor de Konstbewerking, den Lyder eene volstrekte onthouding heeft doen in agt neemen, wordt dezelve geplaatst op een Stoel, tegen over den Heelmeester: of wel op den rug gelegd, zoo dat zyn Hoofd steund tegen de Borst van den Heelmeester die agter hem staat. Sommige willen, dat hy geplaatst worde op de eerste wyze als de Ziekte het linker Oog inneemt; en op de laaste, als ze huisvest in het regter. In het eerste geval wordt het boven Ooglid opgeligt door een Helper, terwyl de Heelmeester zelve, het onderste Ooglid nederdrukt. In het tweede is alles omgekeerd. Vervolgens brengt de Heelmeester een scherp haakje, welks punt een weinig gekromd is, door het einde zelve van den Nagel. Hy laat de beide

Oogleeden als dan door een Helper vasthouden, houd zelve het Haakje, ligt daar mede de Nagel op; en, na daar onder eene met garen doortrokken Naald te hebben doorgebracht, neemt hy de Naald weg, en omvat de beide einden des draads, om de Nagel daar mede op te ligten, en de hegtingen welke deeze met het Oog heeft, door middel van het heft des Snymes los te maaken. Hy vervolgt met eene weérkeerige op- en nedertrekking van den draad, tot hy genadert is aan den oorsprong des Nagels, en het einde van den Ooghoek. Hier is het dat hy twee mislagen vermyden moet. De eerste is, dat hy iets van den Nagel overlaate; om dat het overblyvende verzweed, en niet dan bezwaarlyk kan geheeld worden: de tweede, het wegsnyden van den Traanheuvel die in den Ooghoek geplaatst is, en welke men door eene sterke trekking des Nagels, gevaar loopt om uit te rukken. Het wegneemen van het Traanheuveltje laat eene opening na, welke voor het gantsche Leeven eene tegenwillige Traanvloed daar steld, aan dewelke de Grieken den naam van *wada* gegeven hebben. Men moet derhalven wel kundig zyn van de plaats alwaar het einde is des Ooghoeks; en, zoo dra men zeker is tot daar gevorderd te zyn, moet men, zonder den Nagel te veel te trekken, denzelven met het Mes afsnyden, zonder kwetzing te maaken van den Ooghoek. Het Handwerk geëindigt zynde, bedekt men het wondje met plukzel, van Hoonig doordrongen; en dit overdekt men met een linnen Drukdoekje, met eene Spons, of met versch geschooren Wol. Gedurende den gantschen tijd der behandeling, moet het Oog dagelyks geopent worden, op dat de Oogleeden onderling niet aan een lymen; want dit is een derde misflag welke men zorgvuldig vermyden moet. De plukzelverbanden worden op de beschreeven wyze agtervolgt. Ten einde der Behandeling bediend men zig van een Oogwater, geschikt om de verzwearingen der Oogen te heelen.

§ 3368.

Niet alle Heelkundigen intusfchen, die na CELSUS geleefd hebben, zyn in alles zyne handelwyze gevolgd. De meesten integendeel, zyn in het plan getreden van ÆGINETA, ÆTIUS, AVICENNA, en ALBUCASIS, die de afscheiding des Oognagels verrigteden, door de beurtwisselende op- en nedertrekking van een Paardenhair. HEISTER egter, de S. YVES, en GUE-
RIN, verschillen slegts daarin van CELSUS, dat zy tot dezelfde afscheiding,
III. DEEL. V niet

niet het heft van een Snymes, maar een bewonden Lancet aanpryzen. Deeze verandering kan men dan eens al, dan eens niet, als eene verbetering aanmerken, naar de Nagel of vaster, of losser, vereenigt is met den Oogbal; en moet in geen en deele, altoos nagevolgt worden.

De Operatie der Traanbreuk.

§ 3369.

Onder de tot nu toe voorgestelde Handwerken ter geneezing der Traanbreuk, zyn de voornaamste ontworpen door ANEL, DE LA FOREST, CABBANIS, MEJAN, GUERIN, PETIT, en POUTEAU, Heelmeesters allen, van zeer groote, en algemeen erkende verdiensten. Ik zal elk deezer Konstbewerkingen de eene na de andere voordraagen, en het geheel besluiten, met eene korte aanwyzing der gevallen, in dewelke zy inzonderheid te pas koomen. De voor en nadeelen naamlyk, welke ieder van haar insluiten, hebbe ik in het breede beschreeven in myne *Heelkundige Mengelstoffen*, en kan ik dus hier ter plaatze voorbygaan met stilzwygen.

§ 3370.

I. De *Manier van ANEL*. De Lyder wordt gezet op eene Stoel van bekwame hoogte, met zyn Aangezigt gekeerd naar het Daglicht. Agter hem staat een Helper, die deszelfs Hoofd, tegen zyne Borst leunende, met de ineengeflooten vingeren zyner beide Handen, geplaatst op het Voorhoofd, vasthoud. De Heelmeester zelve, plaatst zig op eene andere Stoel, die regt voor den Lyder staat, en een weinig hooger van zitting is dan die van deeze, op dat zyne Dyen, die des Lyders overkruisen kunnen. Deeze zelfde plaatsing, dit merke ik aan in het voorbygaan, moet men in alle andere Manieren in agt neemen.

§ 3371.

Ondersteld dat de Operatie aan de linker zyde moet gedaan worden, neemt de Heelmeester een dun, buigbaar, en geknopt, zilveren Stylet, tusfchen den Duim en voorsten Vinger van zyne regter Hand, en brengt hetzelfde in de bovenste Traanstip. Hy ligt dit Werktuig, door eene buitenwaardsche draaijing,

ling, tot zoo verre op, dat het loodlynig, en evenwydig staat aan de rug van den Neus; en drukt het zagte nederwaards, langs den Traanzak en Neusbuis, tot op de vloer van den overeenstemmenden Neuskuil. Als dan doet hy hetzelfde langs denzelfden weg terug gaan, door dewelke het was ingebracht; brengt in deszelfs plaats, het zeer fyne einde der gouden Pyp van een zilver Spuitje, op dezelfde wyze in de bovenste Traanstip; en doet hier mede eenigerlei bekwaam vogt, in den Traanzak en Neusbuis indringen. Deze Bewerking vervolgt hy, eenige reizen daags, tot zoo lange, dat de ongesteltheit, welke de Traanen belette in den Neus te vloeijen, is weggevoomen, en dit Vogt niet meerder langs de Traanstippen terug vloeid. — Geschied de Operatie aan de regter zyde, zoo wordt alles gedaan met de linker Hand, dat zekerlyk, aan de zyde des Heelmeesters eene handigheid verdert, welke men zeer zeldzaam aantreft.

§ 3372.

2. De Manier van DE LA FOREST. Tot deeze behooren, eenige digte Styletten van verschillende dikte: een Stylet met een oog; een hol Stylet, niet ongelyk aan eene kleine Catheter; en een Spuitje met eene kromme Pyp, die aan haar uiteinde voorzien is met een uitspringende rand. Alle deeze Werktuigen zyn gemaakt van Zilver, en hebben eene kromte, byna gelyk de Blaaspylfers, omze gemaklyk tot in den Traanzak te doen doorgaan. Men bedient 'er zig van op deeze wyze.

§ 3373.

Een der digte Styletten, zoo na mooglyk overeenkomstig met de vermoedelyke wydte van den Neusbuis, brengt men van boven naar beneden, en van binnen naar buiten, in de Neusholte van de ongestelde zyde. Met dit Werktuig doet men vervolgens eene halve draai, even gelyk men doet met de Blaasfonde, wanneer men deeze naamlyk inbrengt met de zoogenaamde *tour de Maître*; brengende deszelfs einde, van beneden naar boven, en van buiten naar binnen, onder het benedenste Sponsbeentje, om de onderste opening te zoeken van den Neusbuis. Men is verzeekert, dat het einde in den Neusbuis is ingedrongen, als het geene speeling meer heeft onder het zoo even genoemde Sponsbeentje, en zonder eenige waggeling, hier ter plaatze beklemd wordt.

Als dan bevordert men den voortgang des Stylets, door eene zagte beweging naar de eene en andere zyde, en houd hier mede aan, tot men deszelfs einde voelt aan den benedenrand des Oogkuils, dat is te zeggen, aan den ingang van den Neusbuis. Het kan intusfchen gebeuren, en dit geval is niet zeldzaam, dat het Stylet, zig ter deezer plaatze, geheel niet, of flegts twyffelagtig doet voelen, om dat het wordt tegengehouden door den rand van het Kaakbeen, die het bovenfte en voorfte gedeelte maakt van den beenigen Neusbuis. Om hetzelve, in deeze omftandigheid, te ontwikkelen, ligt men dat einde, 't welk buiten den Neus is, een weinig opwaards, en brengt het vervolgens, van vooren naar agteren, en van beneden naar boven, om het, tot in den Traanzak te doen doorgaan. — Tot dus verre gevordert zynde, doet men hetzelfde Stylet, langs den voorgemelden weg, terug gaan; of, wanneer de verftopping zeer fterk en weêrtreevig is, geduurende eenige Dagen zitten, om te beter den weg te baanen voor de volgende Inspuitingen. Men verwisfelt als dan dit Werktuig, met een ander dat hol is, en op gelyke wyze wordt ingebracht. Dit laaste, laat men fomwylen geduurende de gantsche behandeling, binnen blyven, hetzelve van tyd tot tyd, doorftekende, met een dun Zilverdraad, of Balyn. — Ingevalle egter, van eene enkele verflapping des Traanzaks, zonder eenige, of merklyke verftopping van den Neusbuis, laat men het digte Stylet, agterwege, en bediend zig alleenlyk van het holle. Somwylen zelfs, als naamlyk het gebrek niet zeer gewigtig is, gebruikt men niets anders dan het Spuitje, welks kromme pyp, met dezelfde oplettenheid, gebragt wordt in den Neusbuis.

§ 3374.

3. *De Manier van MEJAN.* Men kan dezelve zeer wel aanmerken, als gegrond op die van ANEL, en de van elders bekende nuttigheid eens Setons, vooral, met betrekking tot deeze zelfde Konstbewerking. Het voornaamfte Werktuig by deeze, is een evendik Stylet, van zes of zeven Duimen lengte, gefchikt in dikte naar de middenlyn der Traanftippen, en gerond aan het eene, geëogd aan het andere einde. By dit Stylet, zyn nog gevoegd, een ander van gelyke dikte, dat fcherp is; een Sleuffonde met een open einde; een draad, voor een gedeelte opgewonden tot een kluwen en met zyn eene einde gebragt door het oog van deeze of gene der Styletten; en een Seton van vier

of zes draaden Katoen, welke de lengte heeft van den Neusbuis, en met lutsen gemaakt is. Van het eene en andere, bediend men zig op de volgende wyze.

§ 3375.

Het Stylet wordt gebragt, door het bovenste Traanstip, op dezelfde wyze als zulks geschied in de manier van ANEL. Als 'er beletzelen zyn die het stomp Stylet tegenhouden, gelyk Lidtekens en dergelyken, wordt hetzelfde terug gehaald, en in deszelfs plaats het scherpe ingebragt. Een deezer Werktuigen ingevoerd zynde, bestaat de grootste moeilykheid, in hetzelfde door den Neus uittehaalen, trekkende aan het einde dat by het onderste Sponsbeen uitkomt. Deeze bezwaarlykheid kan men opruimen door het inbrengen der Sleufsonde, onder hetzelfde Sponsbeen. Aldaar het Stylet ontmoetende, wordt hetzelfde een weinig opgeligt, door zyn bovenste einde, dat buiten de Traanstip uitsteekt, te rug te trekken, en door dit middel, het onderste in de sleuf der Sonde te doen ingaan, en na de terugtrekking dezes Werktuigs, te bepaalen in het gat, geplaatst aan het einde van denzelfden. Hier na wordt hetzelfde door eene zachte terugtrekking, een weinig opgeligt, terwyl de andere Hand het Stylet voortstuwde, en het door den Neus doet uitkoomen, te gelyk met het einde van den Draad, door deszelfs Oog gesteecken. Deeze draad hebben we gezegd, was het einde van een kluwetje, dat onder het Hair, of de Paruik des Lyders verborgen wordt, en afrollende, by ieder Verband een versch gedeelte verschafft ter invoering, inmiddels het gebruikte telkens wordt afgesneden. Vier en twintig Uuren ten minsten, wordt die Draad onverandert op zyne plaats gelaaten. Vervolgens hegt men aan zyn onderste einde de Seton. Een byzondere Draad brengt men derwyze in de onderste luts, dat het einde, welk van boven aan de Seton gehegt is, 'er mede aan vast zy. Deeze wordt doorweekt in gesmolte *Basilicum*, of zoete *Amandel olie*. De bovenste Draad; die uit den Traanzak komt, als dan opwaards trekkende, volgt de Seton van zelve tot in den Traanzak. Men vernieuwd deeze by ieder Verband, en maaktze vast aan denzelfden Draad die van het kluwetje is afgerold. Met eene trapswyze verdikking van de Seton eindelyk, wordt zoo lang aangehouden, tot ze niet meer met Eiter bestreeken is, en gemaklyk, in en buiten den Neus kan gebragt worden.

§ 3376.

4. *De Manier van CABANIS.* Deeze is saamengefeld uit die van DELA FOREST, en van MEJAN, zoo met opzigt tot de Werktuigen, als tot de wyze van haar gebruik. Het eenige dat daarin eigen is aan deezen Heelmeester, bestaat in het vatten van het einde des Stylets, door middel van een *Paletje*; een Werktuig 't welk bestaat uit twee stukken, welkers Handvatzels alleen van elkanderen verschillen, en welks plaatjes met verscheiden gaatjes doorslagen zyn.

§ 3377.

5. *De Manier van GUERIN.* In deeze, brengt men een lang en buigbaar Stylet, welks eene einde naar eisch der gevallen, meer of min scherp, en het andere, met een oog voorzien is, op gelyke wyze door de bovenste Traanlip en Neusbuis, tot op de vloer van den Neuskuil, als in de voorige manieren. Maar, tot hier gekoomen zynde, doet men hetzelfde tot zoo lange voortgaan, dat het verscheiden kronkelingen maakt in de Neusholte. Eene deezer kronkelingen, vat men als dan met een stomp Haakje, en doet hier door, het gantsche Stylet naar buiten gaan. Een Seton, van agt of tien fyne zyden Draaden, alvorens gebragt door het Oog van het Stylet, vervuld hier na de plaats van deeze. Men laat dezelve zitten in de Traanwegen; trekt 'er dagelyks een volgend gedeelte, altoos met een gepast Hulpmiddel bestreken, of door-drongen, van nederwaards, en vervolgt zulks zoo lang als men noodig oordeeld. Als 'er naderhand inspuitingen vereischt worden, doet men deeze door de bovenste Traanlip, welke nu, door de Seton genoeg verwyd zynde, een gemaklyke toegang verleend aan een Spuit, welkers pypje dikker is dan die der andere.

§ 3378.

6. *De Manier van PETIT.* De Toefel tot deeze bestaat enkel uit twee kleine Snymesjes, langs hunne eene zyde, doch in eenen tegengefelden zin, gegroefd; een holle Sonde, en een Waskaarsje. Het eene dier Mesjes is geschikt voor de regter, het andere voor de linker zyde.

§ 3379.

§ 3379.

De Bewerking wordt begonnen met het doen eener halfmaanswyze insnyding, welke zig uitstrekt van het *ligamentum ciliare*, of even boven hetzelfde, tot aan den rand van dat uitwas des Kaakbeens, 't welk de onderrand maakt van den binnenhoek des Oogkuils. Deeze insnyding moet de Traanzak zelve, en niet alleen de Bekleedzelen insluiten. Ze wordt gedaan met dat Mesje 't welk voor dezelfde zyde geschikt is. Zoo dra dezelve voltooid is, laat men de punt van het Mesje glyden in den Neusbuis, dog zoo, dat de rug dezes Werktuigs naar den Neus, en deszelfs gegroefde vlakke naar vooren gekeerd zy. Op het geleide deezer groef, wordt de Sonde gebragt in den Neusbuis; men legt het Mesje ter zyden; en bediend zig alleen van de Sonde, om deeze Buis, langs zyne geheele lengte te doorbooren. Zoo haast het laaste geschied is, wordt op de sleuf der Sonde, het Kaarsje ingebragt, aan welks boven einde een Draad gehegt is, welke men naar buiten doet afhangen. De wond des Traanzaks wordt vervolgens gedekt met droog Plukzel, gesteund van een welkleevend, en halfmaanswys *gesneden Pleistertje*. Het Waskaarsje vernieuwd men om den tweeden of derden Dag, en vervolgt met deszelfs gebruik tot zoo lang, dat de ongesteldheid van den Neusbuis meereendeels is weggenoomen. Als dan verkleind men hetzelfde van Dag tot Dag, en laat het geheel agter, zoo dra de wydte dezes Buis gelyk is aan de natuurlyke. De verëelte kanten, welke fomwylen, staande de behandeling gemaakt worden, kan men met het Mes, of den *Onderaardschen steen*, wegneemen, en het overige der wond op eene gemeene wyze geneezen.

§ 3380.

7. *De Manier van POUTEAU*. Hier toe worden vereischt, een Lancet, welks eene vlakke met eene overlangfche sleuf is uitgehold; een Sleuffonde; een Stylet, met een olyfwys knopje aan het eene, en een oog aan het andere einde, daar een Draad door heen gaat; een stomp, en aan het einde geplaat Haakje; een carmozyne zyden Draad, ter lengte van een Voet; en eenige draaden Plukzel van vier of vyf Duimen lengte.

§ 3381.

Men bediend zig van het eene en andere, in deezervoegen. De Traanzak,

zo veel mooglyk opgevuld zynde met Traanen, wordt door middel van het Lancet, met eene ruime infnyding, geopent; tusfchen het Traanheuveltje, en het benedenfte Ooglid. Langs de groef van dit Werktuig, 't welk men, met zyne linker Hand vasthoud, terwyl een Helper het onder-Ooglid nederdrukt, wordt de Sleuffonde gebragt in den Traanzak, en hier na, hetzelve ter zyden gelegd. Men doorboord vervolgens, met deeze Sonde, de Neusbuis, en laat, langs derzelve groef, het geöogde Stylet gaan in den Traanzak, waar na men de Sonde wegneemt. Het Stylet wordt gebragt, langs denzelfden weg als de Sonde, tot in de Neusholte, en hier gekoomen zynde, door het Haakje, naar buiten gebragt. De Draad, die als dan deszelfs plaats inneemt, wordt daar van ontwikkeld, en in den Neusbuis gelaaten geduurende de eerst volgende agt en veertig Uuren. Ten einde van deezen Tyd, wordt aan het bovenfte einde van dezelve gehegt, het midden van den carmozynen zyden Draad, en denzelfden zoo verre naar beneden getrokken, dat de Zyde genoegzaam buiten den Neus komt. Deeze Draad, nu onnut geworden, wordt ontknoopt; men plaatst in de luts de Plukzeldraaden; en trekt eindelyk de twee einden van den Zyden, die naar het Oog zien, zoo veel naar boven, tot het Plukzel gevordert is in den Traanzak. Gelyk als dan, alle de einden van het Plukzel, buiten den Neus koomen, laat men dezelve om tegen den Neusvleugel, en bevestigte aldaar met eene Kleefpleister. By elke vernieuwing des Verbands, trekt men het Plukzel buiten de Neusholte, 't gene de Zyde luts doet volgen. Aan deeze worden weder gehegt andere Plukzeldraaden, naar eisch der omftandigheden in hoeveelheid vermeerdert, en bedeed met de noodige Hulpmiddelen, welke men, op gelyke wyze, binnen brengt. Dat dit alles agtervolgt moet worden, tot het voltrekken der geneezing, dat is te zeggen, tot de Neusbuis zyne natuurlyke wydte heeft wedergekreegen, spreekt van zelve.

§ 3382.

Van alle deeze Handelwyzen kan men zeggen, datze geestig zyn uitgedagt, en ten deezen opzigte, eere doen aan haare uitvinders. Alle ook, hebben haare weezenlyke nuttigheid in gegeeven gevallen; dog deeze nuttigheid is geenziens zoo groot, als men dezelve heeft doen voorkoomen, maar flegts bepaald

paald tot die Traanbreuken, by dewelke de verstopping van den Neusbuis niet afhangt van oorzaaken welke onoverwinbaar zyn.

§ 3383.

De manier van ANEL by voorbeeld, kan men met vrugt gebruiken in eene breuk des Traanzaks, veroorzaakt door eene enkele verflapping van deezen Zak, of door eene slymägtige verstopping van den Neusbuis. In alle andere gevallen, is ze van geen de minste uitwerking.

§ 3384.

De manier van DELA FOREST, die van MEJAN, van CABANIS, en van GUERIN, gelyke alle gegrond zyn op hetzelfde beginzel, de overwinbaarheid naamlyk der verstopping van den Neusbuis, vallen onder dezelfde beoordeeling. Men moet egter toestaan, dat die overwinbaarheid, met betrekking tot deezen, meerder moeilyk zyn kan dan met opzigt tot de manier van ANEL, zonder datze kragtloos gemaakt worden; en men dienvolgens, haar beschouwen kan als nutloos. Niet zonder eenige verwagting derhalven van eenen goeden uitslag, kan men zig van dezelve bedienen, in gelyke gevallen als waarin we de Manier van ANEL hebben toegelaaten; en tevens in die, welke afhangen, van eene sponsägtige zwelling des binnenste bekleedzel van den Neusbuis, of van deszelfs verëelingen en Lidtekens, ingevolge der Kinderziekte, of van eenige andere oorzaaken. De Manier van GUERIN intusschen, die van deeze allen, het minst saamengesteld is, schynt my toe, als de beste.

§ 3385.

In de Manieren van PETIT, en POUTEAU, kan men eenen nog grooteren tegenstand te boven koomen; zoo uit hoofde van de meerdere kragt der Werktuigen, hier toe geschikt, als, om dat dezelve, van meer naby worden toegepast. Van de een en ander derhalven, kan men gebruik maaken na de vrugtlooze beproeving der voorgemelde handelwyzen; of, als men van stonden af, gegronde reeden heeft om te denken, dat dezelve geene uitwerking hebben zullen. De eerste Manier egter, behaagt my meer, dan de laaste, ongeägt de redeneeringen des Heeren POUTEAU, ten haaren voordeele.

De Operatie der Traanpypzweer.

§ 3386.

Ik hebbe, ik weete niet door welk toeval, in de Beschryving der Oogzichten, die der Traanpypzweer overgeslagen; en moet derhalven deezen mislag, hier ter plaatze vergoeden, voor en alëer ik overgaa tot de verklaring der meest goedgekeurde Konstbewerkingen, van dit zelfde Gebrek: Konstbewerkingen inderdaad, in aantal niet minder, dan dat der Breuk van den Traanzak, en, voor geene mindere bepaalingen vatbaar.

§ 3387.

Een Traanbreuk, als ze een geruimen tyd geduurd heeft, kan eene Ontsteking en Verzweering maaken van den Traanzak: deeze Ontsteking kan zig aan de omliggende Deelen, het Vetvlies naamlyk, en de Huid mededeelen: de een en ander kunnen geopent worden, en de Etter zig eenen weg baanen naar buiten. Een *Anchilops* van de tweede foort, een *Ægilops*, die zig uitstrekt tot aan de buitenste oppervlakte van den Traanzak, kunnen beiden, het weefzel deezer Zak indervoegen doen ontaarten, dat haaren saamenhang verbrooken, en 'er een doorgaande weg gemaakt wordt van de Huid tot in den Traanzak. In elk deezer gevallen, ontstaat 'er eene Pypzweer, tusfchen het zydelyk gedeelte van den Neuswortel, en den binnensten Ooghoek; en aan deeze Ziekte bepaaldelyk is het, dat men den naam van *Traanpypzweer*, moet toeëigenen.

§ 3388.

De Traanpypzweer, is of eenvoudig, of saamengefeld. Het eerste heeft plaats, als de Traanzak niet geheel en al verzworen, de Neusbuis vry, en het Nagelbeen welgesteld is: het laaste, als de gantsche Zak van Verzweering aangegreepen, de Neusbuis verstopt, en het Nagelbeen ontbloot is, of bedorven. Op deeze verscheidenheden moet men wel agt geeven, om datze de regelmaat zyn der Behandeling, welke men ter geneezing van dit Gebrek verkiezen moet.

§ 3389.

§ 3389.

In het eerste geval, zegt GUERIN, kan de geneezing bewerkt worden alleen door inspuitingen, met den staat der Verzwearing overeenkomstig. Een afirekzel van de bladeren der *Veronica*, wordt hier toe van hem, op het voorbeeld van SCHOBINGER aangepreezen.

§ 3390.

M. JEAN, die even als GUERIN, de geneezing deezer soort vry gemakkelijk beschouwd, vuld de opening der Zweer met Plukzel, bevoigtigt in een Afkookzel van de *Holwortel*, de *Myrrbe*, de *Aloe*, en de *Suiker* in *Wyn*. Met hetzelfde Vogt doet hy inspuitingen, en bedekt alles met eene Kleefpleister. Als de buitenste opening zeer klein is, gebied hy deeze te verwyden met de bereide Spons, de *Gentiaan wortel*, of met het Lancet. De *groene Balzem van Mets*, de *Apostel zalf*, en de *zuiverende zalf van Apium* met een weinig *Spaans groen* vermengt, doet hy somwylen de plaats vervangen van het voorgemelde Afkookzel.

§ 3391.

Deeze Behandeling, gezuiverd van het overtollige, en het scherpe, is zekerlyk meer overeenkomstig met de reede, dan de voorige. Ik verbeelde my, datze somwylen met nut zal kunnen gevolgt worden, vooräl, wanneer men 'er eene gematigde drukking byvoegt. In dit geval, zegt POTT, kan men den besten uitflag verwagten van de zagste hehandeling. Alles wat prikkelt, ontsteking verwekt, of vernietigt, zal onsyfbaar de geneezing verhin- deren.

§ 3392.

De enkele ontblooting van het Beengestel, 't welk de Neusbuis omringt, werdt door de Ouden behandeld met het Brandyzer. Dit althans was de manier van CELSUS. GALENUS spreekt 'er met weinig woorden van. Ze is ook gevolgt van ÆTIUS, AVICENNA, ALBUCASIS, RHASIS, en ÆGINETA. De laaste egter heeft insgelyks het gebruik aangepreezen van het Schraapyzer, dat door SEVERINUS wordt afgekeurt.

§ 3393.

In gevallen van meerder aanbelang, en waarin het bederf, het Nagelbeen geheel hadt ingenoomen, werdt deeze Behandeling geoordeeld niet genoeg te zyn, en eene opening gemaakt tot in de Neusholte. Sommige maakten deeze opening met een driekantig Brandyzer, door een driehoekig doorgaat Plaatje aangebragt; andere deeden zulks met een Zwikje, een Schoenmakers els, en dergelyken. De Schryver van de Inleiding, zegt SEVERINUS, en ÆGINETA, spreekten beiden van dit Handwerk. JZAAK, maakt 'er insgelyks melding van, en voegt 'er by, als een kenmerk van genoegzaame werking des Brandyzers, dat de rook door de opening uitkomt, als men de Neusgaten te vooren heeft toegelooten.

§ 3394.

M. JEAN, bediende zig in de eerste omstandigheid, van den *Geest van Koperrood*, of van *Zwavel*, met Katoen of Plukzel aangebragt. Dit Verband werdt agtervolgt, geduurende den tyd van twee of drie Dagen, en alsdan verwisfelt met de *Olie van Pokhout*, of een Aftrekzel der *Myrrhe* en *Aloe*, in *Wyn*, met de *Kamfer*. GUERIN zegt, met een goeden uitslag gebruikt te hebben het *Kwikwater*, en hetzelfde Aftrekzel. Volgens MEJAN is al deezen toefstel onnoodig, en het geval geneesbaar door hetzelfde Handwerk, als hy beschreeven heeft voor de Traanbreuk.

§ 3395.

In het tweede geval, het geheel bederf van het Nagelbeen, is het algemeen ontwerp der Hedendaagschen, de verbryzeling dezes Beens. Eertyds zegt GUERIN, bediende men zig hier toe van het Brandyzer: wy vergenoegen ons doorgaans met een stomp Stylet. BOUDOU, en WOOLHOZEN, maakten eene groote verbryzeling: de eerste deed zulks met een Werktuig, zeer gelyk aan de driekante Priem. LAMORIER, die insgelyks voor eene groote vernieling was van het Nagelbeen, heeft 'er byzondere Werktuigen toe uitgedagt, niet ongeschikt inderdaad tot dit Oogmerk.

§ 3395.

MONROO, die eene zoo-groote verbryzeling van het Nagelbeen veroordeelt, is van gedagten, datze flegts ruim genoeg behoeft te zyn, om een Ravenpen te kunnen doorlaaten. Naar dit beginzel, doorboord hy het Been zonder veel toefstel, en buiten eenige verbryzeling, met een Drilyzer. Als de Neusbuis egter kan geopent worden, verklaard hy zig tegen de doorbooring van het Nagelbeen.

§ 3397.

M. JEAN, en DE S. YVES, gebieden beiden het meergemelde Been te doorbooren met een Brandyzer, bepaald door eene Canul, ter beveiliging der byliggende Deelen. De een en ander, houden de Verzweering open, tot de affcheiding des Beens voltrokken zy. COUWPER, volgde eenigermaaten de Manier van SAXONIUS, door het Brandyzer tot verscheiden reizen aantetzten. Hy hield zig egter niet op met het afwagten der Beenscheiding voor de toeheeling der wonde, verzeekert, dat deeze scheiding, even gemaklyk door den Neus geschieden konde. Deeze Manier, zegt LOUIS, komt overeen met het stelzel van MONROO, en is zelfs beter dan zyne Behandeling, zoo dikmaalen het geval van dien aart is, dat het de gantsche vernieling vordert van het Nagelbeen.

§ 3398.

In elk deezer verschillende Konstbewerkingen, is men altoos bedagt geweest, om de nieuw gemaakte opening te behouden door eenigerlei byzonder Hulp-middel. WOOLHOUZEN, schoon hy eene groote verbreeking maakte van het Nagelbeen, beschouwde egter de inbrenging van een Gouden of Looden pypje, als noodzaaklyk. LAMORIER, MONROO, en DE S. YVES, hebben allen getragt, om aan deeze opening eene wydte te geeven, genoeg, om een gemaklyken uitvloed te bezorgen aan het Traanvogt. LE CAT is van gedagten, dat 'er gevallen kunnen voorkoomen, waarin het gebruik eener Canul onvermydelyk is. Hy bevestigt dit zelfs met een voorbeeld; en deeld by die gelegenheid eene Canul mede, van zyne eigen uitvinding.

§ 3399.

Traanfstels, niet zoo zeer verzeld van Beenbederf, als wel van eene verstopping des Neusbuis, schynen aan de Ouden niet bekend geweest te zyn. Hierom vind men by hen geene voorschriften ter Behandeling, dan die betrekking hebben tot het bederf des Nagelbeens. De ondervinding heeft niettemin geleerd, dat ook deezen bestaan kunnen, en eene andere Behandeling vorderen, dan die gepaart gaan met Beenbederf.

§ 3400.

Wy hebben, van §. 3370—3381, de verschillende Bewerkingen beschreeven, voorgesteld ter opening van den verstoppen Neusbuis, in het geval eener Traanbreuk. Wy moeten nu aanmerken, dat deeze zelfde Bewerkingen, insgelyks zyn overgebracht tot het nu beschreeven foort van Traanfistel. De Styletten, Setons, en Insputingen, daarin aangepreezen, zyn van sommige, in alle gevallen ingebracht door de Traanstippen. Andere hebben zig hier toe bediend van de daar zynde Verzweering.

§ 3401.

HEISTER zegt. Als by de Traanfistel de Huid is doorgebrooken (dat zekerlyk volgens de juiste beschryving deezes Gebreks, altoos het geval is, en hy niet hadt behoeven te stellen tot eene voorwaarde) is het niet noodig om denzelven te openen, dat men het Stylet inbrenge door de Traanstippen. Men kan zig veel beter bedienen van de benedenste opening, en hier door de Neusbuis doorbooren met het einde des gewoone Stylets, of van een dikker.

§ 3402.

MCGUERIN, die het Stylet inbrenge door de Traanstippen, gebied zulks ook van de Seton, door hem voorgesteld ter onderhouding van den geöpenden Neusbuis. Hy staat egter toe, dat de laatste insgelyks kan ingebracht worden op de wyze van POUTEAU, dat is, door eenen gemaakten weg, in den binnensten Ooghoek.

§ 3403.

Onder de genen, die met HEISTER, de Styletten ingebracht hebben door de opening der Pypzweer, zyn PETIT, en MONROO, de voornaamsten. In plaats ondertuschen, van het scherp Stylet, waar van zig PETIT bediende, opende MONROO den Neusbuis, met eene Schoenmakers Els, of eenig ander dergelyk Werktuig. Hy hield deeze vervolgens in dien staat, door middel van een Steekwiek, of Seton.

§ 3404.

De beroemde PORT, die zig insgelyks van de opening der Pypzweer tot hetzelfde einde bediende, bewerkte de ontstopping van den Neusbuis op dezelfde wyze, als men de verwyding bewerkt eens vernauwden Piswegs; dat is te zeggen, door het zagtelyk inbrengen van een Stylet, van eene Vioolsnaar, of van een Waskaarsje. De inbrenging deezer Werktuigen, wil hy, dat slegts tot zoo verre geschiede, als zulks gemaklyk kan gedaan worden, en dat zoo dikmaalen moet herhaald worden, tot de doortogt van dien Buis, volkoomen open is. Voor en alêer egter, hy dit Handwerk beproefd, verwyd hy de opening der Pypzweer, wanneer deeze zeer klein is, door eene insnyding; en de Traanzak, door een stukje Spons, of wat droog Plukzel daarin te brengen. De geopende Neusbuis, onderhoud hy vervolgens door dezelfde middelen, waar mede hy doorboord is; gelyk ook, door inspuitingen met *Kalkwater* en *Roozenboonig*. Na verloop van eenen genoegzaamen Tyd, om te onderstellen, dat de Neusbuis zig zelve in zyne gegeven wydte bewaaren kan, bewerkt hy de heeling der buitenopening, met droog Plukzel en eene Kleefpleister; van een matig drukkend Verband bevestigd.

§ 3405.

Uit alles wat ik tot hier toe gezegd hebbe, ziet men, dat elk der voorgestelde Konstbewerkingen, ter geneezing eener Traanfistel, haare verdiensten heeft, en gebreken; en men dienvolgens gevaar loopt van te dwaalen, wanneer men dezelve onbepaald goedkeurt, of verwerpt. Men moet om deeze reeden, dat is, ter vermyding van allen misflag, op het voorbeeld des Heeren LOUIS, alle die Bewerkingen aanneemen, maar zig tevens bevlytigen, om

om haare juiste waarde met betrekking tot elk voorkoomend geval, te bepaalen, op dat men zig altoos bediene van de beste.

§ 3406.

In eene Traanfistel, by voorbeeld, gepaart met Beenbederf niet slegts van het Nagelbeen, maar ook van het Zeefbeen, en een aanmerklyk gedeelte des Opperkaakbeens; een geval, dat, hoewel zeldzaam, egter somtyds is waargenoomen, moet men niet schroomen van het Brandyzer gebruik te maaken, vermits daar by, alle andere handelwyzen, hoe nuttig ook anderzints, geene uitwerking altoos hebben. In dit zelfde geval egter, stelle ik, dat alle vorebeschreeven wyzen van Branding, onvoldoende zyn, uit hoofde inzonderheid van haaren zeer bepaalden indruk, vergeleeken met de uitgebreidheid des Beenbederfs. De vindingryke Geest des Heelmeesters derhalven, wien de behandeling van dit Gebrek, te beurt valt, moet het gebrekkige daar van verbeteren, ten einde dezelve in alle opzigten voldoen kan aan zyn oogmerk.

§ 3407.

De Heer CHEZELDEN verdedigde het gebruik des Brandyzers insgelyks in het enkel Beenbederf des Nagelbeens. POTT heeft hier op aangemerkt, dat deszelfs nuttigheid door veelvuldige bevindingen wederisproken wordt; dat 'er veele gevallen voorkoomen, waar in de geneezing bewerkt wordt zonder het gebruik van het Brandyzer; dat sommige der genen welke door CHEZELDEN zelve, gebrand waren, niet geneezen zyn; en dat hy daarenboven, het nadeel van de hitte des Yzers niet altyd heeft kunnen voorkoomen, nog zyne Lyders bevryden van een Traanöog. Ik voor my ben van gedagten, dat men in dit geval geen gebruik moet maaken van het Brandyzer, maar de afscheiding van het Been moet beveelen aan de Natuur, die men met zagte behandelingen ondersteunen kan in haare werking.

§ 3408.

Ik bekenne, dat de Natuur niet altoos aan onze verwagting zal beantwoorden, en men eindelyk zal kunnen genoodzaakt zyn, om te besluiten tot de vernieling van het Nagelbeen. De Proef egter blyft met dit alles onschadelyk, en men heeft niet verlooren dan den Tyd, hier toe aangewend. Is de ver-

bree.

breeking van het Nagelbeen derhalven noodzaaklyk, zoo kan men zig hier toe bedienen van het stomp Stylet van GUERIN, de Priem van BOUDOU, de Tangetjes van LAMORIER, het Drilyzer van MONROO, of van de *Perforator van SHARP*, afgebeeld in de tweede Plaat zyner *Oordeelkundige aanmerkingen over de Heelkunde*. Het is inderdaad overschillig, welk deezer Werktuigen men hier toe, uitkieze: zy zyn alle genoeg in staat om een Been zo dun als het Nagelbeen, te verbreeken, en duste voldoen aan het voornaame oogmerk des Heelmeesters.

§ 3409.

Dat de opening, gemaakt door verbreeking des Nagelbeens, onderhouden worde, is noodzaaklyk; maar niet, dat zulks geschiede door Looden, of Gouden Pypjes. *POTT*, die verscheiden maalen de Operatie schynt gedaan te hebben, heeft 'er nimmer gebruik van gemaakt, dog is hierom niet minder geslaagd, dan anderen. Men kan naar zyn voorschrift, hetzelfde oogmerk bereiken, door Steekwieken en Waskaarsjes, vooräl, wanneer de vleeschgroeiing bepaald wordt door den binnen omtrek der opening nu en dan aan te raaken met de *spir. vitriol. tenuis*, of met den *Bytsteen*.

§ 3410.

Onder de menigvuldige Behandelingen, voorgesteld ter opening van den verstopten Neusbuis, niet verzeld van Beenbederf, schynt my die van *POTT* toe, als de gemaklykste en natuurlykste. Misschien egter zou men deeze nog kunnen verbeteren, door de byvoeging van zulk een verwydend Kaarsje, als ik ter behandeling der vernauwingen van den Pisweg hebbe aangepreezen.

§ 3411.

Ik staa toe, dat deeze Behandeling van weinig nut zyn zal, in die verstoppingen van den Neusbuis, welke afhangen van een Neusprop, Beenknobbel, of sponsagtig Bederf van den beenigen Neusbuis; of van eene geheele saamengroeiing van de wanden des vliezigen Neusbuis, veroorzaakt door eene Ontsteking deszelve, of Verzwearing. In dit geval egter, staat ze gelyk met alle andere beschreeven Handelwyzen, welke zoo min als deeze, dit soort van Verstopping kunnen te boven koomen.

De wegneeming van het Druifgezwel.

§ 3412.

Het *Druifgezwel*, voor zoo veel deszelfs natuur, gevolgen, en behandeling met Plaatsmiddelen betreft, hebben we van §. 2205—2211. beschreeven. Als hetzelfde voor dergelyk eene Behandeling niet vatbaar is, of men dezelve te vergeefsch beproefd heeft, en het Gebrek geene kenmerken draagt eener kankeragtige hoedaanigheid, moet het door de Konstbewerking worden weggenoomen.

§ 3413.

Deeze, die men wel moet aanmerken, dat nooit iets toebrenge ter verbetering van het geschonden Gezicht, maar alleenlyk dient tot het wegneemen van den mistand en de verhoeding van toevallen, geschied, of langs den weg van *Binding*, of, langs dien der *Wegsfnyding*, of langs dien der *Binding* en *Wegsfnyding*, tevens. Wy beschouwen naamlyk, deeze Konstbewerking, hier ter plaatze alleen in het afgetrokkene; dat is te zeggen, voor zoo veel dezelve enkel betreklyk is tot het Gezwel; en niet behoort tot de *wegneeming des Oogbals*, waar van wy, by eene andere gelegenheid, spreken zullen.

§ 3414.

De Ouden, in dit geval, ten uitersten vreesagtig voor het *Snymes*, bedienden zig by voorkeur van de *Binding*, of van deeze en de *Wegsfnyding*.

§ 3415.

De *Binding*, werdt van de meesten gedaan op eene zeer eenvoudige wyze; door naamlyk een draad te leggen rondom den grond van het *Druifgezwel*; en deeze draad van tyd tot tyd, dermaaten aan te sluiten, datze op eene langzaame wyze deszelfs afvalling bewerkte. *CELSUS* egter, doorboordde de grond des *Gezwels* in deszelfs midden met eene *Naalde*, voorzien van eenen dubbelen draad, en knoopte de beide einden des eene, boven, die des anderen, beneden, aan den grond des gebreks, saamen. *ÆTIUS*, en *ÆGINETA*, die het plan volgden van *CELSUS*, bedienden beiden zig van twee *Naalden*.

§ 3416.

§ 3416.

De eerste Bewerking, zegt GUNTZ, is nuttig en onschadelyk. Men kan geenzints hetzelfde zeggen van de twee anderen, welke somwylen gevolgt worden van aanhoudende Pyn en ontsteking, om niet te zeggen, datze gelegenheid geeven tot eene gevaarlyke kwetzing van het Druivenvlies, als onmiddelyk liggende agter het Hoornvlies.

§ 3417.

De Wegfnyding geschied op drieërlei wyzen. Het toppunt naamlyk van het Druifgezwel, wordt ter grootte eener Linze, naar het voorstel van CELSUS, met het Mes weggesneden; of, deeze wegfniding geschied, na men altoorens een draad agter den grond des Gezwels heeft doorgebracht, gelyk ÆTIUS en ÆGINETA gewild hebben; of men volgt het voorschrift van DE ST. YVES, het gantsche Gezwel by zynen grond wegfnydende, na men het met eenen op dezelfde wyze doorgetrokken Draad, zoo veel mooglyk zy, voorwaards gehaald heeft.

§ 3418.

Van alle deeze verschillende handelwyzen, beschouwe ik de eerste, als de beste; om reeden inzonderheid, datze gedaan kan worden zonder merklyke pyn te veroorzaaken, en het inwendig saamenstel van het Oog, door dezelve veel minder bloot gesteld wordt aan de werking van de Lucht, en der noodzaaklyke Plaatsmiddelen, dan door de overigen.

§ 3419.

Zou men egter, niet, als de meest veilige Manier kunnen aanmerken, een Seton te brengen door het midden der *Staphyloma*, en met derzelve gebruik zoo lang aan te houden, tot men, na eene voorzigtig bewerkte Verzwearing, de grootte van het Gebrek genoeg verminderd hadt, om te verwagten dat'er eene vastgroeiing gebeuren zoude, van het Hoornvlies, aan het Druivenvlies? Dit voorstel, ten minsten, van welk eene zyde ik hetzelfde ook beschouwe, schynt my toe geene merklyke bedenkykheden in te sluiten, hoewel ik moet toestaan dat het niet gegrond is op eenige ondervindingen.

§ 3420.

Op welk eene wyze het Druifgezwel ook weggenomen worde, altoos moet de Kunstbewerking worden voorgegaan, van de Aderlaating en Buikzuivering; en vergezeld, of laat ik liever zeggen gevolgd, van eene schraale, zachte, en verkoelende Leefregel. De Blaar- en Etterdragten, als de Lyder volzappig is, of onderhevig aan eene van elders bekende scherpte der Vogten, moeten hier nevens, niet verzuimd worden. Het Oog zelve moet men behandelen met Plaatsmiddelen, bekwaam ter verhoeding, of beteugeling eener te groote Pyn, Ontsteking; en Verzweering.

§ 3421.

Men begrypt hoope ik, van zelve, dat alles, wat ik tot hier toe gezegd hebbe, alleen betreklyk is tot de Druifgezwellen van het Hoornvlies; en men geene der beschreeven Kunstbewerkingen, tot die des Druivenvlies moet overbrengen, de eenvoudige binding der Ouden alleen uitgezondert; welke zeeker, wanneer deeze Gezwellen groot zyn, of vervallen in een staat van Verzweering, met nut kan worden aangewend. Ik noeme hier ter plaatze *Druifgezwel van het Druivenvlies*, hetzelfde Gebrek, 't welk ik §. 2237. onder den naam van *uitvalling des Druivenvlies*, beschreeven hebbe; en doe zulks om reeden, dat hetzelfde, by dien Naam, best bekend is by de Heelmeesters. Deszelfs meest voordeelige behandeling in alle andere omstandigheden, hebbe ik §. 2239, aangewezen.

De Verwyding van den Oogappel.

§ 3422.

De verwyding van den Oogappel, hebben we in de beschryving der *Myosis*, §. 2231, als één der voornaamste Hulpmiddelen ter geneezing deezer Ziekte, aangepreezen. Hier ter plaatze moeten we omtrent dezelve alleenlyk aanmerken, datze slegts daarin verschild van de opening eens geslooten Oogappel, welke wy, in de naastvolgende Onderdeeling, beschryven zullen, datze geene doorbooring vordert van het Druivenvlies, noch van de *Membrana Pupillaris*, maar men het Mesje, door de aanwezige, schoon zeer kleine opening des

des Oogäppels, doet doorgaan tot in de voorste kamer van den Oogbal; en met hetzelfde, twee zydwaardsche insnydingen doet, in het een of ander deezes Vliezen.

Het openen eens geheel geslooten Oogappel.

§ 3423.

De Oogäppel, hebbe ik, §. 2232, gezegd, dat geheellyk geslooten werd, door de onderlinge aanëengroeiing van den rand des Druivenvlies, en de agtergebleeven *Membrana pupillaris*. In beide gevallen, moet men den toevlugt neemen tot de Konstbewerking van CHEZELDEN, dat is te zeggen, tot de doorbooring, en opsnying, van het eene Vlies, of van het andere.

§ 3424.

SHARP, een Leerling van voormelden Heelmeester, beschryft dezelve op deeze wyze. Men plaatst de Patient in even dezelfde gestalte als tot het slyken der Staar noodig is, en houd het Oog, met de Oogspiegel, open en onbeweeglyk. Men brengt het Mesje door dezelfde plaats in het Bindvlies, daar men de Naalde om de Staar te slyken doorsteekt, tusschen het *Ligamentum ciliare* en den omtrek der *Iris*, tot in het voorste kamertje van 't Oog. In 't inbrengen houd men de vlakke van 't Mesje horizontaal, en deszelfs rugge naar zig toe, en het tot aan den anderen kant der *Iris* ingebragt hebbende, snyd men dit Vlies t'eenemaal door, waar op hetzelfde, indien de Operatie wel gelukt is, van één zal springen, en een ruime opening vertoonen, die vervolgens nog wyder zal worden. De plaats der *Iris*, die men opsnijden moet, zal naar de gesteltheit van het Gebrek verschillende moeten zyn. Indien hetzelfde alleenlyk in eene saamentrekking van het Vlies bestaat, zal 't ongetwyffeld best zyn, deszelfs middenste gedeelte, 't welk de natuurlyke plaats des Oogäppels is, te openen, maar, als 'er een Staar plaats heeft, moet de Insnyding boven of beneden, dog liefst boven, gemaakt worden.

§ 3425.

Dezelfde Heelmeester zegt vervolgens, en dit strekt zeker niet zeer ter aanpryzyng deezer Konstbewerking, dat het gevaar om de *Iris* van 't *Ligamentum*

ciliare af te scheuren, of om de opening niet genoegzaam te kunnen verwyden noch open te houden, zoo groot is, dat men niet ligt van eene goede uitkomst kan verzeekert zyn; gelyk ook, dat hyze eens, met een taamlyk goed gevolg in 't werk gesteld hebbende, zig wel haast in zyne verwagting bedroogen vond, doordien de gemaakte opening eenige weinige Maanden daarna, wederom geslooten, en eene nieuwe Blindheid gebooren wierdt.

§ 3426.

GUERIN, die de gebreken dier Operatie kende, door SHARP gemeld, en tevens vreesde het Krystalbeursje te beschadigen, en het Krystal zelve te ontkasfen, of te bederven, heeft de Manier van CHEZELDEN merklyk verbeterd, op den grond der uitneeming van het genoemde Oogvogt, als hetzelve zig bevind in het geval eener Staar. — Ik geeve (zegt hy) in gelyke omstandigheden, de voorkeur, aan het doen eener insnyding in het doorschynend Hoornvlies, en aan de inbrenging van het Mesje, langs deezen weg, ter klieving van het Druivenvlies. Als 'er eene Bloedvliet gebeurd, kan het Bloed zig gemaklyk langs deezen weg ontlasten; en, meerder meester zynde van het Werktuig, maake ik daar mede, zonder eenige moeite, eene kruiswyze snede, welke eene Oogappel vormt, die, ten naasten by, rond is. — Ik geloove, voegt hy hier by, dat deeze handelwyze, die my volmaakt gelukt is, de voorrang verdiend, voor die van CHEZELDEN; en staaft hetzelve vervolgens, door eene waarneeming, welke inderdaad alles zoude afdoen, wanneer dezelve met eenige meerdere gezetheid beschreeven was. Ik voor my geloove dit niettegenstaande, dat in zeer veele Gebreken van deezen aart, de manier van GUERIN, met veel voordeel zoude kunnen gevolgt worden.

De scheidng van het aangegroeide Druivenvlies.

§ 3427.

Deeze Konstbewerking, door WOOLHOUZEN voorgesteld, door MAU-
CHART, zonder eenige bepaaling, aangepreezen, geschied dus.

§ 3428.

De Lyder, tot de Operatie voorbereid zynde door de Aderlating, Buikzui-
ve-

vering, en andere noodzaaklyke Hulpmiddelen, word dermaaten geplaatst, dat hy van een sterk Licht bestraald wordt, inmiddels men de Werktuigen van dewelke men zig bedienen moet, in orde schikt.

§ 3429.

Deeze Werktuigen zyn, een *Oogspiegel*; eene *zeer dunne en platte Naalde*, welkers snydende punt omtrent een Lyn lang is; en eene *Naalde*, die ter eener zyde bol is, en eene regte rug heeft.

§ 3430.

De insnyding wordt gedaan aan de buitenzyde van het Hoornvlies, op een Lyns afstand van deszelfs omtrek, ten minsten, wanneer niet het Druivenvlies, hier ter plaatze is vastgehegt: want, in dit geval, moetze of wat hooger, of wat laager gedaan worden. De scherpe Naalde, hier toe geschikt, vat men indervoegen, tusfchen den Duim en de voorfte en middenfte Vinger, dat het einde des laaste, flegts één Lyn van derzelve punt af is, op dat dit Werktuig, het Hoornvlies doorboord hebbende, niet te ver kan doorgaan in de voorfte Oogkamer. Na de doorfteking van het Hoornvlies, wordt de middenfte Vinger wat teruggetrokken; dog niet meer dan volftrekt noodig is ter voltoojing der Konstbewerking. De Naald moet men dusdaanig bestieren, dat de Wond welke daar mede gemaakt wordt, eerder loodlynig dan dwersch zy, en in breedte, nimmer de middenlyn van haare punt te boven gaat. Als dezelve gebragt is tot in de voorfte Oogkamer, ontbreideld men voorzigtig alle hegtzels van het Druivenvlies aan het Hoornvlies, alle kwetzing vermydende van het een en ander deezer Vliezen, vooral van het eerste. De Operatie geëindigt zynde, wordt 'er een beschermend Verband op het Oog gelegd; men dekt het gezonde Oog zoo wel als het zieke; men doet den Lyder, met het Hoofd zeer laag geplaatst, te Bedde liggen; en beveeld denzelven, om geduurende eenige Dagen, zig stil te houden.

§ 3431.

Ik hebbe deeze Beschryving ontleend uit de *Disfertatio, De Synechia, seu praternaturali adhesionē Corneae cum iride*, van den Heere MAUCHART, gegeven te Tubingen, verdedigd door BEGER, en geplaatst in het eerste

Deel der Disputationes Chirurgicae van den beroemden HALLER. Ik hebbe gedacht, dit te moeten aanmerken, ten einde zekere duisterheden daarin voorkomende, niet aan my zouden worden toegeschreeven.

De Operatie van den Staar.

§ 3432.

Niet meer dan twee Wegen zyn 'er, langs welken de *Staar*, uit den As des Gezigts kan worden weggenoomen, en de Lyder hersteld van eene Blindheid, hier door veroorzaakt. De eerste is de *nederdrukking derzelve tot op den grond des Oogbals*: de tweede, haare *uittreeming door eene opsnyding van het Hoornvlies*.

§ 3433.

Geene deezer Bewerkingen egter moet ondernoomen worden, ten zy beide Oogen tevens door deeze Ziekte zyn aangedaan; de werking der Gezichtzen nuwen niet vernietigt is; het verduistert Krystalvogt niet te zeer is vastgehegt aan het Druivenvlies; en de Lyder niet gefoltert wordt van meer of min grievende Pynen in het Hoofd of de Oogen; noch de laasten zig bevinden in het geval van deeze of gene nevensgaande, niet alvoorens geneesbaare, onttaarting van het doorschynend Hoornvlies.

§ 3434.

Als zoo veele redenen van het eerste Voorschrift, moet men aanmerken; dat zy, wien men de *Staar* op deeze of gene wyze heeft weggenoomen, zeer zeldzaam nauwkeurig zien kunnen, zonder behulp van Brillen: dat men nauwlyks in staat is om eene Bril te vervaardigen, in dit geval goed voor beide Oogen: gelyk ook, dat 'er na de gedaane Konstbewerking, dikmaalen Toevallen plaats grypen, welke alle Hulpmiddelen weêrstand bieden, tot het gezonde Oog overslaan, en dit zoo wel bederven als het zieke.

§ 3435.

De reeden van het tweede is, dat, schoon men de Lyder ontheft heeft van de Staar, hy egter Blind blyft, uit hoofde van *Amaurosis*, hoe gelukkig anderszints, de Operatie ook slaagen mooge.

§ 3436.

Van het derde Voorschrift, is de reeden deeze; dat men somwylen, geheel niet, en dikmaalen niet dan ten koste van de geheelheid des Druivenvlies, deeze aanhegting overwinnen kan; gevallen beiden, welke, en de Konstbewerking nutloos maaken, en veele gevaarlyke gevolgen hebben kunnen. Ditzelfde Voorschrift egter, is vooräl betreklyk tot de *nederdrukking*, en behoefd by de *uitneeming*, van de Staar, niet strikt in agt genoomen te worden.

§ 3437.

De reeden van het vierde, bestaat daarin; dat die Pynen, merendeels gegrond zyn, op eene algemeene scherpte der Vogten; welkers woede niet kan betoomd worden door de Konstbewerking, maar wel zoodanig vergroot, dat ze de gantfche vernieling bewerkt der Oogen.

§ 3438.

Die van het vyfde eindelyk spreekt van zelve, en kan ik niet opgeeven, zonder in myne Leczers te onderstellen een groot gebrek van Oordeelkunde, en hen dus op eene zeer gevoelige wyze, te beleedigen.

§ 3439.

Alle deeze Voorschriften, het derde Voorschrift gelyk ik reeds hebbe aangemerkt, alleen uitgezondert, zyn algemeen; dat is te zeggen, hebben hun opzigt zoo wel tot de *nederdrukking*, als tot de *uitneeming*. 'Er zyn anderen, welke meer bepaaldelyk de eerfte of laaste Konstbewerking betreffen, en niet minder noodzaaklyk zyn dan de voorigen. Deeze derhalven, moeten nu beschreeven worden.

§ 3440.

CELSUS zegt van de *Nederdrukking*; als de Staar niet zeer aanzienlyk en

onbeweeglyk is; alsze de kleur heeft van zeewater of van gebruijncerd Yzer; en als ze zydelyk nog eenige Lichtstraalen doorlaat, kan de Operatie met goed gevolg gedaan worden. Wanneer ze integendeel, sterk, geel, groenagtig, of beweeglyk is; gelyk ook, als de natuurlyke gedaante des Oogappels, eene aanmerklyke verandering ondergaan heeft; is deszelfs geneezing byna onmooglyk. De goede uitflag der Konstbewerking is zeer twyffelagtig, als de Staar het gevolg is eener zwaare Ziekte, van grievende Hoofdpynen, of van eene geweldige slag op het Oog. De Grysheid insgelyks, is geen geschikte Ouderdom voor de Operatie, dewyl in deeze, onafhanglyk van alle andere wanorde, het Gezicht zeer zwak is. De Kindsheid is 'er niet beter toe geschikt: de midden Ouderdom is de voordeeligste van allen. Een klein of hol Oog is niet gunstiger voor de Konstbewerking. De Staar eindelyk, moet eene zekere trap van rypheid hebben. Men behoord derhalven zoo lang te wagten, tot het vogt 't welk dezelve maakt, niet meer vloeibaar is, maar deeze vastheid verkreegen heeft,

§ 3441.

De Hedendaagfche Heelkundige, stellen na genoeg dezelfde voorwaarden. Sommige egter, dringen minder aan op de noodzaaklykheid eener zydelyke doorfchynenheid van de Staar; op deszelfs yzeragtige kleur; en op haare juiste trap van rypheid, als welke men toch nimmer met eene genoegzaame zekerheid, van vooren bepaalen kan.

§ 3442.

Met betrekking tot de *Uitneeming*, kenne ik geenig ander beletzel, dan eene onwillige, sterke, aanhoudende, en nauwlyks intoombaare heen en weder draaijing van den Oogbal. Men kan wel is waar, in dit geval gebruik maaken van de Oogspiegel, en hier door de bewegingen beteugelen van het Oog; maar, dit Werktuig is in deeze Operatie altoos nadeelig, uit hoofde van de drukking welke het maakt op den Oogbal, en den hier van afhangenden veranderden stand van alle deszelfs Vogten. en van het Druivenvlies.

§ 3443.

De *Nederdrukking der Staar* is waarschylyk zoo oud als de Heelkunde; schoon men niet met zekerheid kan zeggen, wie dezelve heeft uitgevonden.

De Geneesheer PETIT, egter gist, datze moet gebragt worden tot den Leef-tyd van HEROPHILUS, en ERASISTRATUS, die beiden bloeidden in Egypte, onder de Regeering van PTOLOMEUS SOTER, en PHILADELPHUS.

§ 3444.

CELSUS heeft dezelve, hoewel kort, met veel nauwkeurigheid beschreeven. Men moet, zegt hy, de Lyder tot de Operatie voorbereiden, door hem weinig te doen eeten, en geen anderen drank toe te staan dan Water, gedurende den tyd van drie Dagen; gelyk ook door hem te beletten iets te gebruiken onmiddelyk voor dezelve. Na deeze voorbereiding doet men hem zitten op een Stoel, in eene wel verlichte plaats, met het aangezicht gekeerd naar de zyde van het Licht. De Heelmeester plaatst zig tegen over hem, op eene andere Stoel, iets hooger dan de vorige. Agter de Lyder sield men een Helper, die zyn Hoofd vast houdt, en de beweging daar van verhindert; want, de minste beweging welke hy doen kan, zoude hem in 't gevaar stellen om voor altoos zyn Gezicht te verliezen. Het is zelfs goed, om te beter het Oog waar aan de bewerking gedaan wordt, te betugelen, dat men het andere Oog dekke met Wol, op haar plaats gehouden door een Verband. Als de Staar plaats heeft in het linker Oog, moet menze met de regter, en, indien in het regter, met de linker Hand, nederdrukken. De zaaken dus geregeld zynde, neemt de Heelmeester eene Naalde welke plat en snydend is, steekt dezelve loodlynig in het wit van het Oog, dwersch door de twee voornaamste Vliezen, tusschen het Drui-venvlies en den kleinen Ooghoek, omtrent het midden van de hoogte der Staar, ter vermyding eener kwetzing van Vaten. Deeze insteking der Naalde, vervolgt hy stoutelyk, tot ze in eene holte is doorgedrongen. Als hy zeker is, tot daar gevordert te zyn (en de minst bekwaame kan zig hierin niet bedriegen, vermits men alsdan geenerlei tegenstand gewaar wordt) drukt hy de Naald een weinig nederwaards, en steekt dezelve in het lighaam zelfs van de Staar. Hy beweegt dezelve daar mede, zagtelyk; ontwikkelt haar allengskens; en drukt haar ongevoelig, onder den Oogappel. Alsdan vermeerdert hy zyne drukking op de Staar, ten einde zy blyven mooge ter plaatze waar hy haar gebragt heeft. Hy ligt vervolgens de Naald opwaards, en stelt de Operatie

wel gelaagd te zyn, wanneer met dezelve, de Staar niet tevens opreist. Gebeurd het tegendeel, zoo moer hy met de zyden der Naalde, de Staar in verscheiden kleine stukken verdeelen. Deeze stukjes naamlyk, blyven gemaklyker op hunne plaats; of, wanneer dezelve opreizen, belemmerenze minder het Gezicht. Dit alles verrigt zynde, doet de Heelmeester de Naald, regtlyk naar buiten koomen, en dekt als dan het Oog met zeer zachte Wol, bestreeken met Eiwit, daar op leggende zulke Hulpmiddelen, welke in staat zyn, de Ontsteking te beletten. Het geheel, bevestigt men door een bekwaam Verband, op zyne plaats. De Lyder moet zig vervolgens ter ruste leggen; en eene strikte onthouding in agt neemen. Men geeft denzelven, de eerste Dagen niet, dan vloeibaare Spyzen, om zyne Kaak niet te vermoeijen; en begint daar mede eerst, den Dag na de gedaane Konstbewerking. Op de Oogen, legt men verzagtende Geneesmiddelen, en, de Ontsteking verdweenen zynde, maakt men gebruik van denzelfden Leefregel, welke wy aangepreezen hebben in het geval van Wonden. Het is inmiddels noodzaaklyk, dat hy langen tyd niets drinkt dan Water.

§ 3445.

Laatere Heelmeesters, die van onzen Leeftyd inzonderheid, hebben meestal, hunne beschryving deezer Konstbewerking, naar die van CELSUS geregeld. Alle egter verschillen van hem daarin, datze, voor en na dezelve, of geheel geene, of immers niet zoodaanig eene, strange Leefregel voorschryven. Het kan zyn, datze hier voor hunne reedenen gehadt hebben. My nogthands schynt het toe, dat dezelve onder zekere bepaalingen, gegrond op het heerschend gestel des Lyders, altoos noodzaaklyk zy.

§ 3446.

Zo veele andere byzonderheden, waarin dezelve van deezen Schryver verschillen, zyn: datze door den Helper, die het Hoofd vasthoud, het bovenste Ooglid doen opligten, en het onderste, door den Heelmeester zelve, doen nederdrukken: datze niet gebieden, met het insteeken der Naald onbeschroomd voort te gaan, tot dezelve gevordert zy in eene holte: datze zig bedienen van eene Naalde, wel snydend aan beide haare randen, maar welkers eene vlakke, plat, de andere lugtig verheven is: datze by deszelfs binnenbrenging, den

Ly.

Lyder beveelen, het Oog te keeren naar de zyde van den Neus: dat ze, by dezelfde gelegenheid, de twee laaste Vingeren der Hand met dewelke men de Operatie doen zal, willen doen steunen, tegen het onderste deel van den buitensten Ooghoek, en op het Wangbeen: datze, zoo dra de punt der Naald de beraamde plaats bereikt heeft, derzelve handvatzel (dat in overeenkomst met haare bolle vlakke met eene langwerpige zwarte streep moet gemerkt zyn) een weinig opligten, en naar de slaap des Hoofds draaijen, ten einde men zyde-lyk en van onderen, de beurs opene van het Krystalvogt: datze eindelyk, na het maaken deezer opening, deeze zelfde punt, opwaards voeren, tot na genoeg de hoogte van den bovensten boog des Krystalvogts, en met de platte vlakke der Naald, gekeerd naar onderen, de Staar zagtelyk brengen onder het Glasvogt.

§ 3447.

Alle deeze zelfde byzonderheden, ik bekenne zulks, zyn nuttig; en maaken inderdaad, de Konstbewerking van *Celsus*, en gemaklyker, en zekerder. Zy beletten egter niet altoos, dat de Staar wederom opreist, of 'er Toevallen gebooren worden, welke, onafhanglyk van dit Gebrek, het Gezicht meer of min doen verlooren gaan.

§ 3448.

Als de voornaamsten dier Toevallen moet men aanmerken; eene ondraaglyke Pyn, en zeer zwaare inwendige Oogöntsteking, veroorzaakt door de kwetzing van het Druivenvlies; door eene uitstorting van Bloed in de eene of andere Oogkamer; of door de drukking van het Krystalvogt, op den grond des Oogbals: de afscheuring van den Hairwyzen band, afhanglyk van deeze zelfde drukking, geholpen door de altoos werkende veerkragt van het Glasvogt: de Ontsteking en verdikking van dit Vogt, door de verbreking der vliessagtige celletjes welke hetzelfde saamenstellen: gelyk ook de indringing des Krystals, door de opening van den Oogappel, in de voorste Oogkamer.

§ 3449.

De uitneeming van de Staar, is het eerst ontworpen door *DAVIEL*, en vervolgens op veelerleie wyzen verandert, door *SIGWARD*, *PALLUCCI*,

LA FAYE, POYET, SHARP, TENON, TEN HAAF, DE WIT, BERANGER, PAMARD, GUERIN, DE WENCEL, VOOGEL, en meer anderen.

§ 3450.

De *Manier van DAVIEL*, is door hem zelve, dus beschreeven. Ik bereide zegt hy, de Lyder, op de gewoone, en algemeen bekende wyze. Op den Dag tot de Konstbewerking bepaald, regele ik den Toefel, welke uit Windzels, Drukdoeken, kleine stukjes Linnen, een eivond gefneden Diapalm pleister, kleine Sponsjes, strookjes Katoen, warm Water, en warme Wyn, bestaat. De Werktuigen welke ik gebruike, zyn, eene spitze, snydende, en half kromme Naalde, welke de gedaante heeft van een Lancet, en geschikt is tot het maaken der eerste opening: eene stomppuntige, snydende, en insgelyks half kromme Naalde, ter vergrooting dienende deezer opening: twee paaren kleine, kromme, en holstaande, Schaaren: een klein, eenigzints geboogen Spateltje, gemaakt van Goud, Zilver, of Staal, om daar mede het Hoornvlies op te ligten: eene kleine scherppuntige, en aan weërszyden snydende Naalde, ter opening van het voorste gedeelte des Krystalbeursje: een klein Gouden, Zilveren, of Staalen lepeltje; om de uitgang te begunstigen van het Krystal, en om brokjes van hetzelfde, in de Oogäppel agtergebleeven, weg te neemen; gelyk ook, een klein Tangetje, ter opruiming van zig aanbiedende Vliesjes. Alle deeze Werktuigen, moeten in orde gelegd worden op een Schotel, en gesteld in handen van een Helper, die dezelve opvolgelyk, den Heelmeester moet aanreiken. — Het geheel dus gereed gemaakt zynde, plaatst men de Lyder in eene matig verlichte Kamer; op dat een te sterk Licht de Oogäppel niet vernauwe, nog na de Bewerking, met eene te groote kragt in het Oog valle. — De Lyder moet gezet worden op eene eenigzints laage Stoel, of op een Zitbankje zonder leuning; de Heelmeester plaats zig tegen over hem, op eene Stoel die iets hooger is, op dat, staande de Operatie, zyne Elleboogen kunnen rusten op zyne Kniën. Hy bedekt vervolgens, het gezonde Oog met een Windzel; doet van een Helper, agter den Lyder staande, het Hoofd vast houden, door deszelfs eene Hand te leggen op het Voorhoofd, en de andere, onder de Kin, terwyl hy tevens, met de twee voorste vingeren der eerste Hand, het boven Ooglid opligt. — De Operateur, drukt als dan het onderste

Ooglid nederwaards, steekt de eerste Naald in de voorste Oogkamer, digt by den harden Oogrok, en geleid dezelve tot boven den Oogappel, vermydende zorgvuldig eene kwetzing van het Druivenvlies. Hy brengt hier na, de Naald, zagtelyk naar buiten, en vergroot met de stompe Naalde de begonne insnyding naar de eene en andere zyde, overeenkomstig met den omtrek des Hoornvlies, in de gedaante eener halve Maan: dog, gelyk het gemelde Vlies, zig nu bevind in een staat van slapheid, moet men het, met de kromme en holstaande Schaartjes, welkers stompe punten, tusfchen dit en het Druivenvlies, worden ingebracht, ter weerszyden, tot even boven den Oogappel opknippen. By dit gedeelte der Bewerking moet men aanmerken, dat de kromten der Schaartjes naar de zyde des Oogbals moeten gekeerd zyn: en dat men met opzigt tot het hol staan hunner Bladen, twee paaren noodig heeft, ten einde zy altoos overeenkoomen, met den omtrek des Hoornvlies, van de eene en andere zyde. — Met de kleine Spatel, ligt men na dit alles, het doorsneden gedeelte van het Hoornvlies, voorzigtiglyk opwaards; en maakt, met de kleine, puntige, en snydende, Naalde, eene snede in het Krystalbeursje. — Somwylen, moet men dit Beursje, kringfwyze affnyden, en geheel en al, wegneemen, op dat het den weg niet fluite voor de invallende Lichtftraalen. Dit geval heeft plaats, als hetzelve verdikt is, of plooiswyze faamenvaldt. Zyne wegneeming gefchied gemaklyk, als men het wel heeft doorgesneden, met het Tangetje. — Onmiddelyk, na het Krystalbeursje is geöpent, moet men bedagt zyn, om het Spateltje te brengen tusfchen dit, en het Druivenvlies, ter geheele losmaking van de Staar, en bevordering van haaren uitgang. Men doet hier na, ter voltooiing der Konstbewerking, de lap van het Hoornvlies, nedervallen. — Alsdan egter is het, dat de Heelmeester alle mooglyke voorzigtigheid moet in agt neemen; vermits hy nu, als het Gordyn moet wegschuiven, 't welk den toegang belette van het Licht. Hy moet ten dien einde, de Oogbal drukken, zonder dezelve nogthands te vermoeijen. Hier door, verhoed hy de verbreeking van het agterfte gedeelte des Krystalbeursje, 't welk het Glasvogt van vooren bepaald, en deszelfs uitvloeiing verhindert. Men ziet met vermaak, hoedaanig de Oogappel zig als dan allengskens verwyd; en hoe het Krystal, zig eenmaal fchuins hebbende aangeboden, zagtelyk treed in de voorste Oogkamer, en eindelyk op de Wang nedervalt.

De *Manier van SIGWARD*, bestaat kortelyk hier in. Men opent het Hoornvlies met de Myrtwyze Naald van DAVIEL; en voltrekt de insnyding naar beide zyden, met een regt en stomppuntig Schaartje. Deeze omstandigheden uitgeslooten, verschilt ze in geenen deele, van de voorige.

§ 3452.

Tot de *Manier van PALLUCI*, behoort slegts een eenig Werktuig, waar mede, alle meest weezenlyke deelen der Konstbewerking gedaan worden. Dit Werktuig bestaat uit drie stukken: uit eene holle Steel naamlyk; uit eene Naalde; en uit een Mesje met een lange staart. De Naald is gegroefd; plat, voor al by haare punt; en vast gezet in het einde van den Steel. Het Mesje is verborgen in deezen zelfden Steel, die, niet ruim genoeg zynde om hetzelve te bevatten, ter plaatze welke daar aan beantwoord, twee vleugelwyze verlengzels heeft. De lange Staart van dit Mesje, speelt in het einde van den Steel, tegengefeld aan dat, waar aan de gegroefde Naald is vastgehegt; en wordt bewoogen door middel van een Knopje, geplaatst aan het einde van den Staart. Het geheel in rust zynde, is het Mesje bevat in de groef van de Naalde. — Van dit Werktuig, bediend men zig op deeze wyze. Men bepaald het Oog, en de Oogleeden, door eene Oogspiegel. Men steekt de Naald, aan de zyde des kleinen Ooghoeks, een weinig beneden de dwerssche middenlyn des Oogbals, in het Hoornvlies, en doet haar uitkoomen, ter zelfder hoogte, aan de zyde van den grooten. Als dan ontdoet men zig van de Oogspiegel; laat door een Helper, die agter den Lyder staat, het bovenste Ooglid opligten, inmiddels men zelve, het onderste nederdrukt. Men zet de Duim tegen het knopje van het Werktuig; drukt hetzelve daar mede voorwaards; en doorsnyd dus, met het Mesje, byna de halve onderste omtrek van het Hoornvlies, in eene strekking, welke evenwydig is aan het vlak des Druivenvlies. Met de punt van dit zelfde Mesje, opent men tevens, het Krystalbeursje.

§ 3453.

In de *Manier van LA FAYE*, bestaat de toestel, in twee holstaande, en scherppuntige Snymesjes, waar van het eene, voor het regter, het andere, voor het linker Oog geschikt is; en in eene zoogenaamde *Krystitome*; een Werk-
tuig,

tuig, 't welk de gedaante heeft van een zeer smal Lancet, beslooten in een spuitwyze Bos, welke, voor zoo veel deszelfs voornaamste gedeelte betreft, in eene verlengde, smalle, van vooren omgeronde, platte, en holle Bek, eindigt, geheel gemaakt van Zilver, en bevattende in zig, eene Staale, rond-draadige Spiraalveer, welke de beweging bepaald van het Lancet, dat met eene dunne, ronde, en lange Steel, de gantfche lengte dier Bos doorloopt, en buiten het doorgaate einde deszelve, beslaagen is, met een zilver Knopje, of glad, of roosagtig bewerkt. — Het gebruik, welk voorgemelden Heelmeester maakt van die Werktuigen, is deeze; gesteld naamlyk, dat hy de Konstbewerking zal doen aan het linker Oog. Hy doet door een Helper geplaatst agter den Lyder, het boven Ooglid opligten, en drukt zelve met de voorste Vinger zyner linker Hand, het onder Ooglid nederwaards, bepaalende tevens met den middensten vinger van dezelfde Hand, geplaatst tegen den Oogbal, aan de zyde van den grooten Ooghoek, de beweging van het Oog. Met het Mesje vervolgens, geschikt voor dit Oog, en gehouden als een Schryfspen, doorsteekt hy het Hoornvlies, op eene halve lyns afstand van den harden Oogrok; brengt hetzelfde dwersch door de voorste Oogkamer; en doet het aan de tegengestelde zyde uitgaan, op eenen zelfden afstand van voorgemelden Oogrok. Dit geschied zynde, keert hy de snede van het Mesje een weinig voorwaards, en doorsnyd geheellyk het benedenste gedeelte van het Hoornvlies. Hy ligt eindelijk met de Bek der *Kyflitome* de lap van het doorsneden Hoornvlies, opwaards; en opent met de punt van het Lancet daar in beslooten, het Krystalbeursje, door naamlyk op het knopje van deszelfs Steel te drukken met den Duim. Het Krystal, als het niet van zelve uitvalt, doet hy te voorschyn koomen, door met de einden van twee Vingeren, zagtelyk te drukken tegen het benedenste gedeelte van den Oogbal.

§ 3454.

Tot de *Manier van РОУЕТ*, behooren niet meer dan twee Werktuigen. Het eerste, is eene Lancetswyze Naalde, lang 2 Duimen, breed 2 Lynen, doorboord op 2 Lynen afstand van de Punt, met eene kleine opening, en vastgezet in een heft van gelyke lengte als het Lancet zelve. Het tweede is een gewoon dog klein Haakje. Door de opening der Naald brengt men een zyden draad, ter opligting geschikt van de lap des Hoornvlies na de doorsnyding.

ding. POYET bediende zig van dit Werktuig, op dezelfde wyze, als LA FAYE, van zyne Mesjes: onmiddelyk egter na het Hoornvlies doorboord was, en voor de doorsnyding nog gedaan werdt, ontwikkelde hy de draad door het Haakje, en liet dezelve, de draad naamlyk, staande het vervolg der bewerking, van een Helper vasthouden. Het Hoornvlies doorsneden zynde, deed hy de gemaakte lap met denzelfden draad opligten, opendde zelve het Krystalbeursje met de punt van de Naalde; en bragt de Staar naar buiten door middel van eene gelyke drukking, tegen den Oogbal, als we by de voorige Manier beschreeven hebben.

§ 3455.

De *Manieren van SHARP, TENON, TEN HAAF, DE WIT, en DE WENCEL*, worden alle, voor zoo veel de doorsnyding betreft van het Hoornvlies, gedaan met Werktuigen, niet zeer ongelyk aan elkanderen, nog aan die van LA FAYE. Alle naamlyk, zyn het Mesjes, vast staande in hunnen heften, en alleen verschillend in lengte, breedte, en dergelyken. Men gebruiktze ook op dezelfde wyze, als LA FAYE gebruik maakte van de zyne: SHARP alleen opende daarmede tevens, het Krystalbeursje. In de opligting van het bovenste Ooglid, en ter bepaaling van het Oog, volgen sommige dezer Heeren het voorschrift van meergemelden LA FAYE. TEN HAAF doet zulks door een dubbelen, stompen haak: en DE WIT, door de *Ophthalmotome* van LE CAT. De opening van het Krystalbeursje, doet TENON, met een byzonder, door hem uitgedagt Werktuig; TEN HAAF, met eene puntige, snydende Naald, eenigzints gelyk aan die van DAVIEL; en zoo wel DE WIT, als WENCEL, met de *Kystitome* van LA FAYE.

§ 3456.

De *Manier van BERANGER*, bevat verscheiden byzonderheden, met opzigt vooräl, tot de doorsnyding des Hoornvlies, en de bepaaling van den Oogbal. Men doet naamlyk het boven Ooglid door een Helper met een stomp en breed haakje opligten; bepaald zelfs het onderste; en bedwingt de beweging van den Oogbal, door met een scherp haakje, dat gedeelte van het Bindvlies te vatten, 't welk aan het onderste deel des Oogbals beantwoord. Men opent,

en doorsnyd vervolgens, het Hoornvlies op de wyze van LA FAYE, dog met een Werktuig, niet veel verscheelende van dat van PALLUCCI.

§ 3457.

In de *Manier van PAMARD*, bediend men zig van een Mesje, eenigzints gelyk aan een Lancet waar mede men gewoon is de opening te verrigten der Ettergezwellen, dog slegts ter eener zyde snydend, en draagend een onbeweeglyk Handvatzel; gelyk ook van een Lansje, vastgezet in een Heft, en voorzien van twee uitspringende vleugels, op een Lyns afstand van deszelfs punt. Dit Lansje, waar door de manier van PAMARD, vooral onderscheiden wordt van alle andere Manieren, en dat by uitstek nuttig is, heeft eene kromte, geschikt naar de sprong des Neuswortels. — Het een en ander deezer Werktuigen, gebruikt men op deeze wyze, gesteld zynde, dat men de Operatie doen zal aan het linker Oog. — Men vat met de regter Hand, het Mesje, met de linker, het Lansje, op dezelfde wyze als men eene Schryfpen vast houdt; en zet beiden, gelyktydig, en als door eene zelfde beweging, op het Hoornvlies, in de nabyheid van deszelfs grond. De Oogbal, hier door oogenbliklyk vast gezet, wordt vervolgens, voor zoo veel de voorste Kamer van het Watervogt betreft, dwersch doorsteeken met het Mesje, en tevens, het Hoornvlies, tot beneden toe, opgesneden. — Gelyk egter, in deeze Konstbewerking, de beide Handen des Heelmeesters, gelyktydig werkzaam zyn, is het noodig, dat een Helper, met twee vingeren van ieder Hand, de Oogleeden bedwinge; en zig, ten dien einde plaatze aan de zyde van den Lyder. Deeze zelfde Helper, moet men beveelen, om geenerlei merklyke drukking te maaken op den Oogbal,

§ 3458.

De *Manier van GUERIN* is niet anders dan eene navolging van die van PAMARD. Ze wordt verrigt, voor zoo veel de doorsnyding betreft van het Hoornvlies, met één eenig Werktuig, 't welk de gedaante heeft van een Tangetje, welks beide Beenen aan het eene einde onderling vereenigt zyn door eene Nagel, loopende door twee gaatjes, gemaakt in de platte en eenigzints breede deelen van dit zelfde einde deezer Beenen; en waar van het eene Been eindigt met, eene scherpe haakswyze Punt, die gekeerd staat naar bin-

nen; terwijl het andere zulks doet, met een klein driehoekig Mesje, naar dezelfde zyde ziende. Men opent by dezelve, het Krystalbeursje, met de *Kysitome* van LA FAYE; en bevordert de uitgang des Krystals, door het onderste gedeelte van den Oogbal zagteylyk te drukken met de Vingeren.

§ 3459.

Tot de *Manier van VOOGEL*, die in alle deelen geschied als die van LA FAYE, behooren egter, eenige meerdere Werktuigen. Met een Mesje, naamlyk, gelyk aan dat van voormelden Heelmeester, maar 1 Lyn breeder, doorsnyd men het Hoornvlies. Het lepeltje van DAVIEL, dient ter opligting van de gemaakte lap. Men opent het Krystalbeursje, met de *Kysitome* van LA FAYE, maar welks Beks eenigzins op zyn plat geboogen is. Het verduistert gedeelte van het Krystalbeursje, indien zulks plaats heeft, wordt naar buiten gebragt met een Tangerje, of afgesneden met een Schaar. Met een goud myrtwys Spateltje, eindelyk, hersteld men, zoo veel mooglyk zy, de gelykheid van het Druif- en Hoornvlies.

§ 3460.

Van meest alle deeze verschillende handelwyzen kan men zeggen, dat ze niet slegts verstandig uitgedagt, maar ook gelykelyk goed zyn; en dat, het gene ons doorgaans bepaald, om de eene te verkiezen voor de andere, meer afhangt van de handigheid des Heelmeesters die dezelve verrigt; dan wel van de byzondere voordeelen welke zy insluit. My nogthands, schynt de *Manier van VOOGEL* toe, als de nauwkeurigste, en tevens als de vyligste, in de hand van elk Operateur; mits dat men in sommige gevallen, ter bepaaling der bewegingen van den Oogbal, daar by voege, het gebruik der *Opthalmoscopia* van LE CAT. Het onmeetelyk getal der alzints gelukkig geslaagde Operatiën van den *Baron DE WENZEL*, wiens *Manier*, schoon eenvoudiger, daar mede veel overeenkomst heeft, versterken my in dit Denkbeeld; en doen my, gelooven, dat allen, die zyne Konstbewerkingen, met een kundig Oog gezien, en derzelver gevolgen, oplettend waargenoomen hebben, van dezelfde gedagten zyn zullen.

§ 3461.

Welk eene, der beschreeven Manieren men ook mooge opvolgen, de behandeling van het geopereerde Oog is altoos dezelfde, en moet vooral strekken, ter verhoeding eener maar al te gemeenzaame, toevallige Ontsteking. Men moet derhalven, onmiddelyk na het voltrekken der Konstbewerking, en zonder het neemen van eenige nieuwsgierige proeven omtrent den staat des Gezichts, de Oogleeden sluiten; dezelve dekken met een zachte Drukdoek, bevoigt met het *Water van GOULARD*, met het *Wondwater van THEDEN*, of met een smelting der *Loodzuiker* in gemeen of *Weegbreeewater*, en deeze, slegts zeer los, op haare plaats bevestigen door een dubbel gevouwen strookje Linnen, dat over beide Oogen tevens heengaat, en ter weerszyden aan de Muts wordt vast gespeld. Dit Verband, ter plaatze van het zieke Oog, bestendig met een deezer Hulpmiddelen nat gehouden, moet men zonder eenige dringende noodzaaklykheid, niet wegneemen, voor het van zelve geraakt in wanorde; en alsdan, met alle mooglyke vaardigheid door een ander, daar aan gelyk, afwisselen. Het Oog, daarenboven, moet men niet bloot stellen aan het Licht, dan, na men geene Toevallen meer te vreezen heeft; en alsdan zelfs nog niet, zonder de uiterste omzigtigheid; dat is te zeggen, zonder een trapswyze en zeer langzaame overgang van een flauw Licht, tot een sterker.

§ 3462.

Gedurende de eerste Dagen der behandeling, moet de Lyder, in een duister vertrek te Bedde liggen, en zig onderwerpen aan eene schraale en verkoelende Eetregel. In het geval van volbloedigheid doet men hem eene Aderlaating: en, als by de Konstbewerking, het Oog merklyk geleeden heeft, en ingevolge hier van, pynlyk is, voegt men by dezelve, het gebruik van het *Heulsap*, en van verdunnende zoo wel, als sterk verkoelende Geneesmiddelen.

§ 3463.

De uitneeming van de *Staar*, op welk eene wyze, en met hoe veel behendigheid, dezelve ook geschiede, en hoe zeer men haar den voorrang geeft boven de *Nederdrukking*; is, niet minder dan deeze, onderhevig aan Toevallen, welke voor altoos, het volstrekt bederf bewerken des Gezichts. Dit heeft

veele Heelmeesters doen denken, dat het onverschillig was, of men de Operatie deed, op de eene of op de andere wyze: sommige zelfs, verklaren zig ten sterksten ten voordeele der *Nederdrukking*; uit hoofde inzonderheid, dat de wederopryzing der Staar, het voornaamste soort onderscheidend Toeval van deeze; van veel minder belang is, dan men dezelve doorgaans beschouwd; vermits het eens ontkaste Krystalvogt, waar ook geplaatst, meestal, schoon op eene langzaame wyze, van zelve verlooren gaat.

§ 3464.

Ik moet bekennen, dat de een en ander deezer gevoelens, gantsch niet verwerpelyk zyn, als gegrond op beginzelen, welke, zonder de waarheid te kort te doen, niet kunnen tegengesproken worden. Ik ben zelfs verplicht 'er by te voegen, dat het my gantsch niet verwonderen zoude, wanneer men in vervolg van Tyd, zig dan eens bediende van de *Nederdrukking*, dan eens van de *Uitneeming*, na dat of de gesteltheid van het Oog, of de vermoedelyke staat der Staar, of eenige nevensgaande toevallige omstandigheden, de een of ander deezer Handelwyzen zullen schynen te begunstigen.

De Wegneeming des Oogbals.

§ 3465.

De *Wegneeming des Oogbals* komt te pas in verscheiden gelegenheden, welke wy alle in het *Leerstuk der Oogziekten* beschreeven hebben. Zy is betreklyk, of tot den gantschen Oogbal; of, tot een gedeelte van denzelven.

§ 3466.

De *gedeelteleyke wegneeming des Oogbals*, geschied dus. Men bepaald de beweging van het Oog door de Oogspiegel. Men opent met een Lancet, de Oogbal, aan de zyde van den grooten Ooghoek, op eene halve lyncs afftand agter den omtrek van het Hoornvlies. Men legt de Oogspiegel, die nu nadeelig wordt, ter zyden, en vervolgt met eene kromme Schaar de begonnen insnyding, evenwydig aan het vlak van het Druivenvlies, tot men dit en het Hoornvlies in de rondte geheel heeft afgesneden. Staande dit gedeelte der Konstwerking vat men de voorste rand der insnyding, met een Tangetje.

§ 3467.

§ 3467.

De *gebeele wegneeming van den Oogbal*, is door niemand zoo eenvoudig gedaan, en met zoo veel klaarheid beschreeven, dan door LOUIS. Wy zullen deeze derhalven, met de eigen woorden van dien grooten Heelmeester, voordraagen.

§ 3468.

Men doorsnyd (zegt hy) in de eerste plaats, de samenhegtingen van den Oogbal met de Oogleeden, gelyk HILDANUS zeer wel heeft aangemerkt. Hier toe behoeft men geenig byzonder Werktuig: maar men kan zulks doen met een gewoon Snymesje. Van onderen is het genoeg, wanneer men de plooi doorsnyd welke het Bindvlies maakt met het binnenst Bekleedzel van het Ooglid; en tevens, de aanhegting der kleine schuinze Spier aan de binnenzyde des Oogkuils, los maakt. Van boven, doorsnyd men eerst de opligende Spier des boven Ooglids, en vervolgens de Pees der groote schuinze Spier; beffierende het Mesje ten dien einde, van boven nederwaards, naar den inwendigen hoek des Oogkuils. Dit verrigt zynde, is de Oogbal niet langer vereenigt met den voorrand des Oogkuils; en behoeft men slegts in den grond dier holte, de Gezigtzenuw, en de Spieren welke dezelve omringen, af te snyden. Deeze afsnyding moet gedaan worden met een Schaartje daar toe byzonder vervaardigt, en welks Bladen op hun plat, in zekere maate geboogen zyn. Het schynt onverschillig, van welk eenen kant men de punten der Schaar brengt, in den Oogkuil. In den natuurlyken staat, gebieden de schuinite des Oogkuils, en de plaatsing van het Oog in de nabyheid van deszelfs binnenwand, dat menze inbrenge van de zyde des kleinen hoeks; met de holte der Bladen gekeerd naar het buiten zydelyke gedeelte van den Oogbal. Maar, gelyk het bolrond des Oogs, en zyne tegennatuurlyke zwellings, onbepaald zyn, en de weelige uitgroeiingen altoos geschieden ter plaatze waarze den minsten tegenstand ontmoeten, is de kleine Hoek gewoonlyk het allermest bezet. Het staat derhalven aan de keuze des Heelmeesters, om de Bladen der Schaar in te brengen, langs die zyde welke hem toefchynt als de gemaklykste. De Spieren, en Gezigtzenuw doorsneden zynde, kan men zig van de geslootten bladen der Schaar bedienen, ter ligting, en buitenbrenging des Oogbals;

iets, 't welk BARTISCH verrigtte met zyn snydende Lepel. De Bewerking op deeze wyze, is zeer eenvoudig; en men begrypt ligtelyk, dat men het Oog, nog eenigzints hangende aan zagte, celagtige, en zeer rekbaare Vliesjes, met de linker Hand moet vasthouden, intusschen men die Vliesjes door middel der kromme Schaar, met de regter Hand bestierd, doorsnyd.

§ 3469.

Hoe veele voordeelen, egter, deeze manier ook hebben, en hoe veel aanpryzyng zy uit dien hoofde, verdienen mooge; kan men niet altoos dezelve opvolgen, maar is men somwylen verpligt, op eene eigendunklyke wyze te werk te gaan, en de Operatie te regelen, zoo veel mooglyk, overeenkomstig met den byzonderen staat des Oogbals, welke moet worden weggenoomen, gelyk ook van die der Oogleeden. GUERIN, aan wien ik deeze Aanmerking, voor zoo veel het weezenlyke betreft, verschuldigd ben, heeft zig dus céns, in de noodzaaklykheid gevonden, om de Oogleeden tevens weg te snyden, en de Oogbal te ontwortelen, om zoo te spreken, by geval, en op het geleide alleen van den wysvinger der linker Hand. Het geval naar zyn zeggen, was, een Kreeftgezwel van het Oog, in grootte gelyk aan meer dan een halfponds Brood, en waar nevens de Oogleeden, geheel en al, in zig zelve teruggetrokken, zig bevonden in eenen gelyken toestand. De Konstbewerking, dit alles niettegenstaande, hadt eenen gelukkigen uitslag: dog niet, dan na hy die gedeeltens van het Gebrek, welke het Mes ontsnapt waren, verteerd hadt met het poeijer van de Bladen des Zevenbooms. Deeze laaste byzonderheid, dit moet ik in het voorbygaan aanmerken, maakt de kankeragtige hoedaanigheid der Ziekte, inmiddels zeer onwaarfchynlyk.

Het inzetten van Konstoogen.

§ 3470.

Dezelfde Konst welke ons de gevallen aanwyst welke de wegneeming vorderen des Oogbals, en de Regelen voorschryft om die Konstbewerking te doen met den besten uitslag, en op de gemaklykste wyze; leert ons tevens het verlies van dat Deel te vergoeden, door een Konstoog.

§ 3471.

§ 3471.

Deeze vinding zegt GUERIN, fchynt zeer eenvoudig, en natuurlyk. Een oude Aap, men weet niet hoedanig, hadt één zyner Gogen verlooren; en de leedige plaats, zoo wel opgevuld met een mengzel van kleiagige Aarde, en verfcheidentlyk gekleurde Planten, dat het geheel eene Bol maakte, zoo gelykend naar het overgebleeven natuurlyk Oog, dat men het niet dan na zynen Dood, onderkend heeft. De geloofwaardige Natuurkundige, die hem, als Ooggetuigen, dit geval verhaald heeft, hadt hem tevens gezegd, dat hy in zyne reizen niets hadt aangetroffen, 't welk hem zoo zeer verwonderde als hetzelve, vermits het alles te boven ging, wat men immer van het verstand deezes Diers, gemeld heeft.

§ 3472.

Wy hebben, laat 'er denzelfden Heelmeester op volgen, veel beter gefchikte stoffen, tot het maaken van Konstöogen, dan die onder het bereik vallen der pooten van een Aap. Deeze stoffen zyn, of eenigerhande Metaal, of het Glas. Aan het laaste geeft men doorgaans de voorkeur. Onze Werklieden, zyn daarin dermaaten bedreeven, dat men nauwlyks eenig onderscheid zien kan tusfchen het Konstöog, en het natuurlyk. De kleur van den Regenboog; de witheid des harden Oogroks; de tederheid en loop der Vaten daar over verspreid; alles met één woord, hebben zy volmaaktelyk naargebootst. Ik wenschte, dat men hetzelfde konde zeggen van de onze.

3473.

De gedaante van het agterfte gedeelte eens Konstöogs, moet men inzonderheid regelen naar die der nablyvende holte van den Oogkuil; dat is te zeggen, naar men deeze, of gedeeltelyk, of geheel, ontleedigt heeft. In het eerste geval, moet dezelve hol zyn, ter omvanging van het agtergebleeven deel des Oogbals, en om de beweegingen van hetzelve te kunnen opvolgen. In het laaste moetze bol zyn, en zoo na mooglyk overeenkoomen met de afmetting des Oogkuils.

§ 3474.

De wetten van zinlykheid gebieden, dat men een Konstoog, alle Avonden,

den, als men zig te Bed begeeft, aflegge; en het des Morgens niet herplaatst worde, dan na dat men het nauwkeurig heeft afgewasfchen.

De Oorspuitingen.

§ 3475.

De *Oorspuitingen* geschieden doorgaans met oogmerk om de Gehoorwegen te zuiveren, en de Geluidftraalen eenen vreyen toegang te bezorgen tot het Binnenoor. Men doet dezelve, of langs den uitwendigen Gehoorweg, of langs de Buis van EUSTACHIUS. In het eerste geval bediend men zig daar toe gewoonlyk van eene smelting van spaansche Zeep in lauw Water: in het laaste van een Mengzel van Honig en Gersten water.

§ 3476.

De eerste inspuiting is zoo algemeen bekend, en dus gemaklyk te verrigten, datze nauwlyks verdiend beschreeven te worden. Noodzaaklyk egter is het daaromtrent aan te merken: dat het Spuitje waar mede dezelve gedaan wordt, klein moet zyn, en deszelfs pypje kort, en niet zeer nauw aan zyn uiteinde: dat men het daar in gehouden Vogt niet te warm, nog met te veel kragt moet inspuiten: gelyk ook, dat de inspuiting zoo dikmaalen moet herhaald worden tot 'er geen verdikt Oorsmeer meer plaats heeft in den Gehoorweg.

§ 3477.

De tweede Inspuiting geschied dus. Men doet den Lyder zitten op eene Stoel, met zyn Aangezicht gekeerd naar het Daglicht, en rustende met het Agterhoofd, tegen de Borst van een Helper die agter hem staat, en zyn Voorhoofd omvat met de ineengeslooten vingeren zyner beide Handen. Men brengt een Zilver pypje, lang voor het minst vijf Duimen, en dat aan zyn knopwys einde een weinig geboogen staat, dermaaten langs de vloer des Neuskuils tot aan den verheven rand van het einde des *Eustachiaanschen Buis*, dat de holte zyner bogt naar beneden ziet, en deszelfs einde onmiddelyk gleid over voorgemelden vloer der Neusholte. Stuitende als dan tegen den zoo even genoemden rand des *Eustachiaanschen Buis*, draaid men het Pypje dusdaanig, dat zyn

Zyn einde gekeerd wordt naar buiten, dat is naar de zyde van het overeenstemmend Oor. Na dat het door deeze beweging in den meergemelden Buis is ingebracht; laat men zyn buitenste einde, waar aan een plat handvatzeltje zyn moet, door een Helper vasthouden, brengt de pyp van een Spuitje in de opening van dit zelfde einde, en doet op deeze wyze, en met alle mooglyke oplettenheid, de stof der inspuiting indringen.

§ 3478.

Van deeze Konstbewerking is het waar, datze niet kan gedaan worden by Kinderen; en by Volwassenen zelfs, eene meer dan gemeene handigheid vordert van de zyde des Heelmeesters, en van die des Lyders, geene zeer groote gevoeligheid van het Snotvlies.

De wegneeming van het vleeschagtig uitwas des Gehoorwegs.

§ 3479.

Deeze geschied best op dezelfde wyze, en met gelyke omzigtigheden als men de uittrekking doet der Neusproppen: dat is te zeggen, door de geögde einden van een fyn Tangetje zoo na mooglyk te brengen tot aan den grond van het Uitwas, hetzelve daar mede te beklemmen; en vervolgens al draaijende, met eene voorzigtige trekking, af te scheuren.

§ 3480.

Niet alle Uitwassen egter van deeze soort, behoeven op die wyze te worden weggenoomen. Dezulke naamlyk, die dicht by den ingang des Gehoorwegs met eene dunne Steel zyn vastgehegt, kan men of door binding, of door afknipping, opruimen, na dat menze alvorens een weinig buitenwaards gebragt heeft, met een Haakje, of Tangetje. Sommige zelfs, welke met een breedend grond, in de diepte des Gehoorwegs, uit deszelfs binnenst Bekleedzel voortkoomen, en zeer vast zyn van zelfstandigheid, zyn voor dezelve geheel en al onvatbaar, en moet men onderwerpen, aan eene voorzigtige en dikmaal herhaalde besfryking met den *Geest van Zeezout*. Men kan hetzelfde zeggen van dezulken,

welke de holte des Gehoorwegs dermaaten opvullen, datze volftrekt den toegang verbieden, aan allerlei Werktuigen.

§ 3481.

Sommige der Ouden, hebben ter wegneeming deezer Uitwasfen, niet flegts allerlei foorten van Bytmiddelen, maar zelfs het Brandyzer aangepreezen. Men moet zig wel wagten dit voorfchrift op te volgen, als zynde inderdaad, ten uiterften gevaarlyk.

§ 3482.

Als men gelukkig genoeg geweest is, om het gebrek op eene der van ons voorgestelde wyzen, geheel uit te roeijen; moet men deszelfs hernieuwing tragten te beletten, door de Gehoorweg, fttaande verscheide Dagen, nauwkeurig op te vullen met eene eenigzints ftevige Steekwiek, in lengte gelyk aan de uitftrektheid van dien weg, en niet meerden, ten einde men geene belediging bewerke van het Trommelvlies. Van dit zelfde Hulpmiddel kan men zig bedienen ter ftemping eener Bloedvliet, volgende na de gedaane Konstbewerking.

§ 3483.

Is de Bewerking flegts geflaagd voor een gedeelte; dog zoo, dat 'er weinig meer dan den wortel des Uitwas is agter gebleeven; moet men de vernieling van deeze beproeven door het aanbrengen van den *Geest des Zeezouts*, en eene sterke opvulling van den Gehoorweg, met ineengeperst fyn Plukzel. Men begrypt intusfchen ligtelyk, dat men zig van deeze behandeling weinig belooven kan, als dien Wortel zig bevind in de nabyheid van het Trommelvlies; en nog minder, wanneer het gebrek voortfpruit uit het Beenbederf van eenig gedeelte des Gehoorwegs, of daar mede, op eene toevallige wyze gepaart gaat.

De opruiming van vreemde Lighaamen, in den Geboorweg ingedrongen.

§ 3484.

Wy hebben, in de Beschryving der Oorzaken, van §. 2398, tot §. 2403, reeds gezegd, dat deeze Lighaamen waren, of levenlooze, of levendige; dat de levenlooze behoorden, tot de klasse der zachte, of harde; tot die der puntige, of ronde: dat de levende, alle andere behandelingen, §. 2399, in de eerste plaats aangepreezen, ter zyden gesteld; kunnen opgeruimd worden door het inbrengen van een Tentyzer, aan deszelfs einde bekleed met Boomwol, of Plukzel, met een weinig veneetsche Terpentyn bestreken: dat de opruiming der levenlooze, en zachte Lighaamen, somtyds vry gelukkig volbragt wordt, door een dun Tangetje, met eenigzints platte Bekken; dog meermaalen vordert, dat men dezelve altoorens verdeele door een Werktuig, 't welk en plat, en wat puntig is: dat de harde en tegelyk langwerpige Lighaamen, door een zelfde Tangetje, konnen worden uitgehaald; maar men zig ter uitneeming der ronde, bedienen moet van een Haakje dat zeer dun is, een flauwe en korte bogt heeft, en welks punt stomp en plat is: dat men eindelyk voor de inbrenging van elk deezer Werktuigen, de Geboorweg glibberig moet maaken door het indruppen van een weinig Boomolie:

§ 3485.

Alles derhalven, wat wy omtrent deeze Bewerking, hier ter plaatze behoeven aan te merken, bestaat daarin: dat de Lyder moet geplaatst worden op een Stoel, met het Oor gekeerd naar het Daglicht: dat het Buitenoor, door een Helper, eenigzints agterwaards moet getrokken worden: gelyk ook; dat, als de uitneeming van het ingeslooten Lighaam mogt belet worden, door eene zwelling van het binnenst bekleedzel des Geboorwegs, men die zwelling moet tragten weg te neemen door de gewoone behandeling der Ontsteking.

De opening eens geslooten Geboorweg.

§ 3486.

Deeze kleine Konstbewerking is enkel betreklyk tot eene vliezige sluiting:

van den ingang des Gehoorwegs, en geschied, door dat Vlies met de punt van een smal Lancet, kruiswyze door te snyden, en de lapjes rondom met een Schaartje weg te knippen, onderhoudende naderhand de verkreegen opening, zoo lang zulks noodig is, met een Steekwiek, een verwydend Kaarsje, of een Pypje.

Het aanzetten van een Konstoor.

§ 3487.

Het aanzetten van een Konstoor, geschied niet flegts ter wegneeming van den misstand, door het ontbeeren des Buitenöors veröorzaakt; maar tevens ter verbetering van het geschonden Gehoor, ingevolge deezer zelfde ontbeering.

§ 3488.

De hoedaanigheden derhalven van een Konstoor, moeten aan beide deeze vereischtens beantwoorden: dat is te zeggen; het moet in gedaante en kleur volmaakt gelyk zyn aan het Natuurlyk, en voor het minst, eenen zelfden trap hebben van vastheid.

§ 3489.

Zoo veele andere weezenlyke vereischten in hetzelfde zyn; dat het geene hinderlyke zwaarte heeft; en op eene onmerkbaare wyze op zyne plaats gehouden wordt.

§ 3490.

Het zilveren Konstoor hier agter afgebeeld, voldoet in alle opzigten aan het oogmerk. Het is althans veel beter, dan het Lederen van PARÉ, het eenige, 't welk men myns weetens, tot hier toe heeft aangepreezen.

De Operatie van den Neusprop.

§ 3491.

De Neusprop, voor zoo veel dezelve vatbaar is voor eene Konstbewerking,

en zonder deeze niet kan genezen worden, is van de vroegste Tyden af tot nu toe, onderworpen aan zeer veele en verschillende Behandelingen.

§ 3492.

HIPPOCRATES by voorbeeld, wilde, dat men een stuk Spons, aan een dun Touw gehegt, door middel van een tinnen *Specillum* zoude brengen in den Neus, en hetzelfde, gevordert zynde tot in de Keel, door den Mond uithaalen; dog niet verder dan genoeg was om de Spons te doen drukken tegen den Neusprop.

§ 3493.

GALENUS en ÆTIUS, zyn op dezelfde wyze te werk gegaan, en hebben in alles het voorschrift gevolgt van HIPPOCRATES.

§ 3494.

CELSUS zegt: Men moet de Neusprop van het Been afscheiden door een snydend Werktuig, 't welk de gedaante heeft van een *Spbata*, en daar by wel in agt neemen, dat men het onderliggend Kraakbeen niet beschaadige, vermits hetzelfde nauwlyks kan geneezen worden. Na de afscheiding bewerkt men de uittrekking des Gebreks, met een staalen Haak.

§ 3495.

ÆGINETA gebied, dat men de Neusprop met een zelfde Werktuig in de rondte zal afsnyden; en niet met een Haak; maar met het heft van het Snymes, naar buiten brengen. Als 'er eenige gedeeltens van denzelfden agterblyven, zal men deeze zegt hy, door middel van een dun Touw, van stee tot stee, met knopen bezet, en door den Neus ingebracht, door den Mond voor een gedeelte uitgehaald, met eene heen en wedergaande beweging, uitroeijen.

§ 3496.

F. AB AQUAPENDENTE, niet voldaan van eenige der beschreeven handelwyzen, bedagt een byzonder Werktuig, met hetwelke hy de Neusprop tegelyk afsneed, vattede, en naar buiten bragt. Hy spreekt met veel ophef, van de nuttigheid deezes Werktuigs; en voegt 'er zelfs by, met hetzelfde zeer vee-

le Neusproppen te hebben weggenoomen, zonder dat dezelve zig ooit wederom hernieuwd hebben.

§ 3497.

AMBROSIUS PARE zegt. Men kan de Neusproppen die zagt, slap, en onpynlyk zyn, geneezen, of door dezelve met een daar toe geschikt Werktuig uit te trekken, gelyk ik dikmaalen gedaan hebbe; of, door ze te vernielen met het Brandyzer, door een Canul aangebragt; of eindelyk doorze te verteeren met Bytmiddelen.

§ 3498.

HIPPOCRATES, wiens geneeswyze door drukking, wy §. 3492. beschreeven hebben, heeft behalven die nog voorgesteld, om de luts van een Koordje te brengen om de wortel van den Neusprop, en denzelven dus, door Afbinding uit te roeijen.

§ 3499.

Verscheiden Hedendaagfche Heelmeesters, DIONIS, by voorbeeld, HEISTER, LE VRET, BERTRANDI, LE BLANC en meer anderen, hebben, met betrekking tot fommige gevallen, deeze manier voor alle anderen aangepreezen, en zelfs Werktuigen uitgedagt, door dewelken dezelve en gemaklyker en zeekerder gemaakt wordt.

§ 3500.

SHARP egter, POTT, en RICHTER, verklaaren zig ten voordeele der uittrekking, 't zy met de geüogde Tang, daar toe het meest in gebruik; 't zy met eenige andere Tangen van een byzonder maakzel; gelyk die des laasten, by voorbeeld, die van THEDEN, en dergelyken.

§ 3501.

Omtrent alle deeze verschillende Konsthewerkingen, de *Drukking*, naamlyk, de *Affnyding*, de *Binding*, en de *Uittrekking*, kan men aanmerken, dat elk derzelve, zyne verdiensten heeft; en men nog de eene, nog de andere, altoos, en zonder eenige uitzondering, of moet aanpnyzen, of verwerpen.

pen. De verschillende vastheid waarlyk van den Neusprop; deszelfs grootte; de vermoedelyke of blykbaare plaats zyner aanhegting; zyne van elders bekende oorzaak; en de Lighaams gesteltheit van den Lyder, moeten de voornaame bepaalers zyn onzer keuze, zoo van deeze bewerkingen in het algemeen, als van de verschillende wyzen haarer uitvoering, in het byzonder.

§ 3502.

Wy hebben §. 3492. gezien, hoedaanig de *Drukking* der Neusproppen bewerkt werdt door HIPPOCRATES. Deeze Manier, is vatbaar voor verbetering, en vordert ook dezelve, wanneerze zal plaats grypen, behoudens alle noodige gemaklykheid en vyligheid. Ik verbeelde my, dat men zig met veel voordeel daar van zoude kunnen bedienen in alle zeer zagte, 't zy slym, 't zy vleeschagtige Neusproppen, bepaald binnen het bereik der Neusholte, en deeze, of geheel, of voor het meeste gedeelte, opvullende. Ik zoude by dezelve egter, my bedienen, niet van de enkele maar van de bereide Spons, vastgemaakt aan eenen sterken gewaschten zyden Draad, welke ik met behulp eener Darmfnaar van genoegzaame stevigheid, of met een verwydend Kaarsje van myne vinding, op gelyke wyze als HIPPOCRATES, ter bestemder plaats, zoude aanbrenge. Deeze spons inderdaad, zet zig meerder uit dan de enkele, het volumen van beiden gelyk staande, en maakt derhalven, eene meerdere drukking op het Gebrek, 't welk zagter zynde dan de omliggende Deelen, aan deszelfs indruk byzonderlyk gehoorzaamt. Zy wikkelt zig daarenboven minder, in het weefzel der Deelen welke zy aanraakt, en kan dienvolgens, als zy haare meest mooglyke werking verrigt heeft, zonder eenige de minste moeite naar buiten gebragt, en door een andere, welkers omtrek, aan de verkreegen ruimte beantwoord, verwisfelt worden. Men begrypt intusschen, denke ik, van zelve, dat de bereide Spons, hier bedoeld, die is, welke gemaakt wordt, door derzelve indompeling in gesmolten Was, en eene daarop volgende perssing, tusschen twee yzeren Platen.

§ 3503.

De *afsnijding der Neusprop*, van de Hedendaagschen meestäl gewraakt, kan men met vrugt te werk stellen, wanneer het gebrek niet diep in de Neusholte verhoolen zit, maar met een dunnen Steel, aan derzelve voorste gedeelte is vast-

gehegt. Men kan zig hier by bedienen van de Manier van CELSUS, §. 3494; van een Schaar, met holstaande, smalle, en stomppuntige Bladen; gelyk ook van het Werktuig van AQUAPENDENTE, dat niet anders is dan een Tang, met flauw uitgeholde Bekken, welker naar binnen gekeerde randen eenigzints scherp zyn

§ 3504.

De Afbinding, die te pas komt in ligte zoo wel als zwaare gevallen, dog byzonderlyk, als de Neusprop de holte van den Neus dermaaten vervuld, datze nauwlyks de inbrenging toelaat van eenig Werktuig, en men proefkundig verzekert is, dat haare wortel niet het grootste gedeelte beslaat van het Snotvlies, aan de zyde haarer aanhegting; wordt het best verrigt met het Zilverdraad en de dubbele Canul van LEVRET, gebruikt vooräl naar het voorschrift van RICHTER. — Men trekt naamlyk, door middel eener Tang, de Neusprop een weinig buiten de Neusholte, en brengt over de een en ander, de Luts van den Draad, buiten de Canul uitsteekende, in den Neus. Hier by moet men twee dingen in agt neemen. Om de Luts, zoo hoog mooglyk aan te leggen, is het noodig, dat men de Canul, by de inbrenging, rondom de Neusprop, van de eene zyde beweege naar de andere; en tevens, dat men, naar maate dezelve vordert in de Neusholte, het losse einde van den Draad, meer en meer naar zig haale. Zoo haast de Luts, zoo diep als eenigzints zyn kan, is aangebragt, trekt men hetzelfde einde van den Draad nog meerder voorwaards, om de Luts nauwketurig te doen fluiten om de Neusprop, en draaid de *Canul* twee of meermaalen om ter genoegzaame beklemming van het Gebrek; waar na men dat einde des draads, welk aan de eene ring van de Canul gehegt is, los maakt, en dit Werktuig zelve, naar buiten brengt. Zoo dikmaalen vervolgens, door de trapswyze verstikking van den Neusprop, het bindzel eenigzints los wordt, steekt men de beide einden des draads wederom door de holte der Canul; maakt het eene einde vast aan den overeenstemmenden ring; brengt het geheele Werktuig, op voorbeschreeven wyze, tegen den Neusprop; en vermeerdert de sluiting van het Bindzel, naar gelang der omstandigheden, door eene gelyke omdraaijing van hetzelfde, als wy, zoo even, gezegd hebben.

§ 3505.

Omtrent de *uittrekking der Neusprop*, moet men aanmerken; dat ze een uitsluitend regt heeft in alle gevallen, waarin het Gebrek vastäärtig, dog meer slym dan Vleeschagtig is; en voortspruit, of uit het bovenste, of uit het agterste gedeelte der Neusholte; plaatzen beide, waar men met geen de minste zekerheid, een Bindzel kan aanbrengeu. Haare beste wyze van uitvoering, is deeze. — Men doet den Lyder zitten op eene Stoel van bekwaame hoogte, en zyn Hoofd vasthouden door een Helper, die daar agter staat. De Heelmeester, voor den Lyder staande, trekt met een klein Tangetje, welks Bekken bekleed zyn met een welkleevende Pleister, en hy met de linker Hand vasthoud, zoo voorzigtig en langzaam als zulks mooglyk is, de Neusprop naar buiten, dog niet verder, dan genoeg is ter gemaklyke inbrenging van den geöogden Tang geschikt tot de uittrekking. Deeze laaste, voerd hy alsdan, indien zulks zyn kan, tot aan den wortel des Neusprops; en indien niet, zoo ver het eenigzints doenlyk is, langs deszelfs Lighaam, binnenwaards; hy vat daar mede deezen Prop; en tragt, met eene meer draaijende, dan trekkende beweging van dien Tang, denzelven, of geheel, of voor een gedeelte, af te scheuren.

§ 3506.

Na alles wat ik tot hier toe, aangaande de Operatie van den Neusprop, gezegd hebbe, zoude het mischien aan minkundigen toeschynen, dat 'er niets meerder vereischt werdt, dan het regelen der Behandeling, van, onmiddelyk na dezelve, tot het voltrekken der Geneezing. Het geval egter is geenzints zoodaanig. 'Er zyn Neusproppen, welke op geene der beschreeven wyzen, kunnen weggenoomen worden; maar, ter behandeling waar van, men eenen gantsch anderen weg moet inslaan. Deeze vooräl zyn dezulken, die op de minste aanraaking, by de minste vermeerderde Lighaamsbeweeging, sterk bloeden; die de Neusholte zoodanig opvullen, dat 'er niets, hoegenaamd, kan worden ingebracht; gelyk ook, die voor een klein gedeelte de Neusholte, voor het meerder deel de Keel inneemen, of zig geheellyk en alleen, in het laaste deezer Deelen, aanbieden.

§ 3507.

In de twee eersten deezer gevallen waarlyk, hoedaanig men daar van anderszints ookdenken mooge, zoude ik de *Branding van PARE*, §. 3497, alle andere handelwyzen laten voorafgaan. Ik zoude egter daar by, de alzints voorzigtige Manier volgen van *RICHTER*, door hem zelve in deezervoegen beschreeven. — Men neemt eene *Troisquart*, die drie Duimen lang is, en welkers Pyp, iets meer dan een Duim korter zynde als de Priem, eenigzints wyder is als deeze, en voorzien van een Handvatzel. De Pyp van dit Werktuig met nat Linnen omwonden, zet men met haar einde tegen het voorste gedeelte van den Neusprop, en steekt vervolgens de Priem, bevoorens gloeiend gemaakt, door dezelve, in het Lighaam des Gebreks, en wel zoo verre, als deszelfs uitstekende punt toelaat. — Deeze wyze van Branden is op verre na zoo pynlyk niet als ze in den eersten opslag wel toefchynt. De Neusholte egter moet voor deszelfs indruk beveiligd worden met Plukzel, rondom de Pyp daarin gebragt. — Men bedoeld daar mede voornaamlyk het bewerken eener verzwearing, door dewelke de Neusprop allengskens verteerd wordt, tot zoo verre, datze of de *Binding*, of de *Uittrekking*, toelaat. — De Hoofdpyn, Keelontsteking, en Koorts, doorgaans daar op volgende, zyn naar het zeggen van voorgemelden Hoogleeraar, geheel niet gevaarlyk; en verdwynen van zelve, zoo dra de verettering plaats grypt, of worden gemaklyk beteugelt, door de gewoone behandeling der Ontsteking.

§ 3508.

In beide laaste gevallen, gesteld dat de Neusprop eene Peerwyze gedaante heeft, en dus, als aan eenen dunnen steel hangende, zig vertoond agter het flappe Verhemelte, kan men dezelve, met de bekende kromme Tang, door den Mond ingebragt, afdraaijen. Gesteld daarentegen, datze zig terzelfder plaatze, klompswyze aanbied, en het meeste gedeelte der Keel, dermaaten opvuld, dat men reeden heeft om te denken, dat zyne wortel de agterste opening der Neusholte gantschelyk vervuld, moet men gebruik maaken van de *Binding*, dog op eene geheel andere wyze, als ik §. 3504, beschreeven hebbe. Men moet naamlyk, eene Darmsnaar, of een verwydend Kaarsje, van genoegzaame lengte, door de ongestelde Neusholte, en wel langs derzelve Vloer brengen,

tot agter en beneden het hangend Verhemelte, en hetzelve zoo ver door den Mond naar buiten haalen, 't zy met een Vinger, 't zy met een Tang; als genoeg is om daar aan vast te maaken, de twee einden van een dubbel gevouwen Zilverdraad, in 't geheel ten minsten lang 15 Duimen. In de Luts van deezen Draad, zoo verre uitgespreid, als met de ruimte des Mondes bestaanbaar is, steekt men de einden der voorste vingeren van de eene en andere Hand, en geleid daar mede dezelve, intusfchen een Helper het Kaarsje op eene langzaame wyze, door den Neus naar buiten haaldt; tot aan den Neusprop, om dewelke men vervolgens haar ombuigt, en zoo hoog als immer doenlyk zy opschuift. Na dit alles, ontwikkelt men de Draad van het Kaarsje; trekt denzelven indien ze daar voor vatbaar is, nog meer buitenwaards; steekt beide zyne einden door de Canul van LEVRET; brengt deeze Canul tot tegen den wortel van den Neusprop; maakt de Draad vast aan haare ringen; draaid dezelve zoo veelmaalen om als genoeg is om de Neusprop te beklemmen; en voltooid de geheele Bewerking, op dezelfde wyze, als ik §. 3504. gezegd hebbe, dat men de Binding voleindigen moest der Neusprop-
pen, geheel bepaald tot de Neusholte.

§ 3509.

Hoedaanig eene Bewerking men in alle soorten van Neusproppen ook verkieze, en met hoe veel oplettenheid dezelve gedaan worde, niet altoos is men gelukkig genoeg, omze in eene reize dermaate te ontwortelen, dat daar van geheel niets agterblyve, en men zig kan vleijen met hunne geneezing. Dikmaalen, zelfs, gebeurt het, gelyk alle voornaame Heelmeesters openhartig bekennen, dat men, meenende, het Gebrek volmaakt te hebben uitgeroeid, naa een korter of langer Tydverloop bespeurd, dat het tegendeel waar is, en men, of dezelfde, of eenige andere Konstbewerking, als men voormaalen gedaan heeft, moet ter hande neemen.

§ 3510.

Dit geval, grypt ligtelyk plaats, wanneer, met betrekking tot allerlei Neusproppen zonder onderscheid, dezelve bestaan uit verscheiden Kwabben, aan eenen gemeenen Steel gehegt; of als ze, gegrond zynde op een verhoolen Beenbederf, niet meer dan een Lighaam, maar verscheiden *pedunculi*, hebben.

ben. Het grypt van gelyken, en byzonderlyk, plaats, als ten opzigte der Keel-neusproppen, derzelver *volumen* zoo groot is, dat de spanning van het slappe Verhemelte de vrije opvoering van den Draad verhindert.

§ 3511.

Men heeft voorgesteld, om ter begunstiging der Binding, in het laatste geval, het slappe Verhemelte ter zyden de Lel, alvorens op te snyden, al ware het zelfs tot aan den rand der Verhemeltens beenderen. Dit voorstel, van sommige verworpen als schadelyk, heeft my de ondervinding geleerd dat men veilig kan opvolgen, en met zeer veel gemak ter uitvoer brengen door behulp alleen eener kromme Schaar, op het geleide van den voorsten vinger der linker Hand, aangebragt.

§ 3512.

De Bloeding, volgende op sommige deezer Konstbewerkingen, op de Af-snyding vooräl, en op de Uittrekking, is dikmaalen van veel aanbelang; en moet beteugeld worden op eene wyze als we §. 197, en 198, beschreeven hebben. Wy onderstellen hier by egter, dat de Bewerking zyn volkoomen beslag gekreegen heeft: want, dit zoo niet zynde, is de schielyke hervatting derzelver, met opzigt tot de agtergebleeven deelen van den Neusprop, het voornaamst bloedstempend Hulpmiddel.

§ 3513.

Wy hebben §. 780, aangemerkt, dat de slymägtige Neusprop, somwylen een zeer groot gedeelte van het Snotvlies, inneemt. Wy moeten 'er nu byvoegen, dat dezelve, zoo om deeze reeden, als om datze de gantsche holte der Neus opvult, aan geenerlei Konstbewerking, tot zyne uitroeiing betreklyk, kan onderworpen worden; en men derhalven, zyne versmelting beproeven moet, door het gebruik van den *Geest van Zeexout*, een Middel, 't welk ik weete dat in een dergelyk geval, onder het bestier van den beroemden Heer HOFFMAN, wonderen gedaan heeft; of, indien dit niet voldoet aan het oogmerk, en de Lyder nit hoofde eener bezwaarde Ademhaaling of anderszints, hulp begeerd, eerst zeer dunne, naderhand, dikkere verwydende Kaarsjes, moeten worden ingebragt, welke men, zoo dra de toegang der

Lucht,

Lucht, genoeg vry gemaakt is, ter onderhouding der eens verkreegen ruimte, alle Avonden, of om den anderen of derden Avond, naar de noodzaaklykheid zulks vordert, door hem zelve, doet aanwenden.

Het openen der toegegroeiide Neusgaten.

§ 3514.

Omtrent deeze hebbe ik niets anders aan te merken, dan het gene ik daar van §. 1625. gezegd hebbe. De altoos verschillende aart naamlyk der faamengroeijing, die zoo groot is, dat men nimmer twee gevallen ziet, in alles aan elkanderen gelyk, verbied volstrekt allerlei bepaaling van Regelen, en onderwerpt alles aan het oordeel des Heelmeesters.

Het aanzetten eener Konstneus.

§ 3515.

De *Konstneuzen* worden gemaakt, of van Hout, of van Zilver, en zyn, of enkel, of faamengesteld, naar maate deeze of geene, volstrekt onbepaalbaare byzonderheden, welke het verlies der natuurlyke Neus vergezellen, zulks vorderen.

§ 3516.

Derzelve weezenlyke hoedaanigheden moeten deeze zyn. Zy moeten met de grootte en gedaante der verlooren Neus, zoo veel eenigzints mooglyk zy, overeenkoomen; zy moeten ligt zyn, en zig nauwkeurig voegen, naar alle holtens en verhevenheden, welke de omtrek maaken van het verloorne; haare kleur, moet met die des Aangezichts overeenstemmen; men moetze eindelyk, op eene onwankelbaare wyze, en zoo, datze geenig ongemak, of eenige merklyke misstand veroorzaaken, kunnen vasthegten.

§ 3517.

Wy hebben in het eerste Deel dezes Werks, de Beschryving en Afbeelding gegeven van twee *Konstneuzen*, welke tot algemeene Modellen kunnen die-

nen deezer Werktuigen. Een derzelve vergoed zeer wel het enkel Neus verlies: de andere, voldoet tevens aan een daar by gaand verlies des Verhemelte. Als een gedeelte der Wangen of van de Opperkaaksbeenderen, te gelyk met den Neus verlooren gegaan is, moet de vinding des Heelmeesters vervullen, 't gene aan deeze Modellen ontbreeken mogte.

De operatie der Haazelip.

§ 3518.

De *Haazelip*, met betrekking tot de Konstbewerking, is of enkel, of dubbel, of saamengesteld: dat is te zeggen, de Bovenlip is alleen in deszelfs midden gespleeten; of zy is zulks op twee plaatzen ter zyden haar midden; of, 'er is, benevens de eene of andere deezer splytingen, tegelyk eene spleet in het Verhemelte. Alle deeze byzonderheden, hebben hunnen invloed op de Konstbewerking, en maaken, dat deeze niet altoos, met hetzelfde gemak, nog op dezelfde wyze, in alle haare deelen kan verrigt worden.

§ 3519.

Als zoo veele andere wezenlyke verscheidenheden van dit Gebrek moet men aanmerken, dat de randen der scheiding van het eene tot het andere einde, somwylen eene regte lyn beschryven; somtyds van onderen boogswyze zyn omgerond: dat somwyl beide randen, meermaalen één derzelve aan het Tandvleesch door een bandagtig toomtje, of op eene andere wyze, zyn vastgehegt: dat de middendam tuschen de Dubbele splyting; dan eens smal en kort, dan eens lang en breed is: dat eindelyk, de hoeken der Opperkaaksbeenderen in het geval van beensplyting, somwylen niet, somwylen al, knobbelwys voorwaards uitsteeken, en hetzelfde plaats heeft omtrent de Tandten ter deezer plaatze.

§ 3520.

Het algemeen ontwerp der Operatie, voor alle gevallen zonder onderscheid, bevat, het losmaaken der Bindzels, welke de Lip hegten aan het Tandvleesch; de ontvelling van de randen der Lip-scheiding; en de vereeniging deezer randen met elkanderen.

§ 3521.

De losmaking der gemelde Bindzels, geschiedt met een gewoon Snymes, welks snede by die gelegenheid men voornaamlyk moet keeren naar de binneste oppervlakte van de Lip, ten einde men geene ontblooting bewerke van de Tandkasfen. De Lip, alvorens gevat tusfchen den Duim en voorften vinger der linker Hand, moet men, eenigzints fpannende, zoo veel mooglyk zy, buitenwaards omkeeren.

§ 3522.

De ontvelling van de randen der Lipscheiding, verrigt men, of met eene dunne en fcherpsnede Schaar, of met het Snymes. De eerste Manier is de beste, voor zoo veelze gemaklyker is voor den Heelmeester, en alles even goed daar mede kan gedaan worden als met de laaste. Deeze ontvelling moet men doen met alle mooglyke nauwkeurigheid, en zoo, dat de gantsche uitgestrektheid der randen, in alle haare punten, gelykelyk daar in betrokken worden. De meestäl aanzienlyke dikte van derzelve bevelling ook, verplicht ons, om niet te spaarzaam te zyn, in de wegfnyding, en haar nooit minder te doen dan ter breedte omtrent van twee Lynen. Zy geschied gemaklyk, als men de Lip vat op voorbeschreeven wyze, dezelve een weinig in de breedte uitrekt, en het eene blad der Schaar, zoo hoog eenigzints doenlyk zy, onder dezelve, opwaards brengt. Aan de regter zyde der fcheiding, bestierd men de Schaar, met de regter, en fpannd de Lip met de vingers der linker Hand; aan de linker zyde, doet men het eerste, met de linker, het laaste, met de vingers der regter Hand. Heelmeesters egter, die niet *ambidexter* zyn, kunnen de Schaar aan beide zyden bestieren met de regter Hand, mits dat ze ten opzigte der affnyding van de linker rand der fcheiding, de linker Hand kruislings brengen onder de regter, en met dezelfde vingers van die Hand als vooren gezegd is, de Lip vast houden.

§ 3523.

De vereeniging van de randen der fcheiding, bewerkt men, of door eene drooge Hegting en het vereenigend Verband; of door de omgewonden Hegting. De laaste manier, geeve ik den voorrang voor de eerste, mits datze ge-

daan worde met alle mooglyke nauwkeurigheid , en op deeze zeer eenvoudige wyze.

§ 3524.

Men gebied een Helper , agter de Stoel staande , waar op hy zit , die den kleinen Lyder , op zyne Kniën geplaatst , vast houd ; om het vlak zyner beide Handen te doen rusten op derzelver Wangen , en daar mede , dezelve , zoo veel eenigzints mooglyk zy , voorwaards te drukken . Men plaatst zig zelve , of staande , of zittende , voor denzelven , voor den Lyder naamlyk , en beklemd met den Duim , en Wysvinger der linker Hand , het regter gedeelte der Lip , intusfchen een tweede en bekwaam Helper , hetzelfde doet aan het linker gedeelte , en wel beiden , op eenen afstand van de randen der splyting , welke men oordeeld genoeg te zyn , om geene de minste belemmering te maaken , in het insteeken , of uitbrengen der Naalde , van dewelken men zig vervolgens bedienen moet . Deeze Naalde , die voor zoo veel derzelver Lighaam betreft , gemaakt is van maatig dik Zilverdraad , een staale driekante punt heeft , en voor het minst 6 Duimen lang is , vat men , met den Duim , en de twee voorste vingers der regter Hand , doet dezelve ingaan aan de linker , uitkoomen , aan de regter zyde der splyting , in de nabyheid van het roode der Lip , op eenen afstand van vier Lynen van derzelver randen . Men doet deeze doorbrenging dermaate , dat ze niet minder dan drie vierde bevat van de dikte der Lip , en de Naald , om zoo te spreken , als over het binnenst bekleedzel dezes Deels , heen gaat . Staande dezelve , houd men de lippen der Scheiding dicht by elkander , tegelyk egter zorg draagende , dat men de beweging der Naald tusfchen dezelve zien kan . Men brengt de Naald door , tot op omrent een Duim van derzelver einde , en doorsnydte met eene Nageltang aan de regter zyde van de scheiding , op eene gelyke lengte . Men hervat vervolgens , nog eens of tweemaal , naar de Lip minder of meerder breed is , dezelfde Bewerking , met dezelfde of eene andere Naald , op behoорlyke afstanden ; doende telkens eene gelyke lengte derzelver , aan de eene en andere zyde uitsteeken . Over deeze , in de zelfstandigheid der Lip agterblyvende Naalddeelen , schuift men de randen der scheiding , van weerszyden , zoo dicht by elkander , dat ze zig in alle haare punten onmiddelyk aanraaken ; en doerze in deezzen stand bevestigen door den Helper . Men slingert eindelyk , eenen met

was bestreeken zyden Draad van genoegzaame lengte, dermaaten, om elk Naalddeel in het byzonder, en om alle deeze deelen in 't gemeen, dat de meergemelde randen der Scheiding, zonder eenige nadeelige drukking, aan een gehouden worden; en die omslingeringen, met betrekking tot ieder Naalddeel eene liggende ∞ verbeelden; waar na men de einden van alle Naalddeelen, met een Tangetje, een weinig voorwaards ombuigt.

§ 3525.

Het byzonder ontwerp deezer zelfde Konstbewerking, moet voornaamlyk geregeld worden, in overeenkomst met den verschillenden aart van het Gebrek zelve, en met het verschil der daar nevensgaande toevallige omstandigheden. De volgende byzonderheden, koomen daar by vooräl in aanmerking.

§ 3526.

In eene enkele Haazelip, niet verzeld van een groot verlies van zelfstandigheid, en welkers randen eene regte Lyn beschryven, kan men letterlyk opvolgen, alles wat tot ik tot hier toe van de Operatie gezegd hebbe; zonder dat het noodig zy hier by te voegen, het ondersteunen der Hegting, door het aanleggen van Kleefpleisters, Drukdoeken, den Vereenigenden band, of wat ook anders hier toe, van verscheiden Heelmeesters is aangepreezen.

§ 3527.

In eene zelfde Haazelip, waar by het verlies van zelfstandigheid zoo groot is, dat men reeden heeft om te vreezen, dat de omgewonden Hegting alleen niet bestaanbaar zyn zal om de lippen der Scheiding by een te houden, of dat de Naalden zullen doorslyten; moet men de gedaane Hegting ondersteunen, en de Wangen voorwaards drukken, door het Verband van HEI L S T E R 't welk ik ter zyner plaatze zal beschryven en afbeelden.

§ 3528.

Als in het geval eener dubbele Haazelip, de middendam kort en smal is; moet men deeze met het Mes wegneemen. Wanneer dezelve in tegendeel breed is, en zig bynaar tot beneden toe uitstrekt, behoord men de Naalden dwersch daar door te brengen, na men zyne randen alvorens, zoo veel zulks noodig zy, met de Schaar onthuid heeft. In dit geval schynt het my toe,

dat men zig ook met vrugt van het zoo evengemelde Verband zoude bedienen kunnen.

§ 3529.

Wanneer in eene saamgestelde Haazelip, de Kaakhoeken der Beensplyting knobbelwys voorwaards uitsteeken, moet men deeze met eene Snytang wegneemen, dog niet meer dan men oordeeld volstrekt noodzaaklyk te zyn tot eene onbelemmerde voltooiing der Konstbewerking.

§ 3530.

Als eindelyk in een zelfde Haazelip het verlies des Kaakbeens zeer groot is, moet men de Naalddeelen zoo lang laten, datze ter wederzyden gaan over de randen van dat Been, en derzelve einden zonder ombuiging daar ter plaatse doen rusten op een tusschen gelegd Drukdoekje.

§ 3531.

Gelyk de Operatie der Haazelip meestal plaats grypt by zeer jonge Kinderen, en het veelvuldig schreijen van deeze eene groote hinderpaal is in de geneezing, moet men van tyd tot tyd gebruik maaken van slaap verwekkende Hulpmiddelen voorzigtiglyk toegediend, ten einde hetzelfde, zoo veel mooglyk zy, te voorkoomen. Van een zelfde Hulpmiddel bediend men zig met vrugt voor het doen der Konstbewerking.

§ 3532.

De ondervinding heeft geleerd, dat de splyting der Kaak- en Verhemeltensbeenderen, als de Operatie der Haazelip vroegtydig gedaan wordt, dikmaalen, schoon op eene langzaame wyze, zig dermaaten sluit, dat 'er geen het minste spoor van dezelve nablyft. Men kan de werking der Natuur hier in begunstigen, door, ingevolge het voorstel van JOURDAIN, de naaste, en tegen elkander overstaande Maaltanden aan weërszyden der splyting, met een Gouden draad te verbinden, en deeze draad allengskens meer en meer aan te sluiten.

De wegneeming van Lipgezwellen.

§ 3533.

De *Lipgezwellen*, hier bedoeld, zyn de *Lipknoop*, zeker *knobbelgezwelletje* §. 386. beschreeven, en de hier uit voortspruitende *Lipzweer*. Van de eerste hebbe ik §. 668. gezegd, dat met eene holstaande Schaar moest worden uitgesneden; van de wegneeming der laasten moet nu gesproken worden.

§ 3534.

Er zyn Heelmeesters, die in beide deeze gevallen gelyke Konstbewerking doen als in de Lipknoop. Dikmaalen egter, hebben zy het ongenoegen van te zien, dat het Gebrek zig van nieuws weder opdoet, en al hunne moeite verlooren is. Ik hebbe my hierom nimmer verlaaten op deeze handelwyze, maar altoos een driehoekig stuk der Lip, het Gezwel of de Zweer geheel insluitende, zoo diep zulks eenigzints mooglyk was, uitgesneden, en de randen der Scheiding vereenigt met de omgewonden Hegting.

§ 3535.

By deeze uitsnyding, gedraage ik my op deeze wyze. Ik plaatze den Lyder op eene Stoel, tegen over het Daglicht, en agter denzelven een Helper, die zyn Hoofd, tegen deszelfs Borst leunende, vasthoud, en tevens de Wangen, zoo veel mooglyk zy, voorwaards drukt. Voor den Lyder staande, vatte ik de Lip met den Duim en voorsten Vinger myner linker Hand, op een bekwaamen afstand des Gebreks, aan de regter zyde; en laate hetzelfde doen aan de linker, door een tweede Helper, die ten dien einde naast my geplaatst is. Wy beiden, rekken als dan de Lip zoo veel in de breedte uit als doenlyk is, en buigen dezelve gelyktydig wat buitenwaards. Ik doe vervolgens met eene gelyke Schaar als tot de Operatie der Haazelip vereischt wordt, eene schuinze en diepe insnyding, van onderen juist vallende in het einde eener Lyn, in de verbeelding getrokken door het midden des Gebreks, zoo, dat hetzelfde, daar door, als in twee gelyke deelen verdeeld wordt. Na deeze Snede, doe ik de Duim en voorste Vinger der regter Hand van een derde Helper, de myne vervangen, inmiddels ik zelve, op voorbeschreeven wyze,

het Gezwel vatte, en aan deszelfs andere zyde, eene tweede, en even dusdanige Snede doe, eindigende nauwkeurig in het uiteinde der eerste. Op deeze wyze, voltrekke ik in twee Sneden alles; valt het daar tusschen begrepen Lipdeel als onder de Handen weg; en kan ik onmiddelyk overgaan tot het doen der Hegting, die in alles gelyk moet zyn aan die der eenvoudige Haazelip.

De scheiding der saamengegroeide Lippen.

§ 3536.

Omtrent deeze hebben we §. 1626. aangemerkt, dat geschieden moest met het Snymes, glydende in de sleuf eener dunne en geboogen Sonde. Alles wat ik daar by thans te voegen hebbe, is, dat wanneer de saamengroeiing der Lippen volkoomen is dog oppervlakkig, men altoorens met de punt van een Lancet, op eene snydende wyze eene opening moet maaken ter inbrenging der Sonde; gelyk ook, dat, als de saamengroeiing dieper gaat, de geheele bewerking alleen geschieden moet met het Snymes, bestierd op de wyze der Ontleedkundige, en met alle mooglyke voorzigtigheid. Hoedaanig men de gemaakte scheiding in stand houd, hebbe ik, in dezelfde §. aangewezen.

De Operatie eens lekkenden Stenoniaanschen Speekzelbuis.

§ 3537.

De *Speekzelbuis van STENO*, door eene Wonde of Verzweering, geöpent, en deszelfs ingehouden Vogt buitenwaards uitstortende, wordt, als die uitstorting niet kan belet worden door deeze of gene der Hulpmiddelen §. 379. aangewezen, het onderwerp der volgende Konstbewerkingen.

§ 3538.

Als de Wond doorgaat tot in den Mond, op welk eene plaats deezer Buis zulks ook zyn mooge, moet men het eene einde van twee of drie met was aan een gekleefde Draaden, in dien buis brengen naar de zyde der Oorklier, en het andere einde in den Mond doen nederhangen. Men verëenigt de

lip-

lippen der Wonde met de drooge Hegting, of met twee steeken der afgebrooken, of omgewonde, één naamlyk, boven, één, onder de opening der Speekzelbuis. Men ondersteunt alles met eenige Drukdoeken, en een bekwaam Verband, ter keuze staande des Heelmeesters. Men neemt eindelyk, zoo draa de uiterlyke Wonde geneezen is, waar toe meestal weinig Dagen vereischt worden, de draad weg, door dezelve door den Mond uit te haalen.

§ 3539.

Wanneer de Wonde niet tot in den Mond doorgaat, dezelfde voorwaarden gestelt zynde, brengt men een zeer dun Waskaarsje, in het eene en andere gedeelte des voorgeselden Buis, hetzelfde, door zyne natuurlyke opening, aan de binnenste oppervlakte der Wangen doende ingaan: verëenigt hier na de Wonde op eenige der voorbeschreeven wyzen: en neemt na verloop van eenige Dagen het Kaarsje weg, inmiddels men de uiterlyke toetel onaan geraakt laate, tot het einde der geneezing.

§ 3540.

Als eindelyk, de Speekzelbuis geöpent is, binnen de bepaaling der Wangspier, en de beschreeven handelwyzen niet slaagen, moet de Wang ter plaatze der opening van dien Buis, met een Lancet, dwersch doorboord, en vervolgens, alles gedaan worden, wat omtrent de in de Mond doorgaande Wonden derzelve, is aangepreezen.

§ 3541.

Men heeft, ten opzichte derzelfde gevallen, en van de Pypzweeren des Speekzelbuis, nog eene andere bewerking, die inderdaad zeer goed is, uitgedagt. Men brengt een zeer dun geöogd Stylet, voorzien met een gewasten Draad, van de zyde der uiterlyke opening in den Speekzelbuis, en doet hetzelfde, te gelyk met een gedeelte des Draads, door den Mond uitkoomen. Men knoopt vervolgens de beide einden van den Draad, na het wegneemen des Stylets, op de Wang aan elkander; of maakt deszelfs eene einde door middel eener Spelde vast aan de muts van den Lyder, en bevestigt het ander einde op de Wang met een Kleefpleister. Zoo draa eindelyk als 'er geheel geene, of niet dan eene zeer geringe uitvloeiing van Speekzel meer plaats grypt

grypt, en de Draad los wordt, snyd men dat einde 't welk door de Wond uitkomt, digt by dezelve af, verbind met een welklevende Pleister, en doet, na verloop van nog eenige Dagen, den gantschen draad door den Mond naar buiten koomen.

De doorbooring van den Kaakboezem.

§ 3542.

Deeze Konstbewerking wordt verrigt, of, naar de Manier van COUWPER, of, naar die van LAMORIER. De eerste, algemeen genoomen, is de beste; de laaste heeft de voorkeur, ingevalle alle Tandén gezond zyn, en men eger reeden heeft om te denken, dat de Kaakboezem ongesteld is, en men eenen vrijen uitgang moet bezorgen aan eenig daar in geslooten Vogt.

§ 3543.

De Manier van COUWPER bestaat kortelyk, in het uittrekken van één der bovenste Maaltanden aan de ongestelde zyde, en de doorbooring van de Tandkas met eenig puntig Werktuig, tot in den Kaakboezem. Als deeze of gene dier Tandén bedorven zyn, wordt de plaats der Konstbewerking hier door aangewezen: wanneer ze alle welgesteld zyn, is de kas der derde Maaltand de plaats van verkiezing.

§ 3544.

De Manier van LAMORIER, is deeze. Men plaatst de Lyder op een Stoel, tegen over het Daglicht, en doet deszelfs Hoofd door een Helper vast houden. Dezelfde of een ander Helper, doet men met eene stompe en dikke Haak, de Liphoeck der zieke zyde, zoo veel mooglyk zy opwaards trekken. Het overige der Bovenlip brengt men zelve opwaards met den vinger der linker Hand, en doorsnyd als dan in eene dwerssche rigting, het Tandvleesch en Beenvlies, tusfchen de derde Maaltand en het wanguitwas des Kaakbeens. Men maakt eindelyk, in het midden deezer insnyding, eene opening in het Kaakbeen, doorgaande tot in zynen Boezem, 't zy met eene kleine Trepaan welke de gedaante heeft eener Slangentong, zoo als bovengemelde Heelmeester

aanpryst, 't zy met eene gemeene driekante Priem, die hier toe inderdaad even goed geschikt is, mits dezelve met eene halve kringwyze beweging naar de eene en andere zyde, en dus al drillende, angebragt wordt.

§ 3545.

Beide deeze Konstbewerkingen gevolgt van zagtelyk zuiverende Insputtingen, beslissen doorgaans alleen, de geneezing der niet zeer saamengefelde gebreken van den Kaakboezem. In gevallen egter van meerder aanbelang, vooral in een uitgestrekt Beenbederf van den voorwand diens Boezems, zynze niet meer dan medehelpend, en moeten slegts gedaan worden, na men alvorens het bedorven gedeelte des Kaakbeens, op de best mooglyke wyze vernield heeft, en als, in weêrwil deezer vernieling, eene verzaamling van Etter blyft plaats grypen, welke of geheel niet, of niet dan gebreklyk, door dezelve kan ontlast worden. Hetzelfde is waar, omtrent het bederf van den agterwand dier Holte, onder dezelfde voorwaarden.

§ 3546.

Ik hebbe, §. 3542, gezegd, dat de eerste Manier, die van COUWPER naamlyk, algemeen genoomen, de beste is, en die van LAMORIER, den voorrang heeft, ingevalle alle Tandenzyn gezond. Ik moet hier nu byvoegen, dat men de gezondheid der Tandenzyn, niet zoo zeer moet afmeeten naar derzelver uiterlyk schyubaare natuurlyke hoedaanigheden; als wel, naar haare aan doenlykheid, wanneer ze, met eenig hard Lighaam, zagtelyk geslagen worden. Men vergelyke hier mede, 't gene ik omtrent het onderzoek van het Tandbederf, voormaalen hebbe aangemerkt.

De wegneeming van de uitwasfen des Tandleesch.

§ 3547.

Deeze geschied, of door Binding, of door Affnyding, of door Branding. De gedaante des Uitwas, deszelfs natuur, en de plaats zyner oorsprong, bepalen inzonderheid de keuze van de eene of andere deezer handelwyzen.

§ 3548.

De Binding komt te pas, als het Uitwas met een dunne Steel aan het Tandvleesch gehegt is; tot de Klasse behoord der Vleeschgezwellen; en niet uitermaaten vast is van zelfstandigheid.

§ 3549.

De Afinyding voldoet, wanneer hetzelfde behoord tot gelyke Klasse; een breede grond heeft; en niet te zeer verouderd is, of deelächtig aan de natuur van Kraakbeen.

§ 3550.

De Branding wordt aangewezen, als het Uitwas eenen sponsägtigen aart heeft, en gegrond is op Beenbederf; of een gedeelte maakt van eene Neusprop, gevormd in den Kaakboezem. Somwylen moetze worden voorafgegaan van de Affnyding of de Binding, naar dat deeze of gene omstandigheden, welke wy aan het oordeel des Heelmeesters moeten overlaaten, zulks schynen te vorderen.

§ 3551.

Op hoedaanig eene wyze, in alle mooglyke gevallen, elk deezer Konstbewerkingen moet verrigt worden, zal ik niet onderneemen te bepaalen; om dat, met hoe veel nauwkeurigheid ik zulks ook doen mogte, 'er altoos zoodaanige zullen voorkoomen, welke eenige verandering vorderen, en waarin men, hoe genaamd, niet voorzien kan.

Het snyden des Tongriems.

§ 3552.

Deeze Konstbewerking, welke dikmaalen gedaan wordt, is zeldzaam noodzaaklyk, en volstrekt nooit, dan wanneer de Tongriem dus kort, en zoo dik is, datze belet, de Tong buiten den Mond uit te steeken, of tegen het Verhemelte aan te drukken; byzonderheden beiden, over welke men moet oordeelen,

len, door het Kind te doen schreien, en door één zyner Vingeren te brengen in deszelfs Mond, agt geevende op de kragt welke het op deezen Vinger oefent, als het eene pooging doet tot zuigen.

§ 3553.

Men verrigt dezelve best, met eene fyne, kortbladige, geknopte, en langstangige Schaar, bestierd met de regter Hand, intusfchen men met de twee voorste Vingers der linker Hand, vorkswyze van een verwyderd, en geplaatst aan weêrszyden des Tongriems; of, met eene zoogenaamde, en voor een gedeelte gespleeten, Tongspatel; de Tong genoeg oplit, en deszelfs Toompje spand, als tot eene meest veilige bewerking vereischt wordt.

§ 3554.

Ik zegge, als tot eene meest veilige Bewerking vereischt wordt; om dat deeze Operatie, hoe gering zy ook schynen mooge, somwylen doodelyke gevolgen gehadt heeft, zoo om dat daar by, de ondertongfche Vaten gekwetst waren; als, doordien, ingevolge van dezelve, eene omkeering der Tong gebeurde, welke verslikking veroorzaakte,

§ 3555.

Men kan het een en ander voorkoomen, door den gemelden riem slegts maatig te spannen, de snede te doen juist in deszelfs midden, en haar niet te ver agterwaards uit te breiden.

Het openen van Ettergezwellen in den Mond.

§ 3556.

De Ettergezwellen van dit Deel, zyn geplaatst, of aan het Tandvleesch, of aan de binnenste oppervlakte der Wangen, of tegen eenig gedeelte van het Verhemelte, of eindelyk, aan de Lel, in de Amandelen en, dergelyken.

§ 3557.

De opening van die der eerste soort, derzelver volkoomen rypheid ondersfeld zynde, geschied gemaklyk alleen met een drukkenden Vinger zonder eenig

nig Werktuig. Die der tweede verrigt men best met een Lancet. Die der derde, voor zoo veel ze behooren tot het harde Verhemelte, eischt meestal het Snymes. Die der overigen, kan niet wel gedaan worden, dan met behulp der *Pharyngotomus*, een Werktuig 't welk wy *PL. V. Fig. 3.* hebben afgebeeld.

§ 3558.

By elk deezer Bewerkingen, moet men den Lyder gebieden de Mond zoo ver te openen als eenigzints doenlyk zy; en tevens, de Tong nederdrukken, met de twee voorste Vingers der Linkerhand, of met het Werktuig des Heeren MARTENS *PL. XXI. Fig. 2.* afgebeeld, door hetwelke inderdaad, in alle mooglyke gevallen, zulks het allerbest kan verrigt worden.

§ 3559.

Na dezelve, moet men gebruik maaken van zagtelyke zuiverende Mondspoelingen, bereid inzonderheid, in alle eenvoudige gevallen, uit *Garstenwater* en *Roozenhoonig*; en in dezulke, welke gegrond zyn op Scheurbuik, uit een aftrekzel van *Saly*, en eenige druppelen van den *schERPEN Geest des Zeezouts*. Als egter een dergelyk gebrek, gepaart gaat met bederf der Verhemeltens beenderen, moet men het bloot liggend gedeelte des Beens 3 of 4 maalen Daags door een Plukzelkwastje of Penceel aanraaken, met een mengsel van gelyke deelen *Esfentia Succini*, en *Otecum Caryophyllorum*, inmiddeels men in de tusschen tyden zig bediend van de eerstgemelde Mondspoeling.

Het wegneemen der Amandelen en van de Leb.

§ 3560.

Als de Amandelen, zegt CELSUS, welke de Grieken *Antides* noemen, na eene voorgaande Ontsteking verhard blyven, moet men dezelve als slegts met een zeer dun Vlies bekleed, met de Vingeren rondom los maaken, en wegneemen: of, dit niet kunnende gedaan worden, moet men ze vatten met een Haakje, en met het Mes afsnyden. Men zuiverd vervolgens de Wond met *Wynazyn*, en beteuget de Bloedvliet met gepaste Hulpmiddelen.

§ 3561.

§ 3561.

ÆGINETA bediende zig van de eerste Manier wanneer de Amandel faamengetrokken was, en als aan een dunnen Steel nederhing. In alle andere omftandigheden, gebied hy, de Tong neder te drukken met een Spatel, de Amandel te vatten met een Haakje, en haar af te snyden met de *Anculotomus*, een Werktuig, zegt hy, dat twee fmeden heeft, welke naar elkander gekeerd zyn.

§ 3562.

F. AB AQUAPENDENTE, bevreesd inzonderheid voor de Bloedvliet, volgende doorgaans op de wegsnyding, ontwikkelde de verharde Amandel met een Hefzyzer, en deed dezelve vervolgens, door eene behendige trekking met eene zeer dunne en lange Tang, naar buiten koomen.

§ 3563.

HEISTER zegt; de Amandelen worden fomtyds hard of knoestagtig, en zoo groot, datze de Keel byna dicht maaken, en het zwelgen verhinderen, 't welk op de eene, of aan beide de zyden voorvalt. Dezelve zyn niet gemaklyk, inzonderheid eenigzints verouderd zynde, te vermurwen; maar moeten, als ze de Patienten veel hinder of gevaar van te verftikken veroorzaaken, weggenoomen worden, 't welk of door Bytmiddelen, of door Snyden, of fomtyds door Afbinding gefchieden kan. Onder de Bytmiddelen pryst hy voornaamlyk aan, de *nedergedrupte Wynsteen-olie*, de *smelting van het Ammoniak-zout*, en eene *oplofing van Kwik in Schyewater*. De Afsnyding ftehd hy op de wyze voor der Ouden, dog zegt 'er van, datze niet meer gebruiklyk is, dan wanneer de Amandel als met een steel fchynt vast gehegt. De Afbinding, die hy alleen in hetzelfde geval toelaat, wil hy gedaan hebben met een Werktuig, hier toe zeker niet ongefchikt, en van hem *PL. XV. Fig. 6.* afgebeeld.

§ 3564.

ULHOORN, heeft by de drie voorgestelde handelwyzen nog gevoegt de Branding, en spreekt hier van, als van eene *Bewerking*, welke, wanneer de gefteltheid der omliggende Deelen het toelaat, veel beter is dan het gebruik

van Bytmiddelen, of de Wegshyding. Het Brandyzer van hem hier toe aangeprezen, is in alle zyne Deelen verbeeld *PL. XI. Fig. 2, 3, 4 en 5*, agter zyne Nederduitsche uitgave van de Heelkunde des voormelden Hoogleeraar.

§ 3565.

SHARP, volgende het voorbeeld van zyn Leermeester, de Heer CHEZELDEN, bediend zig in alle gevallen zonder onderscheid, van de Binding; dog doet dezelve niet altoos op gelyke wyze. — Wanneer naamlyk, zegt hy, de plaats daar de gezwollen Amandel aan het Verhemelte zit, dunner is dan deszelfs uitstekende gedeelte, zal men 'er het Koordje om kunnen brengen, met hetzelfde aan 't einde van een *Provet*, dat boogswyze omgekromd is, vast te maaken. Met dit *Provet*, steekt men hetzelfde agter om de Klier, en, het einde vast houdende, haalt men het instrument wederom te rugwaards, en ten Monde uit. Dit gedaan zynde, kan men de knoop van het Koordje, met het Instrument van den Heer CHEZELDEN uitgevonden, gemaklyk om den Amandel aansluiten; want met dit Werktuig, treft men het eene eind van het Koordje bezyden de Amandel dicht aan de Keel, terwyl men aan het andere einde, 't welk met de regterhand geheel uit den Mond getrokken word, de knoop toetrekt. — Indien 't gebeurde, dus vervolgt hy, dat de Amandel van eene kegelvormige gedaante was, zoo dat het Koordje noodwendig, onder het roehaalen der knoop, van denzelven moest afglippen; tot dit geval heeft hy (de Heer CHEZELDEN te weeten) een Instrument aanbevoelen dat naar eene kromme Naalde gelykt, en in een Handvatzel gezet is. Deeze Naalde heeft haar oog naby de Punt, waar door een Koordje getoogen is, 't welk men met dezelve, door het onderste van de Klier moet brengen, en hetzelfde aldaar met een Haakje vasthoudende, zal men het Instrument te rug haalen. Vervolgens trekt men het dubbelde Koordje naar vooren toe en snyd het door, in welker voegen, men vier einden verkrygt, om met twee derzelver het Gezwel van onderen, en met de twee overigen aan den bovenkant, toe te binden. De Knoopen moeten altoos tweemaal doorgeslagen worden, en het Koordje naby dezelve afgesneden. Indien het Bindzel, na vier of vyf Dagen gezeten te hebben, afglijpt, of de Amandel maar voor een gedeelte verstorven schynt te zyn, zal men de Operatie van nieuws op moeten hervatten.

§ 3566.

Hoewel ik, zegt de Heer BERTRANDI, de Heer SHARP deze Binding met veel gemak hebbe zien doen, en ingevolge van dezelve, de Amandelen in weinig Dagen afvallen; ben ik egter door myne eige ondervinding overtuigd, dat het minder pynlyk, en veel ligter is, om dezelve met het Mes weg te neemen. De Bloedvliet daarenboven, voor dewelke veelen zoo bevreest schynen, hebbe ik nimmer bespeurd dat zeer aanmerklyk was.

§ 3567.

De wyze van wegsnyding welke dien grooten Heelmeester aanpryst, is deeze. — Als de Amandelen eene kleine grondvlakte hebben, snyd hy dezelve, by deeze af, met een lang en stomppuntig Snymes, welks Lemmer flegts eene geringe breedte heeft. Wanneer hy met dit Mes, de gantsche hoogte van dien grond niet kan afsnyden, doorsnyd hy het overige met eene kromme Schaar, in agt neemende, dat by deeze doorsnede, het Gezwel niet valle in de Keel. — Als integendeel, het *volumen* des Gezwels, in alle zyne deelen zeer groot is, brengt hy de Wysvinger zyner linker Hand op deszelfs bovenste gedeelte, drukt het hier mede nederwaards, en doet daar in eene kruiswyze snede, die tot aan deszelfs grond doorgaat. Hy laat voor eenen zekeren Tyd het Bloed vreielyk uitvloeijen; stempt hetzelfde vervolgens met eenig saamentrekkend Water; en neemt eindelyk, of met het Mes, of met eene kromme Schaar, de vier hoeken weg der gedaane insnyding. De Wysvinger der linker Hand, dient hem, by dit alles, niet flegts ter geleide van het snydend Werktuig, maar ook, ter ondersteuning des Amandels, ter beweging deszelve, en om denzelven, naar gelang hy toegeeft, voorwaards te brengen. Somwylen vat hy de hoeken der voorgemelde insnyding, met een Tangetje of Haakje, om dezelve te gemaklyker te kunnen wegsnyden. De oninschiklykheid des Lyders, zegt hy, verpligt ons dikmaalen, om van dergelyk eene bewerking af te zien. Hy verzeekert inmiddels, door eige ondervinding geleerd te hebben, dat ze, wat men 'er ook van zeggen mooge, noch gevaarlyk is, noch moeilik; en beroept zig tevens op de proeven van den beroemden NANNONI, medegedeeld in deszelfs Verhandeling *Della simplicita del medicare*, Bladz. 168, en vervolgens.

§ 3568.

§ 3568.

Wat betreft onze gedagten omtrent dit Onderwerp, zyn we verplicht te belyden, dat wy deeze Bewerking nimmer gedaan hebben, en dienvolgens niet stellig kunnen zeggen welke der voorgestelde Manieren, de beste zy. Het komt ons nothans voor onder verbetering, dat de wegsnyding de voorkeur heeft voor alle andere; en dat, hoe meerder dezelve overeenkomt met het voorschrift van CELSUS, hoe ze beter is. De zeer gelukkige wegsnyding van beide Amandelen, op eene soortgelyke wyze in *Engeland* gedaan, aan den Baron B my van naby bekend, versterken ons in dit denkbeeld.

§ 3569.

Ter wegneeming eener verslapte, verlengde, en anderzints onherstelbare Lel, of van een gedeelte derzelve, worden meestal dezelfde bewerkingen voorgeschreeven, en heeft men insgelyks een Werktuig aangepreezen, waar van men de Afbeelding vind by BARTHOLINUS, SCULTETUS en HEISTER, en 't welk aan een Boer uit Noorwegen wordt toegeëigend. My schynt het toe dat de Manier van CELSUS, die eenvoudig bestaat in de Lel te vatten met een Tangetje, en het overtollige daar beneden af te snyden met een stomppuntige Schaar, de beste is; mits dat men de Tong doet nederdrukken door den Lyder zelve, of door een Helper, met de *Glossocatocon* des Heeren MARTENS.

Het openen van het Kikvorschgezwel.

§ 3570.

Het openen van het Kikvorschgezwel, geschied of zonder, of met verlies van zelfstandigheid. De eerste Manier is niet zeer verkieslyk, om datze zelden verhoed, dat het Gebrek wederom van nieuws te voorschyn komt. De laatste wordt verrigt of met de Schaar, of met het Brandyzer. De Schaar komt te pas, als het Gezwel slegts tot zulk eenen trap gespannen is, dat men deszelfs bekleedzel met een Tangetje genoeg kan vatten en opligten, om beneden hetzelfde, daar van een taamlyk groot gedeelte weg te snyden. De Branding wordt vereischt, als de spanning des Gezwels te groot is, om de beschreeven op.

opligting en wegsnyding des Bekleedzels te doen; en moet men verrigten, met alle mooglyke oplettenheid omtrent de omliggende Deelen, met een olyf-wys, en wel gloeiend Brandyzer. Gelyk by beide deeze Bewerkingen, het voornaame oogmerk is, om eene gestadige ontlasting te geeven aan het Vogt dat door de Ondertongfche klier wordt afgescheiden; eene byzonderheid, welke LOUIS zeer wel aanmerkt dat volstrekt noodzaaklyk is om de wederkomst des Gebreks te beletten; moet men in de opvolgende behandeling bedagt zyn, om de gemaakte opening te onderhouden, 't zy, door derzelver rand dikmaalen te bestryken met eene waterige smelting van den *bruinen Onderaardschen steen*; 't zy, met eenig ander Hulpmiddel.

Het stoppen van een gat in het Verbemelte.

§ 3571.

In het eerste Deel deezes Werks, hebben we de Beschryving en Afbeelding gegeven van het gewoone Werktuig hier toe dienstig, gelyk ook van een ander, waar door tevens voorzien wordt in het verlies van den Neus. FAUCHARD, in zyn *Chirurgien dentiste*, beschryft en verbeeld nog vyf anderen, zoo eenvoudige als saamengestelde, welke alle hunne waarde hebben, en waar van sommige gelykelyk het gemis vergoeden der Tandten van de Bovenkaak. ULHOORN, heeft 'er een uitgedagt, dat inderdaad aanprysbaar is, om dat het onder het bereik valt van elk Heelmeester, maar 't welk van geen nut is, dan in de meest eenvoudige gevallen. De Afbeelding deezes Werktuigs, vind men, in zyne *Tiende Plaat*, gevoegt by de *Heelkundige onderwyzingen van HEISTER*.

De Tandzuivering.

§ 3572.

Tot de Tandzuivering, voor zoo veel dezelve betrekking heeft tot de Konstbewerkingen, behooren inzonderheid vyf Werktuigen: de *Ezelbek* naamlyk, de *Papegaaisbek*, het *driekantig Graveeryzer*, het *rondsneedig Mesje*, en een

Haakje in de gedaante eener Z. Men bediend zig van dezelve, op deeze wyze.

§ 3573.

Men doet de Lyder zitten op eene Stoel van middenmaatige hoogte, steunende met het Hoofd, tegen de Rugleuning. Men plaatst zig zelve, aan zyne regter zyde, doende den linker Arm over deszelfs Hoofd heen gaan. De Duim der linker Hand plaatst men op de onderste Snytanden, en drukt met de Wysvinger de Onderlip nederwaards, inmiddels de Kin omvangen wordt door de overige Vingeren. Men begint de Bewerking met de voorgenoemde Snytanden, als doorgaans het meest bezet zynde met Kalkstof. De *Ezelsbek*, die men met de regter Hand, op de wyze eener Schryfpen vast houd, doet men met zyn rug steunen op de linker Wysvinger, en neemt met deszelfs snede, de Kalk weg, door het doen van eenige ligte, herhaalde, en van boven naar beneden gaande bewegingen. Men vervolgt dezelfde handelwyze, staande de gantsche Bewerking; en plaatst zig niet voor den Lyder, dan wanneer men de Tand en zal zuiveren der regter zyde. Alsdan zet men de Wysvinger der linker Hand, in den regter Liphoeck, en verwydert hier mede de Wang van de Tand. Vervolgens brengt men het snydend einde van het Werkruig aan de Tand welke moet gezuiverd worden, en verrigt deeze zuivering, met de meest mooglyke voorzigtigheid, van beneden naar boven. De waggelende Tand moet men steunen met een Vinger, en de Kalk daar van afscheiden van boven naar beneden, of van de eene zyde naar de andere.

§ 3574.

Na de Tand en van buiten gezuiverd zyn, moet men dezelve zuiveren van binnen. De Heelmeester, hier toe op dezelfde wyze geplaatst zynde, drukt met de Wysvinger de Onderlip nederwaards; steunt met den Duim op de Snytanden, als deeze niet vast staan; en voltrekt de zuivering op de voorbeschreeven wyze. Ter zuivering der Tand en van de andere zyde, plaatst hy zig als dan aan de linker zyde des Lyders: brengt de Wysvinger der linker Hand op de Tand en welke het eerst zullen gezuiverd worden; en verplaatst deeze vervolgens naar agteren, en als van Tand tot Tand, naar maate hy vordert met de zuivering.

§ 3575.

§ 3575.

Zoo draa men met de *Ezelsbek* alles wat men kan, heeft weggenoomen, zuiverd men de tusfchenruimte der Tandén, eerst met de *Pappegaaisbek*, en opvolgelyk, zoo veel zulks noodig is, met het *driezydig Graveeryzer*, met het *rondsmedig Mesje*, en met het *Haakje*. Van het laaste Werktuig afzonderlyk, bediend men zig na dit alles ter zuivering der Tandkroonen.

§ 3576.

De zuivering der Tandén van de Bovenkaak, geschied op dezelfde wyze, en met dezelfde oplettenheden ten opzichte der waggelende. Na de voltrekking van alles, inzonderheid wanneer het Tandvleesch is aangedaan, gebied men het gebruik eener zuiverende en versterkende Mondspoeling.

De Tandvulling.

§ 3577.

De *Tandvulling*, of liever, de opvulling der holten van de Tandén, door Tandbederf veroorzaakt, geschied met behulp van geslagen Goud, Lood, of Tin, en door middel van Werktuigen, welkers beschryving en Afbeelding, men in het voorgemelde Werk des Heeren FAUCHARD kan nazien; alwaar tevens, met veel nauwkeurigheid de verscheiden oplettenheden, daar in noodzaaklyk, worden aangewezen.

§ 3578.

Deeze kleine Konstbewerking is meer gegrond op vrees, dan op het nut welk zy influit; en moet niet gedaan worden, dan wanneer de Lyder niet te beweegen is tot de Tandtrekking, het zekerst Hulpmiddel voor de Tandpyn, afhanglyk van Tandbederf. Het is inzonderheid hierom, dat wy niet gedagt hebben, ons daar over, breeder te moeten uitlaaten.

De Tandtrekking.

§ 3579.

Van deeze Konstbewerking kan men zeggen, datze in alle Volkryke en groote Steden het eigendom is der Kwakzalvers; en van geenig Heelmeester, die zyne Eer schat boven de verdiensten, gedaan wordt. De Kwakzalvers ook, hoe onkundig anderszints, hebben hierin veel vooruit voor den bekwaamsten Heelmeester, zoo, om datze door eene onafgebrooken oeffening eene handigheid verkrygen, waarin een Heelmeester hun nimmer kan evenaaren; als, om datze, niets lydende in het geval van mislukking, met minder beschroomdheid te werk gaan.

§ 3580.

Men heeft dezelve, van ouds af, tot hier toe, gedaan, met verscheidenerlei Werktuigen. De *Pelikaan* egter, de *Engelsche steutel*, en de *Koewoer*, zyn dezulken, van dewelke men hedendaagsch zig inzonderheid bediend. Ik bekenne openhartig, niet in staat te zyn, om van het gebruik deezer Werktuigen, eene beschryving te geeven, welke in alle mooglyke gevallen voldoen zoude, en ten rigtsnoer konde dienen voor den Leerenden. Ik ben hierom verplicht, dezelve te verwyzen tot de byzondere onderrigting van bekwaame Tandtrekkers, en eene gezette volging hunner werkwyze, als de beste School in dewelke zy zig by mooglykheid kunnen oeffenen.

Het regten van schieffstaande Tandens.

§ 3581.

Door schieffstaande Tandens, verstaan wy hier ter plaatze alleen dezulken, welke of voor- of agterwaards, of ter zyden overhellen, en dus buiten het vlak vallen van de Tandboog. De regting deezer Tandens kan geene plaats grypen dan in de Kindsheid, wanneer alles nog toegeefbaar is, en wordt verrigt, of met eenen sterken gewasten Zyden Draad, of met een Zilveren of Gouden plaatje.

§ 3582.

§ 3582.

De eerste Manier, welke en de eenvoudigste is, en de gemaklykste, geschied dus. Men plaatst het midden der beschreeven Draad, in de tusfchenruimte der twee naaste regtstaande Tandén; en brengt een zyner einden van binnen naar buiten, het andere, van buiten naar binnen, om dezelve te doen kruisfen tusfchen de scheefstaande en regte Tand van de eene zyde. Men omvangt vervolgens met dien Draad, de hellende Tand, en doet hem gaan tusfchen deeze, en de regtstaande Tand van de andere zyde, van buiten naar binnen, de laaste op gelyke wyze, omfluitende. Hierna hervat men hetzelfde, zoo dikmaalen zulks noodig is, in agt neemende, dat de Draad, naar maate zy gaat over de scheefstaande Tand, geplaatst worde op de meest voordeelige wyze. Men voltrekt alles, door de Draad te knoopen op den hellenden Tand, beschouwd als deszelfs steunpunt; en door denzelven verscheiden maalen daar om te doen heengaan, 't zy met beide einden zaamen, 't zy met ieder einde afzonderlyk. Alle agt Dagen, moet men deeze Draad verwisfelen met eene andere.

§ 3583.

De tweede Manier beftaat kortelyk, in een Gouden plaatje van genoegzaame lengte, en zoo breed als de hoogte is der Tandén, van vooren of van agteren, met zyn midden te plaatzen tegen den scheefstaanden Tand, of de scheefstaande Tandén, en de beide einden van hetzelfde met Draaden te hegten, aan de naastbelendende regtstaande Tandén van de eene en andere zyde. Deeze Manier, gelyk men ziet, is omflagtiger en kostbaarder dan de voorige; en wordt hierom, en om datze geen meerder nut influit, zeldzaam gevolgt.

§ 3584.

Dewyl de Tandregting, langs beide deeze wegen, niet dan na een lang verloop van tyd haar beflag krygt, en zulks meestal den Lyder, of dien hy aangaat, verveeld; heeft men voorgesteld, om dezelve als in een oogenblik te bewerken, door de Tang, de Pelikaan, en dergelyken; een voorftel, van den Heer BERDMORE zoo wel beftreeden, dat het niet noodzaaklyk is, hieromtrent iets aantemerken.

De stemping eener Bloetvlies, uit de Tandkasfen.

De eerste Materie, welke en de eenvoudigste is, en de gemakkelijkste, gelijkt
 dus, men plaatst het midden der beide Driaden, in de uitscheuringe der

Van deeze is bereids gesproken in het *Leerstuk der Tandziekten*, van
 §. 2526 tot §. 2529, ingeslooten, en kan ik dus hier ter plaatze volstaan,
 met den Leezer derwaards te verwijzen.

De volgende met dien Driade, de hellende Tand, en door hem geen tanden doe-
 zo, en de rechtstaande Tand, en de rechtstaande Tand, en de rechtstaande
 laatste op gezete wijze, en de rechtstaande Tand, en de rechtstaande Tand, en de rechtstaande

maakt zelfs noodig is, in zigt te hebben, dat de Driade, naar zamen xv gest.
 over de scheefstaande Tand, geploegde wijze op de meest voordeelige wijze

Omtrent dit Onderwerp, wel behoorende tot de Heelkonst, maar 't welk
 nauwlyks van eenig Heelmeester behartigt wordt, verbeelde ik my genoeg ge-
 zegd te hebben, als ik dezuike die der *Fransche Taale* kundig zyn, de leezing
 aanbeveele van het XVI. XVII. en XVIII. *Hoofddeel des tweede Deels, van de*
Chirurgien dentiste des Heeren FAUCHARD, alwaar men alles wat daar toe
 betrekking heeft, aantreft. De Heer ULHOORN, heeft in zyne *Aantekening*
 op het LXXXII. *Hoofddeel der Heelkunde* van den Hoogleeraar HEISTER,
 een kort, en zeer onvolleedig uittreksel daar van gegeven, welke door hen
 die in voorgemelde Taal onbedreeven zyn, kan geraadpleegd worden.
 ten, met zyn middel te plaatsen tegen den scheefstaanden Tand, of de scheef-
 staande Tand, en de beide einden van hetzelfde met Driaden te heften.
 aan de scheefstaande rechtstaande Tand, van de eene en andere zyde. De
 ze Materie, gel. k men niet, is onafhanger en kostbaarder dan de voorige; en
 wordt hietom, en om datze geen meeder nut inlijft, zeldzaam gevolgt.

II. H O O F T D E E L.

De Kunstbewerkingen aan den Hals.

§ 3587.

Slegts zeer weinig Kunstbewerkingen, kan men, als eigen aan dit Deel aanmerken. De *Strotsnede* immers, de *Halsdragt*, de *Opruiming van vreemde Ligbaamen in den Slokdarm gedrongen*, en de *Operatie van het Caput Obstipum* zyn de eenigen, welken, strikt genomen, daar toe behooren.

De Strotsnede.

§ 3588.

De *Strotsnede*, aan HIPPOCRATES en CELSUS onbekend; is het allereerst voorgesteld door ASCLEPIADES; bestreeden van CÆLIUS AURELIANUS, en ARETEUS; verdedigd door P. ÆGINETA, ORIBASIUS, AVENZOAR, ALBUCASIS, AVICENNA, RHASES, HALLIABBAS, F. AB. AQUAPENDENTE, GUIDO DE CHAULIACO, en HOLLERIIUS; en met een allergewenscht gevolg verrigt door A. MUSA BRASSAVOLUS, HABCOT, MOREAU, PURMAN, SMALZIUS, BINART, VIRGILI, RAU, HEISTER, MEYSSONIER, BEAUCHOT, HOFFMAN, en anderen.

§ 3589.

Men vergeeve my deeze Geschiedkundige aanmerking, in eenen Tyd, waar in men de volftrekte noodzaaklykheid somwylen, het zeer gering aanbelang, en de alles overtreffende nuttigheid, dier Kunstbewerking, als zo veele welbewezene waarheden mag aanmerken. Ik zoude dezelve zeeker niet ge-

maakt hebben, indien ik niet overtuigd was, dat zeer veelen onzer Genees- en Heelmeesters, 'er anders over dagten, en haar beschouwden, als een gevaarlijk, niet slegts, maar zelfs, als een wanhoopend hulpmiddel.

§ 3590.

De Strotfnede, strikt genoomen, dat is te zeggen, beschouwd als eene opening enkel gemaakt in de Luchtpyp, is inzonderheid betreklyk tot twee gevallen; en is daarin, even zeer dringend, even zeer onvermydelyk.

§ 3591.

Het eerste deezer gevallen is, wanneer eene inwendige Ontsteking van het Strottenhoofd, plaats heeft; eene Ontsteking, welke, hoe gering ze ook in den eersten opslag schynen mooge, altoos uitermaaten gevaarlyk is, en den Lyder doorgaans aan verstikking doet sterven. Het tweede is, als eenig vreemd lighaam, ongelukkig gevallen in de Luchtpyp, door de werking der Natuur zelve, niet terstond wordt uitgeworpen.

§ 3592.

De Strotfnede, met betrekking tot het eerste geval, geschied op tweeërlei wyzen, naar dat de Lyder vet, of mager is, of de Bekleedzelen, al, dan niet, gezwollen zyn.

§ 3593.

In de eerste en derde omstandigheid, waarin men de Luchtpyp, of geheel niet, of niet dan zeer bezwaarlyk onderscheiden kan, klieft men allereerst de Huid en het Vetvlies, door eene langwerpige insnyding; eene insnyding welke zich uitstrekt van het Ringwyze kraakbeen des Strottenhoofds, tot omtrent aan den bovenrand van het Borstbeen, en juist valt in het voor-mid-denste gedeelte van den Hals. De Bloedvliet, hier by doorgaans plaats grypende, beteugeld men alsdan met de overgehaalde Brandewyn, door eene spons aangebragt. Men scheid vervolgens, ontloedender wyze, de Borst-Tongbeensche spieren van elkanderen, en doorsniet het voorste gedeelte der Luchtpyp, tuschen den derden en vierden kraakbeenigen Ring, met de *Bronchotome* van BEAUCHOT, dermaate, dat beide deeze Kraakbeenderen tevens door-

doorsneden worden, inmiddels de ligt verschuifbaare Luchtpyp, aan weerszyden bepaald wordt door den Duim en Wysvinger der linker Hand van den Heelmeester, beneden de plaats der doorbooring aangelegt. Het lemmer van dit Werktuig hier na terug haalende, laat men deszelfs Canul in de gemaakte opening agterblyven, en bevestigt deeze op haare plaats, door middel van twee platte en smalle banden, met derzelver midden gehegt aan haare ringen, en in den Nek, door even zoo veele strikknoopen, matig vast aangeslooten. Men voltooid eindelyk alles, met de beide deelen der insnyding, onder en boven de Canul, te dekken met droog draad plukzel, waar over men eene doorgaate Kleefpleister, een dergelyke Drukdoek, en een enkel houdend Verband heen legt.

§ 3594.

In de tweede en vierde omstandigheid, voltrekt men de geheele Konstbewerking alleen met het straks gemelde Werktuig; ter aangewezen plaatze, met alle mooglyke behoedzaamheid, door de Bekleedzelen en al, gebragt tot in de holte der Luchtpyp. Het Verband in dit geval, behoeft enkel te bestaan uit eene doorgaate Kleefpleister, breed drie dwerssche Vingeren, en zoo lang dat ze de omtrek van den Hals kan insluiten.

§ 3595.

In alle deeze omstandigheden zonder onderscheid; laat men de Canul tot zoo lang op haare plaats blyven, dat alle tekenen van Ontsteking verdweenen zyn; of althans, dat 'er geene de minste vrees meer is voor verstikking.

§ 3596.

Met opzigt tot het tweede geval §. 3591, doorsnyd men de Bekleedzelen op gelyke wyze als we §. 3593. gezegd hebben. Men scheid vervolgens, niet slegts de Borst-Tongbeensche, maar ook de Borst-schildwyze Kraakbeenspiieren, van elkanderen. Men opent hier na de Luchtpyp, met eene langwerpige insnyding, die voor het minst door drie van derzelver Ringen heen gaat. De randen deezer insnyding, doet men door een Helper een weinig van een houden, 't zy met een stomp Haakje, 't zy met eenig ander bekwaam Werktuig. Men bewerkt eindelyk de uithaaling van het vreemde Lighaam

door een dun, regt, of eenigzints geboogen Tangetje; en verbind de geheele Wonde terstond hier na, op eene wyze als we §. 201. beschreeven hebben.

§ 3597.

Hoedaanig, en op welk eene wyze, de Strotsnede ook gedaan worde, altoos moet de Lyder zitten op een Stoel, met zyn Aangezicht gekeerd naar het Dag of Kaarslicht. Deszelfs Hoofd, zoo veel hy gemaklyk verdraagen kan agterwaards geboogen, moet tegen de Borst leunen van een Helper die agter hem staat, en van deeze onbeweeglyk worden vastgehouden. De Heelmeester zelve kan voor hem staan of zitten, naar dat beider lengte, of het eene vordert of het andere.

§ 3598.

Ik heb tot hier toe, de Strotsnede beschreeven, in overeenkomst met alles, wat daar van immer door de beroemdste Heelmeesters is voorgesteld. Het gewigt der zaake vordert, daar by te voegen, dat 'er gevallen kunnen voorkomen, waarin de Canul, behoorende tot de *Bronchotome* van BEAUCHOT veel te kort is, om daar van, en dus ook, van het gantsche Werktuig, behoudens alle vereischte zekerheid, gebruik te maaken. Deeze gevallen inzonderheid zyn, als de Lyder uitermaaten vet is, of de Hals sterk uitgezet, door eene Ontsteking, of Luchtgezwel. In deeze netelige omstandigheden derhalven, moet men zig bedienen van de Canul des Heeren HUSSEM, na men alvoorens de Luchtpyp ontloot en geopend heeft, op dezelfde wyze als zulks §. 3596. is voorgeschreeven. De Afbeelding dier Canul, zal ik ter behoortlyke plaatze mededeelen; en moet daar omtrent thans alleenlyk aanmerken, dat, indien dezelve, al het overige hetzelfde blyvende, eene platte gedaantegegeeven werdt, het my zoude toefchynen als eene zeer aanmerklyke verbetering. Hier door immers, zouden de randen van de wonde der Luchtpyp, minder van een verwydert, minder geprikkeld worden; byzonderheden, welke ik denke, dat men geenszins als onverschillig kan aanmerken. Met dit alles moet ik bekennen, dat den Uitvinder zig daar van met veel voordeel bediend heeft in eene Strotsnede, door hem gedaan aan den Heere S...., een geval my van naby bekend, en 't welk verdiende in alle zyne omstandigheden beschreeven te worden.

De Halsdragt.

§ 3599.

De *Halsdragt*, voormaalen zeer in gebruik, wordt thans meestal beschouwd, als eene weinig vermoogende, om niet te zeggen nutlooze Konstbewerking. Sommige egter verzeekeren, dat ze zig daar van, met veel voordeel bediend hebben in verscheiden gebreken van het Hoofd, in langduurige Hoofdpynen by voorbeeld, in het Waterhoofd, in de Oogontsteking, in de zwarte Staar, en dergelyken.

§ 3600.

De eenvoudigste en beste manier om dezelve te verrigten, is deeze. Men doet den Lyder zitten op een Stoel zonder Rugleuning, met zyn Rug gekeerd naar het Licht, en het Hoofd eenigzints agterwaards geboogen. Men vat de Huid, aan het onderste gedeelte van den Nek, tusschen den Duim en voorsten Vinger der linker Hand, en laat hetzelfde doen door een Helper een duim breed daar boven. Deeze gevatte Huid, zoo veel immer mooglyk zy, buitenwaards getrokken, doorsteekt men in het midden, met de zoogenaamde *Seton Naalde*, naar het voorschrift van ULHOORN, bedeed met een streng Stopgaaren. Men brengt deeze Naalde, na genoeg, dwersch door den grond deezer overlansche Huidplooi, vermydende zorgvuldig het ondergelegen peesagtig bekleedzel der Nekspieren. De Naald vervolgens, geheel doortrekende, en tevens zulk een gedeelte van den Band als genoeg is om het kortste einde daar van te ontwikkelen, legt men de eerste ter zyden; brengt beide einden van den Band, door twee daar mede overeenstemmende openingen, gemaakt in eene welkleevende pleister, breed vier, lang zes Duimen, en overeenkomstig in haare lengte, met de strekking van den Hals, aangelegt. Men plooid eindelyk de beide einden van den Band, best mooglyk, op de Pleister, en overdekt alles met een Drukdoek, gesteund door eenige weinige omgangen van een Windzel.

§ 3601.

By elken verandering van het Verband, welke dagelyks geschieden moet, trekt men een volgend gedeelte van den Band, met eenig Dragtmiddel bestree-

ken, tot binnen de bepaaling der Halsdragt, en vervolgt zulks zoo lang, tot de Band byna ten einde is. Als dan, een tweeden Band moetende aanbren- gen, scheid men de draaden van het einde des eersten, een weinig van elkan- deren, en hegt twee of drie deezer draaden aan de luts van een ander nog on- doorgesneden strengetje Stopgaaren, om die luts daar mede, ter lengte van omtrent twee Duimen, door te haalen. Men doorsnyd hier na, het een of ander gedeelte dier Luts, in de nabylheid der opening door dewelke zy uit- komt, en trekt het daar mede overeenstemmend deel tot buiten de tegenge- stelde opening terug, om daar van, op gelyke wyze als te vooren gezegd is, gebruik te maaken. Het laatste, doet men zoo dikmaalen als de noodzaaklyk- heid zulks vordert; dat is te zeggen, tot 'er geene reedenen altoos meer zyn ter onderhouding der Etterdragt; 't zy om dat dezelve geenerlei voordeel aan- brengt, 't zy, om dat ze volmaaktelyk voldaan heeft aan het oogmerk.

De opruiming van vreemde Lighaamen, gedrongen in den Slokdarm.

§ 3602.

Onder de vreemde Lighaamen, toevalliger wyze in den Slokdarm opgehou- den, zyn 'er sommigen, welken men veilig kan nederdrukken in de Maag; anderen, welken langs denzelfden weg door welken zy ingedrongen zyn, moe- ten worden uitgehaald; en sommigen, welker opruiming vordert, dat men eene kunstige opening maake in den Slokdarm.

§ 3603.

Tot de eerste Classe behooren alle min of meer zachte en verteerbaare Zelf- standigheden; gelyk ook allerlei harde Lighaamen, welkers gedaante en groot- te toelaaten, datze vrijelyk den weg der Darmen kunnen doorgaan. Tot de tweede moet men betrekken, alle harde, onëffene, hoekige, puntige, en stekende of snydende Lighaamen, van welk eene stof deezen ook zyn moogen. Tot de laasten kunnen gebragt worden, alle die dingen, welken men op gee- nerlei wyze kan terughaaalen, nog nederdrukken in de Maag, zonder met reeden te dugten datze of daar in, of in den Darmbuis, eenigerhande gevaar- lyke wanordes zullen veroorzaaken.

§ 3604.

Het is zeer moeilyk te bepaalen, op welke eene wyze, een gegeeven vreemd Lighaam, in den Slokdarm beslooten, tot in de Maag moet worden neêrge-
drukt; vermits deeze nederdrukking meestal moet geregeld worden, naar de
byzondere, van elders bekende hoedaanigheden van dit Lighaam, vergeleeken
met de verschillende wydte van dien Buis. Het oordeel des Heelmeesters, door
de waarneeming voorgelicht, moet hierin alles beslifen, en de plaats vervan-
gen van allerlei algemeene Voorschriften.

§ 3605.

Eene zelfde moeilykheid heeft plaats, omtrent de bepaaing eener altoos
voldoende Manier, om dergelyke Lighaamen, langs den natuurlyken weg te-
rug te brengen; inzonderheid wanaer dezelve beneden het hoofd des Slok-
darms, huisvesten.

§ 3606.

Ter bereiking egter van het eerste oogmerk, heeft men dikmaalen met veel
voordeel den Lyder zeer schielyk een groot stuk versch gebakken Brood of
Koek, gedroogde Vygen, de Latuw wortel, en dergelyken, doen doorflikken.
Men heeft zig met geen minder nut bediend, van een genoegzaam dik, en
lang, dog niet zeer stevig Waskaarsje; van eene glad- en stomppuntige loo-
den Cylinder; van eene lange, dikke, en buigbaare zilvere Sonde; van een
buigbaaren Staalen draad, met een looden knop die eene olyfwyze gedaante
hadt; van eene groote hoeveelheid levendige Kwik, met een lepel vol Vleesch-
nat toegediend; gelyk ook van de zoogenaamde Sponsbalyn, welke ik ver-
volgens zal beschryven en afbeelden.

§ 3607.

Aan het tweede oogmerk is somwylen zeer wel voldaan, door een lange,
breede, platte, en stompe Haak; door een lange, dunne, en krombekkige
Tang; door een zilveren Draad, in zyn midden ringwys geboogen, en voor
het overige saamengedraaid; door een dunne balynen Cylinder, waar aan op
het eene einde, verscheiden door elkander gaande kleine ringen van dun Zil-
verdraad gehegt zyn; en door een Stylet van een Catheter, door welks oog

een streng Gaaren, op zoo veelerlei wyze kruislings was doorgebracht, dat ze verscheiden vlegten maakten; door een klein stukje, fyne, en zeer drooge Spons, aan een sterken Draad vastgemaakt, te doen doorzwelgen, en hetzelfde na verloop van eenen kleinen tyd, weder terug te haalen; door eene straks gemelde Sponsbalyn, maar die in alle haare deelen minder omtrek heeft; en eindelijk, door het toedienen van een Braakmiddel, meer behoorende tot de Clasfe der sterke, dan tot die der zachte.

§ 3608.

Het openen des Slokdarms ter wegneeming van een daar in geslooten Lighaam, 't welk nog nedergedrukt, nog langs den natuurlyken weg kan uitgehaald worden, is het allereerst voorgesteld door VERDUC, en door GUATTANI met den besten uitflag beproefd by drie Honden. De eerste beschryft dezelve, als meestal gelyk aan de Strotfnede, voor zoo veel betreft de uiterlyke insnyding; en vordert slegts, dat men na de afscheiding der Luchtpyps spieren, de Slokdarm voorzigtiglyk opzoeke, om daar in eene langwerpige insnyding te doen, juist ter plaatze, waar het vreemde Lighaam zig ophoud. De laaste wil, dat men de insnyding maake aan de linker zyde van den Hals, om dat de Slokdarm by Menschen wel ligt agter de Luchtpyp, maar ter deezer zyde daar merklyk voorby springt, en dus ligter met het Mes kan getroffen worden.

§ 3609.

BERTRANDI zegt; wanneer het vreemde Lighaam eene zwelling maakt aan den Hals, moet men het ter deezer plaatze uitsnyden. Als het zulks niet doet, plaatst men den Lyder op een Stoel, doet zyn Hoofd wat agter over buigen, en laat hem in deeze gestalte vast houden door een Helper. Men ligt de Bekleedzelen aan de linker zyde op tot eene dwersche plooi, en doorsnyd deeze naar de lengte van den Hals dermaaten, dat de snede zig uitstrekt van een weinig beneden het ringwyze Kraakbeen des Strottenhoofds, tot in de nabyligheit van het Borstbeen. Als dan doet men de lippen der Wonde door een Helper van een houden; doorsnyd het Vetslies tuschen de Borst-tongbeensche spieren; scheid de linker Spier van dien naam, van de onderliggende Borst-schildwyze kraakbeen spier; doet de eerste met een stomp Haakje ter zyden houden; maakt in het nu bloot liggend linker gedeelte des Slokdarms eene lang-

langwerpige insnyding; vergroot deeze naar vereisch van zaaken met een kromme, stomppuntige Schaar; en brengt het ingeflooten Lighaam naar buiten door middel eener Tang, gelyk aan die welke men gebruikt tot het uittrekken der Neusprop. De terugkeerende Zenuw, vervolgd hy, welkers kwetzing het meeste nadeel zoude kunnen toebrengen, en loopt in de nabyligheid der Luchtpyp, doet men te gelyk met dit Deel, door middel eener Haak naar de regter zyde brengen; men vermyd ook zorgvuldig die Slagader, welke van de Ondersleutelbeensche slagader gaat naar de Schildwyze klier; en, stempt de Bloedvliet der Schildader, indien deeze geopent werd, met droog Plukzel en den verëenigenden Band, of door de Onderschepping.

§ 3610.

Hoe zeer het waar is, dat deeze beschryving, die van VERDUC en GUATTANI zeer verre overtreft, schynt ze my toe als zeer moeilyk naar te volgen; ten minsten, indien men niet door eene veelvuldige oeffening op doode Lighaamen, zig daar mede gemeenzaam gemaakt heeft. Ik kan ook niemand aanraaden, om deeze Konstbewerking te verrigten anders dan in de dringendste noodzaaklykheid, welke alleen plaats heeft, wanneer alle voorbeschreeven Hulpmiddelen te vergeefsch beproefd zyn, en de dood des Lyders als met rasfe schreeden nadert.

§ 3611.

Zoude het zelfs in deeze omstandigheid, waarin elk oogenblik dierbaar is, niet raadzaam zyn, de eigentlyk gezegde Strotsnede, op de wyze, §. 3596. beschreeven te werk te stellen, en hier na door eene opening, gemaakt in het agterste gedeelte der Luchtpyp, en in het voorste des Slokdarms, het ingeflooten Lighaam uit te haalen? Zou deeze Konstbewerking niet gemaklyker zyn voor den Heelmeester, en met meerder vaardigheid kunnen verrigt worden, dan de voorige? Zou ze gevaarlyker zyn voor den Lyder, 't zy men ze beschouwd in het afgetrokkene, 't zy men zulks doet, in verband met de gevolgen? Zie daar een voorstel, zoo stout inderdaad als nieuw, maar 't welk ik niettemin gedagt hebbe, te moeten onderwerpen aan het oordeel des Heelmeesters; om dat ik, hoe streng daar over redeneerende, 'er niets in gevonden hebbe, 't welk my toefchynd, als volstrekt onbestaanbaar met de Onder-

vinding, met de Waarneemingen der meest beroemde Heelmeesters, aangaande de gevaarlijkste, en meest dooddreigende Halswonden.

§ 3612.

Wy hebben, §. 3606, en §. 3607. de meest beproefde Hulpmiddelen, ter nederdrukking, en uithaaling van vreemde Lighaamen, in den Slokdarm beflooten, aangewezen. Wy moeten 'er nu byvoegen, dat alle die Hulpmiddelen, voor zoo verre ze behooren tot den rang der Werktuigen, met alle mooglyke voorzigtigheid moeten worden aangewend, inmiddels men de Tong doet nederdrukken met de *Glossocatocon* des Heeren MARTENS, of met eenig ander bekwaam Werktuig.

De Operatie van het Caput obstipum.

§ 3613.

Dit Gebrek, hebben we in alle zyne omstandigheden van §. 1558, tot §. 1562, beschreeven. Wy hebben §. 1563. aangemerkt, dat, als het afhangt van eene verkorting der *Muscul. sterno-clydo mastoideus*, hetzelve zeldzaam anders, dan door het afnyden deezer Spier kan geneezen worden.

§ 3614.

Van deeze Konstbewerking kan men zeggen, datze oorspronglyk eigen is aan onze Stad; en aldaar met den besten uitflag verrigt, in de laat voorgaande Eeuw, door ROONHUISEN, VAN MEKEREN, en MINNE; en nog onlangs, door de Heeren de BEER, en FILKES, twee, in der daad zeer kundige Heelmeesters.

§ 3615.

De beste Manier om dezelve te verrigten is die van ULHOORN, en bestaat kortelyk hierin. Men doorsnyd de Bekleedzelen, juist op de gespannen Pees, naar de lengte van den Hals, in eene genoegzaame uitgestrektheid. De randen deezer insnyding, doet men zoo veel mooglyk zy van een houden door een Helper. Men brengt vervolgens onder de Pees eene flauw geboogen, dog stevige, Sonde door; en doet de sleuf van deeze dienen, ter geleide van

een regt, staand Snymes, met het welke men die Pees, zonder eenige haarer vezelen te spaaren, dwersch affnyd.

§ 3616.

Het eerste Verband kan niet te eenvoudig zyn, en behoeft enkel te bestaan uit droog Plukzel, een Kleefpleister, een Drukdoek, en een Windzel, aangelegt op eene wyze, als het best in staat is, om den geheelen toestel op zyne plaats te houden. By de volgende Verbanden moet men inzonderheid bedagt zyn, het Hoofd in eenen opgerigten stand te bevestigen door het zoogenaamd *Hoofd regt houdend verband*, 't welk ik in het vervolg zal beschryven en afbeelden.

III. H O O F T D E E L .

De Konstbewerkingen aan den Tronk.

§ 3617.

Tot het getal van deezen behooren voornaamlyk, de *ophaaling der Tepels*, de *ophaaling der Borsten*, de *Afzetting der Borsten*, de *doorbooring van het Borstbeen*, de *Borstopening*, de *stemping des Bloedvliets eener geopende tuschenribbige Slagader*, de *Buitopening*, de *Keizerlyke snede*, de *Breuksnijding*, de *doorsnyding van de Kraakbeenige verëeniging der Schaambeenderen*, de *Operatie der Waterbreuk*, die der *Vleeschbreuk*, der *vernauwde*, en der *teruggetrokken Voorhuid*, de *astapping der Pis by Mannen*, dezelfde *astapping by Vrouwen*, de *doorbooring der Blaas in den Endeldarm*, de *Steenfnyding*, de *Operatie der Aarspypzweer*, het *openen eens geslooten Aars*, het *openen eens geslooten Endeldarm*, de *opening eener ondoorboorde Roede*, het *openen eener gestooten Scheede*, de *scheiding van de saamengegroeide lippen der Schamelheid*, de *Wegneeming der Vleeschproppen van de Vrouwlyke Teeldeclen*, de *afzetting der Roede*, des *Kittelaars*,

en der *Waterleugels*, de *klieving van den Pisweg by Mannen*, het *verbinderen der tegenwillige Pisloozing by dezelve*, de *aanlegging van Werktuigen dienende ter opvang van de Pis* in verscheiden gelegenheden, en eindelyk, de *regting der Bogchels en scheeve Ligchaamen*. In de volgende Onderdeelingen, zullen wy elk deezer Konstbewerkingen, met eene gezetheid, evenreedig aan haar aanbelang, voordraagen.

Het opbaalen der Tepels.

§ 3618.

De Tepels, by eene zogende Vrouwe, dus kort zynde, dat ze door het Kind, of geheel niet, of niet dan zeer moeilyk, kunnen gevat worden, verlengd men dikmaalen zeer gemaklyk, door verscheiden, algemeen bekende Hulpmiddelen; door het zuigen by voorbeeld, van een ouder Kind, of van eene Vrouw; door het gebruik van Zuigglazen, en dergelyken.

§ 3619.

Somwylen egter gebeurd het, dat deeze allen niet voldoen aan het oogmerk, als te zwak zynde in haare uitwerking. In dit geval moet men gebruik maaken van de Luchtpomp §. 2975. aangepreezen, waar aan een Glas geschroefd is, overëenkomstig met de dikte des Tepels, en dat een platte en eenigzints breede rand heeft, om gemaklyk te kunnen draagen op de Borst. Dit Werktuig inderdaad, by herhaaling aangewend, voldoet zeer wel aan het oogmerk, vooräl, wanneer men in de tuschentyden, de Tepel besluit binnen de ronde opening van een Yvooren of Palmhouten, zeer glad bewerkt Schotelkje, en allerlei drukking der Klederen, zorgvuldig verhoede.

De opbaaling der Borsten.

§ 3620.

De Borsten moeten opgehaald; of, om my van eene meer gemeenzaame spreekwyze te bedienen, moeten gered worden; wanneer dezelve, by anderzints gezonde Kraamvrouwen, niet genoeg met Zog gevuld worden; indien ze al

te sterk daar door zyn opgespannen; als 'er eene beginnende droop in plaats grypt; en, wanneer 'er eene terug vloeijing gebeurd van het Zog.

§ 3621.

Men bediend zig hier toe met veel voordeel, van de zoo even gemelde Luchtpomp, mits voorzien van een Glas, waar aan ter zyden eene ronde Zak geblaazen is, groot genoeg om eene merkelyke hoeveelheid van Vogt in te fluiten. Men kan insgelyks gebruik maaken van de *Zogpomp* des Heeren STEIN, een Werktuig, voor weinig Jaaren met veel ophefs gemeen gemaakt, schoon ten deezen opzichte niet beter dan het voorige, bereids in den jaare 1741. door U' LHOORN beschreeven. Eene ontbinding van spaansche Zeep in Melk, met een flanelle Doek matig warm op de Borsten aangelegt, begunstigt heel zeer de werking van beiden.

De afzetting der Borsten.

§ 3622.

Dit is eene Konstbewerking, voorgeschreeven wel als het eenig Geneesmiddel eener Kanker welke de gantsche Borst inneemt, gelyk ook van een uitgebreid Knoestgezwel, daar in plaats grypente, maar waar van ik meene te mogen zeggen, dat altoos onnoodzaaklyk is in het laaste geval, en geheel nutloos in het eerste. Het woord *Knoestgezwel* wordt hier genoomen in zyne striktste, het woord *Kanker*, in zyne uitgestrektste betekenis, eene byzonderheid, welke ik verzoeke, dat men wel in agt neeme.

§ 3623.

Schoon ik ingevolge dit beginzel, van my met opzigt tot beide Gebreken in 't algemeen, in myne *Heelkundige Mengelstoffen* uitvoerig beweezen, geregtigt was om dezelve met stilzwygen voorby te gaan, hebbe ik egter beslooten tot het tegendeel; om reeden vooräl, dat niet alle Heelmeesters 'er dus over denken, en men zelfs nog onlangs een geval heeft gemeen gemaakt, 't welk men zig verbeeld sterk genoeg te zyn, om deszelfs bestaanbaarheid, nuttigheid, en noodzaaklykheid, op eene onloochenbaare wyze te bekragtigen. Ik

hebbe het oog, op de waarneeming des Heeren VAN WY, Briefswyze medegedeeld aan den Heere GREVE, en geplaatst in het *derde Stuk van het zesde Deel der Algemeene Vaderlandsche Letter-oeffeningen*; eene Waarneeming, welke ik als nog onbeoordeeld laate, maar waar omtrent ik waarschyntlyk zal verplicht zyn, myne gedagten in vervolg van Tyd, mede te deelen.

§ 3624.

De eenvoudigste, en beste Manier om de *afzetting der Borst* te verrigten, is deeze. Men zet de Lyderesse in een Leuningstoel, en doet de Arm aan de ongestelde zyde, ter spanning der grootte Borstspier, een weinig afvoeren van het Lighaam, en door een Helper vasthouden. De Borst zeer vergroot zynde, laat men dezelve door een tweede Helper, met zyne beide Handen vast houden; en men houd ze zelve vast met zyne linker Hand, wanneer ze slegts eene middenmaatige grootte heeft. Met het Mes, voor deeze Konstbewerking byzonder geschikt, in het eerste geval, en met eene gewoone regte Bistourie, in het laaste, maakt men in het gezonde Deel, boven het Gezwel, eene insnyding, die drie of vier Duimen lang is, en tot op de grootte Borstspier, deeze egter onaangeroerd latende, doorgaat. In deeze Insnyding brengt men twee, drie, of vier Vingeren der linker Hand, en schyd daar mede, de geheele Manschyf, van de voorgemelde Borstspier. Men doorsnyd vervolgens met hetzelfde Mes waar van men zig in den beginne bediend heeft, de Huid in den gantschen omtrek van het Deel; en zy daar by wel oplettend, dat de Snede zoo veel mooglyk regtstandig, en niet schuins gedaan worde. De ontsnapte verharde Vetklompjes of Klierdeelen eindelyk, moet men, of met een holstaand Schaartje, of met een dergelyk Mesje, na men ze alvorens met een Haakje gevat heeft, wegsnyden.

§ 3625.

Wanneer, staande de Operatie, eenige aanmerklyke Bloeding plaats grypt, beteugeld men dezelve, door het bloedend Vat te doen sluiten met den drukenden Vinger van een Helper, 't zy alleen, of rustende op eene kleine aangelegde Plukzel- of Sponskegel. Als 'er naderhand bloeding komt, kan men zig bedienen van dezelfde Hulpmiddelen, of van de Onderschepping.

§ 3626.

§ 3626.

Het Verband moet bestaan uit droog Plukzel, gesteund door eenige Drukdoeken, en het *Verband des Ligbaams met den Schouderband*. Dit Verband moet men niet voor den vyfden of zesden Dag, en alsdan nog niet, dan met alle behoedzaamheid wegneemen. De volgende Verbanden kunnen gelyk zyn aan het eerste Verband; met dit verschil egter, dat de rand der doorgesneden Bekleedzelen, gedekt moet worden met onomgeflagen Plukzelwicken, bespreken met een zeer zagt dragtmiddel. H E L V E T I U S zegt, dat als men by het eerste Verband, de Drukdoeken bevogtigt met warm Biër waar in wat Boter is gesmolten, de Wond als dan bevryd blyft van Ontsteking. Gelyk deeze handelwyze, althans geen het minste nadeel kan aanbrengen, en ook door H E I S T E R is goed bevonden, is het raadzaam, dezelve altoos op te volgen.

De doorbooring van het Borstbeen.

§ 3627.

De *doorbooring van het Borstbeen*, is in alle opzigten gelyk aan die der Hersenpan, en geschied om dezelfde beweegredenen; inzonderheid, ter ontlasting van eenig uitgestort vogt in het Middenschot, ter opheffing of wegneeming van inwaards gedrongen stukken eens gebrooken Borstbeen, en ter geneezing van een aanmerklyk Beenbederf, in hetzelfde Been.

§ 3628.

Schoon deeze Konstbewerking reeds geoeffend schynt door G A L E N U S, en van C O L U M B U S, B A R B E T T E, S O L I N G E N, P E T I T, D U V E R N E Y, en J U N C K E R, is aangepreezen, vooral met betrekking tot de uitstortingen van Bloed of Etter in het Middenschot; zyn my daar van geene andere voorbeelden bekend, dan twee van P U R M A N, één van M E S N I E R, één van A L A R Y, één van S E D I L I E R, één van L E C A T, en één van F E R R A N D, Heelmeesters allen, van uitmuntende bekwaamheden.

§ 3629.

Wat toch, zal men mischien vraagen, is de reeden eener zoo zeldzaame ver-

verrigting dier Operatie, in zulk een aanmerklyk Tydverloop? Is dezelve, uit haaren eigen aart dus gevaarlyk? Is ze zoo weinig bekroond met eenen goeden uitflag, dat men gegronde reeden heeft om te denken, dat ze meer als een wanhoopend, dan, als een waarlyk nuttig Hulpmiddel moet beschouwd worden? Noch het eene noch het andere. Op zich zelfs beschouwd, is ze niet gevaarlyker dan de Panbooring; en beschouwd met betrekking tot de gevallen waarin ze wordt aangewezen, is ze zulks veel minder. In alle beschreeven gevallen ook, is ze gedaan met den besten uitflag, en bestendig gevolgd van eene zeer voorspoedige geneezing. Het schynd derhalven, dat men de onkunde van sommige Heelmeesters, de kleinhartigheid van anderen, en de onzekerheid waarin men langen Tyd geweest is, aangaande de soort onderscheiden. de kentekenen der Gebreken waar in ze te pas komt, als de voornaamste reeden hier van, moet aanmerken. In de zeer fraaije Verhandeling over deeze doorbooring van den Heere DE LA MARTINIERE, welke men vind in het 12 Deel der Mem. de l'Academie Roy. de Chirurgie, de 8°. druk, wordt dit alles, proefkundig beweezen; en zyn de zoo evengemelde Kenmerken ten duidelyksten, in de Geschiedkundige beschryving van verscheiden gevallen aangetoond. Ik beveele, kortheds halven, hierom, en, om dat ik 'er niets weet by te voegen, de leezing van dit Stuk, als eene zaak van het grootste belang, aan alle Heelmeesters; aan dezulken vooral, die waarlyk dien naam verdienen, en het belang hunner Lyders aanmerken als de voornaamste dryfveer van alle hunne daaden.

De Borstopening.

§ 3630.

Hier door verstaat men, allerlei insnyding, tusschen de Ribben doorgaande tot in de eene of andere Borstholte; gemaakt met oogmerk, om eenigerlei daarin uitgestort vogt, van welk eenen aart zulks ook zyn mooge, te ontlasten.

§ 3631.

De vogten welke deeze uitstorting doorgaans maaken, zyn Bloed, Etter, of Water. De kenmerken eener uitstorting van het eerste soort, hebben we

§. 213 en 214, die van het tweede, §. 571 en 572, en die van het laatste, §. 736, 737, 738, en 739, aangewezen. Hier ter plaatze derhalven, kunnen we dit alles, als bekend, vooronderstellen.

§ 3632.

Onder alle beschreeven Manieren om deeze Konstbewerking te verrigten, beschouwe ik die van SHARP, als de beste, zoo uit hoofde van de meerdere gemaklykheid welke zy aanbied, als uit aanmerking van haare byzondere veiligheid met opzigt eener mooglyke kwetzing der tusfchenribbige Vaten. Zy is deeze.

§ 3633.

Men doet den Lyder zitten op een Stoel, met de zyde waar aan de Operatie zal gedaan worden gekeerd naar het Licht, en in eene houding zoo na mooglyk overeenkomstig met de natuurlyke. Ter plaatze der vermoedelyke, of blykbaare tusfchenruimte van de zesde en zevende Ribben, juist in het midden des afftands van het Borstbeen en de Ruggegraad, ligt men de Bekleedzelen op tot eene dwersfche plooi, en doorsnyd deeze met het rondsnedig Snymes *PL. II. Fig. 1.* tot aan haaren grond. Men doet alsdan het Lighaam een weinig naar de tegengestelde zyde overbuigen, om de Ribben wat te verwyderen van elkanderen. In de voorgemelde tusfchenruimte der Ribben, en wel, in de nabyheid der bovenrand van de onderfte Rib, maakt men als dan met alle noodige oplettenheid, eene kleine opening in de Tusfchenribbige spieren en het Borstvlies, aan de strekking der Ribben evenwydig. Men ontlast naa dit alles, zoo veel van het ingeslooten Vogt, als 'er van zelfs wil uitvloeijen; brengt het eene einde van een smal strookje fyn linnen dat aan de randen een weinig is uitgeraaffelt, door middel van een klein zilveren Spateltje tot binnen de Borstholte; en doet het overige daar van buiten de wonde uithangen. Men vuld eindelyk de insnyding der Bekleedzelen zagtelyk op met los op een gerold Draadplukzel; laat het Linnen strookje gaan door eene spleetwyze opening, gefneden in een Kleefpleister, welke men over het Plukzel aanlegt; overdekt deeze Pleister met eene hoeveelheid dergelyk Plukzel, groot genoeg om ter opflorping te kunnen dienen van een aanmerklyk gedeelte

van het vervolgens uitvloeiend Vogt; en bevestigd het een en ander, met verscheiden vierkante Drukdoeken, het Verband des Lighaams, en den Schouderband.

§ 3634.

De plaatsing des Lyders, staande den gantschen loop der behandeling, moet dusdaanig zyn, dat ze de ontlasting, zoo veel mooglyk zy, begunstigt. Men moet dan eens zeldzaam, dan eens meermaalen verbinden, naar het uitvloeiend vogt weinig of veel, is, de ontlasting, of gemaklyk geschied, of moeilyk, en de stof geheel geene, of eene merklyke kwaade hoedaanigheid heeft. Alle Toevallen verdweenen zynde, laat men het Linnen strookje agterwege, en voltooid de Geneezing met drooge en vlakke Verbanden.

§ 3635.

Van deeze Operatie kan men zeggen, even als van de voorige, dat ze zeer zeldzaam verrigt wordt in de Etterborst en het Borstwater, en byna nimmer in Borstwonden, vooräl, met betrekking tot ons Vaderland. MORAND, die zig daar van met een zeer gelukkig gevolg bediend heeft in het tweede deezer gevallen, maakt dezelfde aanmerking omtrent *Frankryk*; een Land zeecker, anderzints gantsch niet onvruchtbaar in het stuk der Heelkundige Konstbewerkingen. VALENTYN, een thans zeer beroemd Parysch Heelmeester; een Man van eene uitstekende bekwaamheid, en Oordeelkunde, en die uit dien hoofde, alle agting welke zyne Landgenooten hem toedraagen, verdiend, beklagd zig insgelyks, hier over, met opzigt inzonderheid tot de uitstortingen van Bloed, ingevolge van Borstwonden. Wat men ook hier uit, ten haaren opzigte besluiten mooge, zecker althans bewyst het, dat de daaden der Genees- en Heelmeesters niet altoos overeenstemmen met de voorschriften hunner Konst; en dat men dikmaalen zig kan geregtigt agten, de eene en andere dier Konsten te beschuldigen van onvermoogen, inmiddels men al de schuld moest toeschryven aan de onkunde, de onoplettenheid, of de verregaande vreesagtigheid des Konstenaars.

§ 3636.

Ik heb tot hier toe de Borstopening beschreeven, in overeenkomst met de bepaling dier Konstbewerking, §. 3630, gegeven, en onderstellende de uitstorting geheel begrepen te zyn binnen de natuurlyke paalen van de eene of andere Borstholte. Wy hebben §. 569. gezien, dat dit niet altoos het geval is, inzonderheid met betrekking tot de Etterborst, maar de Etter somwylen huisvest in het Celwyzze weefzel, 't welk het Borstvlies vereenigt met de Beenderen en Spieren welke de zyde deelen van de Borst helpen saamenstellen. In §. 573, is aangetoond, dat dit geval doorgaans eene omschreeven zwelling maakt aan de buitenste oppervlakte van het Deel, doordien de Etter, tusfchen de vezelen der Tusfchenribbige spieren doordringende, zig voor een gedeelte uitstort in het uitwendig Vetsvlies. Wy moeten nu aanmerken, dat in deeze omftandigheid, de plaats der infnyding, door het Gezwel zelve wordt aangewezen, en die infnyding, in alles moet beantwoorden, aan het gene wy daar van §. 3039, gezegd hebben.

De ftamping des Bloedvliets eener geopende Tsfch enribbige Slagader.

§ 3637.

Behalven de Manier, hier toe uitgedagt door den Heer LOTTERY, en van my, §. 223. beschreeven, is 'er nog eene andere, niet minder nuttig dan deeze, en welke wy met de eigen woorden van haaren uitvinder, den beroemden THEDEN, zullen voorftellen.

§ 3638.

Men doorsnyd, zegt dien Heelmeester, met een zeer klein myrtwys Mesje, welks eene zyde fcherp, de andere ftomp is, de geopende Slagader. Met een dergelyk dog geheel ftomp Werktuigje, fchuijt men de doorgesneden Slagader ter lengte van byna een halve Duim agterwaards. Op het terug gefchooven einde plaatst men vervolgens een ftevige steekwiek, 't zy van Plukzel, 't zy van de Brosfardsche Swam; en bevestigd deeze best mooglyk, op haare plaats.

§ 3639.

Deeze Beschryving bekenne ik, is niet zeer nauwkeurig, vooräl met betrekking tot het verzeekeren van den Steekwiek. Dan, de Heer THEDEN heeft misfchien gedagt, dit ftuk te moeten overlaaten aan het oordeel des Heelmeesters; vermits in de verbreeking der Ribben, waar by hy deeze manier inzonderheid aanpryst, het geval niet altoos hetzelfde is, en men dan eens op deeze, dan eens op gene wyze, overeenkomstig deeze verscheidenheden, moet handelen.

De Buikopening.

§ 3640.

Zoo zeldzaam als we straks gezien hebben, dat de Borstopening geoeffent is in het Borstwater, zoo dikmaalen is de Buikopening gedaan in het Buikwater. De reeden hier van, is voor my onverklaarbaar, dewyl ik, beide Ziekten met elkanderen vergelykende, niets vinde 't welk de eerste zorglyker maakt dan de tweede. Ik beschouwe naamlyk beiden, uit hetzelfde Gezichtspunt; dat is te zeggen, als in alle opzigten, overeenkomstig met elkanderen.

§ 3641.

Het woord *Buikopening*, inmiddels, neeme ik in denzelfden zin als alle andere Heelkundigen; en verftaa daar door, eene doorbooring van de omvangende deelen des Buiks op eene bepaalde plaats; gedaan ter ontlasting van Water, in de holte deezes Deels, in het Celwyze weefzel des Buikvlies, of in eenige toevallige, en tegennatuurlyke bewaarplaats, beslooten.

§ 3642.

De Kenmerken van het eerste soort des Buikwaters, hebben we §. 742, die van het tweede, §. 749, en die van het derde, §. 746, beschreeven. Deeze derhalven, kunnen we thans hierom, en om dat we 'er niets hebben by te voegen, met stilzwygen voorby gaan.

§. 3643.

§ 3643.

By het doen der Buikopening moeten de volgende byzonderheden in agt genoomen worden. Men doet den Lyder zitten op een Stoel als hy sterk, en te Bedde liggen als hy zwak is, met het aangezicht gekeerd naar het Daglicht in het eerste geval, en met zyne linker zyde naar vooren, in het tweede. Nevens hem, plaatst men twee Helpers, die aan weêrszyden deszelfs Buik zagtelyk drukken met de Handen. Men doorboord, volmaakt regtstandig, de Bekleedzelen, de Buikspieren, en het Buikvlies, ter linker zyde van den Buik, juist in het midden des afftands van den Navel, en den voorbovensten graad des Heupbeens; en doet zulks of met den driekanten Priem van SANCTORIUS, of met dien van MAZZOTTI. Door de Pyp van dit Werktuig, de Priem terug gehaald zynde, ontlast men vervolgens het ingeslooten water, in middels de Helpers den Buik blyven drukken, en deeze drukking zelfs vermeerderen, naar gelang 'er minder vogt in deszelfs holte meer huisvest. Alles eindelyk ontlast zynde, brengt men het Pypje met de regter Hand naar buiten, terwyl men met den linker Duim en Wysvinger, geplaatst in deszelfs nabyligheid, de Bekleedzelen tegen houd, en verbind met een weinig droog Plukzel, en een Kleefpleistertje, beiden gelegd op de opening; drie lange, dikke, en eenigzints breede Drukdoeken, geplaatst naast elkander naar de lengte van den Buik, en het verband des Lighaams met den Schouderband, of het *Voermans verband* van GALENUS, zoo stevig als den Lyder eenigzints verdraagen kan, aangeslooten.

§ 3644.

Deeze Konstbewerking, hoe gering ze ook schynen mooge, is nogthands onderhevig aan verscheiden toevalligheden, welken van den Heelmeester wel moeten gekend worden, op dat hy dezelve, of verhoeden, of verhelpen konne.

§ 3645.

Als de gemeenzaamsten van deezen, kan men aanmerken, eene plotslings gestoorde ontlasting van het Water; en de uitvalling van een gedeelte des Darmnets. De minder gemeenzaamen zyn, een aanmerklyke Bloedvliet, en het geheel niet aantreffen van het Water.

§ 3646.

Het eerste hangt fomwylen daar van af, dat een gedeelte van het vogt zoo dik, dus lymig is, dat het door de openingen eens gewoone Canul niet kan doorgaan; en fomwylen daar van, dat eenig gedeelte van het Net, als het einde omsluit van deeze. Indien men altoos, gelyk SHARP wil, zig bediende van eene Trois-quart welke zeer dik was, zoude men zeeker niet ligt gevaar loopen, dat de dikte van het Vogt de ontlasting belemmerde; maar dit Werktuig heeft ook zyne gebreken, en is dienvolgens niet zeer aanprysbaar. Ik ben hierom van gedagten, dat het beter is, zig voor dit Toeval niet te wagen, maar, hetzelfde plaats grypende, de opening een weinig te verwyden, 't zy met de toebereide Spons, 't zy met een verwydend Kaarsje van myne vinding, 't zy met het Snymes. De ontlasting zal waarschyntlyk zeldzaam gestoord worden door het omslingeren van het Net, wanneer men gebruik maakt van de *Troisquart* des Heeren MAZZOTTI, en kan men, zig bedienende van die van SANCTORIUS, gemaklyk doen hervatten, door het Net voorzigtiglyk te rug te stuuwen met een geknopt Stylet, langs de holte des Canuls ingebracht.

§ 3647.

Het tweede Toeval heb ik nimmer gezien dat plaats greep, dan by het uithaalen van den Canul; en zou misfchien altoos kunnen verhoed worden, door die uithaaling te doen langs een ingebracht rolrond Stylet, zoo na mooglyk, daar in passende. Op de gewoone wyze werkende is hetzelfde my tweemaal voorgekoomen, en heb ik my telkens verplicht gevonden tot de affnyding van het uitgevallene, doordien ik het op geenerlei wyze konde terug brengen. Deeze affnyding, 't is waar, schynt wel op zig zelfs van weinig aanbelang; maar zy is zulks egter geenzints met opzigt tot het geheel. De aangroeiing naamlyk daar van, aan den omtrek der opening, de Ondervinding heeft my dit geleerd, verwekt fomwylen, by elke opvulling der Maag, een gevoel van pyn niet slegts, maar ook walging en Braaking, geduurende den gantschen loop van het Leven; en maakt hetzelfde, hier door, en door eene daar van afhangerende, alzints onherstelbaare kwyning, niets minder dan begeerlyk.

§ 3648.

Ter verhoeding van het derde Toeval, de Bloedvliet naamlyk, moet men de Doorbooring niet doen op de aangewezen plaats, maar daar ter zyden, als men aldaar eenig verwyd Huidvat, gelyk fomwylen gebeurd, aantreft. Indien ze ditniettegenstaande stand grypt, en niet door een gewoon verband kan betengeld worden, moet men het voorbeeld volgen van BELLOC, en de opening stoppen met een klein Waskaarsje.

§ 3649.

Het laaste Toeval, gebeurd mischien nimmer, dan wanneer het Water beflooten is in een afzonderlyken zak, welks wanden uitermaaten verdikt zyn. MONROO heeft zulk een zak gezien, gemaakt door het Net. Ik heb 'er een waargenoomen, die met een koordächtig beginzel gehegt was aan den grond der Lyfmoeder. De Buikopening, door een zeer bekwaam Geneesheer in dit geval voorgeschreeven, werdt van my afgekeurd, alleen om die reeden, dat ik, schoon de Buik zeer dik was, nauwlyks eenige de minste vogtgolwing bespeurde. De Zieke gestorven, en de Buik geopent zynde, had ik geene reeden altoos, my te beschuldigen, vermits men nauwlyks een pint Water in de holte deezes Deels ontdekte, en al het overige daar van beslaagen werdt door een zeer dikke vliesagtige zak, van binnen meestäl opgevuld met een rood vogt, en met Bloedklonters. Ik weet niets dan een zeer duister gevoel van Vogtgolwing, 't welk in staat is ons voor dit toeval te behoeden, door het nalaaten der Konstbewerking; en beschouwe het gebruik eener meer dan gewoone lange *Troisquart*, als het eenig middel om hetzelve te verhelpen. Aan hoeveel bedenklykheden egter, dit onderhevig zy, kan men ligtelyk beoordeelen.

§ 3650.

Met dit Toeval is zeer nauw verwand, het gedeeltelyk ontlasten, het gedeeltelyk agterblyven van het Water, doordien het, en in de Buiksholte, en in een afzonderlyken Zak, huisvest. Dit hadt plaats in het geval van MONROO, dog werdt niet gekend dan na den dood. Eene tweede doorbooring, ge-
daan

daan ter plaatze der nablyvende Zwelling, is in dergelyk eene omstandigheid, het eenig Hulpmiddel.

§ 3651.

In heb, by de Beschryving der Konstbewerking waar van wy thans spreken, §. 3643, eenige weinige kleinigheden, daar toe betreklyk, overgella-gen. Zulks is inzonderheid geschied, om den draad myner redeneering niet af te breeken door inmengzels van eenen geheel anderen aart, dan volstrekt behooren tot deszelfs uitvoering; en om my dus, te meer verstaanbaar te maaken voor myne Leezers.

§ 3652.

Ik moet derhalven thans aanmerken, dat de oorspronglyke *Sanctoriaansche Trois-quart*, my minder verkiesbaar schynt, dan die, met de verbetering van PETIT, om reeden vooral, dat men de straal van het uitvloeiend Water in een ondergesteld Vat, beter bepaalen kan door de laaste, dan door de eerste: gelyk ook, dat, als men zig bediend van de *Troisquart* van MAZZOTTI, men, na het terug haalen van den Priem, de tweede Canul moet brengen in de eerste, ter verhoeding eener verhinderde ontlasting door het voorschieten van het Darmnet, of iets anders.

§ 3653.

GARENGEOT heeft voorgesteld, om in het geval eener lymmerige dikheid van het Water, en hier van afhangende moeilyke ontlasting, hetzelfde te verdunnen, door inspuitingen, saamengesteld uit doorgekleinsd *Garstenwater*, en *Wondwater*. Dergelyke vogten, zegt hy, spuit men dagelyks in de Blaas, welkers binnenste Bekleedzel, zeker gevoeliger zyn moet dan het buitenste der Ingewanden van den Buik. Men bediend zig ook somwylen, vervolgd hy, zonder eenig het minste nadeel, van zeer scherpe Klyfsteeren.

§ 3654.

BERTRANDI heeft hier op aangemerkt, dat veele Menschen zig ook dagelyks bedienen van zeer sterke Wynen, en Mineraale Wateren; en dat nogthans een mengzel van dunne Wyn en Bristols water, in den Buik gespooten,

gelegenheid gegeven heeft tot Toevallen, welken met reeden deeden vreezen voor het Leven van den Zieken. Deze aanmerking dagt my, was te gewigtig, om dezelve niet onder het oog te brengen van elk Heelmeester.

De Keizerlyke Snede.

§ 3655.

Omtrent deze Operatie zal ik kort zyn, als voornaamlyk behoorende tot de Verloskunde, welke niet valt binnen de paalen van ons bestek. Ik zou 'er zelf geheel niet van gesproken hebben, indien het getal der Vroedmeesters even groot was als dat der Heelmeesters; en het niet mooglyk ware, dat dezelve vereischt werd op plaatzen, waar men niet dan een Heelmeester bekoomen konde om haar te verrigten.

§ 3656.

De Keizerlyke snede moet nooit gedaan worden, dan wanneer men de Verlosfing langs den natuurlyken weg niet kan voltrekken, 't zy zonder, 't zy met doorsnyding van de Kraakbeenige verëeniging der Schaambeenderen.

§ 3657.

Dit geval heeft plaats.

1. Als de Vrugt huisvest buiten de holte der Lyfmoeder.
2. Als de Moeder sterft in de twee laaste Maanden der Zwangerheid, en het leven des Kinds, of zeeker, of waarfchynlyk is.
3. Als de uiterlyke Teeldeelen, met onverwinlyke gebreken bezet zyn, welke de geboorte verhinderen.

§ 3658.

In elk deezer omftandigheden moet ze gedaan worden met den meest mooglyken fpoed, als zynde alle verwyling, daar in, ten hoogften gevaarlyk. In de laaste omftandigheid egter, wordt alle oplettenheid, beleezendheid, oordeelkunde, en ondervinding, gevorderd van den Heelmeester; dewyl het niet ontbreekt aan voorbeelden dat de Verlosfing op de gewoone wyze zeer

voorspoedig geslaagd is, niettegenstaande men, in de gemelde Deelen, Gebreken aantrof, welke alle hoop scheenen te zullen verydelen.

§ 3659.

Het beste ontwerp deezer Konstbewerking, met betrekking tot alle gevallen, waar in het Kind zig ophoud in de Lyfmoeder zelve, is dat van LEVRET, de beroemdste Verloskundige zeeker van *Frankryk*. Zie hier hetzelfde, in alle zyne bijzonderheden.

§ 3660.

Men onderrigt zig, zoo veel mooglyk zy, van den staat der Ingewanden van den Buik, gelyk ook van de plaats der aanhegting van de Nageboorte, ten einde men de Operatie doen konne, aan die zyde welke men weet dat gezond is, en waar de Nageboorte zig niet geplaatst bevind. — Aan de uitgekoozen zyde, even veel welke, trekt men denkbeeldig eene lyn, zig uitstreckende van den voorbovensten graat des Heupbeens, tot aan het punt van verëeniging der laaste waare Rib, met het Borstbeen. — Het midden van den afstand die 'er is tusfchen deeze en de zoogenaamde witte Lyn, wyst als dan de plaats aan der verëischte Infnyding. — Met een rondsnedig Snymes, voorzigtiglyk bestierd, maakt men, een weinig beneden den grond der Baarmoeder, eene kleine opening, in de Bekleedzelen, de Buikspieren, en het Buikvlies; en vergeete hier by niet, dat alle die Deelen geenzints hunne natuurlyke dikte hebben, maar zeer verdund zyn door de uitrekking welke zy staande den loop der Zwangerheid ondergaan hebben. — In deeze opening brengt men eene stevige en stomppuntige Sleuffonde, of, dat beter is, de Wysvinger der linker Hand, en doet de een of ander dienen ter geleide van een flauw geknopt regt Snymes met een vast Heft, waar mede men opwaards, ter lengte voor het minst van eenen halven Voet, alles opfnyd. — Gelyk na deeze infnyding, het Net of de Darmen, gewoonlyk naar buiten persfchen langs het bovenste gedeelte der Lyfmoeder, gebied men een kundig Helper, deezen met de vlakke Hand te beschermen. — Men doet vervolgens, met het eerstgemelde Snymes, aan de naaste zyde van den voorwand der Lyfmoeder, eene infnyding in dit Deel; vermydende zorgvuldig, de ronde Band zoo wel, als de Trompet van FALLOPPIUS. De bovenhoek deezer infnyding, moet een

een duim breed laager vallen dan die van de insnyding der Bekleedzelen; en haaren onderhoek omtrent even zoo veel beneden den ondersten. In het geheel, moeten beide insnydingen dezelfde strekking hebben, en de laatste vooral, met veel behoedzaamheid gedaan worden. — Na dit alles, doet men door een Helper, de lippen der uiterlyke insnyding verwyderen van elkanderen; en brengt de Wysvinger der regter Hand in de Lyfmoeder. Als de Vliezen welke de Vrucht omkleeden nog geheel zyn, knypt en verbreekt men dezelve, met den Nagel van deezen en van den Duim, om de Vrucht zelve te ontblooten. — Men brengt eindelyk alle Vingers, de eene na de andere, in de Lyfmoeder; verwyd daar mede, de hler in gedaane insnyding, tot zoo verre, dat ze eene eironde gedaante heeft; en haald hier door, eerst de Vrucht, 't zy by het Hoofd, 't zy by de Voeten, en vervolgens de Nageboorte, op de best mooglyke en meest voorzigtige wyze, naar buiten.

§ 3661.

Het Verband moet dus zyn. Men brengt, aan den onderhoek der insnyding, dog niet verder dan tot in de Buiksholte, het eene einde van een smal strookje Linnen, dat langs de randen wat is uitgeraaffeld, en doet het andere, naar buiten nederhangen. Langs de geheele lengte der Wonde, legt men van stee tot stee, eenige welklevende en wat lange Hegtpleisters, ter vereniging van haare lippen, en overdekt deeze met eene genoegzaame veelheid Draad-plukzel. Men bevestigd alles met den Boekband, ter behandeling van sponnige Beenbreuken voormaalen aangepreezen, welks Hoofden men kruislings geleid over de Wonde, en met Spelden onderling verëenigt.

§ 3662.

De volgende Verbanden maakt men in allen deele gelyk aan het eerste verband. Men vernieuwd het linnen strookje, zoo dikmaalen men zulks noodig oordeeld; en doet de Lyderesse zoo veel mooglyk zy liggen op de geopereerde zyde.

§ 3663.

Ik heb tot hier toe, de Keizerlyke snede beschreeven, zoo als dezelve moet gedaan worden by het Leven. Ik moet nu aanmerken, dat als men ze verrigt na den Dood, men daar by, dezelve omzigtigheden moet in agt neemen, zoo

ten aanzien der Konstbewerking zelve, als van het Verband. LEVRET eischt zulks alleen, om zig gemeenzaam te maaken met dezelve, en haar dus te beter te doen, by een levende. ROEDERER doet dit inzonderheid, en inderdaad met meer reeden, op dat men zig niets zoude hebben te verwyten, wanneer gelukkig, gelyk niet onmooglyk is, het leven der Moeder, door eene zeer sterke flauwte, slegts schynbaar vernietigt was. Als de Vrugt huisvest buiten de holte der Lyfmoeder, spreekt het van zelve, dat daar in, als dan geene insnyding behoeft gedaan te worden; en dat men de geboorte kan voltrekken, of onmiddelyk na het openen van den Buik, als dezelve (de Vrugt naamlyk) zig daarin ophoud; of, naar eene insnyding in de Trompet van FALLOPIUS, wanneer ze beslooten is in deeze.

§ 3664.

Wat betreft de kenmerken der gevallen, welke ik §. 3657, gezegd hebbe, dat de Keizerlyke snede vorderden; hieromtrent moet ik my vooräl beroepen, op de waarneeming van GOVEI, welke men onder anderen vind by BERTRANDI *Traité des Operations de Chirurgie*, pag. 67; op de zeer schoone Verhandeling deezer Konstbewerking van den Heere SIMON, geplaatst in het *eerste Deel, der Memoires de l'Academie Roy. de Chirurgie*, waarin men niet minder dan vier en zestig gelukkig geslaagde gevallen, en onder anderen dertien, waarin ze, by een en hetzelfde Voorwerp, twee, vyf, zes, en zeven maalen gedaan is, aantreft; gelyk ook, op de *Comperatio inter sectionem caesaream et dissectionem cartilaginis et ligamentorum pubis in partu obpelvis angusteam impossibili suscipiendas*, van den Heere WEIDMANN.

De Breuksnyding.

§ 3665.

Van alle Heelkundige Konstbewerkingen, is 'er mischien geene, welke smertelyker is voor den Lyder, en van den Heelmeester zoo veel kunde, oordeel, oplettenheid, en tegenwoordigheid van Geest vordert, dan de Breuksnyding.

§ 3666.

§ 3666.

In eenvoudige bekleemde Breuken, wel is waar, 't zy van het Net, 't zy van den Darmbuis, 't zy van eenig ander Ingewand, is ze juist niet zeer moeilyk uitvoerbaar, en heeft men haar dikmaalen met een goed gevolg zien verrigten, door Heelmeesters wier voornaamste verdiensten bestonden in stoutmoedigheid en handigheid. Maar; hoe zeldzaam wordt ze vereischt in die gevallen? Hoe dikmaalen daarentegen, in dezulken, welke tot de Clasfè behooren der faamengeftelden, zonder dat ze te vooren als zoodaanig gekend werden, en waar in men derhalven, fttaande haare verrigting, oogenbliklyk veranderen moet van Ontwerp? Hoe moeilyk, ook, hoe byzonder, zyn fomwylen deeze faamengefteldheden? En, hoe veele, anderzints niet ligt vervaarde Heelmeesters, Mannen van uitmuntende bekwaamheid en van groote ondervinding, heeft men niet van Tyd tot Tyd gezien, welke daar by al hunne tegenwoordigheid van Geest verlooren, en, zelfs in omftandigheden welken inderdaad niet hooploos waren, alle hoop opgaven, en uit dit beginzel, of de Operatie ftaaktten, of dezelve, alzints gebreklyk, ten einde bragten? Men erinnere zig ten deezen opzigte, het geval alleenlyk van den grooten R A U, die, onvermoed, een verftorven gedeelte Darms in de Breuk ontdekkende, het Mes van zig wegwierp, en den Lyder overgaf aan zyn noodlot, 't gene den volgenden Dag door den Dood beflist werdt.

§ 3667.

Wy hebben, in de Beschryving der bekleemde Breuken, van §. 1075, tot 1080, haare algemeene niet flegts, maar ook, haare byzondere Kenmerken, aangewezen. Van §. 1069, tot 1073, hebben we de verfchillende oorzaaken verklaard der Beklemming. De Hulpmiddelen, in overeenkomst met die oorzaaken best gefchikt ter wegneeming der Beklemming, en dienvolgens, ter binnenbrenging van de Breuk, zyn, van §. 1083, tot 1086, befchreeven. In §. 1087, eindelyk, hebben we het geval bepaald waarin, en de voorwaarde waar onder, de Breukfnyding moest gedaan worden. Schoon wy dit alles derhalven, thans met ftilzwygen fchynen te kunnen voorbygaan, zyn de twee laaste byzonderheden dus gewigtig, en van zulk een grooten invloed op den uitflag der Konftbewerking, dat wy gedagt hebben daaromtrent nog eenige

weinige aanmerkingen te moeten mededeelen, voor en alëer we in een verflag traden van deeze.

§ 3668.

Het geval waar in we ter aangewezen plaatze, de Breukfnyding gefield hebben noodzaaklyk te zyn, is, wanneer alle Hulpmiddelen, ter binnenbren- ging der Breuk aangepreezen, geene uitwerking altoos hebben; en de Toeval- len der Beklemming, meer toe, dan afneemen. Hoe lang vraagt men, mag men zig verlaaten op het vermoogen dier Hulpmiddelen? Of liever; welk is het juiste Tydstip, waarin men by elk voorkoomend geval, deeze Konstbe- werking moet aanzien als de eenige waarborg van het Leven?

§ 3669.

Het zy my geëorloofd, deeze Vraag te beantwoorden, met de nadruklyke woorden van den beroemden RICHTER, in zyn voortreflyk Werk over de Breuken, vertaald door mynen zeer kundigen vriend den Heere DAAMS, te Haarlem.

§ 3670.

De beoordeeling van het juiste tydstip der Operatie zegt dien Hoogleeraar, moet gegrond zyn op de natuur der Toevallen, op het foort der Beklemming, op de werking der zagtere Hulpmiddelen, en op de kragten van den Lyder.

§ 3671.

Zy moet gegrond zyn op de natuur der Toevallen. Men verbeeld zig meestal, dat by eene beklemde Breuk niets te dugten is dan de Versterving: dat het nog altoos tyd genoeg is de Operatie te doen, zo lang deeze niet naarby schynt; en dat de Kenmerken welke haar aankondigen, het waare sein geeven tot de Konstbewerking. Dit gevoelen egter is, en valsch, en gevaarlyk. De Operatie moet verrigt worden, niet slegts eer de Breuk verstorven, maar ook eer ze sterk ontsteeken is. Want, is de Versterving der Breuk alleen, gevaar- lyk? Is zulks ook niet in den hoogsten graad, haare Ontsteking? Wat helpt het, by de Konstbewerking, den ontsteeken Darm binnen te brengen? De Lyder zeeker, heeft als dan niet meer eene beklemde Breuk; hy heeft egter nog, eene Ziekte, welke even zoo gevaarlyk is, en zeer wel de Dood kan ver-

veroorzaaken; eene ontsteking naamlyk der Darmen. De oorzaak deezer Ziekte is het uitspellen eener Konstbewerking, welke, vroeger gedaan zynde, haar zoude verhoed hebben. — 'Er is een zekere graad van Ontsteking: Wanneer deeze plaats heeft, gaat die Ziekte onfylbaar over tot Versterving, offchoon haare eerste gelegenheid geevende oorzaak, de Beklemming, is weggenoomen. Als de ontsteking der Breuk, deezen graad bereikt heeft, is de Operatie nutloos; en versterven na dezelve de Ingewanden, zelfs, indien ze niet reeds verstorven waren te vooren. De Heer WARNER, vond by eene zekere Breuksfnyding, den Darm zeer ontsteken. Hy bragt hem terug in de Buiksholte. Kort hier na, dit Deel zeer sterk opzwellende, stierf den Lyder. De Darmen vond men daarin aangegreepen van versterving. De Konstbewerking derhalven moet gedaan worden, niet alleen voor de Darm verstorven, maar ook, voor hy merklyk ontsteken is. — Zoo dra de Breuk pynlyk is, en deeze Pynen door eene ligte drukking vermeerderd worden, is het hooglyk Tyd om tot de Operatie te besluiten; deels wyl de Breuk als dan bereids sterk ontsteken, en deszelfs versterving naby is, deels, wyl men van zagtere Hulpmiddelen, geheel niets meer verwagten kan. De vermoogendste deezer Middelen, zyn de Breuksherstelling, de Tabaks klysteer, en het koude Water; en alle deezen vinden geene plaats meer, wanneer de Breuk ontsteken en pynlyk is. Men zoude dus, met de Operatie als nog uit te stellen, een ledig aanschouwer moeten zyn van het toeneemen der Ziekte; ten nutte des Lyders niets kunnen uitrigten; en de Tyd, werkloos moeten laten voorbygaan. — De Heer SCHMUCKER, een zeer ervaren Heelmeester, zegt: een Teken welk de Natuur aller geklemde Breuken kenmerkt, is eene Pyn, welke en door deezen, en door den Buik omzwerft. Wanneer deeze Pyn, zig bepaald tot éene plaats, is de Versterving voorhanden, en moet de Konstbewerking geen oogenblik meer worden uitgesteld. — Dikmaalen kan men te vooren bepalen, of de Operatie, vroeg of laat, noodig zyn zal. Hoe schielyker en sterker naamlyk de Toevallen aanwassen, hoe meerder moet men met dezelve haasten: hoe langzaamer integendeel deezen toeneemen, hoe veiliger kan men haar uitsstellen.

§ 3672.

Zy moet geground zyn op den byzonderen aart der Breuk, en het verschillend soort

van Beklemming. Kleine en versche Breuken te weeten, gelyk ook die, welke langen tyd door een Breukband zyn weêrhouden; vervallen ligtelyk, als ze beklemd worden, in eene ontsteking, welke met snelle schreden overgaat tot Verfterving. By deezen, moet men hierom, niet aarszelen met de Konstbewerking. Na verloop van 24 Uuren, is het somwylen te laat haar te verrigten. Oude, en groote Breuken, in tegendeel, welke dikmaalen uitgevallen en weder binnen gebragt, zyn, beklemmen bezwaarlyk; en doen zulks althans niet, met een dringend gevaar. De Operatie derhalven, behoeft hierin, niet zoo spoedig gedaan te worden. — By de Ontstekingagtige Beklemming, is het gevaar, meest, by de krampagtige minder, by die welke van opgehoopte drekstof afhangt, allerminst dringend. — Breuken, welke langzaam, zonder uiterlyk geweld, en als van zelve voortkoomen, zyn meestal afhanglyk van eene voorbeschikkende zwakheid en verslapping; worden niet ligtelyk beklemd; en zyn, als ze zelfs beklemmen, niet uitermaaten gevaarlyk. Die daarentegen, welke plotslings en door eenig dergelyk geweld worden voortgebragt, beklemmen doorgaans, en sterk, en schielyk. By de laasten derhalven, moet men, als zagtere middelen niet helpen, de Operatie zonder eenig uitstel volvoeren. By de eersten, kan men, zonder gevaar daar mede verwylen. — Het gevaar is zeer groot, als een klein, geringer, wanneer een groot stuk Darm te gelyk met het Darmschyl, en allergeringst, als nevens den Darm, een gedeelte van het Net, beklemd is.

§ 3668.

Zy moet gegrond zyn, op de werking der zagtere Hulpmiddelen. Als alle, te vooren aangepreezen Middelen, op de meest vermoogende wyze, gebruikt zyn, en geen het minste voordeel hebben aangebragt; moet de Operatie, zonder eenig tydverlies gedaan worden. Want; wat kan men als dan nog verwagten? Hulp van de Natuur? Deeze is hier in geheel onvermoogend; en zou zelfs, als ze werkzaam was, de Toevallen meerder opwakkeren. Hulp van het herhaald gebruik deezer Middelen? Met welk regt toch kan men verwagten, dat Middelen, welken men heden vrugtloos beproeft heeft, morgen van nut zyn zullen? De Beklemming vermeerdert alle oogenblikken. Morgen is zy, en sterker, en vaster, dan heden. Morgen derhalven ook, zullen die Middelen

len veel minder vermoogen hebben. Een Heelmeester, die zig als nog niet bediend van het Snymes, beschouwd met eene alzints wraakbaare besluiteloosheid, de vermeerdering der Toevallen; en verwaarloost veelligt het eenig gunstig oogenblik tot het doen der Konstbewerking. Ik herhaale hier, de te vooren reeds aangehaalde, zeer gewigtige Aanmerking van den Heer MORAND. Deeze beroemde Heelmeester verzeekerd, dat hy de Breukfnyding, met een buitengewoon gevolg verrigt heeft; en beschouwd als de voornaame reeden hier van, de zeer strenge inagtneming van dien Regel, welken gebied, dezelve terstond, en zonder verzuim te werk te stellen, wanneer slegts, de meer zagte Hulpmiddelen, tweemaal, vrugtloos beproeft waren.

§ 3674.

Zy moet, eindelyk, gegrond zyn, op de kragten van den Lyder. De geduurige Pyn naamlyk, de Koorts, de Slaaploosheid, de verzwakkende Hulpmiddelen, en het onvermoogen tot het gebruik en binnenhouding van Voedzelen; ontkrachtigen den Lyder dermaaten, inzonderheid wanneer hy oud en zwak is, dat hy bezwykt alleen om deeze reeden, en zonder dat 'er Versterving plaats heeft, of de Breuk heel zeer ontstooken is. In de *Verhandelingen van de Fransche Academie der Heelkunde*, worden twee merkwaardige gevallen van deeze soort, verhaald. Het eerste geval is dat eener oude Vrouw, die na de Konstbewerking, alleen door verzwakking, zonder eenige andere oorzaak stierf. In het tweede was de Beklemming door opgehoopte Dreksstof veroorzaakt, en reeds agttien Uuren daar na, den Lyder zoo zeer verzwakt, dat hy naby den Dood scheen te zyn. Gelukkig liet de Breuk zig inbrengen. Zoo gewigtig deeze omstandigheid is, zoo dikwils wordt ze van den Heelmeester over het hoofd gezien.

§ 3675.

Dus verre den Heere RICHTER. Ik heb zyne gezegdens inderdaad, meer gevolgd, dan vertaald, gelyk men ligtelyk zien zal, wanneer men myne woor-
denchikking vergelykt met het oorspronglyk Werk, en tevens, met de vertaaling des Heeren DAAMS. Ik heb zulks vooräl daarom gedaan, dat ze te meer zouden overéenkoomen met myne gewoone Schryfwyze; en om my, zoo veel mooglyk was, te hoeden, voor geheel nutlooze niet slegts, maar ook, voor al-

toos verveelende herhaalingen, waar van men zeker, voorgemelden Hoogleeraar, niet geheel kan vryspreeken. In het wezenlyke, dit kan ik volmondig zeggen, hebbe ik niets daarin verandert, maar my striptelyk bepaald by de blykbaare gedagten van den Schryver. Ik verbeelde my, deeze aanmerking te moeten maaken, ten einde men niet besluite ten nadeele des Vertaalers; of vermoede, dat ik my eene te verregaande vryheid hebbe aangematigd.

§ 3676.

De Breukshyding, hoe noodzaaklyk zy in een gegeven geval ook schynen mooge, is niet altoos uitvoerbaar. De Breuk zelve kan zig bevinden in omstandigheden, de byzonde Toevallen kunnen van eenen aart zyn, welke volstrekt verbieden dat men daar van gebruik maake. Het zyn deeze byzonderheden vooräl, welken we §. 1087, bedoelden, als tegen aanwyzingen der Operatie.

§ 3677.

De omstandigheden der Breuk zelve, verbieden de Konstbewerking; wanneer de Breuk by voorbeeld, uiterlyke kenmerken draagt van verzweering, of versterking; gelyk ook, als dezelve uitermaaten groot, en tevens, hoe regelmatig behandeld, nimmer inbrengbaar geweest is. Ik zegge, ten opzichte der laatste byzonderheid, met voordagt, *hoe regelmatig behandeld*, om dat my niet onbewust is, dat dergelyke Breuken, enkele ryzen met een goed gevolg geopeerd zyn; en men dus hier uit zig kan geregtigd agten, een geheel tegenstrydig besluit te moogen opmaaken. Want, om my niet te sterk uit te drukken, het is in die gevallen meer dan waarschyntlyk, dat men zig niet altoos bediend heeft van de beste handelwyze, en de Breuk, hierom, niet om dat ze was aangegroeid, oninbrengbaar geweest is.

§ 3678.

De Konstbewerking wordt verboden door de byzonde Toevallen; als naamlyk, de gantsche Buik, zeer pynlyk en gezwollen is; wanneer de Ademhaaling niet dan met moeite voltrokken wordt; als eene onophoudelyke Hik, den Lyder afmat; wanneer hy een buitengemeen groot en schielyk verval heeft van kragten; en, als zyne Pols klein is, de Ledemaaten koud zyn, en het koude

zweet.

Zweet, met groote droppelen, langs het Aangezicht afvloed. Hieromtrent echter, moet men aanmerken, dat verscheiden deezer Toevallen, gelyktydig moeten plaats hebben, zal men daar uit regtmatig besluiten ten nadeele der Operatie.

§ 3679.

De Breukshyding, is in meest alle haare deelen, onderhevig aan verscheiden veranderingen; veranderingen, inzonderheid gegrond op den verschillenden staat des Breukzaks, der daarin beslooten Ingewanden, en van den Buikring; gelyk ook op het verschil van plaats welke de Breuk inneemt, en der Deelen, welken dezelve uitmaaken. Alle deeze veranderingen, zullen we zoo veel mooglyk zy, by haare Beschryving in het Oog houden, als verdienende in alle opzigten, de oplettendheid des Heelmeesters.

§ 3680.

In de *Beklemde Lieseb- en Zakbreuken*, (het geval zoo als het meest voorkomt ondersteld zynde) doet men den Lyder altoorens zyn Water maaken, en de Hairen welke het Deel beslaan afscheeren.

§ 3681.

Men legt denzelven op een stevige, en eenigzints smalle Tafel, hoog, iets meer dan drie Voeten, en bedekt met een Peuluw, een Matras, of dergelyke. Deeze ligging regeld men dermaaten, dat de Billen wat hooger geplaatst zyn dan de Borst, het Hoofd voorover held, de Lenden eenigzints doorzakt, en het Been der ongestelde zyde geboogen is, in de Knie zoo wel als in het Heupgewrigt.

§ 3682.

Twee Helpers, geplaatst tegen over het boven Lighaam, aan weerszyden van den Tafel, bevestigen hem in die gestalte, en doen zulks met de meest mooglyke oplettendheid. Een derde Helper, kundig genoeg om daar op, alzints te vertrouwen, plaatst men juist tegen over den Heelmeester, die, als hy ambidexter is, altoos staan moet aan de zyde des gebreks; maar, indien niet, aan de regter zyde des Lyders, op de hoogte van den Buikring, als de

Breuk is ter regter, en voor het einde des Tafels, als ze is ter linker zyde. Een vierde Helper eindelyk, die dienen moet ter aanreiking der Werktuigen, en van het Verband, stelt zig aan dezelfde zyde, en in de nabyheid des Heelmeesters.

§ 3683.

Men begint de Konstbewerking, met het opfnyden der Bekleedzelen, van omtrent twee Duimen boven den Lieschring, tot aan het onderste gedeelte des Gezwels, en dus in het geval eener Zakbreuk, tot aan den bodem van den Balzak. Om deeze insnyding op de gemaklykste en meest voordeelige wyze te doen, ligt men de Bekleedzelen, even beneden, of juist op den Lieschring, met eene dwersfche plooi, zoo veel immer mooglyk zy, opwaards: men vat die plooi ter eener zyde, met den Duim en voorften Vinger zyner eene Hand, en laat hetzelfde ter anderer zyde doen, door den derden Helper: het midden deezer plooi, doorsnyd men als dan met eene regte Bistourie tot aan haaren grond; en verlengd vervolgens, op eene, onder de Huid gebragte stomppuntige Sleuffonde, de gedaane insnyding, zoo veel noodig zy, naar beneden.

§ 3684.

Gelyk na deeze insnyding, de dus genoemde Breukzak, dat is de Schederok der Zaadvaten, en het verlengzel des Buikvlies, doorgaans nog bedekt wordt, door eenige overblyvende Veteellen en de zeer dunne opschortende Spier van den Bal, (het voorwerp te weten, Manlyk zynde) doorsnyd men deeze met alle mooglyke behoedzaamheid, en in een klein bestek, op welk eene plaats men zulks ook verkieze, tot men de buitenste oppervlakte van gemelden zak, welke meest al, glad, en glanzig is, gewaar wordt.

§ 3685.

Sttaande dit gedeelte der Bewerking, en alvorens men de Breukzak opent, doet men de Wond zuiveren, en het Bloeden stillen, met een Spons in Brandewyn bevogtigt; op dat men de deelen, welken vervolgens moeten worden doorgefmeden, behoorlyk zoude kunnen onderscheiden.

§ 3686.

Deeze Deelen, gelyk ik reeds gezegd hebbe, zyn nu niet anders dan de Schederok der Zaadvaten en het verlengzel des Buikvlies, welke met elkanderen, de Breukzak uitmaaken. Men opent dezelve veilig, en zonder eenig gevaar om de Ingewanden daar in beslooten, te kwetzen; wanneer men ze op de ontbloote plaats, met een Ontleedtangetje voorzigtiglyk vat en opligt; en het toppunt van het oppeligte gedeelte, onmiddelyk voor de einden van het Tangetje, dwersch affnyd.

§ 3687.

De opening, dus gemaakt, is zeekerlyk altoos zeer klein. Zy is egter, doorgaans groot genoeg, om eene stomppuntige Sleuffonde, van eene middenmaatige dikte door te laaten; en dit is alles, waarom dezelve gedaan wordr.

§ 3688.

Met dergelyk eene Sonde, door haar ingebracht, ligt men de Breukzak, zoo veel mooglyk zy, buitenwaards; en doorsnyd dezelve hier op, eerst naar beneden tot aan het einde der Breuk, en naderhand, naar boven, tot een weinig beneden den Lieschring. Men doet deeze insnyding, of met hetzelfde Mes waar mede men de Huid doorsneden heeft; of met de Stylet-schaar *PL. III. Fig. 4.* afgebeeld: dit is inderdaad onverschillig, en kan men overlaaten aan de willekeur des Heelmeesters.

§ 3689.

Na deeze geheele opsnyding des Breukzaks, onderzoekt men de natuur en staat der uitgeweeke Ingewanden, gelyk ook de gesteltheit van den Lieschring. Is de laaste ruim genoeg, en zyn de eersten, gezond, of ilegts ligtelyk ontaart, 't zy door Ontsteking, 't zy door Versterving, als dan beproefd men onmiddelyk haare binnenbrenging, inmiddels een Helper de Lieschring opheft door een platte en stompe Haak, die twee Lynen breed, en met een lang en sterk omgeboogen Handvatzel voorzien is. Zyn de Ingewanden in tegendeel vastgehegt aan den omtrek des Buikkrings, of is deeze dermaate vernauwd, dat ze de hals des Breukzaks, van alle kanten nauwkeurig omsluit, moet men

denzelven verwyden met het Snymes, voor en alëer men de herstelling beproeft der Deelen.

§ 3690.

Tot het doen deezer verwydering schynd my de Manier van RICHTER toe als de beste. Men zet naamlyk den Wysvinger van de vreije Hand, binnen in den hals des Breukzaks, op den bovensten rand van den Lieschring, en drukt hem vervolgens daar binnen, zoo veel zulks zonder groot geweld geschieden kan. Deeze Vinger besliert het Mes, terwyl de overige Vingers en de Hand, de Darmen terug drukken, en van het Mes afwenden. Op denzelfden Vinger brengt men een smal, krom, en stomppuntig Snymes ('t welk ik vervolgens zal afbeelden) met den rug daar naar toegekeerd, binnenwaards, laat dien Vinger, terwyl men de Hand een weinig doet zakken, den gang van het Mes bestendig volgen, en klieft dus den Buikring in eene strekking die gekeerd is naar den Navel, en slegts zoo verre als genoeg is om de beklemming weg te neemen, of bepaalder, om de Vinger vrijelyk te kunnen beweegen in den Buikring.

§ 3691.

By de binnenbrenging der Ingewanden, welke als nu geschieden moet, behoord men vooral in agt te neemen, dat het laatst uitgevallen gedeelte daarvan, het eerst worde ingebracht; het Darmschyl eerder dan den Darm, en deeze wederom eerder dan het Darmnet: gelyk ook, dat men de Darm altoos een weinig voorwaards uit den Buikring trekke, voor men hem terug brengt; op dat deszelfs gedeelte, dat onmiddelyk in dien Ring gelegen heeft, te verschyn kooome.

§ 3692.

Dit zy genoeg, voor zoo veel betreft de Konstbewerking in de meest eenvoudige bekleemde Liesch- en Zakbreuken; het eenig voorwerp tot hier toe, onzer beschouwing.

§ 3693.

Die der gelyksoortige Dyebreuken, verschild daar van wel niet in het weezenly.

lyke; maar vordert nogthans meerder zorgvuldigheid, met opzigt tot de doorsnyding des *Fallopiaanschen Peesband*, onder dewelke de Ingewanden uitvallen; uit hoofde van het zeer aanmerklyk gevaar eener kwetzing van de *Arteria Epigastrica*, hier by inzonderheid plaats grypende.

§ 3694.

Om deeze reeden, moet men de doorsnyding van gemelden Peesband, zoo veel mooglyk zy vermyden, en de noodige ruimte ter binnenbrenging der Breuk tragten te verkrygen, door dien Band, met de Haak van ARNAUD, naar de zyde van den Navel op te ligten, of door het afsnyden der Peesvezelen welken van den Dyezwaagtel daar naar toe gaan, en somwylen de eenige oorzaak zyn der Beklemming.

§ 3695.

Zyn deeze Proeven nogthans nutloos; als dan, en als dan ook alleen, doorsnyde men meergemelden Peesband, en doe zulks op gelyke wyze, en in dezelfde rigting, als we by het doorsnyden van den Buikring §. 3690, hebben aangewezen.

§ 3696.

By de Operatie der *eenwoudige bekleemde Navelbreuk*, doorsnyd men de Bekleedzelen, op de best mooglyke, en meest voorzigtige wyze, langs derzelve gantsche uitgestrektheid, van boven tot beneden; en opent de Breukzak, even als in het geval eener Lieschbreuk.

§ 3697.

De Beklemming wordt weggenoomen, of met meergemelde Haak van ARNAUD, of met het vergrooten der Spierspleet of van den Navelring, door eene insnyding. Deeze insnyding, waar by dezelfde omzigtigheden moeten in agt genoomen worden, als we by die, welke ter verwydering van den Lieschring dient, hebben voorgeschreeven; moet gerigt worden naar de regter zyde, als de Breuk ligt aan de regter, naar de linker zyde, wanneer ze ligt boven of aan de linker zyde van den Navel; en naar onderen, als ze door den Navelring zelve is doorgedrongen.

Ik hebbe, gelyk men ziet, in dit alles het voorschrift gevolgd van RICH-
TER; en moet nu met hem aanmerken, dat, gelyk in deeze Breuken, de
Darm zig altoos bevind agter het Net, men by de terugbrenging der Ingewan-
den, dit Vlies, met alle mooglyke voorzigtigheid behandelen moet.

In allerlei bekleemde Breuken zonder onderscheid, gebeurd het somwylen;

1. Dat de Darmen, en het Net, als in de uiterste wanörde, door elkander
gesslingerd zyn.
2. Dat het Net, den Darm, van alle kanten dermaate omvangt, dat deeze,
in gene, als in een zak beslooten is.
3. Dat de Darm, ter plaatze zyner Beklemming, dusdaanig vernauwd is,
dat ze in het vervolg niets zoude kunnen doorlaaten.
4. Dat de klomp van het Net zoo groot, dusdaanig verhard is, dat men
ze by geene mooglykheid kan binnen brengen.
5. Dat de Darmen en het Net, onderling, aan den Buikring, aan den Bal,
of aan den Breukzak, zyn aangewassen.
6. Dat, de eene of andere deezer Deelen, of beiden te gelyk, van eene
zeer aanmerklyke Verfterving zyn aangegreepen.
7. Dat de beklemming plaats heeft in de bovenste opening van den hals des
Breukzaks, binnen de bepaaling der Buiksholte.
8. Dat dezelve zig bevind ter plaatze der natuurlyke vernauwing der *Mea-*
tus, welke by Volwasfenen de Schederok des Bals onderscheid van dien der
Zaadvaten.
9. Dat 'er geene Breukzak aanwezig is, en de uitgeweeken Deelen liggen
onmiddelyk onder de algemeene Bekleedzelen.

10. Dat de Darmen zoo zeer met Drekstof, of met Lucht zyn opgevuld, dat men ze zelfs door den verwyden Buikring, of welk eene andere opening hun ter uitvalling gedient heeft, niet kan binnenbrengen.

11. Dat de beklemming, niettegenstaande de Buikring geopent is, aanhoudt, en men de Breuk niet kan inbrengen, alleen, doordien de binnenste schuinze en dwerssche Buikspieren, de eerste veroorzaaken, en het laaste verhinderen.

12. Dat het volumen der Breuk, zoo groot is, en de Buiksholte zoo klein, dat hier door, of de inbrenging onmogelyk gemaakt wordt voor den Heelmeester, of onverdraaglyk voor den Lyder.

13. En eindelyk: Dat dezelve bestaat uit een verlengd gedeelte der Pissblaas, waarin, één, of meer, Steenen huisvesten.

§ 3700.

Alle deeze veranderingen, waar van de minste zelfs gewigtig is, veranderen grootelyks het gewoon beloop der Konstbewerking, en maaken dezelve, moeijelyker tevens, en gevaarlyker. Zie hier de meest goedgekeurde handelwyzen, van dewelken men zig, in elk dier gevallen bedienen moet.

§ 3701.

Als de Darmen en het Net als verward door elkander liggen, dog niet onderling zyn aanéengegroeid, is het wel mooglyk, dat ze na de terugbrenging, zig zelve ontwikkelen; dog beter, dat deeze ontwikkeling geschiede door de Hand des Heelmeesters, voor en alêr hy eenige poogingen aanwend ter binnenbrenging. Dit derhalven, hoe onverschillig dikmaalen beschouwd, moet men nimmer verwaarloozen.

§ 3702.

Men moet hetzelfde doen, wanneer de Darm, in het Net, als in een zak beslooten is; en zelfs dien zak opshyden, ingevalle zyne ontplooiing ondoenlyk gemaakt wordt daar eene te vaste aanéngroeijing zynen randen. Een geval zeker, wel zeer zeldzaam, maar niet zonder voorbeeld.

§ 3703.

In eene zoo groote vernauwing des Darms, ter plaatze zyner beklemming, dat deszelfs holte merendeels verlooren is; kan men het voorstel beproeven van RICHTER; dat is te zeggen, de Darm openen in de nabylie van de Vernauwing, en vervolgens deeze verwyden door het gebruik van Darmsnaaren. Mislukt deeze Proefneeming, en is de Darm ter plaatze der vernauwing aanmerklyk verhard, zoo dat men geene hoop altoos kan hebben op zyne verwyding; als dan moet men zeeker, de wegsnyding van het vernauwde Deel, en de onderlinge heging van de beide einden des Darms, aanmerken, als het eenig overblyvend Hulpmiddel.

§ 3704.

Als het gedeelte van het Net, in de Breuk beslooten, of te groot, of te zeer verhard is, om het in de Buikholte terug te brengen; moet men het niet gelyk meestal gedaan wordt, terstond afsnyden. Het Net naamlyk, heeft zyne nuttigheden; en het is geenzints onverschillig, of het al of niet, in zyn geheel, of voor een gedeelte, aanwezig is. Verscheiden zeer gelukkige proeven daarenboven, genoomen door de meest beroemde hedendaagsche Heelmeesters, bewyzen ontegenzeglyk, dat men hetzelve, eenen geruimen tyd heeft laten buiten blyven, zonder eenig nadeel niet slegts, maar ook, met dat gevolg, dat het, allengskens verkleind en verzagt zynde, eindelyk geheel is ingebracht, of van zelve, en als men niets minder vermoedde, is ingeslipt.

§ 3705.

In de aangroeiingen van den Darm en het Net aan elkander, aan den Buikring, aan den Bal, of aan den Breukzak, bepaald de natuur der aangroeiing zelve, de handelwyze, van dewelke men zig bedienen moet ter haarer vaneenschyding. Zyn deeze aangroeiingen naamlyk draadagtig, en niet zeer vast van zelfstandigheid, zoo kunnen dezelve ligtelyk met den Vinger verbroomen worden. Herzelfde kan geschieden, wanneer ze, sehoon dikker, behooren tot de zoogenaamde sponsagtige; dat is te zeggen, tot die genen, welke nauwlyks eenige kragt hebben van aaneenhanging. Zyn ze in tegendeel, kort, dik of breed, vast, en als eeltagtig; als dan moet men ze voorzigtig, en met alle mooglyke oplettenheid omtrent de geheelheid der Darmen, met het

Mes doorsnyden. Als ze eindelyk, zoo veelvuldig, dus algemeen, dermaaten nauwkeurig zyn, dat men haare vaneenscheiding, behoudens de geheelheid der Deelen, als eene onmooglyke zaak beschouwen kan; moet men zig vergenoegen met het wegneemen der beklemming; de uitgeweecken Ingewanden laten buiten blyven; dezelve zagt en droog verbinden; de Balzak, zoo veel mooglyk zy, opschorten; de Lyder met eenigzints opgeheven Billen, doen te Bedde liggen; en hem onderwerpen, aan eenen zeer strikten en schraalen Eetregel.

§ 3706.

Als het Net verstorven is, doch niet vastgegroeid aan den hals des Breukzaks, moet het verstorvene, in de nabyheid van het gezonde, na men hetzelve alvorens, best mooglyk ontplooid heeft, met een Schaar weggesneden, en het overige terstond binnen gebragt worden. Indien het al is vastgegroeid, en die vastgroeijing eenigzints aanmerklyk is, laat men het in de hals van den Breukzak agterblyven; het verstorvene egter op gelyke wyze zynde weggevoomen. — In een gering versterf van den Darm, kan men dezelve, na den Buikring geopent is, binnenbrengen; mits men een draad, die den Darm omvangt, brengt door het Darmschyl, en hem hier door bepaale tegen het Buikvlies, in de nabyheid van den Ring. Als het Versterf daarëntegen meer aanmerklyk is, en de Darm niet vastgegroeid, bevestigt men dezelve wel op gelyke wyze, maar snyd men alvorens de verstorvene plek daar uit, zoo na mooglyk, aan, dog niet in het levende. Is eindelyk, een meerder of minder aanzienlyk gedeelte des Darms, in zynen gantschen omtrek verstorven, alsdan moet men dat alles tot in het Darmschyl wegsnyden; en als de Darm is aange-groeid, alles aan de Natuur beveelen; dog los zynde, deszelfs einden, op de wyze van RHAMDOR aan een hegten. — Deeze Hegting, 't gene ik hier kortelyk moet aanmerken, geschied dus. Men steekt het bovenste einde van den Darm, in het onderste: men bevestigt de plooi, hier door gemaakt in het Darmschyl, door eene enkele naaldhegting: door één of meer dergelyke hegtingen doet men hetzelfde aan de ineengeschooven Darmeinden: men brengt de Darm in de Buiksholte, en doet de Draaden allen naar buiten uithangen: eindelyk, verzeekert men **deezem**, naar den Buik omgeslagen zynde, met een Kleefpleister.

Wanneer de beklemming plaats heeft in de bovenste opening van de hals des Breukzaks, binnen de bepaaling der Buiksholte, en deeze beklemming by gelegenheid van het verwyden des Buikrings, het Mes ontsnapt is; moet men op het geleide van den voorsten Vinger der linker Hand, zoo ver mooglyk opwaards gebragt, de plaats der vernauwing doorsnyden, op gelyke wyze, en met hetzelfde Mesje, als waar mede men de verwyding gedaan heeft van den Ring. Enkele draaden, hier ter plaatze, van de eene zyde gehegt aan den Darm, van de andere, aan het Buikvlies, en de binnenbrenging verhinderende, verbreekt men met den Vinger, of men doorsnyd ze met een stomppuntige Schaar, door een ingebragte Vinger geleid.

§ 3708.

In de beklemming, gemaakt door de natuurlyke vernauwing der *Meatus* onmiddelyk boven den Bal, een zeer zeldzaam geval zeeker; moet men eene Sleuffondé voorzigtig brengen tot in den Schederok van het laatstgemelde Deel, en op het geleide van deeze, die vernauwing opfnijden.

§ 3709.

Omtrent het niet aanwezig zyn eener Breukzak, en de onmiddelyke ligging der Ingewanden onder de algemeene Bekleedzelen, moet men aanmerken, dat zulks eeniglyk geschied in sommige Navel- en in meest alle Buikbreuken; en men hierom by deezen, altoos zeer voorzigtig zyn moet in het doen der uiterlyke snede. In de aangebooren, verzuimde, en beklemde Zakbreuken wel is waar, vind men ook geen Breukzak, voor zoo veel naamlyk deeze niet is dan een toevallig verlengzel van het Buikvlies. In dit geval egter, liggen de Ingewanden niet onmiddelyk onder de Bekleedzelen, maar zyn dezelve beslooten in den *Meatus*, dat is te zeggen, in den gemeenen Kooker van den Bal en der Zaadvaten, welke men ten haaren opzigte, zeer wel, als een Breukzak kan aanmerken.

§ 3710.

Als de Darmen, 't zy met verharde Drekstof, 't zy met Lucht, zoo zeer zyn opgevuld, dat men ze zelf door den verwyden Buikring niet kan terug bren-

brengen; drukt en wryft men dezelveu zagtelyk met de Vingeren naar de zyde van dien Ring, en doet hen dus, trapswys, en by kleine gedeelten, naar binnen gaan. Deeze handelwys inderdaad, gelukt meest altoos zeer wel, zelfs in de enkele opspanning des Darms, door ingeslooten en ylgeworden Lucht; en is veel veiliger, veel meer vermoogend, dan de Naaldsteken, van sommige, zoo oude, als hedendaagische Heelmeesters, aangepreezen.

§ 3711.

Wanneer de beklemming, niettegenstaande de Buikring geopent is, aanhoud, en men de Breuk niet kan inbrengen, alleen, doordien de binnenste schuinze en dwersche Buikspieren, de eerste veroorzaaken, en het laaste verhinderen; is de doorsnyding van den ondersten rand deezer Spieren, gedaan met alle mooglyke behoedzaamheid, het eenig Hulpmiddel.

§ 3712.

Is het volumen der Breuk zoo groot, en de Buiksholte dus klein, dat hier door, of de inbrenging onmooglyk gemaakt wordt voor den Heelmeester, of onverdraaglyk voor den Lyder; en is dit geval, door genoegzaam voorzigtige Proeven overtuigend beweezen; als dan moet men de Breuk laten buiten blyven, en deeze, zoo wel als den Lyder, op dezelfde wyze behandelen, als we §. 3705, met betrekking tot de volstrekt oninbrengbaare aangegroeide Breuken hebben voorgeschreeven. — Voorziet men hetzelfde, voor de Operatie ondernoomen wordt, uit hoofde inzonderheid van de platheid des Buiks, het nederhangen der Breuk tot aan, of beneden de Kniën, en derzelve zeer groote dwersche middenlyn; zoo moet men de Bekleedzelen en de Breukzak niet verder openen, dan tot het verwyden van den Buikring, het wegneemen der Beklemming, en het binnenbrengen van dat gedeelte Darms welk nieuwlings mogt zyn uitgevallen, volstrekt vereischt wordt.

§ 3713.

Als de Breuk bestaat uit een verlengd gedeelte der Pisblaas, en daar in, één of meer Steenen huisvesten, behoord men deeze wegteneemen, door eene daar in gemaakte insnyding, en de sluiting dier Wonde te bevorderen, door de Pis, geduurende verscheiden Dagen, als van oogenblik tot oogenblik te ontlasten.

door eene buigbaare *Catheter*, langs den Pisweg ingebragt. Van dit zelfde Werktuig, tot hetzelfde oogmerk, moet men zig bedienen, wanneer het bekleemde gedeelte der Blaas in versterving gevallen zynde, moet worden weggesneden; gelyk ook, wanneer dit is aangegroeid, en dus, nog ingebragt, nog na de geneezing, door een Breukband kan gesteund worden.

§ 3714.

Zoo draa de Konstbewerking tot dus verre voltrokken is, en de uitgevallen Deelen binnen gebragt zyn, voltooid men dezelve, door eenige oppervlakkige inkervingen te doen, in de zydelyke deelen van den hals des Breukzaks; ten einde men deezen in staat stelle, om onderling te kunnen aanéengroeijen. Door deeze onpynlyke, en geheel niet gevaarlyke bewerking, inderdaad, wordt de hernieuwing der Breuk, zeer dikmaalen voor altoos verhoed, even zoo wel, als door de veelyds onmooglyke, niet zelden gevaarlyke, en altoos, zoo pynlyke als langwylige, afscheiding des Breukzaks van de omliggende Deelen, en deszelfs afbinding of affnyding, by den Buikring; van sommige hedendaagsche Heelmeesters zoo zeer aangepreezen, en dus nadruklyk gevoeld, met zulk eene voorbeeldelooze gelaatenheid doorgestaan, van den niet minder ongelukkigen dan grooten ZIMMERMAN.

§ 3715.

Het Verband moet in alle gevallen bestaan uit droog Plukzel, eenige Drukdoeken, en den Lieschband, den T Band, of het Verband des Lighaams met den Schouderband; na dat de Operatie gedaan is aan eene Liesch of Zakbreuk, aan eene Dyebreuk, aan eene Navelbreuk, of dergelyken.

§ 3716.

Staande de gantsche behandeling moet de Lyder het Bed houden; en men moet hem niet toestaan, zig tot zyne gewoone bezigheden te begeeven, dan na dat men hem voorzien heeft van een goeden Breukband.

§ 3717.

Onmiddelyk na de Konstbewerking is het goed, dat men hem eene kleine en zagte Klyfsteer zette, en zynen Buik stoove met lauwe Melk, of met eenig ver-

verzagtend Afkookzel, door middel eener flanelle lap aangebragt. Zyne Eetregel moet zagt en spaarzaam zyn; en zyne rust, zoo veel mooglyk door stilte begunftigt worden.

§ 3718.

Is 'er eene Hegting gedaan aan den Darm, zoo moet men, by elke afwisfeling van het Verband, de draaden nauwkeurig in agt neemen; en dezelve niet uithaalen, dan na voldaan is aan het oogmerk.

§ 3719.

Heeft men een geopenden Darm ingebragt, of om dat ze niet inbrengbaar was, buiten gelaaten, als dan moeten de Verbanden dikmaalen, dog met alle voorzigtigheid vernieuwd, en de Wond telkens, van alle onzuiverheden gereinigt worden.

§ 3720.

Als het ingebragte gedeelte des Darmbuis, merklyk ontsteken, of miskleurig is, behoord men den Lyder zeer zorgvuldig in agt te neemen, en hem, in gevalle de toevallen verzwaaren, te onderwerpen, in het eerste geval, aan de gewoone behandeling der Ontsteking, met alle mooglyke gezetheid aangewend; in het laaste, aan de weder buiten bringing der Breuk, en derzelve behandeling, voor zoo veel het ontaarte gedeelte daar van betreft, in overéénkomst met het gene wy van de versterking des Darms, §. 3706, hebben aangemerkt; en in 't algemeen, aan het gebruik van den Koortsbast.

§ 3721.

De verenging eindelyk, van een gedeelte des Darmbuis, vordert byzonderlyk eene zeer oplettende Leefregel, vooral met opzigt tot het gebruik van Voedzelen. Deezen naamlyk, moeten meer vloeibaar dan vast, en altoos zagt, flapmaakend, en openend zyn. Alle moeilyk verteerbaare Spyzen moeten zorgvuldig vermyd worden, gelyk ook het doorzwelgen van kleine Beentjes, kernen van Vruchten, en dergelyken. Verslappende Dranken, Melk en Water by voorbeeld, Gerstenwater, en dergelyken, zyn voordeelig. Van tyd tot tyd moet een zagt en olieagtig Laxeermiddel gegeven worden.

§. 3722.

§ 3722.

Ik heb in deeze gantsche beschryving der Breuksnyding niet gesproken, van verscheiden Werktuigen, by de meeste Heelmeesters daar by in gebruik; van de Vleugelfonde by voorbeeld, van de plat- en scherppuntige Sonde, van het stomp-fnedig Knopmesje van PETIT, van het gemeen verborgen Snymes, van het verborgen Breuksnymes van LE DRAN, en wat dergelyken meer zyn. Ik heb zulks gedaan uit overtuiging dat alle die Werktuigen, de eene meerder, de andere minder, hunne gebreken hebben, en geene derzelve beantwoord aan het oogmerk daar mede bedoeld; het gemak naamlyk, en de zekerheid der Konstbewerking. Dit meende ik, hier in het voorbygaan te moeten aanmerken, op dat het niet schynen zoude, dat ik dezelve, of niet kende, of agtelooos was voorbygegaan.

§ 3723.

Tot besluit deezer Onderdeeling, ben ik verpligt den jongen Heelmeester te raaden, dat hy nimmer eene Breuksnyding onderneeme, dan na eene voorafgaande raadpleeging met één of meer welgeoeffende en geaccrediteerde Geneesheeren, of Heelmeesters. Deeze raad, berust gedeeltelyk op myne algemeene aanmerkingen omtrent het gewigt dier Konstbewerking §. 3665. gemaakt; gedeeltelyk daar op, dat my in eene Konstoeffening van na genoeg vier-en-twintig Jaaren, slechts twee gevallen zyn voorgekoomen, waarin dezelve vereischt werdt, niettegenstaande het aantal van beklemdre Breuken, door my behandeld, taamlyk aanzienlyk is; en het daarenboven niet ontbreekt aan voorbeelden, dat dergelyke Breuken, reeds als oninbrengbaar veroordeeld, maar waar by men de Lyders niet konde beweegen tot het ondergaan der Operatie, dan eens, als van zelve, dan eens, door het veranderen der Behandeling, zyn ingegaan, of binnen gebragt.

De doorsnyding van de Kraakbeenige verééniging der Schaambeenderen,

§ 3724.

Het geval waar in deeze te pas komt, is, wanneer het Hoofd des Kinds zoo groot, het Bekken daarentegen zoo nauw is, dat de Verlossing, nog door de

Natuur, nog door den Roonhuiziaanschen Hefboom, door de tang van LEVRET, door die van SMELLIE, of door eenige andere Werktuigen, langs den natuurlyken weg kan voltrokken worden behoudens het leven der Vrugt, dat van de Moeder, of van beiden tevens; en zonder dat 'er niet slegts blykbaare, maar zelfs welbeweezene kenmerken zyn, van eene onvermydelyke noodzaaklykheid der Keizerlyke snede: dat is te zeggen, gelyk ik §. 3657, hebbe aangemerkt, als de Vrugt huisvest buiten de holte der Lyfmoeder; wanneer de Moeder sterft in de twee laaste Maanden der Zwangerheid, en het leven des Kinds, of zeeker is, of waarschynlyk; en als de uiterlyke Teeldeel, met onverwinlyke Gebreken, welken de Geboorte verhinderen, bezet zyn.

§ 3725.

De Operatie zelve wordt myns oordeels best verrigt, als men ze doet ingevolge het ontwerp van mynen grooten Leermeester, den alom beroemden CAMPER, wiens uitmuntende Talenten het te wenschen geweest ware, dat altoos mogten toegewyd gebleeven zyn aan de belangens eener Konst, zoo gewigtig, zoo noodzaaklyk, als de onze, en welke dezelve dus grootelyks vorderden, zoo zeer daar door begunstigt werden. Dit Ontwerp bestaat hier in.

§ 3726.

Men legt de Vrouw, met uitgestrekte, dog eenigzints van een verwyderde Beenen, op den Rug neder, 't zy op een Taafel, 't zy op een Rustbank, en doet haar ter wederzyden vast houden door twee Helpers. Men schuift de Kittelaar naar de linker zyde, en doorsnyd niet slegts de Huid en het Vet van het Schaambeent, tot op het Kraakbeent, maar ook het oppergedeelte van de lippen der Schamelheid. Vervolgens snyd men voorzigtig van boven naar beneden, eerst het Kraakbeent door; en naderhand den Band, welke de holle bogt beslaat der fraks genoemde Beenderen, zonder egter den Waterweg of deszelfs Spier te beleedigen. Men voltrekt eindelyk alles, met de Vrouw in de gewoone plaatzing te brengen eener Kraamende, en de Verlosfing te doen, op de best mooglyke wyze.

§ 3727.

De eerste Verbanden, kunnen eeniglyk bestaan uit droog Plukzel, eenige Drukdoeken, en een Servet rondom de Heupen matig vast aangeslooten. In het vervolg moeten de van een gescheiden Schaambeenderen, zoo na mooglyk by elkanderen gehouden worden, door den Band van voormelden Hoogleeraar, waar van ik ter zyner plaatze eene Beschryving en Afbeelding zal mededeelen.

De Operatie der Waterbreuk.

§ 3728.

Deeze is, of onderhoudend, of geneezend; en in beide gevallen betreklyk, tot de Waterbreuk alleen der Schederokken, 't zy van den Bal, 't zy der Zaadvaten.

§ 3729.

De eerste, waar van men zig in beide gevallen, by zeer zwakke of hoogbejaarde Menschen, als by voorkeur, bedienen moet, geschied dus. — Men zet den Lyder op een Stoel, met de Beenen, zoo veel mooglyk zy verwydert van elkanderen. Men omsluit met de linker of regter Hand, naar dat het Gebrek aan de regter of linker zyde plaats heeft, het bovenste gedeelte des Balzaks, om de spanning des Gezwels te vermeerderen. Aan den buitenkant deszelve, even boven zynen bodem, doorboord men een weinig schuins opwaards den Balzak, tot in de verzaamelplaats van het Water. In het geval eener Waterbreuk van den Schederok des Bals, doet men deeze doorbooring met een kleine Petitiaansche *Troisquart*; in dat der Schederok van de Zaadvaten, dan eens met deeze, dan eens met het Lancet, naar dat het Gezwel groot of klein is; en vermyd daar by altoos zorgvuldig, de kwetzing van Bloedvaten, meer of min blykbaar verspreid door het Huidweefzel. Men ontlast het ingeslooten Water, als men zig bediend heeft van de *Troisquart*, door de Canul deezes Werktuigs, naa de terughaaling van deszelfs Priem in de gemaakte opening agtergelaaten; en, wanneer men zulks gedaan heeft met het Lancet, door eene afzonderlyke, dunne, en kleine Canul, op zig zelfs, of

over een Stylet ingebracht. Het Water eindelyk ontlast zynde , doet men de Canul voorzigtig naar buiten gaan ; men dekt de gemaakte opening met een weinig droog Plukzel , en eene Kleefpleister ; en schoord , de nu slaphangende Balzak , door eenen welpasfenden Schortband.

§ 3730.

De laaste , welke men beproeven kan , zoo by jonge , als by niet zeer oude , gezonde Voorwerpen , wordt in de Waterbreuk van den Schederok des Bals , met het meeste voordeel verrigt op de wyze van P O R T , dat is te zeggen , op deze.

§ 3731.

Men opent op dezelfde wyze , met dezelfde voorzorgen , en op dezelfde plaats , het Gezwel ; maar doet zulks met een *Troisquart* , welkers pyp een vierde van een Duim wyd is. Na de ontlasting van het Water , brengt men door deeze pyp , eene andere in , daar in nauwkeurig pasfende , en die de lengte heeft van vyf Duimen. Deeze tweede pyp , tot aan het voorbovenste gedeelte van den zak opgevoerd , bestierd men dermaaten , dat deszelfs einde daar ter plaatze eene kleine verhevenheid maakt , en met den Vinger kan gevoeld worden. Een staaie , scherppuntige , en geöogde Sonde , die zes en een halve Duimen lengte heeft , en voorzien is met zoo veel draaden witte Naaizyde als genoeg is om een bundel te maaken , in dikte na genoeg gelyk aan de wydte der laaste pyp , brengt men door het buitenste einde daar van naar binnen , en door het binnenste naar buiten , te gelyk met een goed gedeelte van den draadbundel. Men brengt eindelyk beide pypen langs denzelfden weg door dewelken zy zyn ingegaan naar buiten , en voltrekt alles , door de Draaden onmiddelyk agter het oog der Sonde door te snyden. — Terstond na dit alles , doet men den Lyder te Bedde leggen , en hem 20 of 25 droppelen van de *Tinctura Thebaica* toedienen. Den derden Dag , verschynt 'er meestäl eene ontsteken zwellung des Bals en van den Balzak , welke moet beteugeld worden door weekmaakende Pappen , dergelyke Darmspuitingen , eene strikte Eetregel , en opschorting van den Balzak. Den tienden Dag , als wanneer doorgaans alle Toevallen verdweenen zyn ; vergund men den Lyder op te staan , en onderwerpt denzelfen aan het gebruik van den Koortsbast : van nu af ook , neemt

men dagelyks 5 of 6 Draaden weg van de *Seton*. Staande de gantsche volgende behandeling, legt men op beide openingen, een weinig droog Plukzel, en bedekt den Balzak met een Loodpleister.

§ 3732.

In de Waterbreuk van den schederok der Zaadvaten, ondersfeld dat dezelve zoo groot is, dat ze zig tot het benedenste gedeelte van den Balzak uitstrekt, en buitenwaards zeer sterk uitpuild, is deeze zelfde Manier voor alle andere aanprysbaar. Maar, als dit Gebrek klein is, of het Water beslooten in verscheiden afzonderlyke Cellen, moet men hetzelfde openen door eene insnyding, en door drooge verbanden, rust, en eene nauwkeurige toezigt op de bykommende Toevallen, tot geneezing brengen.

§ 3733.

Het gebeurt somwylen, dat na het doen der eerste Konstbewerking §. 3729, de Waterbreuk vervangen wordt door eene Bloedbreuk, dat is te zeggen, dat de holte des Schederoks, van het Water ontledigt, met Bloed wordt opgevuld. In dit geval, dat dan eens van eene toevallige kwetzing, dan eens van eene eigenzelve verbreeking der verwyde Vaten van den Schederok afhangt, moet de gantsche zak opgesneden, en, na het uitgevaate Bloed is opgeruimd, met droog plukzel zagtelyk gevuld worden. De Toevallen, doorgaans hier op volgende, verhoed, of betengeld men, op gelyke wyze als §. 3731. is aangeveezen.

De Operatie des Vleeschbreuk.

§ 3734.

De Vleeschbreuk, vatbaar voor eene Konstbewerking, hebben we §. 153. gezegd te bestaan, in eene onttaarting des Bybals, inzonderheid behoorende tot den rang der Vleeschgezwellen. Wy moeten 'er nu byvoegen, dat die onttaarting, zoo wel als de verharding des Bals zelve in gevolge eener welbeveezen uiterlyke oorzaak, in een anderzints gezond voorwerp plaats grypende, waarin ze van gelyken kan worden toegelaaten, niet slegts aanmerklyk zyn moet,

moet, maar zig ook halfarrig hebben aangekant tegen de werking van verscheiden beproefde zagtere Hulpmiddelen, zonder dat daar nevens, eenigerlei omstandigheden bespeurd worden, welken een gegrond vermoeden geeven van eene kankeragtige verbastering; te weten, zonder dat het Gebrek pynlyk is uit zig zelve, of by eenige de minste aanraaking, en de Zaadstreng of geheel verhard, of met harde afgebrooken knobbels, van steê tot steê, bezet is.

§ 3735.

De Operatie zelve, die dikmaalen gedaan, altoos smertelyk, en zeer zeldzaam gelukt, is, bestaat hoofdzaaklyk in het wegneemen des Bals, en van het grootste gedeelte der Zaadstreng; en geschied best op deeze wyze.

§ 3736.

Men legt den Lyder op eene dergelyke Taafel, als we by het doen der Breukfnyding §. 3681, hebben aangepreezen, en doet zyne Beenen, een weinig van een verwydert, daar by nederhangen. Als de Bekleedzelen des Balzaks niet aan het lighaam van het Gezwel zyn vastgehegt, ligt men dezelve, even onder den Ring der Buikspieren op tot eene dwersche plooi; en doorsnyd deeze regtstandig, en met alle mooglyke voorzigtigheid, tot op den Zaadstreng. De hier door verkregene opening des Balzaks, verlengd men naar onderen tot aan den bodem deezes Deels, op het geleide eener platpuntige Sleufsonde, ingebracht aan den onderste hoek der insnyding. Als de Bekleedzelen en het Gezwel onderling verëenigt zyn met elkanderen, strekt men voorbeschreven insnyding slegts uit tot op de hoogte van den Bal, en doet als dan twee zydelyke insnydingen over het Gezwel zelve, die van onderen boogswyze in elkanderen loopen, van boven vallen in den onderhoek der eerste insnyding, en beiden tot op den Bal doorgaan. Eene kromme stomppuntige Naalde, voorzien met een platte, breede, en met wasch bestreeken zyden Draad, brengt men dwersch onder den Zaadstreng door in de nabyheid van den Buikring, en doet beide einden van den draad, de Naald weggenoomen zynde, door een Helper dermaaten saamen draaijen, dat de Vaten van den Zaadstreng; genoeg geflooten worden om den doorvloed te beletten van het Bloed. Om trent een Duim beneden dit Bindzel doorsnyd men nu den Zaadstreng; men vat deszelfs onderste einde met den Duim en voorsten Vinger der linker Hand;

en scheid hem vervolgens, te gelyk met den Bal, van het agterste gedeelte des Balzaks, aan het welke de een en ander, doorgaans niet zeer sterk zyn aangehegt. Na dit alles eindelyk, legt men tegen het overgebleeven einde van den Zaadstreng een kleine Plukzel of Sponskegel; doet de Band een weinig los draaijen; verzeekerd zyne opwaards omgeslagen einden boven het begin der gedaane insnyding met een Kleefpleister; vult de gantsche wond zagtelyk op met droog Plukzel; overdekt dit met eenige meer lange dan breede Drukdoeken; en steund het geheel door een dubbelen T Band, welks tusfchen beensche einden, van vooren kruislings over elkander moeten geslagen worden.

§ 3737.

Deeze Manier ziet men, verschild veel van de gewoone, inzonderheid met opzigt tot het gebruik van den Band, onder den Zaadstreng doorgebracht. Ik kan 'er van zeggen, dat ze alle volmaakheden bevat, en alle gebreken uitsluit, zoo van deeze, als van de Manieren van LE DRAN, SHARP, BERTRANDI EN THEDEN, uit welken zy voornaamlyk is saamengesteld. De los gedraaide agtergebleeven Band, verstrekt hier by als tot een soort van *Tourniquet*, waar van men zig bedienen kan ter oogenbliklyke stuiting eener nieuw opkoomende Bloedvliet. Staande het beloop der Konstbewerking, werkt ze volmaaktelyk als zoodaanig; en begunstigt heel zeer, de wegneeming van den Bal.

§ 3738.

De Vleeschbreuk, wordt somtyds vergezeld van eene Waterbreuk in den Schederok des Bals, en is hier door, dan eens meerder, dan eens minder, kenbaar. In dit geval moet men alvorens, het Water ontlasten op de meest gewoone wyze, dat is te zeggen op die welke wy §. 3729, voor zoo veel ze gedaan werdt met de driekante Priem, beschreeven hebben.

De Operatie der vernauwde, en terug getrokken Voorbuid.

§ 3739.

De Voorbuid hebben we §. 1628, gezien, dat somwylen geheel geslooten, somwylen aanmerklyk vernauwd is, 't zy uit geboorte, 't zy by toeval. In

§. 1629,

§. 1629, is aangemerkt, dat de geheele faamengroeiing van haare opening by jonggebooren Kinderen, met het Mes voorzigtig moet doorsneden worden; dat men de verengde Voorhuid, zoo by Kinderen als by Bejaarden, de noodzaaklykheid zulks vorderende, klieven moet; gelyk ook, dat ongeneeslyke sluitingen van dit Deel, met nevensgaande blyken eens welgestelden Pisweg, de Besnydenis vorderen. Wy moesten nu treden in een byzonder verflag van elk deezer Konstbewerkingen; dog zullen zulks eeniglyk doen omtrent de twee laasten, dewyl de eerste onvatbaar is voor eenigerlei bepaaling, en altoos moet onderworpen worden aan het oordeel des Heelmeesters.

§ 3740.

De Klieving der Voorhuid geschied of met de geknakte Stylet schaar *PL. III. Fig. 4.* of met het Mesje van *GUILLEMEAU*, 't welk wy in het vervolg zullen afbeelden. De laaste manier is minder pynlyk, en zekerder dan de eerste, en moet hierom altoos verkooren worden. Men beklemd by dezelve het boven middenste gedeelte van den rand der Voorhuid, tusfchen den Duim en voorsten Vinger der linker Hand, en trekt dezelve, zoo veel mooglyk zy, voorwaards. Men brengt vervolgens het Mesje, welks punt met een klein Waschbolletje bekleed is, door de opening der Voorhuid tot agter het Roedenhoofd naar binnen, inmiddels een Helper, ter zyden den Lyder staande, deeze belet zig te beweegen, en tevens de Roede, aan haar agterste gedeelte vast houd. De punt van dit zelfde Werktuig, doet men ter aangewezen plaatze van binnen naar buiten gaan, door het nederdrukken van deszelfs handvatzel, en eene gelyktydige opwaardsche beweging van het geheel. Men voltrekt eindelyk, alles, met de geheele Voorhuid, van hier af, tot aan haar uiteinde, na genoeg juist in derzelve boven-middenste gedeelte, door eene, minder trekkende dan snydende voorwaards gekeerde beweging van het Mes, op te klieven.

§ 3741.

De Besnyding verrigt men best op deeze wyze. Men besluit de Voorhuid dermaaten tusfchen de twee zyftukken van het *Beugeltje van ULHOORN*, dat het Toomtje daar buiten blyve, en ter plaatze van hetzelfde slegts de rand gevat wordt van de Voorhuid. Langs de voorste vlakke van dit Werktuig, snyd

fynd men vervolgens met een Mesje, alles af wat daar tusfchen beklemd is, en met den Duim en voorften Vinger der linker Hand wordt vastgehouden. Men klieft eindelyk, na het Beugeltje is weggenoomen, met een geknopt Schaartje, het binnenst Bekleedzel van de Voorhuid, langs deszelfs boven middenfte gedeelte, tot aan haar uiteinde, en befluit hier mede de geheele Konstbewerking.

§ 3742.

De Bloedvliet, op beide deeze Operatien volgende, is doorgaans van geen groot aanbelang, en wordt gemaklyk gestuit met droog Haarlemmer Plukzel, gedekt met een doorgaate Drukdoek, en een kringwys aangelegd Windzel.

§ 3743.

De Operatie der teruggetrokken Voorhuid, onderfeld zulk eene groote wurging van het Roedenhoofd, dat hetzelfde in gevaar is van Verfterving. Zy bestaat fomwylen alleenlyk in het doen van eenige oppervlakkige inkervingen in den wrong der Voorhuid, welke dwersch zyn ten opzigte van deezen, en overlans, met betrekking tot de Roede: Somwylen integendeel, bestaat dezelve in eene dergelyke, door dien gantschen wrong heen gaande infnyding, gedaan met alle mooglyke voorzigtigheid, een weinig ter zyden deszelfs boven middenfte gedeelte. Het verband in dit geval, verschild niet van het vorige. De ontbreidelde Voorhuid, brengt men onmiddelyk na de Konstbewerking, over het Roedenhoofd. Als eenige pokkige Gebreken dit Deel inneemen, gelyk dikmaalen het geval is, behandeld men deezen, naar vereisch der omftandigheden.

De aftapping der Pis by Mannen.

§ 3744.

Het geval waarin deeze te pas komt, is, wanneer de Blaas opgevuld is met Pis, en de ontlasting daar van belet wordt, door de verlamming deezes Deels; door een Steen of iets anders, geplaatst tegen of in deszelfs Hals; door eene zwelling van den Voorftaander; door een aanmerklyk Ettergezwel des Binaads; of door eenigerlei vernauwing van den Pisweg.

§ 3745.

§ 3745.

De Werktuigen waar van men zig daar by bediend; zyn de gewoone slyve of slappe *Catheter*; de *Catheter van PETIT*; de zoogenaamde *Clavus* der Ouden; de *bolle Kaarsjes van DARAN*; de *buigbaare Catheter van THEDEN*, van *BERNARD*, van *PICKEL*, van *MY*; de *Darmsnaaren*; de *gemeene Wasbkaarsjes*; gelyk ook de *verwydende Kaarsjes* door my voormaalen beschreeven.

§ 3746.

Omtrent alle deeze Werktuigen moet men aanmerken.

1. Dat elk in zyne foort, welgemaakt, dat is te zeggen, genoegzaam stevig, effen van oppervlakte, en meer rond- dan spitspuntig zyn moeten.
2. Dat ze altoos in lengte en dikte, zoo na mooglyk moeten overeenkoomen, met de lengte en wydtte van den Pisweg; of, gelyk men doorgaans gewoon is te zeggen, met de afmettingen van dien weg, en de Jaaren van den Lyder.
3. Dat men ze nimmer moet inbrengen, dan, na dat ze van alle aanhangende onzuiverheden gereinigt, en met Olie bestreeken zyn.
4. Dat de inbrenging geschieden moet met alle mooglyke voorzigtigheid, en met in agtneeming zoo wel van de gevoeligheid, als van de tederheid des Piswega.

§ 3747.

Omtrent de *gemeene slyve zilveren Catheters* komt voornaamlyk in aanmerking, dat derzelve Bogt meer flauw dan sterk zyn moet; en men zig daar van niet moet bedienen, dan als men gegronde reeden heeft om te denken, dat de aftapping der Pis, slegts voor eene enkele reize zal noodzaaklyk zyn.

§ 3748.

De *slappe zilveren Catheter*, beschouwe ik, als een alzints gebrekkig Werktuig, en waar van men nimmer behoorde gebruik te maaken. Zy egter, die

zig daar van bedienen willen, moeten wel toezien, zulks niet te doen dan na dat de weg naar de Blaas genoegzaam gebaad is door het voorgaand gebruik eens styven *Catheter*.

§ 3749.

De *Clavus der Ouden*, dient inzonderheid in gevallen, waarin men, of de *Catheter* in de Blaas moet doen agterblyven, of by herhaaling inbrengen, om dat de ontlasting der Pis belet wordt door eene verlamming van de Blaas, of eene telkens wederkeerende krampagtige toetrekking van deszelfs Sluitspier.

§ 3750.

De *Catheter van PETIT*, of liever die van FRANCO, want deeze heeft haar ruim hondert Jaaren voor PETIT reeds beschreeven, komt inzonderheid te pas, wanneer de Pisweg, of de hals der Blaas, vernauwd wordt door verwyde Bloedvaten, van derzelve binnenste Bekleedzel; gelyk ook, in eene zwelling van het Haanenhoofd, en als de opstopping der Pis afhanglyk is van eene Bloedwatering.

§ 3751.

Het *bolle Kaarsje van DARAN*, maar vooräl, de *buigbaare Catheters van BERNARD*, van PICKEL en van MY, hebben een uitsluitend regt, in de hand van elk Heelmeester, hoe onbedreeven hy ook zyn mooge, in allerlei gevallen zonder onderscheid; dog byzonderlyk in die waarin we de *Clavus* hebben aangepreezen; mits egter, dat dezelve gemaakt zyn, dan eens in overeenkomst met den gewoonen, dan eens met den *Petitiaanschen Catheter*, §. 3750, naar dat de natuur des Gebreks, of het eene vordert, of het andere,

§ 3752.

Van de *Darmsnaaren*, van myne *verwydende Kaarsjes*, moet men zig altoos bedienen, wanneer men geene der voorgemelde Werktuigen kan inbrengen, uit hoofde eener zeer groote vernauwing van den Pisweg, of van eenig ander beletzel, 't zy in deezen, 't zy in den hals van de Blaas. Omtrent de laasten vooräl, kan ik met waarheid verzeekeren, dat my nimmer verleegen gelaaten hebben, en ik altoos daar mede geslaagd ben in het ontlasten van het Water, hoe wanhoopend het geval ook schynen mogte.

§. 3753.

§ 3753.

De beste Manier om de Aftapping der Pis, met de zilveren *Catheter* te doen, is deeze. Men doet den Lyder, op zyn Bed, op den Rug liggen, met de Borst wat verheeven, en de Kniën een weinig geboogen en van een verwydert. Men vat met drie Vingeren der regter of linker Hand, naar dat zulks met de ligging des Lyders best overeenkomt, de Roede onmiddelyk agter deszelfs Hoofdje; en met de vreije Hand de *Catheter*, indervoegen dat de holte van deszelfs bogt naar den Buik is toegekeerd. Men brengt het einde dezes Werktuigs in den Pisweg, en trekt, inmiddels men hetzelve voorzigtig daar in voortfluwt, de Roede zoo veel mooglyk zy voorwaards daar over heen, tot men gevordert is, onder den boog der Schaambeenderen. Het buitenste einde des *Catheters*, brengt men alsdan, te gelyk met de eenigzints uitgerekte Roede, een weinig van den Buik af, naar vooren; en doet gelyktydig het binnenste, door eene zachte drukking, tot in de holte van de Blaas doorgaan. Na dit alles moet men als zulks zyn kan, den Lyder doen zitten op den kant van het Bed, het Stylet des *Catheters* wegneemen, en de Pis, in een ondergesteld Vat, doen opvangen.

§ 3754.

De *Catheter* van FRANCO wordt op dezelfde wyze ingebracht. De ontlasting van het Water egter geschied, door deszelfs Stylet, binnenwaards te drukken in de holte van de Blaas.

§ 3755.

De buigbaare *Catheters*, als ze voorzien zyn van een koperen Stylet, geboogen in den smaak der zilveren *Catheters*, worden eyen dus aangewend als deezen. Op zig zelf, of bedeed met een Darmsnaar, brengt men ze op gelyke wyze binnen als we §. beschreeven hebben.

§ 3756.

Omtrent het inbrengen der verwydende Kaarsjes, behoeve ik hier ter plaatse niets aan te merken, als zynde in allen deelen in dezelfde §. 2640. aangewezen. Ik ben egter verplicht te doen opmerken; dat dezelve, als ze ter ontlasting van de Pis gebruikt worden, volstrekt niet langer dan omtrent

2 Uren moeten binnen blyven; en tevens, dat, wanneer na de wegneeming van het eerste Kaarsje geene ontlasting volgt, men terstond een ander, 't welk een weinig dikker is, moet inbrengen.

§ 3757.

De binnenbrenging des zilveren *Catheters*, indervoegen als dezelve §. 3753, beschreeven is, wordt doorgaans beschouwd als eene Konstbewerking van zeer weinig aanbelang, en vallende onder het bereik van een iegelyk Heelmeester. Ik kan egter verzeekeren zegt GARENGEOT, met eene zeldzaame openhartigheid, dat ik, hoe nauwkeurig de voorschriften der beroemdste Heelmeesters opvolgende, altoos eenige moeilykheid daar by, ben ontwaar geworden, en my immer verplicht gevonden hebbe, de *Catheter* te beweegen dan eens naar de regter dan eens naar de linker zyde; dezelve opteligen naar den kant der Schaambeenderen, of neder te drukken, naar dien des Hyligbeens, intuschen ik hem en de Roede, naar beneden of naar boven trok, en, den Bilnaad steunende, de *Catheter* gelyktydig daar langs deed voortgaan, met, en op, den Wysvinger der vreijs Hand; of door deeze te brengen in den Aars. Ik voor my, hebbe meermaalen hetzelfde ondervonden, 't zy ik zelve dit Werktuig inbragt, 't zy dat zulks gedaan werdt door een ander. Ik raade derhalven hierom, en uit hoofde der veelvuldige, alzints gevaarlyke Toevallen, welke eene, of onkundige, of onvoorzigtige inbrenging des *Catheters*, kunnen naar zig sleepen, een onbedreevenen, zig daar mede geheel niet te bemoeijen, maar den toevlugt te neemen tot de hulp eens meer bekwaamen, en geoeffenden Heelmeester.

De aftapping der Pis by Vrouwen.

§ 3758.

Deeze, die veel gemaklyker is dan de voorige, uit hoofde der korthed en meerdere wydte des Vrouwlyke Piswegs, geschied buiten den staat der Zwangerheid dus. Men doet de Vrouw, op den Rug te Bedde liggen, met de Billen wat opgeligt, en de Dyen verwydert van elkanderen. Men brengt de Watervleugels met den voorsten en middensten vinger der linker Hand

een

een weinig buitenwaards, om de opening te ontdekken van den Pisweg, welke zig bevind tusfchen die Vleugels, onder den Kittelaar, een weinig boven den ingang der Schede. Door deeze opening, voerd men met de regter Hand een zoogenaamden *Vrouwen Catheter*, langs den Pisweg tot in de Blaas, keerende de holte van deszelfs bogt naar de verëeniging der Schaambeenderen. — By Zwangeren, handeld men in alles op gelyke wyze; uitgezondert dat men zig bediend van een *Mans Catheter*, en de Schede eenigzints naar beneden drukt met een ingebragten Vinger.

De doorbooring der Blaas in den Endeldarm.

§ 3759.

De *Catheter*, alle overige Werktuigen tot aftapping der Pis aangepreezen, kunnen niet altoos gebragt worden in de Blaas, hoe kundig, hoe oplettend men ook dezelve beftiere. In dit geval, en als de Blaas dermaaten met Pis is opgevuld dat ze den Endeldarm byna geheel toedrukt, moet men den toevlugt neemen tot derzelve doorbooring langs den zoo even gemelden Darm; eene Konftbewerking, alzints onfchadelyk, en door den fchranderen *Lionschen Heelmeester*, den Heere FLEURAN uitgedagt. — Zie hier dezelve in alle haare byzonderheden.

§ 3760.

Men doet den Lyder, op zyn Rug, indervoegen te Bedde liggen, dat het boven Lighaam wat verheeven is, de geboogen Dyen van een verwydert zyn, en de Billen rusten op den kant der Legerftede. Men brengt den linker Wysvinger, met Olie beftreeken, zoo diep mooglyk, in den Endeldarm, en doet deszelfs einde een weinig drukkend steunen tegen het meest uitgezette gedeelte van de Blaas. Op het geleide van deezen Vinger, brengt men, met de regter Hand, de kromme *Troisquart* van voorgemelden Heelmeester, met de holte van deszelfs bogt gekeerd naar de Schaambeenderen, even zoo ver binnen en opwaards, dog met eene in de Canul deezes Werktuigs geheel verborgene Priem, dat is te zeggen, zonder dat de punt dier Priem, buiten het einde der Canul, voorwaards uitfteekt. Men ftuwt vervolgens, eerst de Priem, en

onmiddelyk hier na, ook de Canul, ter lengte eens Duims ten minsten in de holte van de Blaas; en voltrekt eindelyk alles, door de eerste terug te haalen, en de laaste, met behulp van twee Banden, welke men aan een Band die de zeupen omvangt, vast knoopt, op haare plaats te bevestigen.

§ 3761.

De tegenwillige ontlasting der Pis langs dit Werktuig, verhoed men door deszelfs buitenste opening te stoppen met een Kurkje. — De Canul moet niet worden weggenoomen, dan, wanneer de Pis langs den natuurlyken weg wederom ontlast wordt.

De Steensnyding.

§ 3762.

De Steensnyding ondersteld het aanwezen van een Steen in de Pisblaas; en wordt, zoe by Mans als by Vrouwen, best verrigt ingevolge het alzints beproefd ontwerp van wylen den Heere LE CAT, een zeer beroemd Rouansch Heelmeester.

§ 3763.

I. De Steensnyding by Mannen. Men legt den Lyder dermaaten op een Tafel, hoog drie Voeten en vier Duimen, dat de Billen met deszelfs voorrand gelyk zyn, het boven lighaam een weinig is opgeheeven, en zyne Handen en Voeten, met de stroppen van LE DRAN zyn aanéengebonden. In deeze plaatsing doet men hem bevestigen door drie Helpers, waar van twee de van een verwyderde Dyen en Beenen vast houden, en de derde, zyne Handen doet steunen op de Schouders. Men brengt de Snystaf in de Pisblaas, en laat denzelfen vast houden door een vierden Helper, die ter regter zyde van den Lyder staat, en tevens den Balzak oplit.

§ 3764.

Deeze Snystaf verschilt daarin van de gewoone, dat ze een sterk, en lang handvatzel heeft, het welk men met de volle Hand vast houdt, en door middel

waar

waar van men meester is om dezelve wel te houden, en daar mede alle mooglyke verhevenheid te maaken ter plaatze der insnyding. De voornaame bogt daarenboven van dit Werktuig, is een weinig lager geplaatst dan die der gewoone Snystaven.

§ 3765.

Men spand, terwyl de Pisweg door den Snystaf drukkend buitenwaards gebragt wordt, met zyne linker Hand, naar de regter Liesch uitgestrekt, de huid van den Bilnaad; en doorsnyd met een byzonder Mes, dat ter eener zyde gegroefd is, de Huid en het Vetslies, tot aan den Sponsbol des Piswegs. Deze insnyding moet beginnen by Bejaarden, omtrent anderhalven Duim boven den Aars, en eindigen, schuins op de linker Bil, onder en binnen den knobbel des Zitbeens, in eene strekking welke een weinig boogwys is, en met haare holte gekeerd naar den Aars.

§ 3766.

De stand van den Snystaf, gedurende dit tydftip der Operatie, moet zoodaanig zyn, dat het Handvatzel voorwaards, en een weinig naar de regter Liesch over held, en een stompe hoek maakt van omtrent 120, of 130 Graaden, met een Lyn, vallende op het Schaambeens, evenwydig aan de As van den Tronk, op dat de voornaame bogt zig bevindt ter plaatze der insnyding, dat de driehoekige ruimte is, bevat tuschen de Oprigter der Roede, de Verhaaster van de Pis, en de linker dwerssche Bilnaadspier.

§ 3767.

Onmiddelyk beneden den Sponsbol des Piswegs, zoekt men vervolgens met den Wysvinger der linker Hand, de groef van den Snystaf; opent hier op het geheele vliësigtig deel van den Pisbuis; vat het Mes, met zyn punt in de groef des Snystafs blyvende berusten, met de linker Hand; brengt langs deszelfs sleuf, de bek van het *Gorgeret Cystitome*, met de regter Hand tot in de groef van den Snystaf, en legt het Steensnymes, dat nu onnut geworden is, ter zyden.

§ 3768.

Tot hier toe, geschied alles op de regter Knie liggende. Men neemt nu eenen staanden stand aan; omvat met de linker Hand, de Hand van den Helper die de Snystaf vast houdt; en ligt deszelfs handvatzel tot zoo verre op, dat het met de Lyn, die loodlynig valt op het Schaambeent, en evenwydig is aan de As van het Lighaam, een hoek maakt van omtrent 20 of 30 Graaden; om de bögt van den Snystaf, zoo wel als de hals van de Blaas, te doen naderen aan het Schaambeent, en haar te verwyderen van den Endeldarm; op dat de bek dezes Werktuigs niet meer dan 12 of 14 Lynen in de Blaas door-
dringe.

§ 3769.

Men brengt vervolgens ditzelfde Handvatzel geheel naar de regter zyde, om in den Voorstaander en de hals van de Blaas eene insnyding te doen welke volstrekt zydelyk is, en den Endeldarm, op dewelke deze Deelen gelegen zyn, te myden. Terzelfder Tyd, voerd men het *Gorgeret Cystitome*, welks Mesje men een graad gegeven heeft van uitspringing, met het Voorwerp, en de grootte van den steen overéénkomstig, en die in alle gewoone gevallen van 10 tot 15 Graaden gaat, op het geleide van den Snystaf naar binnen, tot dat deszelfs einde door den bek van dit Werktuig wordt tegengehouden, en de hals van de Blaas, te gelyk met den Voorstaander, genoegzaam ontbreidelt zyn.

§ 3770.

Deeze insnyding gedaan zynde, herplaatst en bevestigt men het Mesje in de sleuf van het *Gorgeret*, terwyl de Helper de Snystaf ontweekt, en uitneemt. Op het *Gorgeret*, nu indervoegen gekeerd, dat deszelfs holle oppervlakte naar boven ziet, brengt men eerst de Wysvinger der regter Hand, om de gemaakte weg nog meer te verwyden, en vervolgens de Tang binnen; waar naa men het *Gorgeret* wegneemt, en de Steen op de best mooglyke wyze doet naar buiten koomen.

§ 3771.

2. *De Steensnyding by Vrouwen.* Men legt de Vrouw op een Taafel, en doet haar binden op gelyke wyze als we van de Mannen gezegd hebben. Een Hel-

Helper doet de Watervleugels van een wyken, en drukt de linker lip der Schaamheid, naar het Zitbeen derzelfde zyde. Dit gedaan zynde, brengt men eene gemeene dog dikke Sleuffonde, geschikt tot het openen van Etterholtens, in de Pisblaas. Men geeft dezelve, op het oogenblik zelf dat men zig daar van bedienen wil, eene kleine bogt naar de zyde van haare Sleuf, en brengt daar op, zo dra ze in de Blaas is doorgestaan, het *Gorgeret Cystitome* binnenwaards; het een en ander deezer Werktuigen opligtende onder de Schaamte naar de regter zyde van het Voorwerp, op dat de snede, zydelyk, en een weinig naar beneden, gerigt zynde, de schede der Lyfmoeder niet beledige. Het overige der Konstbewerking is in alles gelyk aan die der Mannen.

§ 3772.

Ik hebbe §. 3762, gezegd, dat de Steensnyding, het aanweezen onderfeld van een Steen, in de Pisblaas; gelyk ook, dat deeze Konstbewerking best verrigt wordt ingevolge het alzints beproefd ontwerp van den Heer *LE CAT*, by beiderlei Sexe, zoo aanstonds beschreeven. Men vraagt; en doet zulks met veel reeden. 1. *Hoedaanig verzeekerd men zig van het eerste?* 2. *Op welke gronden, berust het laaste?*

§ 3773.

Men gist dat 'er een Steen in de Blaas huisvest; als de Waterloozing doorgaans pynlyk is, of dikmaalen eenslags wordt afgebrooken; wanneer de Pis, dan eens tegenwillig afvloed, dan eens, of geheel niet, of niet dan dropelwys kan ontlast worden; als ze bedeed is met Bloedklonters, met Etter, of met een zeer taay en aan de Pot hangend Slym; wanneer 'er eene geduurige neiging is tot Pisontlasting; als den Lyder een zwaarte gevoeld in de Blaas, of jeukte in het hoofd der Roede; eindelyk, wanneer het wandelen of ryden, Bloedwating veroorzaakt, of voor het minst de Blaaspynen, merklyk doet toeneemen.

§ 3774.

Men verzeekerd zig daar van, door een Snystaf of Catheter te brengen in de Blaas; deeze, daarin zagtelyk heen en weder, en op en nederwaards, te beweegen; en daar by wel agt te geeven, of men een harde, verplaatsbaare, gladde of onef-

fene, 't zy kleine of groote, tegenstand waarneemt, welke op zekere wyze met voorgemelde Werktuigen wordende aangeraakt, eene meer of min merkbare klank doet gewaar worden. Dit onderzoek wordt heel zeer begunstigt, door gelyktydig één of twee Vingeren in den Endeldarm te brengen, en deeze eenigzints drukkend te beweegen naar de zyde van den Bilnaad; gelyk ook, door daar toe dat Tydstip uit te kiezen, waarin de Blaas merklyk met Pis is opgevuld.

§ 3775.

Onze aanpryzing van de Steensnyding des Heeren LE CAT, voor alle andere Manieren van Steensnyding, berust inzonderheid daar op; dat eenvoudigheid en zekerheid, daarin, als om sryd, uitmunten; dat ze het best van allen vertrouwd is in de Hand van een iegelyk Steensnyder; dat geene Deelen daar in betrokken worden, dan die men volstrekt noch kan, noch moet vermyden; dat ze deeze Deelen, of kliëft of uitrekt, op de gemaklykste en vyligste wyze, en op de voordeeligste plaats voor de uithaaling van den Steen; dat ze eindelyk byna altoos gedaan is met een goed gevolg, door den Heere LE CAT niet slegts, maar ook, door de Heeren VAN DER GRACHT, DUMONT, HOIN, HUTRE, LE BLANC, DE LA CROIX, HOYLARD, en anderen; gelyk ik in myne *Heelkundige Mengelstoffen*, van Pag. 57, tot 60, uit egte stukken beweezen hebbe.

§ 3776.

Ten einde van §. 3770. hebbe ik wyders gezegd, dat men, de Tang ingebragt zynde, het Gorgeret moest wegneemen, en de Steen, op de best mooglyke wyze, naar buiten brengen. Het gewigt der zaake vordert, dat ik nu meer bepaaldelyk aanwyze, wanneer men de uithaaling doen moet van den Steen? Met welke Tangen zulks best verrigt wordt? Hoedaanig die Tangen moeten bestierd worden? Welke weezenlyke beletzelen zig tegen de uithaaling van den Steen kunnen aankanten? Op welk eene wyze men die beletzelen kan te boven koomen? En, wat men te verrigten hebbe, in gevalle de Steen by de uithaaling, ongelukkig verbroomen wordt?

§ 3777.

De Steen moet altoos, en in alle gevallen waar in zulks zyn kan, ten tyde der Konstbewerking worden uitgehaald; en deeze uithaaling moet geschieden op den derden, vierden, vyfden, of zesden Dag daar na, wanneer ze vroeger of onmooglyk, of ten uitersten bezwaarlyk is. Deeze Regel, bekenne ik, stemt niet zeer overeen met het Voorschrift van LOUIS, door my voormaalen, zoo op zyn gezag, als op dat van den grooten CAMPER, aangepreezen. Zy doet zulks egter zeer wel, met dat van FRANCO, van COLOT, van SAVIARD, van HEISTER; en wordt daarenboven daar door gewettigd, dat de lippen der Wonde, gelyk ik zelve gezien hebbe, zig somwylen zoo schielyk onderling saamenlymen, dat 'er na den eersten Dag, geen Pis altoos meertusfchen doorvloed, en men vervolgens, hoe veel moeite men ook aanwende, een zeer dun verwydend Kaarsje zelfs van myne vinding, daar door, nimmer heeft kunnen binnen brengen. Ik geloove intusfchen wel, dat zulks zeer zeldzaam plaats grypt; maar ik geloove tevens, dat men even zeldzaam de Steensnyding doet op de best mooglyke wyze; dat is te zeggen, zonder dat de gemaakte Wonde zig meer of min bevind, in het geval eener gescheurde, welke men weet dat altoos bezwaarlyk geneest, en gevolgt wordt van eene merklyke Verërtering.

§ 3778.

De Steentangen, zoo als ze doorgaans beschreeven, afgebeeld, en gebruikt worden, zyn zeer gebreklyke Werktuigen. Hunne Bladen naamlyk zyn te smal, te vlak, en koomen van vooren te dicht by elkanderen; om daar mede in alle mooglyke gevallen, met genoegzaame zekerheid, de Steen te kunnen watten en naar buiten brengen. Men moet zig hierom altoos bedienen van Tangen, in den smaak gemaakt van die van LE DRAN, dog zonder den Haak, door dien Heelmeester daar by gevoegd ter bepaaling van hunne te grootte sluiting, en om het breeken van den Steen te verhoeden. Van deeze Tangen moet men verscheiden van verschillende grootte hebben; en zig altoos van een bedienen, welke met den Ouderdom des Lyders, en de vermoedelyke grootte van den Steen, de naaste overeenkomst heeft.

De bestiering van den Tang, by deszelfs binnen brenging zoo wel, als ter vating en uithaaling van den Steen, is een zeer weezenlyk gedeelte der Steensnyding, en waarin ik hebbe opgemerkt, dat zeer dikwyls aanmerklyke misflagen begaan worden. Jonge Steensnyders derhalven zullen wel doen, zig op dit stuk byzonderlyk toe te leggen; en zig daarin altoos te gedraagen, overeenkomstig met de volgende Voorschriften.

1. Men moet de Tang inbrengen, rustende met de bolle vlakke van een zyner Bekken, op de sleuf van het Gorgeret, in eene strekking welke evenwydig is aan de As van het Bekken; dat is te zeggen, langs den loop eener Lyn, denkbeeldig getrokken van het einde des Staartbeens tot aan den Navel.

2. Deze inbrenging moet meer langzaam dan schielyk gedaan worden, om de hals van de Blaas tyd te geeven van zig trapswys te kunnen uitrekken, en om den Bodem deezes ingewands niet te beschadigen.

3. De Tang moet niet verder worden ingebracht, dan tot deszelfs draaipunt zig bevind in de nabyheid van den mond van de Blaas.

4. De ingebragte Tang moet men indervoege plaatzen, dat de overeenkomstige randen zyner beide Bekken, op het agterste gedeelte rusten van de Blaas; en derzelve bolle vlakten gekeerd zyn naar de eene en andere zyde.

5. Men moet de Tang nimmer openen, voor en alër men door verscheiden zachte, sleepende, en heen en wedergaande bewegingen deszelve, de plaatsing ontdekt heeft van den Steen.

6. By het openen van den Tang, moet men tevens bedagt zyn om deszelfs Bekken te drukken naar de zyde van den Endeldarm, op dat de Steen, als van zelve zig daar tusfchen plaatze.

7. Als men by het sluiten der Tang bespeurd, dat de Steen zig niet bevind tusfchen het midden zyner Bekken, maar naar vooren, moet men dit Werktuig

tuig wederom een weinig openen, en zagteelyk wat opwaards schuiven, ten einde de Steen wat meer naar agteren, dat is naar den kant van deszelfs draaipunt geplaatst worde.

8. Altoos moet men den Steen zien te vatten, over zyne kortste Middenlyn; waar van men best kan oordeelen, uit den onderlingen afstand van de Stangen der Tang.

9. Zo dra de Steen behoorlyk gevat is, moet men de Tang dermaaten plaatsen, dat de bolle vlakten zyner Bekken, gekeerd zyn naar het Schaambeens en den Endeldarm.

10. Men moet de Tang nooit meerder fluiten, dan volstrekt noodzaaklyk is tot het vasthouden van den Steen.

11. Als de Steen vermoedelyk broos is, en men dienvolgens reeden heeft om te vreezen, dat ze by de uithaaling zal aan stukken breeken, moet men een vast pleister rolletje, twee vingeren der linker Hand, of iets anders 't welk eenigen weêrstand bieden kan, tusfchen de stangen der Tang, kort agter deszelfs draaipunt, plaatsen, op dat de fluiting deezes Werktuigs de paalen van het middenmaatige niet overschreiden konne. Van ditzelfde behoedmiddel behoorden zig in alle gevallen, alle Steensnyders te bedienen welke zeer sterk in hunne Handen zyn, vermits deezen, hoe oplettend ook werkende, hier door alleen, en zonder dat zy zelve zulks gewaar worden, de Steen dikmaalen aan stukken breeken.

12. By het uithaalen van den Steen, eindelyk, moet men zeer langzaam te werk gaan: de Tang nimmer naar de eene en andere zyde, maar wel op en nederwaards beweegen, en deeze over het geheel, langs de natuurlyke bogt van het Hylig. en Staartbeen, naar buiten brengen. Heelmeesters, ten deezen aanzien onöplettend, of gevoelig voor de veragtenswaardige loftuitingen van onbeschaamde Horologiekykers, berokkenen hunne Lyders dikmaalen veelerelei onheilen.

Tot de weezenlyke beletzelen welken zig tegen de uithaaling van den Steen kunnen aankanten, behooren inzonderheid, deszelfs zeer groote uitgebreidheid; de hoornägtige ontäarting en aanmerklyke inkrimping van de Blaas; de verdeling der Blaas als in twee holtens, door eene tegennatuurlyke vernauwing ter plaatze van de uitkomst der Pislyders, en het verblyf des Steens in de bovenste dier holtens; de plaatsing van den Steen in eenig zydelyk zakwys verlengzel van de wanden der Blaas; de gedeeltelyke omsluiting van den Steen door een vleeschägtig Uitwas, of de inwikkeling van sommige zyner heuveltjes, in de pooren van een broozen Steen; gelyk ook het hangen van den Steen met een haakwys verlengzel, aan den bovenrand der Schaambeenderen. De meesten deezer beletzelen egter, schoon dikmaalen van onbedreevene Steensnyders ter bedekking hunner mislagen voorgewend, zyn gelukkig zeer zeldzaam; als men anders eenigen den minsten staat mag maaken op de tallooze beschreeven Waarneemingen van de beroemdste Heelmeesters, van dezulken, die om zoo te spreken, grys geworden zyn in het doen der Steensnyding, en het meest hebben toegebracht tot het volmaaken dier Konstbewerking. Ik hebbe gedagt dit te moeten aanmerken, zoo ter aanmoediging van anderzints bekwaame jonge Heelmeesters, als ter ontmomming eener drieste en arglistige Onkunde.

De wyze op welke men de zoo evengemelde beletzelen kan te boven koomen, is deeze. — Als de Steen zoo groot is, dat ze by geene mooglykheid door de gemaakte insnyding kan naar buiten gebragt worden, moet men of naar het voorstel van LE DRAN, de Voorstander klieven ter regter zyde; of met den Schroefrang van LE CAT, de Steen aan stukken breeken. — Wanneer de Blaas hoornägtig ontäart, en zoo zeer ingekrompen is, dat ze de Steen als 't ware, van alle kanten nauwkeurig omvat, en de Lyder een Kind is, moet men de voorste Vinger der rechterhand in de Blaas brengen, den Steen los maaken, hem met den Vinger naar den Hals voeren, den Tang inbrengen, en hem vatten: als hy bejaard is, en men den Vinger niet ver genoeg kan inbrengen om den Steen daar mede te ontwickelen, opent men de Tang zagtelyk om de Blaas genoeg te verwyden, en eene vreijspeeling te geeven aan den Tang. Vervolgens moet men den Steen, zoo goed als men kan, met het eind van den

Tang vatten, en, zonder nog te denken om hem uit te haalen, hem twee of drie halve slagen regts en links beweegen, om den Steen uit de Blaas die hem besluit los te wrikken, vervolgens hem uit dat foort van kas een weinig uithaalen. Wanneer hy dus los gemaakt is, moet men de bekken van den Tang langs den Steen doen opklimmen, terwyl men ze een weinig opent, en den Steen vatten gelyk hehoort, op dat hy niet kan ontslippen. — Als de Blaas als in twee holtens verdeeld is, de Steen in de bovenste dier holtens huisvest, en men hem op gæenerlei wyze met den Tang vatten kan; is men verplicht hem te laten agter blyven, als de Lyder bejaard en te gelyk vet is. Wanneer hy daarëntegen, of zeer Jong, of, schoon Bejaard, by uitstek mager is, kan men met **LE DRAN** beproeven, de vernauwing ter zyde te ontbreidelen met een Mesje, 't welk niet snyd dan aan deszelfs Punt, en op het geleide van den Vinger wordt ingebracht. — Indien de Steen geplaatst is in eenig zydelyk zakwys verlengzel van de Blaas, is het onmooglyk hem uit te haalen zoo lang hy daarin volkoomen beslooten blyft, en niet, door de werking der Natuur zelve, geheel of ten deele daar wordt uitgedreeven. De kromme Steentangen zyn ter uithaaling deezer steenen de besten. — Als de Steen gedeeltelyk omslooten wordt door een vleeschagtig Uitwas, of de heuveltjes hier van, in de pooren eens broozen Steen zyn ingewikkelt, en het een en ander onder het bereik is van den Vinger; moet men tragten met deeze de Steen te ontwikkelen, althans tot zoo verre dat men ze met den Tang kan vatten en naar buiten brengen. Is dit onmooglyk, en vind men zig, even als in het voorige geval genoodzaakt om den Steen te laten agterblyven, als dan kan men den toevlugt neemen tot weekmaakende inspuitingen, met dewelken men somwylen geslaagd is de Steen los te maaken. Ditzelfde Hulpmiddel, is ter ontwikkeling van ingekaste Steenen aanprysbaar. — Wanneer eindelyk, de Steen met een haakwys verlengzel hangt aan den bovenrand der Schaambeenderen, moet men tragten hem met een kromme Tang daar van los te maaken; en zulks niet gelukkende, den Lyder onderwerpen aan de Steensnyding met den hoogen Toestel.

§ 3782.

Het breeken van den Steen by de uithaaling, is eene omstandigheid, zoo verdrietig voor den Heelmeester, als ongelukkig voor den Lyder. De Konst-
be-

bewerking naamlyk, wordt hier door altoos heel zeer verlengd; en men is nimmer zeeker, dat 'er niet eenig gedeelte van den Steen, in de Blaas agter blyft, en aldaar het beginzel maaken zal eener nieuwe Steengroeijing. De oorzaak hier van, berust wel is waar, somwylen in de Natuur van den Steen; maar meermaalen in de onöplettenheid van den Steensnyder, vooral by het doen der uithaaling. Wenschelyk hierom was het, dat men bestendig de Regelen in het oog hield, welke ik §. 3779, zoo ten deezen opzigte, als met betrekking tot het beklemmen des Steens tusfchen de Bekken van den Tang, hebbe voorgeschreeven: Regelen inderdaad, ontleend uit de fchriften der grootfte Steensnyders; en tevens, uit de Ontleedkundige beschouwing der Deelen welke de weg van den Steen van rondsomme bepaalen. — Als met dit alles, de geheelheid van den Steen verlooren gaat, en denzelve verbrooken wordt in verscheiden grootere en kleinere stukken, moet men de eerften met den Tang, by herhaaling langs de Knopsonde ingebragt, de laasten, met het lepelwyze einde deezer Sonde, met den Haak, of met dikmaal hervatte olieagtige inspuitingen, opruimen. Het openhouden der Wonde geduurende eenen geruimen Tyd, op de best mooglyke wyze; het veelvuldig gebruik van zagtelyk pisdryvende Dranken; en eene byna zittende plaatzing des Lyders in het Bedde; zyn zoo veele andere Hulpmiddelen, van dewelken men zig in dit geval bedienen moet.

§ 3783.

By alle, of immers, by de meeste Steensnydingen, moet den Lyder, naar eisch der omftandigheden waar in denzelve zig bevind, daar toe behooryk worden voorbereid. In alle gevallen zonder onderfcheid, moet men hem, vier of vyf Uuren te vooren, eene weekmaakende en zagtelyk prikkelende Klyfsteer zetten, ter ontleediging inzonderheid des Endeldarms. Onmiddelyk daarenboven naa de werking van deeze, is het goed, hem een weinig Heulzap toe te dienen.

§ 3784.

Men moet deeze Konstbewerking doen, ten allen Tyden, als de Toevallen dringend zyn, en, wanneer men Meester is, willekeurig te besliffen over de

warm-

warmte der plaats, welke ter ligging diend des Lyders. In tegengestelde omstandigheden, is de Lente en Herfts, vooral, verkiesbaar.

§ 3785.

Na het voleindigen der Steensnyding, gesteld naamlyk dat alles geslaagd is naar genoegen, moet men den Lyder in eene half zittende gestalte te Bedde leggen, zyne Dyen los aan een gebonden zynde met een daarom geslagen lannen en niet zeer breed Drukdoek. — Het Verband in dit geval, moet vlak zyn, en enkel bestaan uit droog Draad-plukzel, een Drukdoek, en den dubbelen T band. — De Buik moet altoos gedekt worden met een Flannelen doek, nat gemaakt in warme Melk, of in een weekmaakend Afkookzel.

§ 3786.

Zoo lang de Pis door de Wonde uitvloed, moet men de Verbanden los aanleggen, en voor het minst tweemaal Daags afwisselen. Naderhand moeten ze vaster aangeflooten, en zeldzaamer veranderd worden.

§ 3787.

Somwylen is het noodig een *Canul* door de Wond te brengen in de Pisblaas: en dit geval heeft plaats. 1. Als de Operatie gevolgt wordt van eene Bloedvliet, niet stempbaar door eenige der gewoone Hulpmiddelen. 2. Wanneer men om deeze of geene reedenen, dagelyksche inspuitingen doen moet in de Blaas. 3. Als men de Wond moet open houden, ter buitenbrenging van een agtergebleeven Steen; of ter ontlasting des Eppers, eener nevensgaande Verzweering.

§ 3788.

Belangende de Toevallen welke de Steensnyding somwylen agtervolgen: deezen moeten, overeenkomstig met hunnen aart, op de best mooglyke wyze verholpen worden. Eene welgedaane Konstbewerking, volstrekke Rust, zagte en verkoelende Eetregel, oplettende Verbanden, en het voorzigtig toedienen van *Anodyna*, zyn in alle gewoone gevallen, daar tegen, de beste behoedmiddelen.

§ 3789.

Ik heb ten einde van §. 3781, gezegd, dat als een Steen met een haakwys verlengzel hangt aan den bovenrand der Schaambeenderen, en daar van, met behulp eens krommen Tang niet kan afgebragt worden, men den toevlugt moet neemen tot de Steensnyding met den hoogen Toestel; dat is te zeggen, tot het openen van den bodem der Blaas, boven de Schaambeenderen. Ik moet nu aanmerken, dat deeze zelfde Konstbewerking te pas komt, als de Steen buiten gemeen groot is; en, wanneer de zydelyke Steensnyding, door eenig onverwinlyk gebrek van den Pisweg, of des Bilnaads, ondoenlyk gemaakt wordt.

§ 3790.

Deeze Steensnyding, in den Jaare 1460. door FRANCO, uitgedagt, en na dien Tyd dan eens aangepreezen, dan eens gewraakt; is voor weinig Jaaren door den beroemden FRERE COME, aanmerklyk verbeterd, en met een meestäl gelukkig gevolg verrigt by 36 Mannen, en 46 Vrouwen, gelyk blykt uit zyne *Nouvelle Methode d'extraire la Pierre de la Vesfe urinaire par des fusts le Pubis &c.* gedrukt te Brusfel en Parys in den Jaare 1779.

§ 3791.

Hoe zeer het hier de plaats was om in een verslag te treden deezer Konstbewerking, ben ik verplicht zulks na te laten; om reeden vooräl, dat ik geene mooglykheid altoos zie, my verstaanbaar genoeg uittedrukken, zonder het Werk zelve uit te schryven, en te gelyk de vyf Platen, welke daar toe behooren, over te neemen; 't gene noch bestaanbaar zyn zoude met myn Ontwerp, noch overeenkomstig met het belang van de meesten myner Leezeren, die zig zeker geheel niet toeleggen op het stuk der Steensnyding.

§ 3792.

Men vergeeve my derhalven, deeze agterlating; en staa my toe, alles te besluiten met eene, zoo verstandige als voorzigige, Aanmerking van den grooten BERTRANDI. Zy is deeze: „ Op welk eene wyze de Steensnyding gedaan worde, het is altoos eene moeilyke en gevaarlyke Konstbewerking: *neque vero calculo laborante secabo*; (dus was den Eed aan denwelken HIF-

POCRATES zyne Leerlingen onderwierp) *sed Magistris ejus Artis, id mu-*
neris concedam. Hoe weinig men van den goeden weg ook afwykt, de
 Operatie wordt altoos, of nutloos, of doodelyk. Om eene genoegzaame
 bekwaamheid daar in te verkrygen, moet men ze dikmaalen doen op doode
 Lighaamen, en vervolgens de doorsneden Deelen nauwkeurig ontleeden, ten
 einde men weete, hoedaanig men haar verrigt hebbe. Door de minste nut-
 looze beweging, kan men Deelen doorsnyden welken men niet moest aan-
 raaken; en zulken geheel laten, welken volstrekt behoorden geklieft te wor-
 den." — Mogten alle Steensnyders, deeze raadgeeving altoos opvolgen,
 deeze aanmerking bestendig voor Oogen houden! welk een hyl voor de Ly-
 ders; welk eene voldoening, welk eenen roem, voor zig zelve, zouden
 hier uit niet voortvloeijen!

De Operatie der Aars-pypzweer.

§ 3793.

De Aars-pypzweer, hebben we, schoon kort, van §. 395. tot §. 399, in
 alle haare meest weezenlyke byzonderheden beschreeven. De Konstbewerking,
 welke we §. 400, gezegd hebben, dat het eenig zeeker Hulpmiddel was ter
 haarer geneezing, en wy nu beschouwen moeten, geschied best op de wyze
 van CELSUS, met de verbetering vooräl van den alom beroemden CAM-
 PER.

§ 3794.

Men doet naamlyk, den Lyder, staande voor een Stoel, of voor den kant
 eener Legerstede, met zyn rug gekeerd naar het Daglicht, zig daar op, zoo
 veel eenigzints mooglyk zy, voor over buigen, met de Beenen verwyderd van
 elkanderen. Men gebied een Helper, ter zyde van hem geplaatst, zyne Billen
 zoo veel zulks doenlyk is, van een te drukken, op dat den ingang der Pyp-
 zweer wel voor oogen koome, en de Aars eenigzints verwyd wordt. Men brengt,
 de met olie besmeerde Wysvinger der regter of linker Hand, naar dat het ge-
 brek is aan de linker of regter zyde, in den Endeldarm, tot boven de binnen-
 ste opening der Pypzweer, en doet het einde van deezen, eenigzints haaks-

wyze geboogen, drukkend steunen tegen deszelfs binnenste oppervlakte, aan de zyde zelf van het Gebrek. Met de andere, en tot nog toe vreeje Hand, brengt men een buigbaar, geknopt, en geöogd zilveren Stylet, voorzien met een dubbelen gewasten Zyden draad, door de buitenste opening der Pypzweer tot in den Endeldarm, en van hier, langs den daarin zynden Vinger, tot buiten den Aars. Dit Stylet, te gelyk met de helft der lengte van den Draad, buiten gebragt zynde, knipt men de laaste by het oog des eerste, af, maakende dus van een Draad, twee Draaden, welkers einden hangen, gedeeltelyk buiten den Aars, gedeeltelyk buiten de opening der Verzweering. De twee einden van een deezer Draaden, verëenigt men vervolgens op de Huid met eene enkele en eene strikknoop, dog niet vaster dan maar even genoeg is om een zeer ligt gevoel van pyn te veroorzaaken. Het einde des anderen Draads, 't welk buiten den Aars uithangt, wordt hier na opwaards omgeslagen, en te gelyk met dat, 't welk buiten den ingang der Verzweering hangt, op eenigem afstand van deezen, met een Kleefpleister verzeekert. Het geheel eindelyk wordt beslooten, met het aanleggen van een weinig droog Plukzel, een Drukdock, en den T Band.

§ 3795.

Gelyk het voornaame oogmerk deezer Konstbewerking is, om alles wat tusfchen de buitenste opening der Pypzweer, en den rand van den Aars ligt, op eene bynaar onmerkbaare wyze te doen doorflyten, moet men de eerste Draad, van Dag tot Dag, naar maate hy insnyd, op nieuw aansluiten; en hier mede zoo lang aanhouden, tot voldaan is aan het zoo even gemelde oogmerk. Wanneer deeze Draad intusfchen onbruikbaar wordt; bediend men zig op gelyke wyze van de tweede.

§ 3796.

Alles wat ik tot hier toe gezegd hebbe, berust eeniglyk op de onderstelling eener eenvoudige doorgaande Pypzweer, niet zeer schuins, nog hoog, opwaards loopende. De ondervinding heeft my, zoo wel als anderen geleerd, dat dit niet altoos het geval is, maar dezelve dan eens met een krommen voortgang vry hoog in den Endeldarm uitkomt; dan eens, zig slegts tot aan de buitenste oppervlakte van dien Darm uitstrekt; en dan eens, 't zy ze al of niet door-

doorgaat, van verscheiden Etterholtens vergezeld wordt in het Vetvlies. In elk deezer gevallen, kan men ze nimmer slijtelyk dus uitvoeren; of liever, om niet te veel te zeggen, heb ik my altoos genoodzaakt gezien tot het maaken van veranderingen, zoo my dagt, daar mede best overéénkomstig. Ik zal dezelve met weinig woorden hier ter nederstellen; maar moet altoorens aanmerken, dat ik ze geenzints beschouwe als stellige regels voor het gedrag eens Heelmeester in gelyke omstandigheden.

§ 3797.

In het eerste geval, waarin den doorgang meestäl bezwaarlyk te ontdekken is, heb ik altoos den krommen weg der Pypzweer, zoo veel mooglyk was verandert in een regte, door het opvolgend gebruik, eerst van dunne, en naderhand van meer en meer dikke, verwydende Kaarsjes, in lengte daar aan gelyk, en voor het inslippen behoed door een Draad, aan deezen vast gemaakt, en op de Huid gehegt door een Kleefpleister. Den dubbelen Draad heb ik in dit zelfde geval, bestendig doorgebracht met behulp van een gelyk Kaarsje, dat zeer dun was; en zig terstond naar buiten omhoog, zoo draa het den in den Endeldarm gebragten Vinger ontmoette.

§ 3798.

In het tweede geval, hebbe ik den Darm doorboord, met eene plat- en eenigzints scherp- puntige Sleuffonde, en op het geleide van deeze, den Draad doen doorgaan, somwylen met het Stylet, somwylen met een dergelyk Kaarsje, naar dat de plaats der doorbooring, min of meer verwydert was van het einde des Endeldarms. In één geval zelfs van dien aart, heb ik het een en ander verrigt met behulp eener kromme Naald, welkers punt ik bedeed hadt met een Waschbolletje, ten einde zy niet zoude haaken in de wanden der Pypzweer. De ontblooting van den Darm in dit geval, 't gene men wel moet aanmerken, bevindt zig nauwlyks een Duim boven den Aars.

§ 3799.

In het laatste geval, heb ik by vreesagtige of zeer zwakke Lyders, de Etterholtens op dezelve wyze gebonden als de Pypzweer. By anderen hebbe ik haar geopent met het Snymes, geleid door eene Sleuffonde.

§ 3800.

Verouderde, en kwalyk behandelde Pypzweeren van den Aars, worden somwylen vergezeld van eene schynbaare, of weezenlyke Pypzweer des Bilnaads. In de eerste omstandigheid, bewerkt men de geneezing hier van, door het opsnijden alleen der Etterholte, welke zig van den Aars, langs den Bilnaad uittrekt. In de laaste wordt daar toe vereischt, dat men, dan eens zonder, dan eens nevens deeze, een buigbaare Catheter brenge in de Pisblaas, en de zelve, zoo lang zulks noodig is, daar in agterlaate. De al of niet, daar by zynde verhardingen in het Vervlies, bepaalen inzonderheid de keuze van de laaste, of de eerste, deezer handelwyzen.

§ 3801.

De voordeelen welken de beschreeven Operatie heeft voor alle anderen, zyn zoo groot, als menigvuldig. Zy is naamlyk byna geheel onpynlyk; verwekt geene Bloedvliet, geene Ontsteking, geene merklyke Verërtering, geene Buikloop; en belet den Lyder in geenen deele, zyne gewoone bezigheden waar te neemen. Ik heb dat meer is, en vooräl in aanmerking komt, haar inmer gedaan met een goed gevolg, hoe saamengesteld het Gebrek inderdaad ook zyn mogte,

De opening eens gesloten Aars.

§ 3802.

Hieromtrent kan ik niets anders aanmerken dan ik gedaan hebbe §. 1639 en §. 1640. Om alle herhaalingen derhalven te vermyden, zy het my vergund den Leezer derwaards te verwyzen.

De opening eens gesloten Endeldarms.

§ 3803.

Van deeze heb ik §. 1642. gezegd, dat geschieden moest met den driekantten Priem, de *Pharyngotomus*, of met eenig ander dergelyk Werktuig, be-

stierd

fferd met de uiterfte voorzigtigheid, en ingebracht langs eene Lyn, evenwytig aan den As van het Bekken. Alles wat ik nu hier moet byvoegen, is, dat men het boorend Deel deezer Werktuigen niet moet doen speelen, dan na dat men het einde des Kookers waarin het beslooten is, zoo nauwkeurig als eenigzints doenlyk zy, gebragt heeft tegen het sluitpunt.

Het openen eener ondoorboorde Roede.

§ 3804.

Door eene ondoorboorde Roede, verstaan we hier ter plaatze niet anders, dan eene aangebooren sluiting van het einde des Piswegs, 't zy enkel door een Vlies, 't zy door eene onderlinge verëeniging van de wanden deezes Buis, binnen de bepaaling van het Roedenhoofd.

§ 3805.

Dit Gebrek bestaat fomwylen op zig zelve; fomwylen wordt het vergezeld van eene tegennatuurlyke opening in den Pisweg, kort agter het zoo evengemelde Roedenhoofd. In het eerste geval is alle Pisöntlating onmooglyk, en de Dood van het Kind, by gebrek eener spoedige hulp, zeker. In het laaste, vloed de Pis door de gezegde opening naar buiten, en kan men het aanbrengen van hulp tot zoo lange uitstellen, dat het Kind wat meerder kragten bekoomen heeft.

§ 3806.

Als de opening van het Roedenhoofd alleen geslooten is met een Vlies, moet men dit met de punt van een smal Lancet in zyne gantsche Middenlyn doorsnyden; en de verkreegen opening vervolgens onderhouden, door voor eenige Dagen, een kort Steekwickje, aan een Draad gehegt, daar in te brengen.

§ 3807.

Wanneer de wanden des Pisbuis van vooren zyn aan een gegroeid, en er geene opening is agter het Roedenhoofd, is het zelden mooglyk, de sluiting anders te openen, dan door daar ter plaatze, eene kleine insnyding te doen

in den Pisweg, en zig van deeze op die wyze te bedienen, als ik zo aanstonds zal aanmerken.

§ 3808.

Als 'er eindelyk eene opening is in den Pisweg, en deeze opening zig bevind kort agter het Roedenhoofd, moet men door deeze, eene regte Naalde, voorzien met eenige draaden Stopgaaren, door het midden des Roedenhoofds, van agteren naar vooren doorbrengen, en de Draad, van de Naalde ontdaan zynde, in de gemaakte opening agterlaaten. Vervolgens, dat is te zeggen na verloop van eenige Dagen, moet men deezen Draad wegneemen, en de opening van het Roedenhoofd vergrooten door verwydende Kaarsjes, ingebracht ten minsten tot een weinig voorby de opening des Piswegs. Het gebruik van deezen eindelyk verwisfeld men naderhand met dat eens buigbaare Catheter, gebragt tot in de Pisblaas, en daar in zoo lang agter gelaaten, tot de opening van den Pisweg geslooten, en die des Roedenhoofds gevormd is.

§ 3809.

Gelyk egter de eerste altoos min of meer beveld is, de laaste bestendig tragt zig te vernauwen, en het een en ander, het oogmerk des Heelmeesters grootelyks wederstreeft; is het volstrekt noodzaaklyk, geene te onthuiden door de *Boter van spiesglas*, voorzigtig met een Penseel aangebragt; en deeze, te onderhouden, door het nu en dan herhaald gebruik, van een dergelyk Kaarsje, of *Catheter*.

De opening eener geslooten Schede.

§ 3810.

De Schede, hebben we §. 1633. gezegd, dat somwylen geslooten was aan haaren ingang door het Maagdenvlies; of in haar midden door een tegennaatuurlyk Vlies; of in het geheel, door eene onderlinge aan eengroeiing haarer Wanden.

§ 3811.

§ 3811. De twee eersten deezer sluitingen, kan men op gelyke wyze verhelpen als

de sluiting van den Aars en des Endeldarms: de laatste moet men meestal aanmerken als onherstelbaar.

De scheiding van de saamengegroeide lippen der Schamelheid.

§ 3812.

Deeze kan alleenlyk plaats grypen als de saamengroeiing oppervlakkig is, en men de plaats der scheiding meer of min duidelyk onderkennen kan. Zy geschied best op deeze wyze.

§ 3813.

Men doet door een Helper de Schaamlippen zoo veel mooglyk zy ter zyden drukken, om de Lyn van verëeniging te spannen, en haar eenigzints te verwyderen van de onderliggende Deelen. Met de punt van een welsnydend Mesje maakt men in die Lyn, juist ter plaatze van den ingang der Schede, alwaar zulks het veiligst kan geschieden, eene opening, groot genoeg om het einde toe te laten eener Sleuffonde. In die opening, brengt men vervolgens een dergelyk Werktuig, naar de zyde zyner groef flauw buitenwaards geboogen; geleid deeze tot aan den bovenhoek der Schaamlippen, met zyn groef gekeerd naar vooren; en doorsnyd hier op de geheele lyn van verëeniging, van onderen naar boven, of laat ik liever zeggen, van de zyde des Aars, naar die der Schaambeenderen.

§ 3814.

De gescheiden Lippen, moet men geduurende verscheiden Dagen van een houden, door daar tusschen gelegd droog draad Plukzel, gesteund door een smal strookje Linnen, 't welk voor en agter gehegt word aan een Band, kringswys gelegd om het Bekken, vermits ze anders ligtelyk weër saamengroeijen.

§ 3815.

Somwylen, gelyk ik zelve eens gezien hebbe, zyn de Lippen der Schamel-

heid, dermaaten aan een gegroeid, dat 'er eene opening tusfchen haar beiden is ter plaatze van den Pisweg. In dit geval moet men zig van deeze opening bedienen ter binnenbrenging der Sleuffonde, en de fneede rigten van boven naar onderen.

De wegneeming der Vleeschproppen van de Vrouwlyke Teeldeelen.

§ 3816.

De Vleeschproppén der Vrouwlyke Teeldeelen, hebben we in alle haare meest weezenlyke byzonderheden, van §. 790, tot §. 796, beschreeven. Haare wegneeming, daar wy nu van fpreeken moeten, verrigt men best met de dubbele Canul des Heeren LEVRET, en den zilveren Draad daar toe behoorende, mits beftierd in overéénkomst met dit Voorfchrift.

§ 3817.

Men doet de Lyderes, op haar Rug te Bedde liggen, met geboogen Kniën, en van een verwyderde Dyen. Men brengt de luts van den Draad, die groot genoeg zyn moet om de Vleeschprop te kunnen omvatten, langs een der zyden van de Schede, met den Vinger opwaards tot aan het begin der Vleeschprop, of immers, zoo hoog zulks eenigzints mooglyk is. Het onderfte gedeelte des Gebreks, doet men hier op door dien luts heen gaan, en voerd de Canul, ter anderer zyde van de Schede even ver opwaards, om het gebrek, van rondsomme nauwkeurig te bevatten in de luts van den Draad. Vervolgens trekt men het losfe einde van den Draad zoo veel buitenwaards als genoeg is om het beginzel des Gebreks zagtelyk te beklemmen, en maakt hetzelfde vast aan den daar mede overéénftemmenden ring van het Werktuig. Eindelijk draaid men de Canul eenige weinige flagen om haaren eigen As, ter meerdere beklemming van den wortel der Vleeschprop; en ondersteund haar buitenfte einde door éenig bekwaam Verband.

§ 3818.

Dagelyks, of althans zoo dikmaalen als men merkt dat het Bindzel wat los wordt, hervat men dezelfde omdraaijing; en houd hier mede tot zoo lang aan, dat de Vleeschprop zig geheelyk afscheid.

Staaude deezen tusfchentyd , klaagt de Lyderes doorgaans over pynlyke trekkingen in de omliggende Deelen , en zweld altoos het Lighaam der Vleeschprop. In dit geval, inzonderheid wanneer de Pyn zeer groot is, pryst men meestäl het gebruik aan van de gewoone hulpmiddelen tegen de Ontsteking, en van *Anodyna*, gelyk ook, de afshyding des Gebreks, beneden het gelegde Bindzel. Zecker intusfchen is het, dat die Toevallen enkel afhangen van eene te geringe beklemming der Vleeschprop, en derhalven door niets beter kunnen beteugeld worden, dan door eene sterkere aanfluiting van den Draad.

§ 3820.

Als de wortel der Vleeschprop dun is, behoeft men na haare afscheiding, geenerlei Hulpmiddel. Wanneer ze in tegendeel dik is, en 'er uit dien hoofde eene Verzweering nablyft, is het goed, gebruik te maaken van inspuitingen, bereid uit Garstenwater en Roozenhoonig, of uit iets anders hier aan gelyk.

De afzetting der Roede.

§ 3821.

Deeze willen meest alle Schryvers, dat geschieden moet, als de Roede door Kanker ontaart, van Versterfing aangegreepen, of met eenige van Tyd tot Tyd voortknaagende en ongeneeslyke Zweer, bezet is.

§ 3822.

In het eerste geval egter is dezelve nutloos: in het tweede wordt ze meestäl verrigt door de Natuur zelve: in het laaste kan men haar doorgaans ontgaan door eene oordeelkundige, Genees- en Heelkundige behandeling.

§ 3823.

Zy wordt verrigt, of door Affshyding; of door Binding. De laaste Manier is verkiesbaar, en zal ik hieröm eeniglyk voordraagen.

§ 3824.

Men brengt een Zilveren *Canul*, tot aan den hals van de Blaas, in den Pis-
weg:

weg: of, dat noch beter is, men doet een dergelyke *Catheter*, tot in de holte deezes Deels doorgaan. Men legt, onmiddelyk agter de eindpaal des Gebreks, een welluitend Bindzel, gemaakt uit eenige draaden Vloszyde, naast elkander geplaatst, en met Wasch bestreeken. Men laat deezen Band, die, naar maate hy los wordt, telkens meer en meer moet worden aangelooten, zoo lang aanliggen, tot alles wat zig daar voor bevind, afscheid. Hier na bediend men zig, of van het eerste, of van het laaste deezes Werktuigen, om daar op de geneezing te voltrekken, ingevolge de byzinde en deeze of gene behandeling eischende omstandigheden, welke als dan nog mogten plaats grypen, en inderdaad uit hoofde haarer zeer groote verscheidenheid, by geene mooglykheid kunnen bepaald worden.

De afzetting des Kittelaars.

§ 3825.

De Kittelaar, door eenigerlei Gebrek dermaate ontäärt zynde, dat dit niet kan worden weggenoomen zonder dat zy zelve verlooren gaat, moet met een Draad, door eene Naalde daar door gebragt, buitenwaards getrokken, en of met een holstaand Mesje, of met eene dergelyke Schaar afgesneden worden. Staande deeze afshyding is het goed, den Pisweg te doen naar beneden en ter zyde drukken met een ingebragte *Catheter*.

De afzetting der Watervleugels.

§ 3826.

By deeze, die zeldzaam geschied dan om dat de Watervleugels met een anderzints ongeneeslyk gebrek bezet zyn, vat men het Deel met een Haakje, om het te beter by deszelfs grond te kunnen afshyden. De Bloedvliet hier by doorgaans plaats grypende, moet met eenig bekwaam Stempmiddel beteugeld worden.

De klieving van den Pisweg by Mannen.

§ 3827.

De Pisweg moet voor een grooter of kleiner gedeelte gekliefd worden, als 'er een Steen in dezelve huisvest die op geene andere wyze kan naar buiten gebragt worden; wanneer ze in het een of ander gedeelte zyner uitgestrektheid geheel geslooten is; en, als het Roedenhoofd zig bevind in het tweede der gevallen, §. 3804, beschreeven.

§ 3828.

In het eerste geval geschied deeze klieving dus, ondersteeld naamlyk zynde dat de Steen zig ophoudt in dat gedeelte van den Pisweg 't welk zig bevind voor den Balzak. — De Roede, bovenwaards omgeboogen, wordt agter den Steen van een Helper, en voor denzelfen van den Heelmeester, vast gehouden. Men maakt vervolgens op den Steen, in de nabyheid van de eene of andere der sponsagtige Lighaamen, eene langwerpige insnyding, tot in de holte van den Pisweg doorgaande, en in lengte byna gelyk aan de grootte van den Steen. Van deeze insnyding eindelyk, bediend men zig ter binnenbrenging van een *Curet*, van een Tangetje, of van eenig ander Werktuig, in staat tot het opruimen van den Steen.

§ 3829.

Als de Steen integendeel geplaatst is, in het vliësagtig gedeelte van den Pisbuis, tusfchen den Sponsbol, en den Voorftander; doet men de Roede en Balzak opligten, spand de Bilnaad, doorsnyd de Bekleedzelen ter zelfder lengte als by de Steensnyding, opent op den Steen de Pisbuis, brengt denzelfen naar buiten met een *Curet*, en ontbreideld de Hals van de Blaas op eene door de wond ingebragte Sleuflonde, welkers groef gekeerd is ter zyden. Dit laaste, dat misfchien aan sommige als overtollig zal voorkoomen, doet men eeniglyk om eene indringing van Pis te verhoeden in den Balzak, en kan niet zonder gevaar worden nagelaaten.

§ 3830.

In het tweede geval, dat is te zeggen, in de geheele toefluiting van den

Pisweg, in het een of ander gedeelte zyner uitgestrektheid, brengt men eene gewoone Sleuffonde tot aan de plaats der sluiting; men opent hier op, onmiddelyk voor dezelve, de Pisbuis met eene kleine insnyding; brengt door deeze een dun, en met Zyde omwonden Zilverdraad, met alle mooglyke voorzigtigheid door het punt van sluiting; doet door de dus verkreegen opening, een dun verwydend Kaarsje gaan tot in de Pisblaas; en verwyd deeze opvolgelyk, zoo veel genoeg is, door het aanhoudend gebruik deezer, dog allengskens dikkere Werktuigen.

§ 3831.

Niet altoos egter is de zoo evengemelde doorbooring mooglyk, nog kan dezelve gedaan worden met alle vereischte veiligheid. In deeze omstandigheden, bepaald inzonderheid door de uitgebreidheid der sluiting, moet men, als dezelve zig bevind tusschen den Balzak en het hoofd der Roede, haar op eene ontleedkundige wyze doorsnyden, juist in het midden van den afstand der beide Sponsagtige Lighaamen, en ter diepte van een Lyn, of iets meerder.

§ 3832.

Beide deeze Konstbewerkingen, bekenne ik, schynen vry wat kenmerken te draagen van vermetenheid, en niet minder moeilyk te moeten zyn als gevaarlyk. Ik kan nogthans verzeekeren, haar met een alzints gewenscht gevolg gedaan te hebben; en zonder eenige merkelyke zwaarigheden daar by te ontmoeten.

§ 3833.

Hoedaanig in het laaste geval de klieving van den Pisweg geschieden moet, kan niet wel bepaald worden, vermits dit geval niet altoos aan zig zelve gelyk, maar aan veelerlei veranderingen onderhevig is. Hierom is het, dat ik by gelegenheid dat wy spraken van het openen eener ondoorboorde Roede, zonder opening in den Pisweg, slegts gezegd hebbe, dat men agter het punt van sluiting, eene kleine insnyding doen moest in den Pisweg, en zig van deeze bedienen, op eene wyze, §. 3808, beschreeven. Wy kunnen egter daar thans byvoegen, en deeze byvoeging is zelfs noodzaaklyk, dat men hier by, altoos dat Tydstip moet uitkiezen, waarin de Pisbuis gevuld is met Pis: gelyk ook, dat men die opvulling, met betrekking tot de plaats der insnyding, nog moet ver-

vermeerderen, door den Pisweg van agteren naar vooren, zagtelyk, en als schuivend, te doen drukken met den Vinger eens Helper.

§ 3834.

In alle deeze gevallen zonder onderscheid, voltrekt men de geneezing, op een ingebragte buigbaare Catheter, met vlakke en drooge Verbanden, welke men zoo dikmaalen ze nat zyn, afwiscfeld. In het geval van § 3829. verëenigt men de Dyen des Lyders, op dezelfde wyze als na de Steensnyding. In elk der overige gevallen, wordt de heeling der wonde zeer veel bevorderd door het aanleggen van Hegtpleisters, intuschen men haare Lippen bestendig rauw houdt, door ze nu en dan lugtig te bestryken met de *Boter van Spiesglas*.

Het verhinderen der tegenwillige Pisonilasting by Mannen.

§ 3835.

Verscheidenerlei oorzaaken, verwekken somwylen eene verlamming van de Sluitspier der Blaas, en eene daar van afhangende, tegenwillige Pisloozing. Als men dit Gebrek niet kan te boven koomen, door versterkende Genees- en Heelkundige Hulpmiddelen, moet men den Pisweg voor den Balzak, met de *Caperson* van NUCK, of van agteren met den Band van SOLINGEN, door ULHOORN verbeterd, toe drukken.

De Werktuigen dienende ter opvanging van de Pis in verscheiden gelegenheden.

§ 3836.

Deezen bestaan doorgaans in Tinnen fleschen, of Lederen zakken, die de Roede met een geboogen hals omvatten, en aan het Lighaam met een Band vast gemaakt worden. Van zulk een Werktuig vind men eene afbeelding by HEISTER. By zoogenaamde *Hermaphroditen*, kunnen dezelve niet gebruikt worden, maar is het Werktuig der Heeren STOLTE en VELDKAMP, beschreeven en afgebeeld in het 12 Deel der *Verhandelingen van de Hollandische Maatschappye der Weetenschappen*, uitmuntend.

§ 3837.

In het eerste Deel deezes Werks, voor vier Jaaren reeds uitgegeeven, heb ik hier toe de Werktuigen van GRIMO, van VACHER, en van HUISLAND, aangepreezen. Sedert dien Tyd heb ik zelve een Werktuig uitgedagt, dat in eenvoudigheid, gemaklykheid, en zeekerheid, boven alle anderen uitmunt, en in ontallyk veele gevallen bereids met den besten uitslag beproeft is. Dit Werktuig, waar van ik by eene andere gelegenheid, eene nauwkeurige Beschryving en Afbeelding zal mededeelen, heb ik gedagt inmiddels verkrygbaar te moeten maaken voor een iegelyk; en het hierom geschonken aan mynen alzints verdienstelyken Konstgenoot, den Heere JOHANNES FILKES, die hetzelfde thans vervaardigd met alle mooglyke juistheid niet alleen, maar ook met alle veranderingen daar in noodig, naar gelang der byzondere omstandigheden waarin het Gebrek zig bevind, of welke hetzelfde toevallig vergezellen.

§ 3838.

Dit zelfde Werktuig, mits eene zekere byvoeging, diend insgelyks ter regting eens *Caput obstipum*; gelyk ook van kromgroeiende Dye-Scheen- en Kuitbeenderen; en van *Vari*, en *Valgi*, gepaard met eene schiefheid des Ruggegraads. Deeze aanmerking, alzints gegrond op de ondervinding, verbeelde ik my, niet te moeten voorbygaan met stilzwygen.

IV. H O O F T D E E L .

De Konstbewerkingen aan de bovenste Ledemaaten.

§ 3839.

De *Konstbewerkingen* tot deeze Deelen inzonderheid betreklyk, zyn de *Aderlatingen op den Arm en de Hand*; de *Operatie der Slagäder-breuk*, van de *Vyt*, en van de *Peesknoop*; de *berëeniging der dwerscb doorgesneden Peezen van de uitstreckende en buigende Vingerspiereu*; de *Afzetting des Arms in het gewrigt des Schouders*; binnen het bereik der *driepuntige Armspier*; in het midden des *Opperarms*; en in het gewrigt des *Elboogs*; de *gewoone Afzetting des Voorarms*; de *Afzetting der Hand in het gewrigt*; de *Afzetting van den Duim*, en der *Vingeren*; de *Scheiding der aanëengegroeide Vingeren*; de *Wegneeming eens overtolligen Vinger*; de *Aanzetting van Konstarmen en Handen*; gelyk ook den *Aanleg van het Schryfwerkuwig by het verlies van een gedeelte des rechter Duims*.

De Aderlating op den Arm.

§ 3840.

De *Aderlating op den Arm*, hoe gemeenzaam dezelve ook zyn mooge, is een der gevaarlykste van allen, en behoorde nimmer, gelyk de beroemde *BELL* zeer wel heeft aangemerkt, dan om dringende redenen gedaan te worden.

§ 3841.

Dit gevaar wordt inzonderheid bepaald, door de ligt mooglyke, en niet altoos mydbaarê kwetzing van de *Armslagäder*, van de *Pees* en het *Peesägtige Uit-*

breidzel der tweehoofdige Armspier, en der Huid- of Spier-huid Zenuwen
van WINSLOW.

§ 3842.

De byzonderheden tot deeze Lating vooräl betreklyk, zyn; dat de drukband moet gelegd worden onmiddelyk boven de knokkels van het Armbeen, met de strikknoop gekeert naar buiten; dat men den Arm een weinig moet buigen, en zig in deezen stand verzeekeren van de vreiye of onvreiye ligging der Vaten; dat de Handpalm van den vervolgens uitgestrekten en van het Lighaam verwyderden Arm des Lyders, op het tydftip als de opening zal gemaakt worden, moet steunen tegen de zyde van de Borst des Heelmeesters; dat ter zelfder tyd, de vreiye Hand van deezen, de Onderarm des Lyders, buiten en agterwaards moet omvangen, en de duim dier Hand, drukkend rusten op het verkooren Vat, beneden de plaats waar men hetzelfde voorneemens is te openen; dat men de opening maake op den regter Arm, met de regter, en op den linker Arm, met de linker Hand; dat, als men gebruik moet maaken van kaarslicht, hetzelfde door een Helper moet gehouden worden, aan de buitenzyde van den Arm; dat de opvanging van het uitvlietend Bloed, gesteld dat de Lyder op een stoel zit, moet verrigt worden door een Helper, geplaatst aan de tegengestelde zyde des Arms waaraan de Konstbewerking gedaan wordt; dat eindelyk, de Middenäder nooit moet geöpent worden, dan na voorgaand onderzoek van de betreklyke plaatsing der Pees van de tweehoofdige Armspier; noch de Leveräder, dan na die van de Armflagäder.

§ 3843.

Heelkundige Leerlingen, weinig kundige, of niet zeer handige Heelmeesters, moeten daarënboven, als ze door het voorschrift eens Geneesheer genoodzaakt worden op den Arm te laten, en de Hoofdäder zich genoeg aanbied, deeze verkiezen voor de Midden- en Leveräder; als zynde de minst gevaarlyke van allen. De geöeffendste Heelmeester zelfs, behoorde zulks te doen in gelyke omstandigheden, by alle zulke Lyders, omtrent welken hy reeden hadt te vreezen, dat ze zich, staande de Konstbewerking, aan eenigerlei nadeelige beweegingen zouden kunnen schuldig maaken.

§ 3844.

Men vergeeve my deeze, zoo zeer schroomagtig schynende aanmerkingen. Ik zoude ze zeker niet gemaakt hebben, wanneer niet de bewustheid van zoo veele onheilen, als derzelve verwaarloozing ten allen Tyden bewerkt heeft, my daar toe noodzaakte.

§ 3845.

Het Verband, na deeze Konstbewerking noodzaaklyk, is te zeer bekend, om my met deszelfs beschryving op te houden. Aangaande den Drukdoek eger moet ik aanmerken, dat denzelven dun moet zyn by magere, en dik, by vette Voorwerpen. Als het Vat naar de lengte van het Deel geöpent is, moet de Arm uitgestrekt, maar indien schuins, geboogen gehouden worden. Deeze kleine oplettenheid inderdaad, begunstigt heel zeer de geneezing der Laatsteek.

De Aderlating op de Hand.

§ 3846.

Zoo gevaarlyk de Aderlating is op den Arm, zoo veilig is dezelve op de Hand. Niets byna is hier te dugten dan eene Peeskwerzing, en ook deeze, als men met genoeg oplettenheid werkt, kan zeer gemaklyk vermyd worden.

§ 3847.

De drukband, by deeze Konstbewerking, moet gelegd worden, even boven het gewrigt der Voorhand. Indien de Aderen zich na deszelfs aanleg, niet genoeg aanbieden om met zekerheid te kunnen geöpent worden, baad men de Hand eenen kleinen tyd in warm water. Van dit zelfde Bad bediend men zich na de opening gemaakt is; als naamlyk het Bloed, of geheel niet, of slegts flauwlyk uitvloed. Uit alle aderlyke takken, over den rug der Hand verspreid, moet men vooräl die verkiezen, welken loopen in de tusfchenruimten der Peezen. Is deeze keuze onmooglyk, doordien 'er zich geen ander Vat aanbied dan, 't welk meer of min schuins over de Peezen heen loopt, alsdan evenwel kan men hetzelfde veilig openen, door het Lancet zeer schuins tot in deszelfs holte te doen doorgaan, en als met eene opgeheven hand, het wondje te

vergrooten. Zie daar alle, of immers de meest wezenlyke byzonderheden deezes Aderlating.

§ 3848.

Hoe veel gewigtige voordeelen, Heelkundig genoomen, de Aderlating op de Hand, boven die van den Arm, ook mooge insluiten; vind men egter Geneesheeren, hieromtrent onöplettend, welken dezelve in onverschillige gevallen zelfs afkeuren, alleen om dat ze meenen, dat men daar by, als men het Bloed in het Water moet doen uitvloeijen, niet zeeker genoeg kan zyn van deszelfs hoeveelheid, en men altoos of meer of minder aftapt, als zy voorschryven. Het kan zyn, en is zelfs waarschynlyk, dat zulks waar zy met opzigt tot ongeoeffenden, maar het is zeeker zulks niet met betrekking tot hen, die deezes Aderlating dikmaalen gedaan hebben, en met oordeel gewoon zyn te werken; want deezes kunnen, uit de vergelyking van de hoeveelheid des waters, met de snelheid van den Bloedvliet, en het tydverloop, die hoeveelheid, indien niet al zeer juist, voor het minst zoo na afmeeten, dat ze van geen het minste nadeelig gevolg kan zyn voor den Lyder. Ook in dit opzicht derhalven, verdiend de Aderlating op den Arm, geen de minste voorkeur voor die van de Hand. Men vergeeve my deezes uitstap.

De Operatie der Slagäderbreuk.

§ 3849.

In het eerste Deel deezes Werks, van § 679 tot § 689, hebbe ik alle verschillende soorten van Slagäderbreuken, voor zoo veel zy overäl kunnen plaats grypen, beschreeven. In §. 692. hebbe ik de meest beproefde hulpmiddelen aangewezen, zoo ter geneezing van die welken aan de Ledemaaten, als ter onderhouding der zulken welken in een der holtten van het Lighaam voorkomen. Thands moet ik, met betrekking tot de Slagäderbreuken van den vouw des Elboogs, welken wy hier ter plaatze byzonderlyk bedoelen, by de beschreeven soorten nog voegen, de *Aderस्पattige Slagäderbreuk van HUNTER*; en by de opgetelde Hulpmiddelen ter geneezing, het *Druktuig van PLENCK*.

§ 3850.

Alle Slagäderbreuken van den vouw des Elboogs, behooren tot de Clasfe der Onwaaren, en ontspruiten meestal uit eene kwetzing der Armflagäder, by het doen eener Aderlating op de Leveräder. Allen ook, de Aderspattige alleen uitgezondert, als de voormaal aangepreezen Hulpmiddelen van geene uitwerking zyn, moeten onderworpen worden aan eene Konstbewerking, of bewerken vroeg of laat den dood des Lyders.

§ 3851.

Deeze Konstbewerking, bestaat hoofdzaklyk in het openen van den zak der Slagäderbreuk, de opruiming van het Bloed daar in bevat, en de binding der geöpende Armflagäder. Zy geschied best op deeze wyze.

§ 3852.

Men legt een Tourniquet aan het bovenste gedeelte des Opperarms, ter plaatze waar de Armflagäder zig het naast bevind by het Armbeen. Het beste Tourniquet in dit geval, is het Engelsche, door B E L L beschreeven, en waarvan ik hier agter eene Afbeelding zal mededeelen.

§ 3853.

Als het Tourniquet is aangelegt, en men zig hier door meester gemaakt heeft van den Bloedstroom, brengt men den Lyder in eenen stand, dat het lydend Deel, op een Tafel uitgestrekt, zig in eene gemaklyke plaatsing bevind voor den Heelmeester, die, wyl de Konstbewerking doorgaans langwylig is, daar by zitten moet.

§ 3854.

Na deeze voorbereiding, en terwyl het Deel, door één of meer Hëlpers in zyne gegeeven plaatsing wel bevestigd wordt, maakt men door de Huid en het Vervlies, over de gantsche lengte des Gezwels, eene insnyding; en verlengt vervolgens dezelve op eene Sleuffonde, nog een halve Duim, naar boven en onderen.

§ 3855.

Zoo dra deeze insnyding voltooid, en al het Bloed daar by uitgeffort, met

een Spons weggenoomen is, maakt men in het zagtste gedeelte des Gezwels, met het Lancet eene opening, groot genoeg om daar door het einde des Wyswingers als het Gezwel groot, of eene Sleuffonde als het klein is, te brengen tot in de holte van den zak. Op het geleide van een deezer, en met het Pypzweer Mesje van P O R T T opent men de gantsche lengte van den zak, zoo naar den eenen als anderen kant, in dezelfde strekking als de loop is der Armligader, of liever als die der insnyding van de Bekleedzelen, en zuivert den zak van het geronnen Bloed en allerlei draadägtige zelfstandigheden, eerst met de Vingeren, en vervolgens met een Spons.

§ 3856.

Tot dus verre gekoomen zynde, doet men het Tourniquet een slag los draaijen, om door het uitvlietend Bloed te ontdekken, waar de opening is der Slagader. Deeze gevonden, en het Tourniquet weder aangeslooten zynde, brengt men daar in, in de opening van het Vat naamlyk, het einde van een dunne, en eenigzints krom geboogen Sonde; doet het Gewrigt een weinig buigen; ligt met de Sonde het Vat opwaards; en onderschept hetzelfde op twee plaatsen; dat is te zeggen, omtrent een agtste gedeelte van een Duim, boven en onder de opening.

§ 3857.

Deeze Onderschepping, of om beter te zeggen, deeze Binding, op velerlei wyzen voorgeschreeven, kan men het best verrigten door middel eener zekere kromme, wel spitze, dog niet snydende Naald, met een plat handvat, en een oog op eenigen afstand van den punt. By het gebruik derzelve moet men bedagt zyn, geene Zenuwen te omsteeken, 't gene door de opligting van het Vat met de Sonde, zeer gemaklyk gemaakt wordt. Men kan zich hier toe ook bedienen van de Petitiaansche onderschep Naald, dog, dan moet de Slagader alvoorens met het Mes gescheiden worden van de byliggende Zenuw.

§ 3858.

Als zoo veele byzonderheden deezer Binding, kan men aanmerken; dat de draaden plat moeten zyn, en bestaan uit met wasch aan een gelymde Vloszyde:

de: dat ze niet met geweld moeten aangeflooten worden, maar slegts zoo veel als noodig is om het Vat te fluiten; dat ze eindelyk met een dubbele knoop moeten bevestigd worden; en ter lengte van twee Duimen buiten de Wond blyven uithangen.

§ 3859.

Onmiddelyk na de gedaane Binding, ontsluit men het Tourniquet langzaam; snyd ter weërszyden een gedeelte van den zak weg als ze groot is, en scarificeert het overige: men vult de Wond vervolgens op met zagt Plukzel; ondersteund dit met een Drukdoek en los aangelegd Windzel; en hangt den Arm in een Draagband, of legt denzelven op een Hoofdkussen.

§ 3860.

De langwyligheid en pynlykheid deezer Operatie, maakt het noodzaaklyk, om, zoo voor als na dezelve, den Lyder, eene ruime gift Heulsap toe te dienen. Deszelfs uitslag is altoos onzeker, en kan nooit van vooren bepaald worden. Zoo haast de Slagader gebonden is, verliest zich altoos de Polsslag, de warmte, en het gevoel, in den Voorarm en de Hand; en deezen, alles zelfs ten gunstigsten genoomen, worden niet hersteld dan by trappen, en na verloop van verscheiden Uuren, Dagen, of Weeken. Somwylen zelfs, hoewel zeldzaam, gebeurd deeze herstelling nimmer; gaat het Deel over tot Versterving; en is men naderhand verplicht tot het doen der Afzetting.

§ 3861.

Wanneer alles ten voordeeligsten afloopt, is men zulks geheel verplicht aan de Natuur, die door eene zonderlinge verwyding der Zytakken, boven de plaats der Binding uit de Armslagader voortkoomende, in al het noodwendige voorziet. Al het goede, 't welk de Heelmeester daar toe kan bybrengen, bestaat daar in, dat hy het eerste Verband niet verandere voor de Wond zich bevind in eenen staat van Verërtering: dat hy de Bindzels niet wegneeme, voor ze van zelf zyn los gemaakt: dat hy altoos zagt en los verbinde: dat hy de Verbanden niet verandere, dan om de twee, of drie Dagen: dat hy, in 't geval eener merklyke verzwakking van het Leven, tydig gebruik maake van den Koortsbast; en, in tegengestelde omstandigheden, van eene schraale Levens-

venswyze: dat hy, eindelyk, als den Onderarm en de Hand, langen tyd, bol gezwollen, en kragteloos blyven, gebruik maake van Wryvingen, met wolle Lappen, doordrongen met den damp van Mastik, van Wierook, van Barnsteen, en dergelyken.

§ 3862.

Ten besluite deeze Onderdeeling moet ik aanmerken.

1. Dat de reeden, waarom ik § 3850, de Aderspattige Slagäderbreuk van de beschreeven Konstbewerking hebbe uitgezonderd, deeze is; dat dezelve, zoo dikmaalen men haar heeft waargenoomen, Jaaren lang bestaan heeft zonder eenig gevolg te veroorzaaken, gelyk blykt uit de gevallen van HUNTER, CLEGHORN, POTT, en HAMILTON, by den beroemden BELL, beschreeven.

2. Dat dit Gebrek altoos het gevolg is eener ongelukkige Aderlating, waar by, de Ader geheel doorgestooken zynde, de Slagäder tevens geopent is, en de uiterlyke opening toesluit, intusfchen die der Slagäder en van de agterste wand der Ader open blyven, en het Bloed gestadig blyft vloeijen uit de Slagader in de Ader.

3. Dat hetzelfde hier door onderscheiden wordt van de overige soorten van Slagäderbreuken; dat de Zwelling nauwkeurig de strekking volgt der Ader: dat ze van een klein beginzel allengskens toeneemt, en vervolgens ook de gemeenschap oeffenende Aderen in den omtrek doet uitzetten: dat men, als het Gezwel merklyk is toegenoomen, en men poogt hetzelfde door drukking te ontledigen, daar in een byzonder trillende beweging, en als fispend geruisch gewaar wordt: dat eindelyk, als de stam der Armilagader boven de Laatsteek dermaaten wordt saamengedrukt, dat 'er geene doorloop van het Bloed meer in plaats heeft, en voorgemelde trillende beweging, en geruisch verloren gaat; gelyk ook, dat als dan, het Gezwel, door drukking bovenwaards ontledigt zynde, niet weder te voorschyn komt, dan na de saamendrukking der Slagader is opgeheven.

De Operatie van de Vyt.

§ 3863.

Deeze is vooral betreklyk tot het derde en vierde foort deezer Ziekte, in het eerste Deel deezes Werks, § 530, en § 531. beschreeven. Zy geschied best met het Mesje. *PL. II. Fig. 5.* afgebeeld, 't welk men, de rug des Vingers op een vast Lighaam rustende, stoutelyk, en met eene slevige Hand, tot op het Been, in het laatste, en tot in de Peeschede in het eerste geval, doet doorgaan langs de gantsche uitgestrektheid der verzaamling.

§ 3864.

Het Verband na deeze Konstbewerking, moet altoos bestaan, in de eerste Dagen uit droog Plukzel en de Gortpap; in het vervolg, uit zachte Balsamica, en eene niet zeer vastkleevende Dekpleister. Nimmer moet daar by, gelyk veelal de gewoonte is, eene sterke opvulling der insnyding plaats grypen.

§ 3865.

Eene aanmerking van veel gewigt by het doen der insnyding is, dat dezelve altoos het stip moet insluiten, waar de Lyder zegt, het allereerst de Pyn gevoeld te hebben; offchoon zelf, de Vinger daar weinig of niet, en elders, veel gezwollen is.

De Operatie van de Peesknoop.

§ 3866.

De Peesknoop, alle oplosfende Middelen weêrstrevende, kan, als men zulks verkiest, geneezen worden, of door het Gezwel enkel te openen; of, door hetzelfde van de onderliggende Pees af te scheiden.

§ 3867.

In het eerste geval, schuift men de Huid welke de Peesknoop dekt, zoo veel mooglyk is, ter zyden; maakt met een Lancet, eene kleine insnyding in

het Gezwel; drukt de ingeslooten stof daar uit; laat de Huid weêr over de opening van den zak heen glyden; bedekt die der Huid met een Kleefpleister; en verhoed de hernieuwing van het Gebrek, door het eenen geruimen tyd aan de werking van een drukkend Verband te onderwerpen.

§ 3868.

In het laatste geval, gaat men op dezelfde wyze te werk, als by de uitpelling van alle andere Beursgezwellen, § 3069. beschreeven is; met dit onderscheid nogthands, dat men voor de insnyding in de Huid gedaan wordt, dit Deel, even als zoo aanstonds gezegd is, ter zyden schuift, en nauwkeurig agt geeft, om de onderliggende Pees niet te beschadigen. De Huidwonde vervolgens moet men terstond met de drooge Hegting verëenigen, en het lydend Deel, met verkoelende Omslagen behandelen.

De herëeniging der doorgesneden Peezen van de uitsprekkende Vingerspiereu.

§ 3869.

De Peezen der uitsprekkende Vingerspiereu, op den rug der Hand, dwerssch zynde doorgesneden, 't zy allen te gelyk, of eenige derzelveu afzonderlyk, worden gemaklyk herëenigt, door den Onderarm voor het minst van den Elboog af, tot aan het gewrigt der Voorhand, met nedergaande Slagen van een welluitend Windzel te omvangen: door de Elboog stomphoekig te buigen: door de Voorarm en Hand te plaatzen in een middenstaat van Voor- en Agter-over-kanteling: door de Vingeren uittestrekken; de Hand, naar de buitenzyde van den Voorarm wat over te buigen: en, door eindelyk de eene en andere deezer laatgemelde Deelen, in dien stand te bevestigen, door een ligte houten, of blikken, zagt bekleeden Spalk, die ter plaatze van het gewrigt der Voorhand, stomphoekig opryst, langs de binnenzzyde des Voorarms en den Handpalm, tot aan het einde der Vingeren wordt aangelegt; en, welke men op zyne plaats houd, door daar aan gehegte eenigzints breede Banden of Riemen, welke van stee tot stee, den Onderarm en Hand, omvangen; of wel door een kringwys Windzel. Dat de Wond intusfchen, op de gewoone, en

en meest eenvoudige wyze moet behandeld, en zoo zelden als mooglyk is, verbonden worden, spreekt van zelve.

De herëeniging der doorgesneden Peezen van de buigende Vingerspiereu.

§ 3870.

In dit geval moet alles gedaan worden als in het voorige; doch, ten opzichte der plaatsing van de Hand, Vingeren, en den Spalk, in eene omgekeerde orde. Gelyk egter, deeze doorsnyding, zeer zelden indien ooit gebeurd, anders dan boven den band der Voorhand, is ze meestäl verzeld van eene slagäderlyke Bloeding, welke, eene gantsch andere behandeling, althands in den eersten Tyd vorderende, die herëeniging uitermaaten belemmert, vooral wanneer men geen gebruik maakt van de binding der geöpende Slagäder.

De Afzetting van den Arm, in het Gewrigt des Schoulers.

§ 3871.

Deeze, het allereerst door den ouden LE DRAN verrigt, is door den Zoon beschreeven in het *eerste Deel* zynrer *Heelkundige Waarneemingen*, *Bladzyde 315*, van de oorspronglyke Uitgave.

§ 3872.

Naderhand heeft dezelve, onder de handen van verscheiden Heelmeesters, aanmerklyke veranderingen ondergaan, en wordt thands meest al gedaan, naar de manier van LAFAYE, welke deeze is.

§ 3873.

Na de Arm, zoo veel mooglyk, tegen de Borst geplaat is, om de driepuntige Spier te verslappen; maakt men, met eene regte Bistourie, eene dwersche insnyding, drie of vier Vingeren breed onder de Opperschouder, welke de Bekleedzelen, en deeze Spier inneemt. Als dan doet men twee langwerpige zydelyke Insnydingen ter lengte van twee of drie dwersche Vingeren, een

naamlyk van vooren, en een van agteren; welke beiden loodregt vallen op de eerste, en met deeze als eene vierkante Lap vormen, onder dewelke men, na ze afgescheiden te hebben, het Mes brengt, om de beide hoofden der tweehoofdige Spier, en den Beursband des Gewrigts door te snyden. Hier na, brengt men het hoofd des Armbeens naar buiten, en scheid dit Been van de zachte Deelen, gekeerd naar den Oxel, de snede van het Mes rigtende naar de zyde van het Been. Vervolgens bind men zoo hoog als eenigzints zyn kan, de Armlagäder; doorsnyd alles een Vinger breed beneden den Band; en verkleint eindelyk de Lap zoo veel genoeg is om juist op den stomp des Schoulers te passen, en slegts eene kleine halfmaanswyze Wonde na te laten.

§ 3874.

Het Verband, na men de Lap over het Schoudergewrigt heeft uitgespreid terwyl de einden van het Bindzel naar beneden uithangen, doet men bestaan, uit eene groote dikke en drooge Plukzelwiek, twee of drie vierkante Drukdoeken, het Malthezer kruiscompres, en een tweehoofdig Windzel, matig aangeslooten, en beurtelings gaande over den Stomp en den tegengestelden Oxel.

§ 3875.

De gevallen waar in deeze Konstbewerking voornaamlyk wordt aangewezen, zyn, eene geheele Verbranding of Versterving van den Arm; een hoog, zeer zwaar, en ongeneeslyk Beenbederf van het Armbeen; en, de geheele verbryzeling deezes Beens, door Schietgeweer of eenigerlei andere oorzaak.

De Afzetting des Arms, binnen het bereik der driepuntige Armspier.

§ 3876.

Gelyke gevallen als ik zoo even hebbe opgenoemd, maar zich minder hoog uitstreckende, maaken deeze Operatie verkieslyk voor de voorige; om dat daar by, minder Deelen wordende doorgesneden, minder Toevallen moeten plaats grypen.

§ 3877.

§ 3877.

Schoon men dezelve altoos anders heeft voorgeschreeven, schynt het my toe, dat ze het gemaklykst, en met de minste pyn, kan verrigt worden op deeze wyze.

§ 3878.

Men onderschept den Bloedloop door de Armflagäder, staande het grootste gedeelte der Konstbewerking, met behulp van het Tourniquet des Heeren ULHOORN, 't welk ik hier agter zal afbeelden. Men doorsnyd met eene rondsnedige Bistourie, de Huid en driepuntige Armspier, over dwersch, boven zyne aanhegting; maakt twee gelyke zydelijke en loodlynige Insnydingen als in de voorige Operatie; scheid de voorgemelde Spier tot dicht by het Schoudergewrigt, van het Armbeen; doet dezelve voor zoo veel ze is afgescheiden, opwaards omgekeerd vast houden; en doorsnyd eindelyk, dwersch, alle zagte Deelen aan de binnenzijde van den Arm, zoo hoog, als de natuur des gevals vordert, en alle overige omstandigheden toelaaten. Hier na, doet men den Arm rusten op een Tafel; boven en onder behoorlyk vast houden; zaagt het Armbeen, na men de zagte Deelen door een gespleeten Drukdoek heeft doen te rug trekken af; onderschept op de gewoone wyze de Armflagäder; doet het Bindzel naar beneden uithangen; en spreid eindelyk de Lap waar in de driepuntige Spier begreepen is, over den Stomp; denzelven daar op, zagte-lyk bevestigende, met een zagt Plukzelkussen, Drukdoeken, en een behoorlyk Verband.

De gewoone Afzetting des Opperarms.

§ 3879.

By deeze Konstbewerking moet het Tourniquet zo hoog als mooglyk is worden aangelegt; en, men moet vooräl bedagt zyn, om, of op de wyze van LOUIS, of, op die van VALENTIN, te voorzien in de inkorting der Spieren na derzelve doorsnyding, op dat het einde des doorgezaagde Armbeen niet uitsteeke, en de Stomp eene puntige gedaante kryge.

§ 3880.

De manier van LOUIS is deeze. Men doet de kringwyze snede een weinig laager dan de plaats waar men het Armbeen wil afzaagen. Met den gespleeten drukdoek, haalt men de Huid en Spieren, zoo veel mooglyk zy opwaards. Men doorsnyd met eene gewoone Bistourie vlak voor de teruggetrokken Deelen, de Spiervezelen aan het Been vastgehegt, en het Beenvlies. Eindelyk zaagt men ter zelfde plaatze her Been door, en laat de terug gehouden Deelen naar beneden glyden, welke als dan zoo zeer voor het einde des Beens uitteekenen, dat de Stomp als eene tregteragtige gedaante heeft, en door behoorlyke Verbanden, naar willekeur kan gevormd worden.

§ 3881.

Zie hier de manier van VALENTIN. Men doet de Voorarm buigen, den Opperarm naar vooren brengen, en den Elboog nederhangen. In deezen stand doorsnyd men aan de binnenzyde des Arms, de Huid, te gelyk met de tweehoofdige Armspier. Hier na, doet men den Arm uitstrekken, verwydert dezelve van het Lighaam, en vervolgt de voorige insnyding buitenwaards door de Huid en uitstreckende Spieren des Voorarms. Alles ten laatsten met de gespleeten Drukdoek terug houdende, doorsnyd men, onmiddelyk voor dezelve, het Beenvlies, en doet de afzaaging van het Been.

§ 3882.

De Bloedvliet uit de doorsneden Slagadereu, kan men in deeze Operatie afkeeren, door de Tamponade met plukzel of sponskegels, zoo wel, als door de Binding. Al het overige verschilt niet van de Afzetting in 't algemeen, van § 3243 tot 3270, beschreeven.

De Afzetting van den Arm, in het Gewrigt des Elboogs.

§ 3883.

Van alle Afzettingen in de Gewrigten, is deeze de moeilykste; uit hoofde van de geslootenheid des Gewrigts, en de veelvuldige verhevenheden en holten der Beenderen, welken hetzelfde saamenstellen. BRASDOR, de eenige

die daar van, en van de overige Afzettingen in de Gewrigten, met opzet gehandeld heeft, beschryft dezelve in deezervoegen.

§ 3884.

Men brengt de Onderarm in een staat van uitrekking. Een Helper omvat den Arm boven het Gewrigt, en trekt de Bekleedzelen opwaards. De Heelmeester, geplaatst aan de buitenzyde van den Arm, en gewapend met een smal, puntig, en tweefnedig Snymes, zet hetzelfde aan op het *Olecranium*, iets minder, dan twee dwersche Vingeren beneden deszelfs einde, en doorsnyd van daar de Huid, tot aan den Binnenknokkel des Armbeens. Na deeze eerste Insnyding, doet hy een tweede, zig uitstreckende van het begin der vorige, tot aan den Buitenknokkel; zoo, dat dezelve eindigt op den langen Agteroverkantelaar, omtrent twee vinger breed beneden een Lyn, denkbeeldig getrokken dwersch langs den omtrek des Deels, en gaande over het einde van het *Olecranium*. Gelyk het Mes zig nu bevind, ter plaatze van het Gewrigt der kleine Ellepyp met het Armbeen, doet hy hetzelfde tot in dit Gewrigt doorgaan, deszelfs heft nederdrukkende, om in deeze dwersche Snede, de Spieren in den vouw des Elboogs te spaaren. Dit gedaan zynde, brengt hy de punt van het Mes, tusfchen deeze Spieren en de kleine Ellepyp, bestierende hetzelfde naar vooren, en zoo digt langs dit Been en de groote Ellepyp, als mooglyk is. De punt vervolgens uitgegaan zynde, doet hy de Snede hellen, en maakt daar mede, fchuins naar beneden snydende, een Lap, van omtrent twee Vingeren breedte. Het Gewrigt hier door bloot gelegd zynde, scheid hy gemaklyk de groote Ellepyp van het Armbeen, en voltooid de Konstbewerking, door de pees der driehoofdige Armspier, by deszelfs aanhegting aan het *Olecranium*, af te snyden.

§ 3885.

De slagaderlyke Vaten, loopende langs de binnenste oppervlakte van den Lap, onderschept men op de gewoone wyze, met vermyding der byliggende Zenuwen. Men spreid de Lap over het Gewrigt, en ondersteund dezelve door een Verband, gelyk aan dat, 't welk ik by gelegenheid der Afzetting in het Kniegewrigt zal aanwyzen.

De gewoone afzetting des Onderarms.

§ 3886.

Deeze moet nimmer geschieden, dan boven het midden des Voorarms, dat is, boven het begin der peezen van de buigende en uitstrekkende Hand- en Vinger-spiereu. De beste manier om dezelve te verrigten is deeze.

§ 3887.

Het Tourniquet wordt gelegd, 't zy beneden, 't zy boven, aan den Operarm; de Hand brengt men in een staat van Vooroverkanteling; en de Heelmeester plaatst zig aan de binnenzyde van den Arm des zittenden Lyder.

§ 3888.

Na deeze voorbereiding, doet men door een Helper, die het bovenste van den Onderarm met beide zyne Handen omvat, de Huid, zoo veel mooglyk zy, opwaards trekken, en legt met alle vereischte nauwkeurigheid, de Band, welke tot geleide van het Mes moet dienen, om het Deel, een Duim beneden de plaats waar men de Beenderen voorneemens is af te zaagen. Boven, en langs deezen Band, doorsnyd men, met eene gemeene Bistourie de Huid langs den gantschen omtrek des Deels, en doet deeze door voorgemelden Helper nog meer opwaards trekken. Kort boven den rand der terug getrokken Huid, legt men een anderen Band, geschikt tot hetzelfde oogmerk als de eerste; en doorsnyd als dan vlak voor de rand der Huid, met een rondsnedig Mes, hier agter afgebeeld, zoo veel zulks de natuur des Deels toelaat, alle Spieren, en het Beenvlies. Dit gedaan zynde, voltooid men het geheel, met den tuschenbeenschen Band, de overblyvende Spiervezelen, en het Beenvlies, naar de eene en andere zyde, door te snyden, met het zoogenaamde Scheimes; met de Beenderen, op de groote Ellepyp beginnende, na dat men ze alvorens tot meerder zekerheid heeft aan een gebonden, gelyktydig door te zaagen; met de Bloedvliet af te keeren, door het plaatzen van Plukzel of Sponskegels, op de einden der doorgesneden Slagaderen, na dat men den tuschenbeenschen Band, met eene puntige Schaar een weinig heeft opgeknipt; en, met het aanleggen eens Verband, in de algemeene beschryving der Afzetting, § 3267 aangewezen.

De Afzetting der Hand in het Gewrigt.

§ 3889.

De Lyder behoorlyk geplaatst, verzeekert, en het Tourniquet aan den Operarm aangelegt zynde, wipt men de Hand naar de zyde van den Pink, en doet de Huid, door een Helper, zoo veel zulks zyn kan, opwaards trekken. Men doorsnyd alsdan, met eene gewoone Bistourie, de Pees van de uitstreckende Duimspier, beneden het priemwys uitsteekzel der kleine Ellepyp; opent de Beursband; en doorsnyd deeze en alle overige zagte Deelen, in den gantschen omtrek des Gewrigts. De mooglyke Bloedvliet eindelyk, gaat men te keer met het aanleggen van fyn Plukzel, of van de Eikenzwam, gesteund door een behoorlyk Verband.

De Afzetting van den Duim.

§ 3890.

Om de Afzetting te doen van den Duim, in het Gewrigt van het groot Veelhoekig been met deszelfs eerste Kootje, want dit is den zin van dit Opschrift, maakt men, met eene gewoone Bistourie, eene Insnyding tuschen den Duim en het Nahands been 't welk de Wysvinger ondersteund, en doet dezelve tot op bovengemeld Gewrigt doorgaan. Men brengt vervolgens de Duim zywaards; doet door een Helper, die de Voorarm vast houd, de Huid opwaards trekken; opent de Beursband met eene na den Duim gekeerde snede van het Mes, om het Kraakbeen van het veelhoekig Beentje der Voorhand niet te beschadigen; doorsnyd opwaards deeze Band, de Pees van de uitstrekker des Duims, en de Huid; en eindigt alles, met het vleezig deel der Muispier, de pees der Duimbuiger, en de Huid op dezelve gelegen, door te snyden.

§ 3891.

Schoon weinig Schryvers, by het doen deezer Konstbewerking, het gebruik eens Tourniquet aanraaden, ben ik egter van gedagten, dat hetzelve daar by, altoos moet worden aangelegt; wyl de bloeding der Duimslagader doorgaans

groot genoeg is , om den Heelmeester zeer te belemmeren in zyne noodige in-
snydingen.

§ 3892.

De Afzetting des Duims , voor de geleding met deszelfs Nahandsbeen , ge-
schied op dezelfde wyze als die der Vingeren , welke wy zoo aanstonds be-
schryven zullen.

De Afzetting der Vingeren.

§ 3893.

De Afzetting der Vingeren , welke thans meestäl wordt voorgeschreeven in
de Gewrigten , geschied best in het midden der Kootjes , als men ze gedeelte-
lyk ; en agter het hoofdje van het overëenstemmend Nahands been , als men ze
geheel wil wegneemen.

§ 3894.

In beide gevallen wordt de Hand in een staat van agteröverkanteling gelegd
op een houten Blokje , geplaatst op een stevige Tafel , en doet dezelve in
dien stand , behoorlyk vasthouden door twee Helpers ; men zet een regte By-
tel met opzigt tot de kootjes der Vingeren , en een holle met betrekking tot
de Nahands beenderen , op de verkooren plaats , na dat men altoorens de
Huid , zoo veel mooglyk zy heeft doen te rug trekken naar de zyde van de
Voorhand ; men drukt de Bytel door de zagte Deelen tot op het Been , en slaat
dit , te gelyk met die Deelen welke hetzelfde aan den tegengefelden kant be-
dekken , door , met de Bytel , door een houten Hamer voort te dryven ; einde-
lyk , als de Afzetting geschied in een Nahandsbeen , maakt men de Vinger los
van de andere , door een of meer insnydingen tusfchen die en deeze , welke
in de gekapte Snede vallen ; en verbind alles met droog Haarlemmer Plukzel ,
Drukdoeken , en een wel aangelegd Windzel.

De scheidung der aanëengegroeide Vingeren.

§ 3895.

Deeze is somwylen gemaklyk, somwylen moeilyk. Het eerste heeft plaats, als ze slegts verëenigt zyn door een tusfchengesteld Vlies; het laaste, als ze zydelyk, min of meer nauwkeurig zyn aan een gegroeid, 't zy uit de Natuur, 't zy by toeval.

§ 3896.

Als de verëeniging vliezig is, bewerkt men de scheidung door middel van een fyn, puntig, en platblaadig Schaartje, bestierd langs de overëenstemmende zyden van den eenen en anderen Vinger. Als 'er daarëntegen aanëengroeijing plaats heeft, moet men zig bedienen van een fyn Mesje, en zig zorgvuldig wagten, hetzelfde meer te keeren naar den eenen Vinger, als naar den anderen.

§ 3897.

Om te beletten, dat de eens gescheiden Vingeren niet wederom aan een groeijen; moet elk derzelve afzonderlyk, staande den gantschen loop der geneezing verbonden worden. Men moet daarënboven wel zorg dragen, dat in de hoeken staande al dien tyd, smalle strookjes kleefpleisters gelegd worden zig uitstreckende naar boven in de Handpalm zoo wel, als op den rug van de Hand. De noodzaaklykheid deezer laatste voorzorg is zoo groot, dat zonder dezelve, de Vingeren zeeker weër voor een gedeelte zullen aanëengroeijen.

De wegneeming eens overtolligen Vinger.

§ 3898.

De wegneeming eens overtolligen Vinger, kan, als 'er geen Been in is, alleen geschieden met het Snymes; maar moet, in het tegengestelde geval, op de te vooren beschreeven wyze der afzetting van de Vingeren, of met een kleine Steekbytel gedaan worden.

De aanzetting van Konstarmen en Handen.

§ 3899.

Hier omtrent moet ik den Leezer als noch verwyzen naar de werken van F. AB AQUAPENDENTE, SCULTETUS, en dergelyken, waar verscheiden derzelve, zyn beschreeven en afgebeeld. Mischien zal ik in het vervolg een Konstarm welke zeer eenvoudig en gemaklyk is, te gelyk met eenige andere gewigtige Heelkundige byzonderheden, gemeen maaken.

*De aanleg van een Schryfwerktuig, by het verlies van een gedeelte des regter**Duims.*

§ 3900.

Dit Werktuig is in het eerste Deel deezes Werks, PL. XI. Fig. 5 en 6. afgebeeld. Deszelfs aanleg heb ik in de verklaring dier Plaat, Bladzyde 439, beschreeven. Men onderrigte zig derhalven hieromtrent, ter aangewezen plaatze.

V. H O O F T D E E L .

De Konstbewerkingen aan de benedenste Ledemaaten.

§ 3901.

Tot de klasfe van deezen behooren, de *Aderlating op den Voet*; de *Operatie der Aderspat*; de *wegneeming der in het Vleeschgegroeide Nagelboeken van den grooten Teen*; het *snyden en uitroeyen der Lykdoorens*; de *berëeniging des gebrooken Band van de Knieschyf*; die *der gebrooken pees van ACHILLES*; de *opening des Beursband van het Heupgewrigt, ter verhoeding van Mankheid*; de *afzetting van den Dye in hetzelfde Gewrigt*; die *van dit Deel op eene andere plaats*; van *het Been in het Kniegewrigt*; de *gewoone afzetting deezes Deels*; de *Afzetting van het Been, aan het benedenste gedeelte van de Kuit*; van *den Voet in het Gewrigt*; en *der Teenen*; de *scheiding der aanëengegroeide Teenen*; de *regting der gekromde Dye- Scheen- en Kuitbeenderen*; *der Scheefstaande Voeten*; en *de Konstbeenen*.

De Aderlating op den Voet.

§ 3902.

De *Aderlating op den Voet*, geschied met dezelfde voorbereidzels, dezelfde omzigtigheid, en op gelyke wyze als die der Hand. Alles wat daar by byzonderlyk in aanmerking komt, is, dat de Lyder en Heelmeester, beiden moeten zitten op een Stoel; het Watervat niet dieper, of immers met niet meer Water moet gevuld zyn, als maar even genoeg is om de Voet te bedekken; en de Drukband moet gelegd worden even boven de Enklauwen. Het Verband in dit geval, bestaat uit een vierkanten Drukdoek, en den Stegelrep.

De Operatie der Aderspat.

§ 3903.

Deeze grypt plaats, als de Aderspatten zeer groot, zeer pynlyk zyn, en niet op eenige der wyzen § 701, aangepreezen, kunnen bedwongen worden. Ze bestaat enkel in de opening des Gezwels met het Lancet; het ontlasten van eene genoegzaame veelheid Bloeds; en het opvolgend gebruik voor eenigen Tyd, van een Drukdoek met opzigt tot de gemaakte opening, en van het uitdrievend Verband van THEDEN, met betrekking tot het gantsche Deel, van tyd tot tyd bevogtigt met eene smelting van *Aluin* in roode Wyn, met het Wondwater des zoo evengemelden Heelmeester, of, met eenig ander Hulpmiddel, van eenen verkoelenden en saamentrekkenden aart.

De wegneeming der in het Vleesch gegroeide Nagelboeken van den grooten Teen.

§ 3904.

De Nagelhoeken van den grooten Teen, groeijen dikwerf, door het gebruik van knellende Schoenen, dermaaten in het Vleesch, dat ze eene zeer gevoelige Pyn in het gaan veroorzaaken, en tevens somwylen, eene Verzweering, en weelderige uitgroeiing van Vleesch.

§ 3905.

In dit geval, moet men door eenen Nageltang, algemeen genoeg bekend, den ingroeijenden Nagelhoek, in 't geheel wegsnyden; de daar door ontbloote holte sterk opvullen met in een gedrukt Haarlemmer plukzel; en dit ondersteunen, door een welkleevende Pleister, een Kruiskompres over het einde der Teen aangelegt, en een genoeg aansluitend smal, en kringwys Windzel, 't welk den gantschen Teen inneemt. Het weelig Vleesch, hier by plaats grypende, moet men verteeren, door hetzelfde te bestrooijen by elke vernieuwing van het Verband, zoo lang de noodzaaklykheid zulks vordert, met het Engelsch Bytmiddel, in het eerste Deel deezes Werks, Bladz. 407. beschreeven.

§ 3906.

§ 3906.

Om de wederingroeiing des Nagels te verhoeden, weet ik geen beter middel, dan het gebruik van ruime Schoenen; en den Nagel, in plaats van op de gewoone wyze, naar het voorschrift van UNZER, agterwaards halfmaanswyze af te snyden.

Het snyden, en uitroeijen der Lykdoorens.

§ 3907.

Het snyden der Lykdoorens is zoo algemeen bekend, en van zoo weinig aanbelang, dat het nauwlyks den naam schynt te verdienen eener Kunstbewerking. Onvoorzigtig egter, vooräl op de Gewrigten, gedaan zynde, heeft dezelve meermaalen zeer zwaare Toevallen, en den Dood zelve veröorzaakt. Om deeze reeden is het noodzaaklyk aan te merken, dat men dezelve nimmer tot in het Leven moet affnyden, en haar vooräf daar toe bereiden moet, door ze te weeken in warm Water.

§ 3908.

Ter uitroeijing der Lykdoorens, heb ik my dikmaalen na de snyding met vrugt bediend van den zuuren geest des Zeezouts, tweemaal daags, met een penceel aangebragt. Men kan zulks ook bewerken met de Spaansche vliegen zelf, gelegd in de opening eener, het deel omvangende Kleefpleister. Niets intusfchen is van eenige uitwerking, ten zy men zich zorgvuldig wagte voor het gebruik van knellende Schoenen.

De herëeniging des gebrooken Band van de Knieschyf.

§ 3909.

De Band der Knieschyf, behoudens de geheelheid der Bekleedzelen, gebrooken zynde, wordt het allerbest herëenigt, door deeze zeer eenvoudige behandeling.

§ 3910.

§ 3910.

Men legt den Lyder op een Rustbank, zoo, dat de Dye op het Bekken geboogen, en het Been, ten sterksten uitgestrekt is. Onder den Dye plaatst men een welkleevende Pleister, in lengte daar mede overëenkomstig, en zoo breed dat ze dit Deel anderhalf maal omvangen kan. Deeze Pleister, ter weêrsyden aan agt of tien hoofden, tot op drie vingeren breed van haar midden ingesneden zynde, wordt weêrkeerig, hoofd voor hoofd aangeslooten, beginnende met de bovenste, en eindigende met de onderste Hoofden, welke onmiddelyk boven de Knieschyf vallen moeten. Hier na neemt men drie strooken, dergelyke Pleister, elk lang 14 en breed 2 Duimen. Deeze strooken legt men dermaaten aan, dat een derzelve over de Knieschyf loopt, en de twee anderen gaan over de zydelijke deelen van het Kniegewrigt, zig alle uitstreckende naar de lengte van het Deel, zoo, dat haar midden juist beantwoord aan het midden van het Kniegewrigt. De bovenste derde deelen deezer, worden vervolgens voor haar onderste helft onmiddelyk boven de Knieschyf aangekleefd, en bevestigd door een kringwys daar over aangelegde Pleisterstrook van gelyke breedte; waar na men de bovenste helft naar beneden omflaat, en door een tweede kringwyze strook bevestigd. De los nederhangende Deelen eindelyk der langwerpige Pleisterstrooken, worden alsdan, zoo veel mooglyk zy, naar onderen getrokken, aan de Huid aangekleefd, en, voor zoo veel haar onderste derde deelen betreft, beneden de knobbel van het Scheenbeen, op gelyke wyze, omgeslagen en bevestigd, als we gezegd hebben van de bovenste.

§ 3911.

Schoon door dit Verband alleen, de Knieschyf niet slegts naar beneden, en de einden van den Band in onderlinge aanraaking gebragt worden, maar ook het Been gehouden wordt in een staat van uitstrekking; is het egter noodzaaklyk, alle mooglyke buiging van het Gewrigt, staande den loop der geneezing te beletten, door een daar onder gelegde Spalk, behoorlyk bedeed met Compresen, en door een kringwys Verband, dat al den voorigen toestel insluit, op zyne plaats gehouden.

§ 3912.

§ 3912.

Als de verbreeking van den band der Kniefchyf, gelyk doorgaans het geval is, vergezeld gaat met uitstorting van Bloed in het Celwys weefzel, en uit hoofde hier van, het Kniegewrigt merklyk gezwollen is; moet men zig niet bedienen van het beschreeven Verband, dan na dat de oplossing daar van bewerkt is, door verdeelende Stovingen.

De berèeniging der gebrooken pees van ACHILLES.

§ 3913.

Twee Verbanden zyn hier toe byzonderlyk uitgedagt; dat van PETIT naamlyk, en dat van MONROO. Ik heb het eerste afgebeeld *PL. XVI. Fig. 3.* het laatste *PL. XVII. Fig. 1* en *2.* in zyne afzonderlyke Deelen; en *Fig. 3.* in zyn geheel. Gelyk ik ook in de verklaring dier Afbeeldingen, alles wat tot derzelve aanleg betreklyk is, hebbe opgegeeven, kan ik hier ter plaatze volstaan, met my op het eene en andere te beroepen.

De opening der Beursband van het Heupgewrigt, ter verhoeding van Mankheid.

§ 3914.

Sommigen der Ouden, als ze dagten dat 'er Mankheid zoude gebooren worden, ingevolge eener blykbaare ophooping van Lidvogt in het Heupgewrigt, openden den Beursband, ter ontlasting van dit Vogt, met het Snymes; anderen deden zulks met het Brandyzer. Hoedaanige uitflagen, zy, van de eene en andere deezer Bewerkingen ondervonden hebbe, is my niet gebleeken. Ik heb egter geene reeden om 'er gunstig van te denken; aangezien de beroemde GENGA, de eerste manier meermaalen schynt beproeft te hebben, doch altoos met gevolg van Beenbederf des Gewrigts, of van eene ongeneeslyke Pypzweer; en ik my van de tweede niet verbeelden kan, dat ze merklyke voordelen zoude influiten boven deeze, althans niet, wanneer dezelve gedaan

wordt op de zeer voorzigtige wyze des bovengemelden Heelmeester, dat is, met een eenigzints dik dog puntig Brandyzer, 't welk zeeker, geene byzonder nadeelige uitwerkzelen kan hebben op de saamenstellende deelen des Gewrigts, als zyne hitte nauwlyks verspreidende buiten het punt van aanraaking.

§ 3915.

Of intusfchen de manier van mynen grooten Leermeester, den Heere CAMPER, betere gevolgen zal hebben, moet de Tyd leeren. Zie hier, hoedanig dezelve door zyn Ed. zelf, beschreeven is, in eenen, door den druk gemeen gemaakten Brief, aan den Heere HUSSEM.

§ 3916.

Men doet den Lyder op den Rug, regt uitgestrekt liggen, en het aangedaane Been, door een kundigen Medehelper, met de Teenen een weinig binnenwaards gedraaid, om den *Sartorius* te spannen, stevig houden. Vervolgens zal men:

1. Met een stevig Puntmes, een vinger breed onder den voerpunt van het Darmbeen, het Vel regt nederwaards openen, ter lengte van $1\frac{1}{2}$ Duim, tusschen den *Sartorius*, en *Tensor vaginae femoris* in.

2. Zal men met den voorsten Vinger der linker Hand, in de Wond voelen naar den gezwollene Beursband, en den trekker van de regte Dyespier, welchen men alsdan zeer ligt tusschen de twee aangehaalde Spieren gewaar wordt.

3. Daar na zal men met hetzelfde Mes, in den Beursband, van boven nederwaards, snyden: alleenlyk behoord men bedagt te zyn, dat deeze Beursband, daar ter plaatze zeer dik en taai is. Het uitlopend vogt zal den Heelmeester schieelyk, van wel gesneden te hebben, verwittigen: die de infnede onderwylen zoo lang behoord te maaken als het Been des Lyders zal dulden, ten weinigsten van $\frac{1}{2}$ of $\frac{2}{3}$ van een Duim, indien zulks mogelyk is.

4. Na den geheelen Beursband geledigd te hebben, zal men eindelyk een Steekwiek brengen tot binnen in deszelfs holligheid, om haar dagelyks tweemaal, of geduurig van het aanwasfend vogt te kunnen ontlasten; en de Wonde met eene platte Wiek verbinden, besmeerd met een weinig verzagten den

den Balsam, alles te saamen met een Kleefpleister dekken, en het geheele toefsel, met het gewoone Korenair verband, tot de Lasch geschikt, bevestigen.

Men zoude, voegt voorgemelden Hoogleraar hier by, wanneer de uitzetting te groot was, een *Troiquar* kunnen gebruiken, al hoewel my eene insnede beter voorkomt, om dat de geheele punt van den Priem, door de dikte van den Beursband vry verre heenen gestooken moet worden, zal 'er de Pyp behoorlyk diep inschieten; waar door men den Hals, of het Kraakbeen van dat Deel des Dyebeens, in jonge Kinderen zou kunnen kwetzen; al hetwelke door het Puntmes geheel vermyd kan worden.

De Afzetting van den Dye, in het Heupgewrigt.

§ 3917.

Deeze Kunstbewerking wordt aangewezen, door eene Wonde, of Breuk van het bovenste gedeelte der Dyeflagäder; gelyk ook, door sommige zeer saamengestelde Breuken van het boveineind des Dyebeens, en door Beenbederf, of Versterfing, tot in de nabyheid van het Heupgewrigt zich uitstreckende.

§ 3918.

De zeer groote verscheidenheden deezer gevallen, met betrekking tot verschillende voorvallen, maaken het onmooglyk, deeze Operatie aan algemeene Regelen te onderwerpen. Alles derhalven wat we daar van zeggen kunnen is. Dat ze niet moet gedaan worden, ten zy de zagte Deelen, aan den buiten- en agterkant des Gewrigts, wel gesteld zyn, of immers, geene zeer groote ont-aarting, ondergaan hebben. Dat men, staande dezelve, de Dyeflagäder moet toedrukken door een *Tourniquet*, gemaakt aan de popplaat van een Dyebreukband. Dat men onder de plaats der drukking, dezelve Slagäder binden moet, na haar altoorens onder het bereik der Naald gebragt te hebben, door eene kruiswyze snede der daar op liggende Bekleedzelen. Dat men onmiddelyk onder de Binding, eene dwersche insnyding moet doen, doorgaande tot aan den Beursband. Dat men met een kromme Bistonrie, dien Band moet openen, en de platte Band doorsnyden. Dat men na deeze doorsnyding, het

Hoofd des Dyebeens, op de best mooglyke wyze moet doen treden buiten de Gewrigts holte. Eindelyk, dat men met een regtsnedig Mes, lang omtrent zeven Duimen, gebragt in het Gewrigt, met de snede gekeerd naar agteren en onderen, het agterste gedeelte van den Beursband, te gelyk met de Spieren en Huid, aan de agter-binnenzyde des Dyes gelegen, dermaaten moet doorsnyden, dat daar door een lap gemaakt wordt, welke matig dik, en groot genoeg is, om de Stomp, zoo niet geheel, althans voor het meeste gedeelte te kunnen bedekken.

§ 3919.

Hoe afgryslyk en gevaarlyk, deeze Kunstbewerking ook schynen mooge, is ze egter, door my en anderen, met den besten uitflag gedaan aan Honden. Een Engelsch Heelmeester zelfs gelyk ik elders reeds hebbe aangemerkt, heeft daar van een proef genoomen by een Mensch; en zou hoogstwaarschynlyk in zyne onderneeming gelukkig geslaagt zyn, indien niet een uitgestrekt Beenbederf van het Heupbeen, voor de Operatie niet gekend, en eene Etterverzamling in het Bekken, den Dood des Lyders, agttien Dagen na dezelve verrigt was, bewerkt hadden.

§ 3920.

Eene meer nauwkeurige beschryving deezer Afzetting, vind men in de door my vertaalde Verhandeling des Heeren MOUBLET; gelyk ook in die van den Heere BARBET, geplaatst in de *Memoires sur les sujets proposés pour le prix de l'Académie Royale de Chirurgie. Tom. IX in 8°.*

De Afzetting van den Dye, in eenig gedeelte zyner uitgestrektheid.

§ 3921.

De gewoone afzetting van den Dye, eischt dezelfde oplettenheid als die des Opperarm met betrekking tot de mooglyke uitsteking van het einde des Beens, buiten het vlak van den Stomp. Dit wil zeggen, dat men daar by, even als by deeze, om die uitsteking te verhoeden, na alles, tot op het Been is doorsneden, de Huid en Spieren, met den gespleeten Drukdoek, sterk moet doen

doen optrekken; de aan het Been gehegte Vleeschbundels andermaal vlak voor dien Drukdoek, moet doorsnyden; en juist daar ter plaatze, niet lager, het Been moet afzaagen.

§ 3922.

Het groot *Petiticaansch Tourniquet*, verdient in dit geval de voorkeur voor alle anderen. Hetzelve moet gelegd worden aan het bovenste gedeelte van den Dye; zoo, dat deszelfs Drukkusfen juist valt op de regtftandige Lijn van een verbeelde gelykzydige Driehoek, waar van de Basis is, de afstand van den vooronderften graat des Heupbeens tot den overëenftemmenden bovenhoek van het Schaambeens. De Dyeslagäder, indien men alle mooglyke zekerheid wil hebben voor Bloedvliet na de Operatie, moet gebonden, en niet met Plukzel- of Sponskegels gestopt worden. Voor het overige moet men daar by alles in agt neemen, wat ik omtrent de Afzetting in het algemeen, hebbe aangemerkt.

§ 3923.

Het voorstel van VALENTIN, om, staande het doen der Kringwyze snede, ter vermyding van het voorgemeld uitfteeken des Beens, de Dye verschillende ftanden te doen geeven, na dat deeze of geene Spieren moeten worden doorgesneden, ben ik met stilzwygen voorby gegaan, om dat de ondervinding my geleerd heeft, dat, hoe goed hetzelve ook zyn mooge, men het zonder na-deel kan veronägtzaamen, dewyl de herhaalde doorsnede van de aan het Been gehegte Vleeschbundels, door LOUIS aangepreezen, aan dit oogmerk, even goed, en op eene veel eenvoudiger wyze, beantwoord.

De Afzetting van het Been in het Kniegewrigt.

§ 3924.

Het Been kan afgezet worden in het Kniegewrigt, met, of zonder behoud van de Knieschyf: dat is te zeggen, met de Knieschyf te laten verëenigt blyven met de uitftrekkende Spieren van het Been, of met dezelve daar van af te zonderen.

§ 3925.

De uitmuntende **VAN DER HAAR**, die een begunstiger schynt der laatste manier, zegt dezelve meermaalen op doode Lighaamen, vry gemaklyk, en vry vaardig, op deeze wyze verrigt te hebben.

§ 3926.

Na dat het *Tourniquet*, op de gewoone wyze, boven de Knie was aangelegt, deed hy, met een gewoon Mesje, omtrent een Duim breed onder de Knieschyf, dog bezyden deszelfs Band, eene halfmaanswyze insnyding door de Huid en het Vet, over de binnenzijde des Scheenbeens naar onderen, daar intevens begrypende, de Peezen van de half zenuwagtige, half vleezige, en snyders Spieren. Wyders scheide hy deeze Lap, van 't Scheenbeen, tot aan het Gewrigt; waar na hy, aan den buitenkant, over het hoofd des Kuitbeens, de Huid en Vetrok, nevens de pees van de tweehoofdige Spier, doorsneed, en los maakte. Hierop doorsneed hy eerst de Band der Knieschyf, even boven deszelfs inplanting in het Scheenbeen, en daar na de Beursband, met de eene Hand de Knieschyf opligtende. Vervolgens boog hy het Kniegewrigt, om het hoofd des Scheenbeens te kunnen zien; en, een weinig agter, en langs dit Been, het Mes voerende, doorsneed hy de Kruisbanden, de Slagader, de Ader, de Zenuw, het begin der Kuitspieren; met een woord, alles wat zich bevind aan den agterkant van het Kniegewrigt. — Na de voltrokken Konstr. bewerking, wil dien Heelmeester, dat men de Slagader met een gedeelte Vleesch, of ook, om geene draaden in de Wond te hebben, van agteren op, en met de Huid, en op een Drukdoekje, kan toebinden; en hier op, de geheele Stomp met Vleesch en Huid bedekken moet, ondersteunende alles met een Verband, 't welk eerst los, doch naderhand vaster, moet aangelegt worden.

§ 3927.

De Heer **BRASDOR**, die zich insgelyks verklaard ten voordeele van het behoud der Knieschyf, voltrekt deeze Kunstbewerking na genoeg op dezelfde wyze als de Heer **VAN DER HAAR**, althands met opzicht tot deszelfs meest weezenlyke Deelen.

§ 3928.

§ 3928.

Om de Afzetting te doen met verlies der Kniefchyf, gebied hy eene boogwyze infnyding te doen door de Bekleedzelen alleen, welke ter zelfde plaatze als in het eerste geval moet beginnen en eindigen, maar met haar midden loopen over de Kniefchyf, een vinger breed beneden den bovenrand deezes Beens. Hier na doet hy de doorgesneden Bekleedzelen door een Helper terug trekken; doorsnyd de pees van de uitstreckende Spieren des Beens; opent den Beersband; en voltooid al het overige op dezelfde wyze als wy zoo straks beschreeven hebben.

§ 3929.

Het Verband 't welk deezen Heelmeester in beide gevallen voorschryft, bestaat uit een zagt Plukzelkusfen, een dikken Drukdoek, en een Muts, door een kringwys aangelegd Windzel bevestigd.

De gewoone Afzetting van het Been.

§ 3930.

De gewoone Afzetting van het Been, is die, welke geschied, even onder den knobbel van het Scheenbeen: dat is, beneden de aanhegting van den band der Kniefchyf, en de Peezen van de buigende Beenspiieren.

§ 3931.

Om deeze Operatie op de best mooglyke wyze, en zoo te verrigten dat 'er na dezelve geene ontblooting plaats grypt van het einde des Scheenbeens, wordt hoofdzaaklyk vereischt. Dat de Heelmeester zich plaatze tusfchen de Beenen van den Lyder. Dat hy zich tot het doen der kringwyze Snede, bediene van hetzelfde Mes, 't welk ik by de Afzetting des Onderarms hebbe aangepreezen. Dat hy, het *Tourniquet* boven de Knie aangelegt zynde, de Dye, het Been, en de Voet doe buigen. Dat, het Deel in deezen stand wel gehouden zynde, en terwyl een Helper de Huid zoo veel mooglyk optrekt, een weinig beneden de plaats waar men het Been wil afzetten, eene infnyding alleen
door

door de Bekleedzelen gedaan worde, zich uitstreckende van den binnenkant des Scheenbeens, tot op het Kuitbeen. Dat na deeze insnyding, de Huid andermaal opgetrokken, en alsdan door een lindenband bevestigd worde. Dat hier op, de Dye, het Been, en de Voet uitgestrekt zynde, langs den rand der terughoudende Huid, alle zachte Deelen eenigzints schuins opwaards, en kringwys worde doorgesneden. Dat men den tuschenbeenschen Band, de daar op liggende Spierbundels, en het Beenvlies, op de gewoone wyze hebbende doorgesneden, den gespleeten Drukdoek aanlegge, en onder de plaats der afzaaging, het Kuitbeen met een smal en sterk Lind binde aan het Scheenbeen, doende deszelfs knoopeinden naar beneden vast houden. Dat men eindelijk by het afzaagen der Beenderen, eerst het Scheenbeen tot op de hoogte des Kuitbeens, en vervolgens, beide Beenderen te gelyk, doorzaage.

§ 3932.

De Bloedvliet, na deeze Afzetting, kan men te keer gaan, of door de binding der Vaten, of door de *Tamponade* met Plukzel- of Sponskegels. Welk deezer handelwyzen men ook verkiezen mooge, behoord altoos, even als by de afzetting des Voorarms, den tuschenbeenschen Band, met een scherppuntige Schaar een weinig ingeknipt te worden. Het Verband is het gewoone. De Knie moet vervolgens in een geboogen stand gehouden worden.

De afzetting des Beens beneden de Kuit.

§ 3933.

Ter beschryving deezer Kunstbewerking, ben ik verplicht my te bedienen van de woorden des Heeren WHITE, die dezelve veelmaalen met een goed gevolg gedaan heeft, vooräl, na de Heer O'HALLORAN, zyne Aanmerkingen daaromtrent, heeft gemeen gemaakt.

§ 3934.

In het eerste geval, zegt dien Heelmeester, dat my voorkwam na het leezen der Verhandeling van den Heer O'HALLORAN, waarin het afzetten in het be-

benedenst gedeelte van het Been raadzaam was, beproefde ik de Kunstbewerking met den Lap. Ik begon myne insnyding ter plaatze, alwaar de Pees van **ACHILLES** in het Hielbeen wordt ingeplant, snydende in ééne snede met een regt Mesje, omtrent drie Duimen schuins opwaards. Ik vormde dus den Lap, waar in die Pees vervat was. Vervolgens, met hetzelfde Mesje nog eene halve kringwyze insnyding maakende, sneed ik op eenmaal tot op de Beenderen. De Kunstbewerking verrigt zynde, wierden den Stomp en den Lap afzonderlyk verbonden; de Lap wierdt zagtelyk tegen het einde van den Stomp aangelegd, en deszelfs onmiddelyke aanraaking aan denzelfen, door een tuschenliggend Verband verhinderd; 't welk op dezelfde wyze veranderd wierdt, zoo dikwils zulks noodig was, om de madeelen, die door deszelfs te lang verblyf zouden kunnen ontstaan, voor te koomen, tot op den twaalfden Dag, wanneer de Lap tegen den naakten Stomp wierdt aangelegd, en dus door strooken Kleefpleisters vastgehouden.

§ 3935.

Niet altoos egter heeft de Heer **WHITE**, zich by het maaken der halve kringwyze insnyding, bedient van de enkele snede. Somwylen integendeel heeft hy gebruik gemaakt van de dubbele, en geeft daarënboven aan deeze, den voorrang voor geene. De Bloedvaten, heeft hy dan eens bezorgt, met de Binding zonder Naald; dan eens, met de Spons. Na de geneezing heeft hy zyne Lyderen doen gebruik maaken van een Konstbeen, door hem uitgedagt, en hier agter afgebeeld.

De afzetting van den Voet, in het Gewrigt.

§ 3936.

De afzetting van den Voet in het Gewrigt, schoon met een goed gevolg gedaan door den Heer **SEDILIER**, is de minst beloovende van allen, uit hoofde der onmooglykheid die 'er is, om de nablyvende Stomp behoorlyk te dekken met een lap der Bekleedzelen.

§ 3937.

Men begint dezelve, met het doen eener dwersche insnyding, welke zich uitstrekt van onder de eene Enklauw, tot onder de andere, over de voorste helft des Gewrigts heen gaat, en de zydelyke Banden des Gewrigts, te gelyk met de Huid, de over het Gewrigt loopende Peezen, en den Beursband, in neemt. Vervolgens, ontwrigt men het Kootbeen voorzigtlyk, met betrekking tot den regter Voet aan de zyde des Kuitbeens, met opzigt tot den linker aan die des Scheenbeens; en doorsnyd, het Mes tusfchen het eerstgenoemde Been en de Gewrigtsholte gebragt hebbende, het agterste gedeelte van den Beursband, de Pees van ACHILLES, en de Bekleedzelen.

§ 3938.

Ik heb zoo even aangemerkt, dat deeze Afzetting de minst beloovende was van allen; en moet 'er nu byvoegen, dat ik, in alle gevallen waarin dezelve schynd aangewezen te worden, zoo om de gemelde reeden, als om te beter een Konstbeen te kunnen doen gebruiken, den voorrang zoude geeven aan de voorbeschreeven Afzetting van WHITE, beneden het vleezig deel der Kuitspieren.

De afzetting der Teenen.

§ 3939.

Deeze geschied op dezelfde wyze als die der Vingeren, § 3893 en 3894 beschreeven. De Voet in dit geval, moet met den rug gelegd worden op een Blokje, even gelyk we gezegd hebben van de Hand, by de afzetting der Vingeren; en niet, gelyk HEISTER zulks afbeeld, rusten op den Voetzool. In deezen laatste stand naamlyk, is het onmooglyk de Kootjes af te kappen, zonder splintering.

De Scheiding der aanëengegroeide Teenen.

§ 3940.

Hier omtrent kan ik niets anders aanmerken, dan ik gedaan hebbe omtrent die der Vingeren. De gevallen inderdaad zyn gelyk, en moeten ook op dezelfde wyze behandeld worden.

De regting der gekromde Dye- Scheen- en Kuitbeenderen.

§ 3941.

De gekromde Dye- Scheen- en Kuitbeenderen, worden wel is waar, inzonderheid geregt door de groeiing van het Lighaam, en het wegneemen der oorzaak waar van ze afhangen, dat is, de geneezing der *Rachitis*. De Kunst egter kan daar toe veel bybrengen door het gebruik van Kunstlaarzen, by een iegelyk bekend; als waar door de lydende Beenderen niet slegts voor verdere doorbuiging beveiligd, maar zelfs eenigzints regter kunnen gemaakt worden.

De regting der Scheefstaande Voeten.

§ 3942.

De Voeten, uit de geboorte, binnen- of buitenwaards gekeerd staande, 't zy met, 't zy zonder, eene nevensgaande kromming der Scheen en Kuitbeenderen, behandle ik thands alleen met het Werktuig des Heeren LABEE, *PL. XI. Fig. 1, 2 en 3*, afgebeeld; en wel doorgaans met zulk eenen uitslag, dat ik my verplicht agte, hetzelfde boven alle andere hier toe uitgedagte Werktuigen, de Klompjes van den Heer VAN DER HAAR niet uitgezondert, aan te pryzen. De aanleg deezer Werktuigs, hebbe ik in de verklaring der bovengemelde

melde Afbeeldingen op Bladz. 438, van het eerste Deel deezes Werks beschreeven.

De Kunstbeenen.

§ 3943.

Behalven de algemeen bekende Stelt, zyn 'er ter vervulling van een geheel of gedeeltelyk verlooren Been, verscheidenerlei soorten van Kunstbeenen uitgedagt, en beschreeven; waar van sommigen meerder, andere minder, aan het voornaam oogmerk beantwoorden, maar meest allen aanmerklyke onvolkoomenheden influiten. By eene andere gelegenheid hoope ik 'er een te beschryven, 't welk zoo eenvoudig als goed is, en met eene kleine verandering, overéenkomsig kan gemaakt worden, met alle byzondere gevallen, waarin zich een Been, betreklyk tot de daar aan gedaane Afzetting, bevinden kan.

E I N D E.

B E S C H R Y V I N G .

E N

A F B E E L D I N G

D E R

I N D I T D E E L A A N G E P R E E Z E N

W E R K T U I G E N E N V E R B A N D E N .

DE WET VAN DEN 15 DE JUNI 1830
INZAKE DE VERBODENIS VAN
DE VERKRIJFING VAN
DE WET VAN DEN 15 DE JUNI 1830

BESCHRIJVING
VAN DE
WERKTOEGEN EN VERBANDEN

AFFDELING

DER
IN DIT DEEL AANGEPREZEN

WERKTOEGEN EN VERBANDEN

BESCHRYVING

E N

A F B E E L D I N G

DER

IN DIT DEEL AANGEPREEZEN

WERKTUIGEN EN VERBANDEN.

TWEEËN TWINTIGSTE PLAAT.

Fig. 1.

Het *Haverkorn Lancet*; door my Bladzyde 25. § 2946, als het beste tot het doen der Aderlating aangepreezen.

Fig. 2.

De *Luchtpomp*, een zeer geschikt Werktuig tot het Koppen; van de Engelschen uitgevonden, en onder anderen te bekoomen by *BIANCHI en Compagnie*, te *Haarlem*.

Fig. 3 en 4.

Twee *Kopglaazen* van verschillende grootte, welken door middel hunner schroeven, aan het einde der *Luchtpomp* gehegt worden. De verschillende natuur

tuur der Deelen waar op men het Werktuig gebruiken wil, vordert, dat men voorzien zy, van nog meer andere dergelyke Glazen, zoo in gedaante als grootte, verschillende. De afgebeelden zyn in de meeste gevallen voldoende.

D R I E E N T W I N T I G S T E P L A A T .

Fig. 1.

Eenige *kromme Naalden* van verschillende grootte, zoo tot het hegten der Wonden, als tot het onderscheppen der Slagâderen, dienende.

Fig. 2.

Het zoogenaamde *Tenaculum* van BROMFIELD, om de binding te doen der Bloedvaten, by de Afzetting. Al de Deelen van dit Werktuigje, dat is te zeggen, het Handvatzel a, zoo wel, als de Naald b, moeten van Staal gemaakt zyn, en niet meer dan één stuk uitmaaken.

Fig. 3.

De *Fragment Schaar* van SCHMUCKER, Bladz. 112. § 3251. beschreeven.

V I E R E N T W I N T I G S T E P L A A T .

Fig. 1.

Het groot *Krommes*.

Fig. 2.

Het klein *Krommes*.

Fig. 3.

Het *Scheimes*.

Van deeze drie Mesfen, allen dienende tot de afzetting der Ledemaaten, zyn de twee eersten, § 3248. het laatste § 3250, in hun geheele grootte zoo wel, als in de betreklyke grootte hunner Deelen, beschreeven. De bogt der

Krom-

Krommesfen, dit moet ik hier byvoegen, behoort niet grooter te zyn, dan die der Afbeeldingen.

VYF EN TWINTIGSTE PLAAT.

Fig. 1.

De grootste *Beenzaag*, § 3249. beschreeven.

Fig. 2.

Een gewoon *Fragment zaagje*, waar van men de Beschryving vind, § 3253.

Fig. 3.

Het *Fragment zaagje* van SCHMUKKER, in zyne vereischte grootte § 3252. beschreeven.

ZES EN TWINTIGSTE PLAAT.

Fig. 1.

Het *rondsnedig Mes*, by de Engelschen in gebruik tot het doen van insnydingen, in den omtrek des Bekkeneels, in het geval van Hoofdwonden.

Fig. 2.

De *Boog-Trepaan*, met deszelfs *Druif*, *Kroon*, en *Diamant*.

Omtrent dit Werktuig moet men aanmerken, dat de Appel a, niet vast, maar beweeglyk zyn moet; dat als men denkbeeldig een Lyn uit het middenpunt b der Druif loodregt laat nedervallen, die Lyn, de punten c, d, en e moet doorloopen, vermits men anders niet dan slingerend booren kan; dat de geheele Boog A, B, styf en onverzettelyk zyn moet, op dat voorgemelde regtheid onveranderlyk blyve; dat by elke Trepaan, drie Kroonen zyn moeten van verschillende grootte, allen uit goed Staal gesmeed, en veerkrachtig gehard; dat de grootste Kroon met opzigt tot haar holte, van boven eene middenlyn moet hebben van 8 Lynen, van onderen, van 7 Lynen; en de twee andere Kroonen, zoo van deeze als van elkanderen, telkens in middenlyn,

één en een halve Lyn, verschillen moeten; dat de hoogte der grootste Kroon, gelyk moet zyn aan 11 of 12, die der middelbaare, aan 9 of 10, en die der kleinste, aan 7 of 8 Lynen; dat de Tanden der Kroonen, allen even lang, en derzelve Striemen, even breed zyn moeten; eindelyk, dat de punt des Diamants e, niet meer dan drie vierden eener Lyn, buiten de Tanden der Kroon moet uitsteken; en de geheele Diamant, moet kunnen vast geschroeft worden, door denzelven te draaijen naar de tegengestelde zyde, als de stand is der snydende Striemen van de Kroon.

Fig. 3.

Het *Perforatorium*, welks haakswyze einde, in de Bos C, der Trepaan, gebragt zynde, daarin bepaald wordt door de Wipveer f. Zie Fig. 2.

Fig. 4.

De *Sleutel*, om de Diamant in de Kroon der Trepaan, te zetten, en daar weder uit te neemen.

ZEVEN EN TWINTIGSTE PLAAT.

Fig. 1.

Een *Hefzer*, ter opligting van nedergedrukte Beenstukken, na de Panbooring; 't welk, hoe eenvoudig ook, van my beschouwd wordt als het beste. Dit Werktuig moet niet, gelyk veelal geschied, van Yzer, maar van Staal gemaakt, dog behoeft niet gehard te worden.

Fig. 2.

Het *Tangetje van SHARP*, ter wegneeming van het geheel of gedeeltelyk los geboorde Beenstuk, by de Panbooring.

Fig. 3.

Het *Lenticulair Mesje*, waar mede men alle ongelykheden van het geboorde Gat, by meergemelde Konstbewerking wegneemt. De eene vlakke van hetzelfde, die naamlyk welke hier zichtbaar is, moet plat, de andere een weinig bol zyn. De Knop aan het uiteinde, die van vooren bol is, maakt men van

agteren doorgaans plat, maar behoord, volgens PERRET, aldaar hol te zyn, om te beletten dat het affnydzal des Beens niet valle op het harde Hersfenylies. Dit, oppervlakkig beschouwd, mag van weinig belang schynen; het is egter inderdaad, eene verbetering deezes Werktuigs.

AGTEN TWINTIGSTE PLAAT.

Fig. 1.

Het *Knypertje van ULHOORN*, ter wegneeming van Beursgezwellen aan de inwendige oppervlakte der Oogleden, en in de Lippen; gemaakt, of van Staal, of van Zilver.

A. B. De Bladen, welken veerkrachtig moeten zyn; en door het schuifje C naar willekeur tot elkander kunnen gebragt worden.

D. Een Ring aan het einde van het eene Blad.

E. Een rond Plaatje, dat in zyn midden een Bolletje heeft, aan het einde van het andere Blad.

By het gebruik deezes Werktuigs, zoo aan de Oogleden, als aan de Lippen, plaatst men de ring aan derzelver binnenste oppervlakte, doende het Gezwelletje daar door omvatten. Het schuifje vervolgens, zoo verre opwaards gevoerd zynde, dat het Werktuig klemd, keerd men de eene en andere deezer Deelen buitenwaards om, als wanneer het Gezwel door den ring heen ziet, en naar willekeur kan behandeld worden.

Fig. 2.

De *Naald van ULHOORN*, om de Branding te doen na het uittrekken der Hairen, in het geval van *Trichiasis*, en *Distichiasis*, § 3362, aangepreezen. Aan deszelfs einde A moet een houten Handvatzel gehegt worden.

Fig. 3.

Het *Beugeltje van RAU*, ter beklemming der Huid, by de Operatie eener *Pbalangosis*, waar van het gebruik, § 3351. beschreeven is.

Fig. 4.

Het geknoopt *Stylet* van ANEL, ter opening der Traanbuizen.

Fig. 5.

Een *spits Stylet*, tot hetzelfde einde.

Fig. 6.

Het zilveren *Spuitje* van voorgemelden Heelmeester, om inspuitingen te doen in den Traanzak.

Fig. 7, 8, 9.

Pypjes van verschillende gedaantens, met, en zonder, gouden einden, om aan het Schroefeinde van voorgemeld *Spuitje*, gevoegd te worden.

NEGEN EN TWINTIGSTE PLAAT.

Fig. 1.

Het *Mesje* van PETIT tot de Operatie der Traanbreuk, voor de regter zyde.

Fig. 2.

Het zelfde *Mesje*, voor de linker zyde.

Fig. 3.

Het *Mesje* van LAFAYE, ter doorsnyding des Hoornvlies, by de Operatie der Staar, voor het regter Oog.

Fig. 4.

Hetzelfde *Mesje*, voor het linker Oog.

Fig. 5.

De *Kyffitome* van denzelfden Heelmeester, ter opening van het Krystalbeursje; § 3453. beschreeven.

Fig. 6.

Fig. 6.

Deszelfs *Curet*, waar van het eene einde lepelwys, het andere spatelwys is, en geheel gemaakt wordt van Zilver.

Fig. 7.

Deszelfs *Zilveren Tangetje*, ter wegneeming der stukjes van een verdeeld Kryстал, en van het Kryстал beursje, zoo dit mogt noodig zyn.

Fig. 8.

Het *Mesje van SHARP*, ter verwijding van den Oogappel.

Fig. 9.

Eene *Cataract Naalde*, waar van de eene vlakke plat, de andere bol is.

DERTIGSTE PLAAT.

Fig. 1.

Een zeer gemaklyk Werktuig, ter binding eener in de keel nederhangende Neusprop; gelyk ook, ter stemping eener zeer zwaare Neusbloeding op de wyze van § 198.

A. Een Zilveren Buis, met een knopwys einde.

B. B. Een dergelyk, allengskens dunner wordend Stylet, 't welk veel langer is dan de Buis; de holte van deeze doorloopt; en aan zyn dunste einde voorzien is met een Knopje a, en een Oog b.

Men bediend zig van dit Werktuig, by de binding der gestelde Neusprop in deezer voegen. Men haald het Stylet zoo ver te rug, dat het Knopje a, de opening sluit van den knop der Buis C. Door het Oog b, steekt men een zilveren Draad van genoegzaame lengte, en plaatst het midden van deeze in hetzelfde Oog, waar na men dien Draad terug buigd, en met de linker Hand vast houdt. Men brengt hier op, het Werktuig, met de holte der bogt van de

Buis naar beneden gekeerd, langs de vloer van de eene of andere Neusholte, zoo ver naar agteren, dat de Knop C valt agter het hangend Verhemelte, en stuuwd als dan het Stylet zagtelyk voorwaards. Zoo dra deszelfs geogde einde zig genoeg beneden den rand van het gemelde Verhemelte bevind, brengt men het met den Vinger tot op de Tong, en haald een der beide zyde deelen van den Draad voorwaards, haar zoo veel uitspreidende als genoeg is tot het maaken van een luts, welke de in de Keel blykbaare Neusprop omvatten kan. Men brengt eindelyk deeze luts, 't zy voor, 't zy agter, om het lighaam der Neusprop; haalt eerst het Stylet alleen, en vervolgens het geheele Werktuig, terug, de Draad latende agter blyven; om de einden van deezen te brengen door de *Canul van LEVRET*, en de geheele Bewerking te voltoojen, gelyk ik § 3504. gezegd hebbe, dat zulks geschieden moet by de binding der Neusprop, alleen bepaald tot de Neusholte.

Ter stemping eener gevaarijke Neusbloeding, bediend men zig daar van op gelyke wyze, uitgezonderd nogthans, dat de Draad moet zyn van gewaschte Vloszyde; en men de eene helft door den Mond moet uithaalen, om daar aan op zekeren afstand van deszelfs einde, het midden te knopen van eenige naast elkanderen gelegde Plukzeldraaden, ter sluiting van den agtersten uitgang der bloedende Neusholte, op gelyke wyze als § 198. is aangewezen.

Fig. 2.

De *dubbele Canul van LEVRET*, ter afbinding der Neusprop bepaald aan de Neusholte, waar van ik het beste gebruik, § 3504, beschreeven hebbe. Dit Werktuig bestaat geheel uit Zilver, en is, voor zoo veel den Draad, daar door loopende, a, b, c, betreft, verbeeld, in eenen staat van inbrenging.

Fig. 3.

Het *Provet* met een gedeelte van het *Koordje*, door den Heer SHARP aangepreezen, ter binding eener gezwollen Amandel met een dunnen Hals.

Fig. 4.

Het *Werktuig van CHEZELDEN*, ter bevestiging der knoop, welke met het voorgemeld *Koordje*, in de gestelde Konstbewerking moet gemaakt worden.

Fig. 5.

Fig. 5.

Het *Naaldwyze Werktuig* van CHEZELDEN, om eene verharde Amandel welke eene kegelwyze gedaante heeft, af te binden.

Aangaande het gebruik deezer drie laatste Werktuigen, kan men § 3565, waar ze allen beschreeven zyn, raadpleegen.

EENEN DERTIGSTE PLAAT.

Fig. 1.

Een *gewoone kromme Tang*, ter uittrekking der Neusproppen.

Fig. 2.

Een *dergelyke rechte*.

Fig. 3.

De *Tang* van RICHTER.

TWEEENDERTIGSTE PLAAT.

Fig. 1.

De *Bronchotome* van BOUCHOT, § 3539, tot het doen der Stotsnede aangepreezen, in zyn geheel.

Fig. 2.

Deszelfs *Canul*, met haare Ringen.

Fig. 3.

Het *Ringplaatje*, op zyn plat, 't welk aan de *Canul* moet gefoudeert worden.

Fig. 4.

Het *Lancetswyze Deel*, waar van het begin der snede by a, wordt aangewezen.

Fig. 5.

Fig. 5.

De *Zilveren Canul des Heeren HUSSEM*. Zie § 3598.

Fig. 6.

Het *gewoon Snymes*, tot de afzetting van de Borst.

DRIENDEERTIGSTE PLAAT.

Fig. 1.

Een zeer goed *Mesje* tot het verwyden des Buikrings by de Breuksnydning, waar in by a, het begin der snede wordt aangewezen.

Fig. 2.

De *Troisquart van FLEURAND*, tot de doorbooring der Blaas, in den Endeldarm.

Fig. 3.

De *Pettiaansche Troisquart*, voor de *Paracentesis abdominis*.

Fig. 4.

Een dergelyke *Troisquart*, voor de Waterbreuk.

Omtrent alle deeze *Troisquarts* behoord men aan te merken, dat het einde der zilvere *Canul*, met zyn rand nauwkeurig moet sluiten om den *Priem*, vermits ze anders niet dan zeer moeilyk kunnen ingebracht worden.

VIERENDEERTIGSTE PLAAT.

Fig. 1.

De *Sponsbalyn*, tot het nederstooten van vreemde Lighaamen welke zich ophouden in den Slokdarm. Door de Spons is een zyden Koord getrokken, om ze hier mede te kunnen terug haalen, als ze ongelukkig, gelyk wel eens gebeurt

beurd is, by het gebruik, van de Balyn wordt los gerukt. Men kan zich hier van tevens bedienen, om het einde des Balyns, als de Spons tot over de Tong gebragt is, benedenwaards te buigen; 't geene niet weinig toebrengt tot het gemak der Bewerking.

Fig. 2.

Het *Beugeltje van ULHOORN* ter beklemming der Voorhuid, by de Besnyding, in het geval van *Phymosis*. De zystukken deezes Werktuigs a, b, kunnen willekeurig naar elkanderen gebragt en bepaalt worden, door het Schroefje c te verplaatzen in de onderscheiden gaatjes van het gespleeten grondstuk d.

Fig. 3.

De *Capersoen van NUCK*, ter verhindering eener tegenwillige Pisloozing by Mannen.

Fig. 4.

Het *Werktuig van SOLINGEN*, verbeterd door *ULHOORN*, ter voldoening aan hetzelfde oogmerk, door den Pisweg te drukken van agteren.

Het gedeelte A, B, C, ziet men, is niet anders dan een gewoonen Lieschbreukband.

Het gedeelte D, dat dubbel is, en op de plaat der Band wordt vast geklonken, moet en schuins binnenwaards, en krom agterwaards gekeerd staan, en zoo lang zyn, dat het bolletje a, aan het einde der Schroef, b, juist valle onder den boog der Schaambeenderen; dat is, even voor den aars. Dit Bolletje moet bestaan uit eene zachte stof; dog die tevens stevig genoeg is, om zig te kunnen aankanten tegen het indringen der Pis in den Pisweg.

Fig. 5.

Het *Mesje van GUILLEMEAU*, ter klieving eener vernauwde Voorhuid.

Fig. 6.

De dubbele zilveren *Canul van LEVRET*, ter binding van den Vleeschprop; der Vrouwlyke Teeldeelen.

VYF EN DERTIGSTE PLAAT.

Fig. 1.

Een zilveren *Catheter*, bekend by den naam van *Clavus* der Ouden.

Fig. 2.

De *Catheter* van FRANCO.

Fig. 3.

Een gewoone *Catheter* van de meeste grootte.

Fig. 4.

Een *Vrouwe Catheter*.

Fig. 5.

De middelbaare *Snystaf* van LECAT, in eene door my veranderde dikte.

ZES EN DERTIGSTE PLAAT.

Fig. 1.

Het *Steenfymes* van LECAT.

Fig. 2.

Het *Gorgeret Cystitome* van denzelfden Heelmeester.

Fig. 3.

Een *Steeentang* in den smaak van LEDRAN, dog zonder den bepaalenden Haak, vermits ik denzelfen beschouw als van weinig waarde.

Fig. 4.

Een gewoone *Steenlepel*.

Fig. 5.

Fig. 5.

De *Tang van LE CAT*, ter verbreking eenes Steen in de Blaas.

A. Deszelfs Bekken, van binnen voorzien met wigwyze Tanden.

a. a. a. Een Schroef, door welks behulp de Tang, als men den Steen gevat heeft, met eene eenpaarige beweging kan gesloten worden.

b. B. Een Handvatzel, om deeze Schroef te doen speelen.

Gelyk deeze toestel te lastig zoude zyn, om een Steen in de Blaas besloten, te vatten, bestaat de gemoerde Arm, welke de Schroef ontvangen moet in a a a, uit twee stukken, by d, door een Scharnier verëenigt; waar van het samenstel vertoond wordt in de volgende figuur.

Fig. 6.

De Schroef f, bestaat uit twee helften, waar van men de scheiding ziet in e. Deeze helften verëenigt men door de Moer G, zoo, dat ze niet meer dan een stuk uitmaaken. Als men derhalven, de Steen tusfchen de Bekken der Tang gevat heeft, brengt men de Schroef door het gat der Takken, als dan verwyderd van elkander, gelyk zulks door de gestippelde Lynen, h, h, wordt aangewezen. Sluitende vervolgens de Tang met de linker Hand, doet men de Takken tot elkander naderen; brengt de Moer op zyn plaats, e; en verbreekt de Steen, met drie of vier omwentelingen van den Schroef a a a

ZEVEN EN DERTIGSTE PLAAT.

Fig. 1.

Het Engelsch *Tourniquet*.

Fig. 2.

Het *Druktuig van PLENCK*, ter behandeling eener *Aneurysma* in den vouw

des Elboogs. Dit Werktuig wordt op zyn plaats bevestigd door Riemen, welken men hegt aan de Knopjes, a a a a.

Fig. 3.

Het *Tourniquet van ULHOORN*, door my aangepreezen, by de afzetting des Opperarms, binnen het bereik der driepuntige Spier.

A. Een dik zeemledere, en met zemelen opgevuld Kusfentje, 't welk geplaatst moet worden onder den Oxel, aan de ongestelde zyde.

B. B. Een Band, daar aan vast gehegt, welks einden op den gezonden Schouder worden vastgeknoopt, om het kantelen te beletten van het Kusfentje.

C. C. Een Band van gekeperd grauw gaaren Lind, een goede Duim breed, welke by a, t'saamengeknoopt zynde, in zyn geheel maar één Luts maakt, hebbende by b. deszelfs rust op het Kusfentje A.

D. D. Een Houtje waar op de Paruikemakers het Hair krullen, het welk by a. dunner als aan de einden zynde, door de luts van den Band heen gaat. Als men dit Houtje omdraaid, wordt de Band verkort, en de Slagader waar op het Kusfentje A ligt, saamengedrukt. Dan, naardien door dit draaijen, de Band van den Schouder zoude afglyden, zoo brengt men E. F, een Band even als de voorige, onder den gezonden Oxel door, om over de Borst en den Rug, op den Schouder van den beledigden Arm, agter het Houtje by G, te leiden, waar door belet wordt, dat noch de Band C, noch het Kusfentje A, kan afglyden.

Fig. 4.

De *Naald*, ter onderschepping der Armslagader, by de operatie eener Breuk van dezelve, door my aangepreezen.

AGTEN DERTIGSTE PLAAT.

Fig. 1.

Het *rondsnedig Mes van LE BLANC*, voor de afzetting des Onderarms en van het Been, in deszelfs Handvatzel eenigzins verandert.

Fig. 2.

De *bolle Bytel van ULHOORN*, om een Vinger, in het Nahandsbeen af te zetten. De afstand a, a, van de randen der Holte, moet naar gelang der grootte van de Hand, meerder of minder zyn; op dat ze altoos beantwoordt aan de tuschenruimten der Nahandsbeenderen. De holte zelfs, moet dun genoeg gesmeed, en matig gehard worden, ten einde hy niet uitspringe, noch omligge by het gebruik.

Fig. 3.

Het hol *Konstbeen van WHITE*, van Tin gemaakt, en met dun Leder overdekt.

a. b. Langagtige Staale stylen, die van een taaije stof, zoo ligt als mooglyk is, en van eene genoegzaame sterkte, moeten gemaakt worden.

c. Een beweegbaar Gewrigt, dat, in plaats, nauwkeurig met de Knie moet overeen koomen.

d. Een staale Boog, die dun en veerkragtig is, en twee derde gedeelten van het onderste deel des Dyes moet omvatten, en, met lederen Riemen, op het voorste gedeelte wordt vastgegespt. Een andere lederen Riem e, is 'er, welke beneden de Knie, aan de buitenzyde wordt vastgegespt.

Fig. 4.

Een *Konstbeen*, op dezelfde wyze gemaakt, met byvoeging van eenen Voet, uit ligt Hout bereid, en voorzien met beweeglyke Gewrigten, overeenkomstig met die van den Voorvoet, en der Beenen. De Letters a, b, c, d, en e, wyzen allen dezelfde Deelen aan, als in de voorige Afbeelding.

372 BECHRYVING EN AFBEELDING
NEGEN EN DERTIGSTE PLAAT.

Fig. 1.

Het *Hoofd voorover houdend Verband van GARENGEOT*, ter verëeniging eener dwersfche Wonde aan het voorfte gedeelte van den Hals. Hier toe neemt men een lang Windzel, 't welk drie Vingeren breed, en aan twee Hoofden opgerold is. Het midden van dit Windzel legt men op het bovenfte gedeelte van het voorover geboogen Hoofd. Deszeifs beide Hoofden laat men op de wyze by a a a verbeeld, nederdaalen; verwisfeld dezelve beneden de Kin, van Hand, zoo dat ze een Kruis maaken in b. Vervolgens doet men haar onder de eene en andere Oxel doorgaan naar agteren, waar ze elkanderen wederom moeten kruisfen, om, andermaal, van Hand verandert zynde, langs de zyden van het Hoofd, en over het Voorhoofd, als by c. c, gevoerd te worden. Als men zulks ter meerdere bevestiging, noodig oordeeld, kan men alle deeze gangen, nog eens op dezelfde wyze hervatten, waar na men de einden, ter plaatze waar ze vallen, dog liefst aan eenig gedeelte van het Hoofd, met Spelden vastmaakt.

Fig. 2.

Het *Hoofd regthoudend Verband*. Dit maakt men met een tweehoofdige Windzel, van negen tot twaalf Ellen lang, en twee Vingeren breed. Dit Windzel moet men eerst aan het Voorhoofd aanleggen, en de Hoofden over de Ooren, naar den Nek, by a, leiden; daar na, over den vorigen gang naar het Voorhoofd terug keeren, en van daar weder naar den Nek, in de gedaante eener X. Vervolgens naar beneden daalende, gaat men onder de beide Oxelen door, in de rondte om de Borst. Van de Borst, voert men het verder, over de voorgaande omgangen, weder te rug; en vervolgt met zodaanige omwindingen, of fchaafswyze omgangen, driemaal. Na dat men alsdan weder, aan het Voorhoofd gekoomen is, geleid men het Windzel, als by b, b, naar den Nek, alwaar men het Kruis, c maakt; en gaat voorwaards over de Schouderen, d d, nederwaards, en van daar, onder de Oxels door naar den Rug, om een kringwyze omgang, e, te maaken. Het Windzel keerd men weër te rug
over

over den voorigen omgang, en maakt insgelyks drie schaafswyze omgangen, welken tegen de voorgaande overkoomen. Men eindigt na dit alles, met kringwyze omslagen om de Borst.

Fig. 3.

Het *Liesch Verband*, gemeenlyk het *Enkeld* genoemd. Dit word gemaakt met een eenhoofdig Windzel, van agt tot elf Ellen lengte, en twee Vingeren breedte. Met dit Windzel, maakt men eerst twee kringwyze omgangen om het Lighaam, en doet vervolgens zoo veel gangen door de Liesch, over het buiten bovenste gedeelte van den Dye; en weder om het Lighaam, op de wyze van a, b, c, d, e, als noodig zyn, om te voldoen aan het oogmerk, en ter dekking van het onderliggend Verband, f, f.

VEERTIGSTE PLAAT.

Een loodlynig doorgesneden Hoofd en Hals, met uitneeming der Hersfenen en van het Ruggemerg, maar agterlaating van sommige andere zachte Deelen; ter aanwyzing van die der verhoolen Deelen van het eerste, welkers juiste plaatsing by verscheiden Kunstbewerkingen, van den Heelmeester moet gekend worden.

- A. De Voorhoofdboezem.
- B. De Wiggeboezem.
- C. Het bovenste Sponsbeen.
- D. Het onderste Sponsbeen.
- a. De opening van den *Eustachiaanschen Buis*.
- b. De Lel, over langs doorgesneden.
- c. De regter Amandel.
- d. Het begin der boomwyze indrukzelen van de Slagader des harde Hersfenen vlies, in de Bekkeneels beenderen.

e. De

e. De doorsnede van de plaats der saamenkomst van de langwerpige en zydelijke Boezems des harde Hersfenvlies.

f. f. De doorsnede van het dwerssche tusschenschot der Hersfenen.

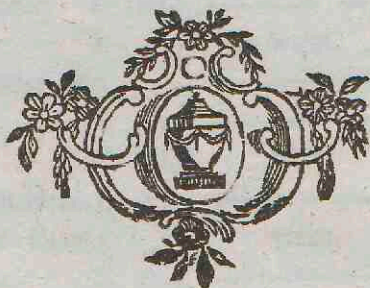
B E R I C H T.

In de Voorreeden deezes Werks, heb ik beloofd, om ten einde van het geheel, eene Alfabetafche Naamlyst te zullen geeven, der Schryvers, van welken deeze en geene Leerstellingen, ontleend zyn. Begrypende naderhand, dat zulk eene Lyst, minder nuttig zyn, dan het werk vergrooten zoude, heb ik gedagt dezelve te moeten agterlaaten, ten einde zoo veel mooglyk zy het belang te behartigen myner Leezeren. — Indien in dit Deel, gelyk wel te denken is, eenige zinhinderende misftellingen mogten ingesloopen zyn, verzoeke ik dat men dezelve verschoone. De Tyd ontbreekt my om ze te verbeteren.

A L G E M E E N
R E G I S T E R
O P D E
H E D E N D A A G S C H E
O E F E N E N D E
H E E L K U N D E,

V A N
D A V I D V A N G E S S C H E R,
D O O R
J O H A N N E S D A A M S,

Heelmeester te Haarlem.

T E A M S T E R D A M,
By de Wed. J A N D Ó L L,

M D C C L X X X V I I .

A L G E M E E N R E G I S T E R,

DER VOORNAAMSTE ZAKEN IN DIT WERK VOORKOMENDE.

A.

	Bladz.		Bladz.
<i>Aaneengroeiingen.</i> (de tegennatuurlyke)	I. 371	<i>Afwykingen</i> des Kuitbeens.	I. 315
<i>Aangebooren Breuk.</i> (de)	I. 227	— der Beenderen van den Voor-	
<i>Aardagtige Gezwellen.</i>	I. 174	en Navoet.	I. 316
<i>Aars.</i> (de zamengroeiing van den)	I. 377	<i>Afzetten</i> (het) der Ledematen.	III. 99
— (de opening eens geslooten)	III. 308	— van den Arm in het Gewrigt	
<i>Aarsfistel.</i> (volkoomen)	I. 86	des Schouwers.	III. 329
— (onvolkoomen inwendige)	I. ibid	— — — — — binnen het be-	
— (onvolkoomen uitwendige)	I. ibid	reik der driepuntige Armspier.	III. 330
<i>Aarspypzweer.</i> (de Operatie der)	III. 305	<i>Afzetting</i> (de gewoone) des Opperarms.	III. 331
<i>Aderbreuk.</i> (de)	I. 185	— (de) in het Gewrigt des Elle-	
<i>Aderlaating.</i> (de)	III. 319	boogs.	III. 332
— op den Arm.	III. 319	— (de gewoone) des Onderarms.	III. 334
— op de Hand.	III. 321	— der Hand in het Gewrigt.	III. 335
— op den Voet.	III. 339	— van den Duim.	III. ibid
<i>Aderpat.</i> (de)	I. 148	— der Vingeren,	III. 336
— (de Operatie der)	III. 340	— van den Dye, in het Heup-	
<i>Aftapping</i> (de) der Pis by Mannen.	III. 286	gewrigt.	III. 345
— — — — — Vrouwen.	III. 290	— — — — — in eenig ge-	
<i>Afwykingen</i> der Beenderen.	I. 308	deelte zyner uitgestrektheid.	III. 346
— der Bekkeneelsbeenderen.	I. ibid	— van het Been, in het Kniege-	
— der Neusbeenderen.	I. 309	wrigt.	III. 347
— der zamenstellende deelen van		— (de gewoone) van het Been.	III. 349
de onderkaak.	I. 310	— des Beens beneden de	
— des Tongheens.	I. ibid	Kuit.	III. 350
— van de voorcinden der Ribben.	I. 311	— van den Voet, in het Ge-	
— van het zwaardwyze Kraak-		wrigt.	III. 351
been.	I. ibid	— der Teenen.	III. 352
— der ongenaamde Beenderen.	I. 312	<i>Amandelen.</i> (de vergrooting der)	I. 187
— der Schaambeenderen.	I. ibid	— (het wegneemen der)	III. 220
— van het Staartbeen.	I. 313	<i>Ambyen.</i>	I. 150
— der groote en kleine Ellepyp.	I. 315	— (inwendige)	I. ibid
— der Voor- en Nahandsbeende-		— (uitwendige)	I. ibid
ren.	I. ibid	Bbb	Aphc.

	Bladz.		Bladz.
<i>Apbereffs.</i> (de)	III. 12	<i>Beenknobbels.</i> (de kwaadaartige)	I. 322
B.			
<i>Baakeren</i> (het) der Kinderen.	I. 392	<i>Beenpyn.</i> (de)	I. 323
<i>Baard</i> (de) by Vrouwen.	I. 390	<i>Beenweer.</i>	I. 245
— (de ontbeering der) by Mannen.	I. ibid	<i>Beenziektens</i> (de) in het algemeen.	I. 241
<i>Ballen.</i> (de te groote veelheid der)	I. 351	<i>Beet.</i> (de)	II. 12
— (de ontbeering der)	I. 356	<i>Belroos.</i> (de)	I. 119
<i>Bal-Lieschgezweel.</i> (het)	I. 188	<i>Berg.</i> (de)	II. 56
<i>Balsamum Saturninum.</i> Zie Loodhalzem.		<i>Beschouwing</i> (de geregelyke) van een dood	
<i>Balsamus traumaticus Edinburgensis.</i> Zie		Lighaam.	II. 322
Edenburger Wondbalsam.		— — — — — welke geval-	
<i>Banden.</i> (de verflapping der)	I. 336	— — — — — len die vorderen.	II. 323
<i>Barsten.</i> (de)	II. 21	— — — — — de zoorten	
<i>Beenbederf.</i> (het)	I. 326	— — — — — derzelve.	II. 324
— — — — — drooge)	I. 327	— — — — — de Perzooenen	
— — — — — vogtige)	I. ibid	— — — — — door wien zy gedaan moet worden.	II. ibid
— — — — — saamengesteld)	I. ibid	— — — — — wie daar by	
— — — — — saamengesteld)	I. ibid	— — — — — moeten tegenwoordig zyn.	II. ibid
— — — — — beginnend)	I. 328	— — — — — voorwaarden die	
— — — — — in zynen staat)	I. ibid	— — — — — ten opzigte derzelve onderfeld wor-	
— — — — — scheidend)	I. ibid	— — — — — den.	II. 325
— — — — — gedekt van de zachte Dee-		<i>Beursgezwellen.</i> (de)	I. 138
len.	I. ibid	— — — — — wegneeming der)	III. 55
— — — — — met sponsagtig		— — — — — van die der	
Vleesch)	I. ibid	Oogleeden.	III. 139
— — — — — dat bloed ligt)	I. 329	<i>Bilnaad.</i> (de gespleete)	I. 380
<i>Beenbreuken.</i>	I. 242	<i>Bindvlies.</i> (de Bloedvlek des)	II. 125
— — — — — (eenvoudige)	I. ibid	— — — — — Waterblaasjes van het)	II. ibid
— — — — — (onvolkomen)	I. ibid	— — — — — Aderfspatten van het)	II. 126
— — — — — (volkoomen)	I. ibid	— — — — — Etterblaasjes van het)	II. ibid
— — — — — (saamengestelde)	I. ibid	— — — — — Vleeschgraantjes des)	II. 127
— — — — — (dwerfche)	I. 243	— — — — — Zweeren van het)	II. ibid
— — — — — (schuinsche)	I. ibid	<i>Binnenoor.</i> (de ziekten van het)	II. 191
— — — — — (langwerpige)	I. ibid	<i>Blaardragten.</i>	III. 36
<i>Beenknobbels.</i> (de)	I. 320	<i>Blaas</i> (de doorbooring der) in den Endel-	
— — — — — waare)	I. 321	darm.	III. 291
— — — — — onwaare)	I. ibid	<i>Blaasbreuk.</i> (de)	I. 224
— — — — — goedaartige)	I. 322	<i>Blindheid.</i> (de)	II. 166
		<i>Bloedbreuk</i> (de) des Balzaks.	I. 183
		<i>Bloeddoog.</i> (het)	II. 144
		<i>Bloedstemping.</i>	I. 21
			Bloed-

	Bladz.		Bladz.
<i>Bloedstemping</i> eerste Hulpmiddel, het <i>Tourniquet</i> .	I. 22	<i>Borstwonden</i> de kwetzing van het Midden-	I. 43
— tweede — de drukking	I. ibid	— — — van het Hart.	I. 44
— met den Vinger.	I. ibid	<i>Bovenlip.</i> (de aangroeiing der)	I. 373
— derde — zamentrekken	I. ibid	<i>Brandingen</i> (de) <i>Ambustiones.</i>	I. 90
— de middelen.	I. ibid	— (de) <i>Cauteria.</i>	III. 72
— vierde — de onder-	I. 23	<i>Breuk</i> (de) der Neusbeenderen.	I. 251
— schepping.	I. 23	— — des Jukboogs.	I. 253
— vyfde — de doorfny-	I. ibid	— — der Onderkaak.	I. 254
— ding der Slagader.	I. ibid	— — van het Sleutelbeen.	I. 256
— zesde — de Branding.	I. ibid	— — des Schouderblads.	I. 257
— zevende — de druk-	I. ibid	— — van het Opperarmbeen.	I. 260
— king der Handen.	I. ibid	— — van de Beenderen des Voor-	I. 261
— — het Plukzel.	I. 24	— — arms.	I. 261
— — de Swam.	I. ibid	— — van het Elleboogs uitsteekzel.	I. 263
— — de Spons.	I. ibid	— — der Beenderen van de Voor-	I. 265
— — vloeibaare Stempmiddelen.	I. 25	— — hand, der Nahand, en der Vingeren.	I. 265
— — het Koperrood.	I. ibid	— — van het Borstbeen.	I. 266
— — de Albin	I. ibid	— — der Ribben.	I. 267
<i>Bloedvin.</i> (de)	I. 104	— — der Wervelbeenderen.	I. 270
<i>Bloedvlek.</i> (de)	I. 145	— — van het Hylig en Staartbeen.	I. ibid
<i>Bloedzuigers.</i> (het zetten van)	III. 86	— — der Heupbeenderen.	I. 271
<i>Blynen.</i> (de)	II. 30	— — van het Deybeen.	I. 273
<i>Blyn-uitslag.</i> (de)	II. 31	— — enkele van het lighaam des Dye-	I. ibid
<i>Boongezwel.</i> (het)	I. 140	— — beens.	I. ibid
<i>Bogchel.</i> (de)	I. 361	— — van den hals des Dyebeens.	I. 275
— — der Halswervelen.	I. 363	— — van den grooten Draaijer.	I. 276
— — Rugwervelen.	I. ibid	— — van het onderste einde des Dye-	I. ibid
— — Lendewervelen.	I. 364	— — beens.	I. ibid
<i>Bogchels,</i> (de regting der) en van de schee-	III. 318	— — der Kniefchyf.	I. ibid
— — ve Lighaamen.	III. 318	— — der Scheen- en Kuitbeenderen.	I. 278
<i>Borstbeen</i> (de doorbooring van her)	III. 245	— — Beenderen van den Voorvoet.	I. 281
<i>Borstbreuk.</i> (de)	I. 204	— — — — — Navoet.	I. ibid
<i>Borstopening.</i> (de)	III. 246	— — van de kootjes der Teenen.	I. ibid
<i>Borstst.</i> (de ophaaling der)	III. 242	<i>Breuken</i> (de onwaare)	I. 179
— (de afzetting der)	III. 243	— — Water-Navel)	I. ibid
<i>Borstwaterzugt.</i> (de)	I. 157	— — Bloed Navel)	I. ibid
<i>Borstwonden.</i>	I. 42	— — Euter-Navel)	I. 180
— — doorgaande.	I. ibid	— — Vleesch-Navel)	I. ibid
— — de kwetzing der Ingewanden	I. 43	— — Ader-Navel)	I. ibid
— — van de Borst.	I. 43		

	Bladz.		Bladz.
<i>Gezwellen</i> , in het algemeen.	I. 97	<i>Hersfenpan</i> . (de affnyding der)	I. ibid.
———— (oorzaaken)	I. 98	———— — scheur der)	I. 28
———— (haastige)	I. 100	———— — hairscheur der)	I. ibid
———— (langdurige)	I. ibid	———— — Breuk der)	I. ibid
———— (ontfteken)	I. 103	———— — indrukking der)	I. ibid
———— (harde)	I. 131	———— — kneuzing der)	I. ibid
<i>Glasvogt</i> (de Ziekten van het)	II. 151	———— — vanëenwyking der Naaden	
———— (de verduistering van het)	II. ibid	van de)	I. ibid
———— (de smelting van het)	II. 152	<i>Heupbreuk</i> . (de)	I. 215
———— (de uitvalling van het)	II. ibid	<i>Heupgewigt</i> . (de opening der Beursband	
<i>Gordelroos</i> . (de)	II. 32	van het)	III. 343
<i>Grysheid</i> . (de)	II. 75	<i>Hoofd</i> . (het verlengde)	I. 347
		———— (de veelheid van het)	I. 350
		———— (de ontbeering van het)	I. 353
		———— (het scheeve)	I. 358
<i>Haanenhoofd</i> . (de Ontfteken zwelling en ver-		<i>Hoofd- of Hersfenbreuk</i> . (de)	I. 203
harding van het)	II. 246	<i>Hoofdſchurft</i> . (de)	II. 62
<i>Haazelip</i> . (de)	I. 378	<i>Hoofdwonden</i> .	I. 26
———— (de Operatie der)	III. 208	<i>Hoofdzeer</i> . (het)	II. 59
<i>Haazenoog</i> . (het)	II. 103	<i>Hoornagtig uitwas</i> . (het)	I. 167
<i>Halfgeziht</i> . (het)	II. 158	<i>Hoornen</i> . (de)	II. 39
<i>Hairen</i> . (de ziekten der)	II. 74	<i>Hoornvlies</i> . (de verduistering van het)	II. 128
———— (de uitvalling der)	II. 76	———— — vlekken van het)	II. 129
<i>Hairſplyting</i> . (de)	II. 76	———— — het Ettergezwel des)	II. 130
<i>Hals</i> . (de konſtbewerkingen aan den)	III. 231	———— (de zweeren van het)	II. 131
<i>Halsdragt</i> . (de)	III. 235	———— — Pypzweer des)	II. 132
<i>Halswonden</i> . (de)	I. 39	———— — het Druifgezwel des)	II. 133
<i>Handen</i> . (de aanzetting van Konſt)	III. 338	<i>Honiggezwel</i> . (het)	I. 139
<i>Harboorenheid</i> . (de)	I. 387 en II. 203	<i>Hondhuis-Gezwel</i> . (het)	II. 71
<i>Heelmeester</i> , is de betaaling die hy vordert,		<i>Hondsblaar</i> . (de)	II. 25
billyk of onbillyk?	II. 305	<i>Huid</i> . (te groote dikte van de)	II. 10
<i>Heet Vuur</i> .	I. 125	———— — dunheid.	II. 11
<i>Hegtingen</i> . (de)	III. 59	———— — de droogheid der)	II. ibid
———— — afgebrooken.	III. 61	———— — rimpeligheid der)	II. 12
———— — met een Handvatſel.	III. ibid	———— — verſlapping der)	II. ibid
———— — met Kleefpleiſters.	III. 64	———— — bruine.	II. 13
<i>Hersfenen</i> . (de ſchudding der)	I. 29	———— — geele)	II. 14
———— — uitſtorting op de)	I. 30	———— — bleeke)	II. ibid
<i>Hersfenpan</i> , (de opperviakkige inſnyding		———— — gevlekte)	II. ibid
der)	I. 27	———— — zwarte)	II. 18
———— — diepe inſnyding der)	I. ibid	———— — ganzen)	II. ibid
———— — doorsnede der)	I. ibid		
———— — ſchuinsche ſnede)	I. 27		

	Bladz.		Bladz.
<i>Huid.</i> (de Olifants)	II. 35	<i>Kind,</i> (of het) dood of levend ter Wereld	
<i>Huidinsecten.</i> (de)	II. 68	gekomen is?	II. 292
<i>Huiduitwasfen.</i> (de)	II. 36	— (of een) dood gevonden, om het le-	
<i>Huidweefzel.</i> (de algemeene veranderde		ven gebragt is, dan niet?	II. 308
hoedanigheden van het)	II. 7	<i>Kinderen.</i> (het draagen der)	I. 393
<i>Huidwonden.</i> (de)	II. 16	— (de ligging der)	I. 394
<i>Huidwormzugt.</i> (de algemeene)	II. 70	— (het staan der)	I. ibid
<i>Huidzickten</i> (de) in het algemeen.	II. 5	— (het zitten der)	I. 395
— — — — — eigenlyk dus genaamde.	II. 7	— (het gaan der)	I. 397
<i>Huidzweeren.</i> (de)	II. 19	— (de kleeding der)	I. ibid
— — — — — eigenlyk dus genaamde)	II. 22	— (de houding van het Hoofd der)	I. 399
		— — — — — der Armen.	I. ibid
		— — — — — van den Rug.	I. 400
		— — — — — — — Buik.	I. ibid
		— — — — — der Billen.	I. 401
		— — — — — — — Voeten.	I. ibid
		<i>Kinderpokjes.</i> (de)	II. 26
		<i>Kikvorschgezwel.</i> (het openen van het)	III. 224
		<i>Kittelaar.</i> (de verlengde)	I. 347
		<i>Kittelaar.</i> (de afzetting des)	III. 314
		<i>Knobbels.</i> (de)	II. 33
		— — — — — Hongaarfche)	II. 34
		— — — — — Ontfteken)	II. ibid
		<i>Knobbelgezwellen.</i> (de)	I. 137
		<i>Kool.</i> (de)	I. 104
		<i>Konstarmen.</i> (de aanzetting van)	III. 308
		<i>Konstbeenen.</i> (de)	III. 354
		<i>Konstbewerkingen</i> (de) aan het Hoofd.	III. 121
		— — — — — in het algemeen.	III. 9
		— — — — — — — byzonder.	III. 121
		<i>Konstoogen.</i> (het inzetten van)	III. 192
		<i>Konstoor.</i> (het aanzetten van een)	III. 198
		<i>Konstneus.</i> (het aanzetten eener)	III. 207
		<i>Konststanden.</i> (het inzetten van)	III. 230
		<i>Koppen.</i> (het)	III. 33
		<i>Korst.</i> (de)	II. 55
		<i>Koud Vuur.</i> (het)	I. 125
		<i>Kropgezwel.</i> (het)	I. 136
		<i>Krop-Klier-Gezwellen.</i>	I. 134
		<i>Kryftal Blaazen</i> der Teeldeelen.	II. 32

<i>Mensch</i> (of een) leevend of dood in het Water ter geworpen is?	Bladz.	II. 370
<i>Moedervlek.</i> (de)	II. 46	
<i>Molgeswel.</i> (het)	I. 139	

N.

<i>Nagel.</i> (de wegneeming van den)	III. 152
<i>Nagelboeken</i> (de wegneeming der in het Vleesch gegroeide) van den grooten Teen.	III. 340
<i>Nagels.</i> (de krulwyze)	I. 370
— — weekheid der)	II. 77
— — ruuwheld der)	II. 78
— — zydelyke ingroeiing der)	II. <i>ibid</i>
— — afvalling der)	II. 79
<i>Nagelplyting.</i> (de)	II. 78
<i>Nagelvel.</i> (het)	II. <i>ibid</i>
<i>Nagelvlek.</i> (de witte)	II. 77
— — blaauwe)	II. <i>ibid</i>
<i>Nagelzeer.</i> (het)	II. 79
<i>Nagelziekten.</i> (de)	II. 76
<i>Nagtblindheid.</i> (de)	II. 165
<i>Nagtbllyn.</i> (de)	II. 25
<i>Nagtplant.</i> (de)	II. 24
<i>Natuurlyke openingen.</i> (de toegroeijing der)	I. 373
<i>Navelbreuk.</i> (de)	I. 207
<i>Negenooog.</i> (de)	I. 105
<i>Netbreuk.</i> (de)	I. 220
<i>Netelzugt.</i> (de)	II. 52
<i>Neus.</i> (de verlengde)	I. 347
— — ontbeering van den)	I. 315
— — scheeve)	I. 359
<i>Neusgaten.</i> (de samengroeijing der)	I. 374
— — het openen der toegegroeide)	III. 207
<i>Neusprop.</i> (de)	I. 167
— — vleeschagtige)	I. 168
— — slymagtige)	I. <i>ibid</i>
— — kraakbeenige)	I. 169
— — Operatie van den)	III. 198
— — afbinding)	III. 202
— — uittrekking)	III. 203

<i>Neuspuist.</i> (de kwaadaartige)	Bladz.	II. 26
<i>Neuszwaeer.</i> (de stinkende)	I. 80	

O.

<i>Oleum causticum Campborae.</i> Zie bytende Kamfer-olie.	
<i>Ontoertingen,</i> van de zelfstandigheid der Beenderen.	I. 316
<i>Ontsteking.</i>	I. 101
— — der Borsten.	I. 110
— — Ballen.	I. 112
— — Voorhuid.	I. 113
— — van het Hoofd der Roede.	I. 114
— — den Gehoorweg.	II. 180
— — en verzweering van den Trom- mel, des Doolhofs, en der Cellen van het Mamwyze uitsteekzel des slaapbeens.	II. 192
<i>Ontvoelling.</i> (de)	II. 16
— — etterende)	II. 29
<i>Onvermogen</i> of een Man, daar mede be- schuldigd, al of niet aan den pligt des Huwlyks voldoen kan?	II. 280
<i>Onvrugtbaar</i> of eene Vrouw zodanig is?	II. 279
<i>Ontwrigting.</i> (versche)	I. 282
— — verouderde)	I. <i>ibid</i>
— — volkoomen)	I. <i>ibid</i>
— — onvolkoomen)	I. <i>ibid</i>
— — enkele)	I. 283
— — meervoudige)	I. <i>ibid</i>
— — saamengefelde)	I. <i>ibid</i>
— — der Onderkaak.	I. 282
— — van het Hoofd.	I. 291
— — Sleutelbeen.	I. 292
— — der Ribben.	I. 293
— — van het Armbeen.	I. <i>ibid</i>
— — des Voorarms.	I. 297
— — der kleine Ellepyp.	I. 298
— — Voorhand.	I. 300
— — van den Duim.	I. 301
— — van de kootjes der Vingeren.	I. 302
<i>Ddd</i>	I. 302
<i>Onse</i>	

	Bladz.		Bladz.
<i>Ontwrigting van den Dye.</i>	I. 303	<i>Oogleeden.</i> (de aandengroeiing der)	I. 374
— de Knieschyf.	I. 305	— ziekten der	II. 89
— des Scheenbeens.	I. 306	— (het Garstengraan der)	II. ibid
— van den Voorvoet.	I. ibid	— (het Zugtgezwel der)	II. 91
— der Teenen.	I. 307	— Luchtgezwel der	II. ibid
<i>Oogappel.</i> (de verwyding van den)	II. 138 en III. 172	— Vleeschgezwel der	II. 92
— de ziekten van den)	II. 138	— Knoestgezwel der	II. ibid
— de vernauwing)	II. 139	— Kreeftgezwel der	II. ibid
— de sluiting)	II. 140	— (de Beursgezwellen der)	II. ibid
— wanvormige gedaante)	II. 142	— Wratten der	II. 93
— onbeweeglykheid)	II. ibid	— Hoorn der	II. ibid
— het openen van een geheel geslo-		— Ontsteking der	II. 94
ten)	III. 173	— ontvellende ontsteking van	
<i>Oogbal.</i> (de Ziekten van den)	II. 118	den rand der)	II. 95
— de wegneeming van den)	III. 190	— Bloedvlek der)	II. 96
<i>Oogbals.</i> (de kool des)	II. 127	— Kool der)	II. ibid
— vermindering des)	II. 134	— Pypzweer der)	II. 97
— uitvalling des)	II. 135	— onderlinge saamengroeiing	
— kramp des)	II. ibid	der)	II. ibid
— tegenwillige beweging des)	II. 136	— Schurft der)	II. 98
— kanker des)	II. 137	— stuipagtige beving der)	II. 99
<i>Oogbalzen van de St. YVES.</i>	II. 350	— omkeering der) naar buiten.	II. 101
<i>Oogen.</i> (de ontbeering der)	I. 355	— binnen.	II. 102
— droogheid der)	II. 116	— scheidung der saamengegroeide.	
<i>Oogbairen.</i> (de Ziekte der)	II. 105	— Operatie der buitenwaards om-	III. 142
— wanvormige schikking der)	II. ibid	gekeerde)	III. 148
— uitvalling der)	II. 106	— binnenwaards om-	
<i>Oogbock.</i> (de Ziekten van den binnensten)	II. 107	gekeerde)	III. 149
— (het Vleeschagtig uitwas van den		<i>Ooglid.</i> (de nederhanging van het bovenste)	II. 100
grooten)	II. ibid	— Operatie der nederhanging van	
— (de Nagel van den)	II. 108	het bovenste)	III. 145
— (het Ettergezwel van den grooten)	II. 109	<i>Oogontsteking.</i> (de)	II. 119
— (de Pypzweer	II. 111	— geringe)	II. 120
— verettering	II. 114	— zwaare)	II. ibid
— onzuiverheid van den binnensten	II. 117	— drooge)	II. 122
		— vogtige)	II. ibid
		— uitwendige)	II. ibid
		— inwendige)	II. 123
		— Kropzeerige)	II. 124
		<i>Oog</i>	

	Bladz.		Bladz.
<i>Ruggraad.</i> (de gekromde)	I. 359	<i>Stokdarm.</i> (de opruiming van vreemde Lig-	
— — inwaards geboogen)	I. 362	haamen, gedrongen in den)	III. 236
S.			
<i>Schaambeenderen.</i> (de doorfnyding van de		<i>Smeerpuisten.</i> (de)	II. 29
Kraakbeenige vereeniging der)	III. 278	<i>Smerting.</i> (de)	II. 21
<i>Schamelheid.</i> (de faamengroeiing van de Lip-		<i>Sneppers.</i> (de)	III. 26
pen der)	I. 376	<i>Snuifpoeders</i> van KLEHR.	II. 358 59
— — gespleeten Lippen der)	I. 380	<i>Spekzelbuis</i> (de Operatie eens lekkenden)	III. 214
— — scheidig van de faamenge-		<i>Spekgezwel.</i> (het)	I. 144
groeiide Lippen der)	III. 311	<i>Sponsbol.</i> (de zwellingen en verhardingen van	
<i>Scheelzien.</i> (het)	II. 155	den)	II. 249
<i>Scheefzien.</i> (het)	II. 157	<i>Sponsgozwel.</i> (het) der Gewrigten.	I. 172
<i>Schede.</i> (de veelheid der)	I. 352	<i>Springvuur.</i> (het)	I. 119
— — ontbeering der)	I. 357	<i>Staar.</i> (de)	II. 147
— — de faamengroeiing der)	I. 376	— — Kryftal)	II. ibid.
— — opening eener geslooten)	III. 300	— — Kryftalbeurs)	II. ibid
<i>Schedebreuk.</i> (1-)	I. 300	— — gemengde)	II. ibid
<i>Schelp.</i> (het eelt aan den rand der)	II. 178	— — beginnende)	II. ibid
<i>Schildpad-Gezwel.</i> (het)	I. 139	— — gevestigde)	II. 148
<i>Schouwing.</i> (de) van een dood gevonden		— — eenvoudige)	II. ibid
Kind.	II. 328	— — faamengestelde)	II. ibid
— — eens vergevene.	II. 329	— — aangebooren)	II. ibid
— — — gebangene.	II. 330	— — toevallige)	II. ibid
— — van een drenkeling.	II. ibid	— — melkagtige)	II. 149
<i>Schryfwerktuig.</i> (de aanleg van een) by het		— — kaasagtige)	II. ibid
verlies van een gedeelte des regter Duims.		— — harde)	II. ibid
	III. 338	— — Operatie van den)	III. 176
<i>Schubben.</i> (de)	II. 61	— — nederdrukking)	III. 178
<i>Schurft.</i> (de)	II. 28	— — uitneeming)	III. 181
<i>Schurftzalf</i> van PRINGLE.	II. 352	— — — naar de manier van DA-	
<i>Slagader.</i> (de stemping des Bloedvliets eener		VIEL.	III. 182
tusfchenribbige)	III. 249	— — —	SIG-
<i>Slagaderbreuk.</i> (de)	I. 145	WARD.	III. 184.
— — waare)	I. ibid	— — —	PAL-
— — onwaare)	I. ibid	LUCCI.	III. ibid
— — faamengestelde.	I. 146	— — —	la
— — Operatie der)	III. 322	FAYE.	III. ibid
<i>Slagaderen.</i> (de onderschepping der)	III. 200	— — —	POYET.
		— — —	III. 185
		— — —	SHARP.
		— — —	III. 186
			Staar

	Bladz.		Bladz.
<i>Tandpyn.</i> (de Zinkingagtige)	II. 215	<i>Traanbreuk</i> (de Operatie der)	naar de manier
— onstekingagtige)	II. ibid	van P <small>ETIT</small> .	III. 158
— afhankelijk van eene te groote		— — — — —	— — — — —
opvulling der Bloedvaten.	II. ibid	van P <small>OUTEAU</small> .	III. 159
— door eene verplaatste Jigtstof.	II. 216	<i>Traanbeuveltje.</i> (de vermindering van het)	
— scheurbuikige en pokkige)	II. ibid		II. 108
— plaatslyk koortfge)	II. ibid	<i>Traanpypzweer.</i> (de Operatie der)	III. 162
— oorspronglyk uit opstying.	II. ibid	<i>Traanstippen en Traanbuizen.</i> (de verstopping,	
— door eene onzuiverheid der		vernietiging, toefluiting en verzweering	
eerste wegen.	II. ibid	der)	II. 113
— afhankelijk van Zwangerheid.	II. ibid	<i>Traanvloed.</i> (de)	II. 116
— — — — —	II. ibid	— — — — — bloedige)	II. 117
— door eene schielijke verande-		<i>Traanzaks.</i> (de Breuk des)	II. 112
ring van hitte en koude.	II. 217	<i>Trichiasis.</i> (de Operatie der)	III. 150
— gegrond op eene verzaamling		<i>Trommel.</i> (de slymige opvulling van den)	II. 193
van stof in de Kaakboezem, of de Dee-		<i>Trommelvlies.</i> (de Ziekten van het)	II. 189
len der Onderkaak.	II. ibid	— — — — — verflapping —)	II. ibid
<i>Tandzuivering.</i> (de)	III. 225	— — — — — spanning —)	II. 190
<i>Teeideelen.</i> (de tweeflagtige)	I. 391	— — — — — ontsteking —)	II. ibid
— — — — — wegneeming der Vleeschprop-		— — — — — veruikking —)	II. ibid
pen van de)	III. 312	— — — — — verharding —)	II. 191
<i>Teenen.</i> (de te groote veelheid der)	I. 351	— — — — — verbreeking —)	II. ibid
— — — — — ontbeering der)	I. 356	<i>Tronk.</i> (te Konstbewerkingen aan den)	III. 241
— — — — — aanëengroeiing der)	I. 372	<i>Tugtgingen,</i> wat daar omtrent in agt geno-	
<i>Tepels.</i> (de ophaaling der)	III. 242	men moet worden.	II. 321
<i>Tong.</i> (de aangroeiing der)	I. 372		
<i>Tongriems.</i> (het snyden des)	III. 218		
<i>Tongsteen.</i> (de)	I. 175		
<i>Traanbreuk.</i> (de Operatie der)	III. 154		
— — — — — naar de ma-			
nier van A <small>NEL</small> .	III. ibid		
— — — — —			
van de la F <small>OREST</small> .	III. 155		
— — — — —			
van M <small>EJAN</small> .	III. 156		
— — — — —			
van C <small>ABANIS</small> .	III. 158		
— — — — —			
van G <small>UERIN</small> .	III. ibid		

U.

<i>Uitflag</i> (het scharlaken)	II. 52
— — — — — eenvoudig)	II. 65
— — — — — gierst)	II. 66
— — — — — voortlopend)	II. ibid
— — — — — invreetend)	II. 67
<i>Uitwasfen</i> (de vleeschagtige) van het Tand-	
vleesch.	I. 169
<i>Uitzakking</i> des Endeldarms.	I. 194
— — — — — der Schede.	I. 196
— — — — — Lyfmoeder.	I. 197
<i>Uitzakkingen</i> in het algemeen.	I. 193

	Bladz.		Bladz.
V.		<i>Vleeschgezwell.</i> (het verkreegen)	I. 166
<i>Veelbairigheid.</i> (de)	II. 73	<i>Vleeschprop</i> der Vrouwelyke Teeldeelen.	I. 171
<i>Venusziekte.</i> (of iemand in het geval is eener onlangs verkreegene)	II. 282	<i>Vlek.</i> (de roode)	II. 48
<i>Verband.</i> (het verëenigend)	III. 64	— — blaauwe)	II. 49
<i>Verceltingen.</i> (de)	II. 42	— — verstorven)	II. ibid
<i>Vergif,</i> of iemands dood aan deszelfs gebruik moet worden toegeschreeven.	II. 312	— — scheurbuikige)	II. 50
<i>Verbemelte.</i> (de ontbeering van het)	I. 353	— — pokkige)	II. ibid
— — het stoppen van een gat in het)	III. 225	— — dood)	II. 51
<i>Verlamming.</i> (de)	I. 382	— — bluts)	II. ibid
<i>Verlossing,</i> of eene Vrouw in dit geval geweest is?	II. 278	— — kankeragtige)	II. ibid
<i>Vermindering</i> van de zelfstandigheid der Beenderen, door opneeming van Beenstof.	I. 332	<i>Vlekkaartige</i> (de) Ziekten.	II. 52
<i>Versterwingen.</i> (de)	I. 125	<i>Vlekken.</i> (de)	II. 44
— — drooge)	I. 127	<i>Vloogezwell.</i> (het Americaansche)	II. 71
— — vogtige)	I. ibid	<i>Voeten.</i> (de buiten en binnenwaardsch gekeerden stand der)	I. 369
— — geheele)	I. 128	<i>Voorbuid.</i> (de saamengroeijing en vernaauwing der)	I. 375
— — door P O R T beschreeven.	I. 129	— — gespleeten)	I. 380
<i>Verstauking.</i> (de)	I. 337	— — Operatie der vernaauwde en terug getrokken)	III. 284
<i>Verzweeringen.</i> (de koude)	I. 188	<i>Voorstaander.</i> (de zwelling en verharding van den)	II. 247
<i>Verbreuk.</i> (de)	I. 185	<i>Voorwerp.</i> of hetzelfde tot zokeren dienst al of niet kan gebruikt worden?	II. 301
<i>Vetgezwel.</i> (het)	I. 143	<i>Vorschgezwel.</i> (het)	I. 142
<i>Vinger.</i> (de wegneeming eens overtolligen)	III. 387	<i>Vorstbuilen.</i> (de)	I. 106
<i>Vingeren.</i> (de te groote veelheid der)	I. 351	<i>Vrugt.</i> of eene Vrouw schuldig is aan het ontydig afdryven van dezelve?	II. 307
— — ontbeering der)	I. 356	<i>Vyguutwasfen.</i> (de)	II. 41
— — aanëengroeijing der)	I. 372	<i>Vyt.</i> (de)	I. 115
— — scheiding der aanëengegroeide)	III. 337	— — Operatie van de)	III. 327
<i>Vinnen.</i> (de)	II. 29	W.	
<i>Vleesch Beengezwel.</i> (het)	I. 331	<i>Wangeboor.</i> (het)	II. 199
<i>Vleeschbreuk.</i> (de)	I. 183	<i>Wangestalte</i> (de) in het algemeen.	I. 345
— — Operatie der)	III. 282	<i>Wanschepfel,</i> of een kind waarlyk zodanig is?	II. 291
<i>Vleeschgezwel.</i> (het)	I. 165	<i>Wanstaltigbeden</i> der sexe.	I. 389
— — aangebooren)	I. ibid	<i>Water</i> van GOULARD.	II. 355
		<i>Waterblaasjes.</i> (de)	I. 159
		E e e 2	Wa.

	Bladz.		Bladz.
<i>Waterbreuk</i> des Balzaks.	I. 181	<i>Wonden</i> (de) koorts der	I. ibid
— (de <i>Operatie</i> der)	III. 280	— — slijptrekking)	I. 6
<i>Waterhoofd</i> . (het algemeen inwendig)	I. 155	— — Buikloop)	I. ibid
— — byzonder inwendig)	I. 156	— — nederzetting van Eter)	I. ibid
<i>Watergezwel</i> (het) des Ruggraads.	I. ibid	— — geneezing der)	I. ibid
<i>Watergezwellen</i> . (de)	I. 150-153	— — in het byzonder.	I. 9
<i>Waterkanker</i> . (de)	I. 83	— — gestookten)	I. 10
<i>Waterleugels</i> . (de afzetting der)	III. 314	— — gescheurde)	I. 11
<i>Watervogt</i> . (de Ziekten van het)	II. 143	— — gekneusde)	I. 12
— — troebelheid van het)	II. 146	— — geschooten)	I. 13
— — uitvloeiing van het)	II. ibid	— — vergifte)	I. 16
<i>Waterzugt</i> (de) in een beslooten zak)	I. 159	— — der Peezen)	I. 18
— — des Buikvlies.	I. ibid	— — Zenuwen.	I. 19
— — der Vrouwelyke Eijernes-		— — Bloedvaten.	I. 21
ten.	I. 160	— — Watervaten.	I. 25
— — der Gewrigten.	I. 162	— — van het Aangezigt.	I. 34
— — algemeene.	I. 154	— — der Oogleden.	I. ibid
<i>Weekwording</i> der Beenderen.	I. 318	— — Oogen.	I. 35
<i>Wenkbrauven</i> . (de Ziekten der)	II. 88	— — Ooren.	I. 36
— — uitvalling der)	II. ibid	— — van den Neus.	I. 37
— — luizeziekte der)	II. 89	— — der Wangen.	I. ibid
<i>Werkuiglyke Gezwellen</i> .	I. 187	— — Stenoniaansche Speekzelbuis.	I. ibid
<i>Wolfzweer</i> . (de)	I. 88	— — Lippen.	I. 38
<i>Wonde</i> , of dezelve doodelyk is?	II. 314	— — Tong.	I. ibid
<i>Wonden</i> (de) in het algemeen.	I. 1	— — Kin.	I. ibid
— — eenvoudige)	I. 2	— — Luchtpyp.	I. 40
— — geringe)	I. ibid	— — van den Slokdarm.	I. ibid
— — gewigtige)	I. ibid	— — het Strottenhoofd.	I. ibid
— — gevaarlyke)	I. ibid	— — Hoofd des Slokdarms.	I. 41
— — dodelyke)	I. 3	— — der uitwendige Halsvaten.	I. ibid
— — oorzaaken der)	I. ibid	— — inwendige	I. ibid
— — tekenen der)	I. ibid	— — van de Borst. Zie Borstwonden.	
— — gisfende tekenen)	I. ibid	— — den Buik. Zie Buikwonden.	
— — aanwyzende tekenen)	I. 4	— — de Maag. Zie Maagwonden.	
— — zinlyke tekenen)	I. ibid	— — der Lever.	I. 47
— — redelyke tekenen)	I. ibid	— — Milt.	I. ibid
— — voorzeggende tekenen)	I. ibid	— — Nieren.	I. ibid
— — toevallen der)	I. ibid	— — Galblaas.	I. ibid
— — Bloedvliet der)	I. ibid	— — Pisblaas.	I. ibid
— — pyn der)	I. 5		
— — ontsteking der)	I. ibid		

	Bladz.		Bladz.
<i>Wonden (de) der Ledemaaten.</i>	I. 49	<i>Ziekte, (is eene gegeevene) al of niet be-</i>	
— — — Pees van ACHILLES.	I. 50	smettelyk?	II. 300
— — — Gewrigten.	I. 52	— (is eene) al of niet van zekere oor-	
— (doodelyke)	II. 314	zaak afhanglyk?	II. 302
— — — aan het Hoofd.	II. ibid	— (hoedaning is het beklag van eenen	
— — — den Hals.	II. 315	lyder, over de behandeling zyns Heel-	
— — — de Borst.	II. ibid	meesters, met betrekking tot eene) II.	303
— — — den Buik.	II. 316	<i>Ziekten, afhanglyk van de gebrekkige hoe-</i>	
— — — de Ledemaaten.	II. 317	veelheid, en hoedanigheid van het	
<i>Wondscbouwing. (de)</i>	II. 325	Traanvogt.	II. 115
<i>Wondwater van THEDEN.</i>	I. 415	<i>Zoggezwellen.</i>	I. 176
<i>Worm. (de Guineefche)</i>	II. 72	— — — der Borsten.	I. 177
<i>Wratten. (de)</i>	II. 37	<i>Zogverplaatsingen.</i>	I. 178
— — eenvoudige)	II. ibid	<i>Zomersproeten. (de)</i>	II. 44
— — hangende)	II. 38	<i>Zugtgezwel. (het)</i>	I. 151
— — diepe)	II. ibid	<i>Zwangerheid, (of eene gestelde) verdigt of</i>	
— — koordagtige)	II. ibid	weezenlyk is?	II. 273
— — Mier)	II. ibid	— — — hoe ver eene Vrouw gevor-	
— — Melk)	II. 39	derd is?	II. 275
— — Kanker of kwaadaartige)	II. ibid	<i>Zwaaer. (de)</i>	I. 55
<i>Wryvingen. (de)</i>	III. 67	— — eenvoudige)	I. ibid
— — drooge)	III. ibid	— — samengestelde)	I. 56
<i>Wurmzugt. (de byzondere)</i>	II. 70	— — spekkige)	I. 60
<i>Wygezwel. (het)</i>	I. 152	— — eeltagtige)	I. 62
		— — drooge)	I. 63
		— — vloeiende)	I. 64
		— — rotte)	I. 65
		— — voortknagende)	I. 66
		— — holle)	I. 67
		— — pypzweer)	I. 69
		— — scheurbuikige)	I. 70
		— — kropzeerige)	I. 71
		— — pokkige)	I. 72
		— — kankeragtige)	I. 73
		— — worm)	I. 74
		— — met Beenbederf.	I. ibid
		— — sponsagtig Vleesch.	I. 76
		— — in schyn gering, maar moeilyk	
		te geneezen.	I. 77
		— — met eenig ingeslooten vreemd	
		Lighaam.	I. 78

Y.

Yarus. (de) II. 40

Z.

<i>Zaadbreek. (de)</i>	I. 183
<i>Zakbreek. (de)</i>	I. 212
<i>Zalf, (velmaakende) van SCHLIGTINE.</i>	I. 414
— voor de Zeerhoofdigheid.	II. 353
<i>Zenuwknoop. (de)</i>	I. 141
<i>Ziekte, (of zekere gestelde) verdigt of we-</i>	
zenlyk is?	II. 293
— — — I voorbeeld.	II. 295
— — — 2 voorbeeld.	II. 297
— — — 3 voorbeeld.	II. 298

A 96992u

ALGEMEEN REGISTER.

	Bladz.		Bladz.
Zweer (de) met Aderspatten.	I. 88	Zweeren (pokkige) der uiterlyke Tceldeelen.	I. 87
Zweeren van den Gehoorweg.	I. 81	————— (kankeragtige) deezer zelfde Deelen.	I. 88
————— der Lippen.	I. ibid	————— der Ledemaaten.	II. 30
————— (pokkige) van het Verhemelte.	I. 84	Zweetpuisten. (de)	I. 324
————— van den Hals.	I. ibid	Zwelling der Beenderen.	I. 324
————— de Borst.	I. ibid		
————— den Buik.	I. 85		
————— omtrek des Bekkens.	I. ibid		

E I N D E.

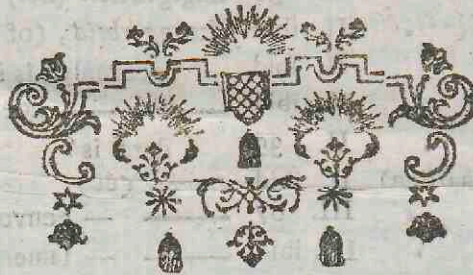

Fig. 1.

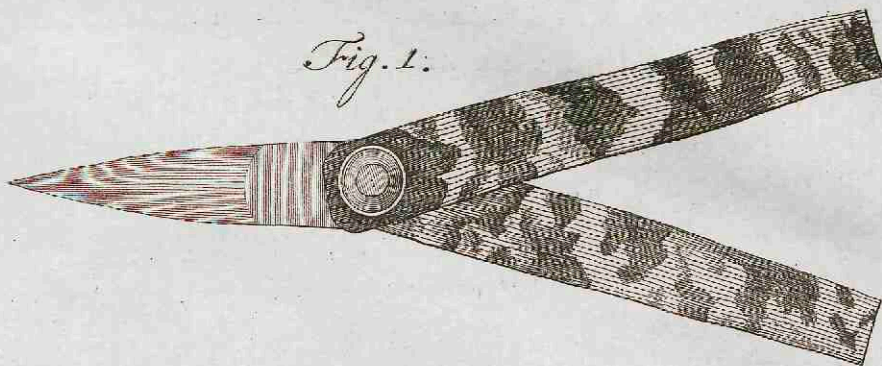

Fig. 3.

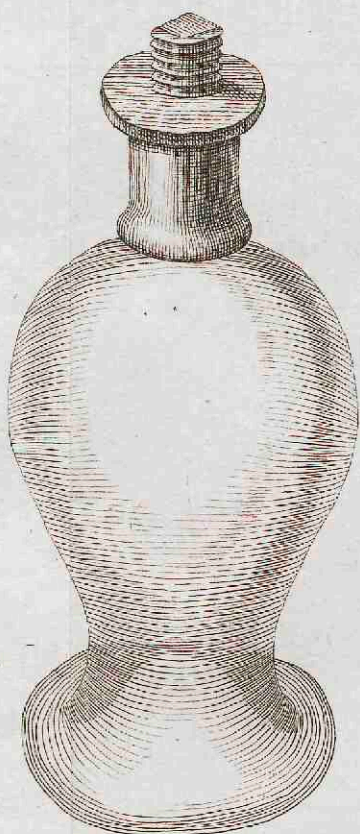

Fig. 4.

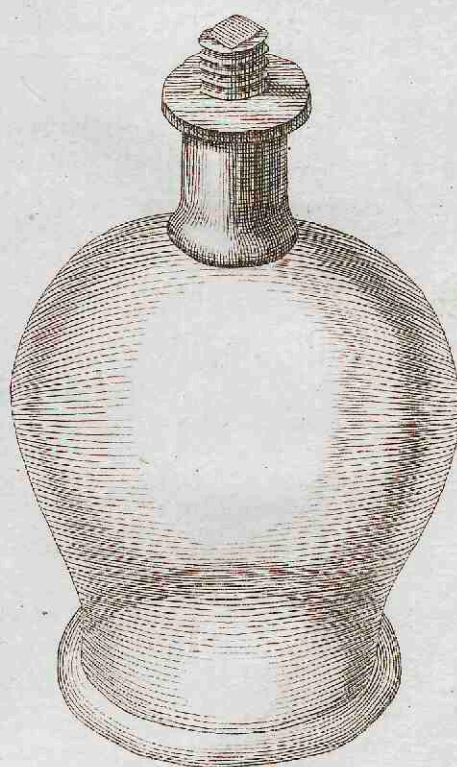
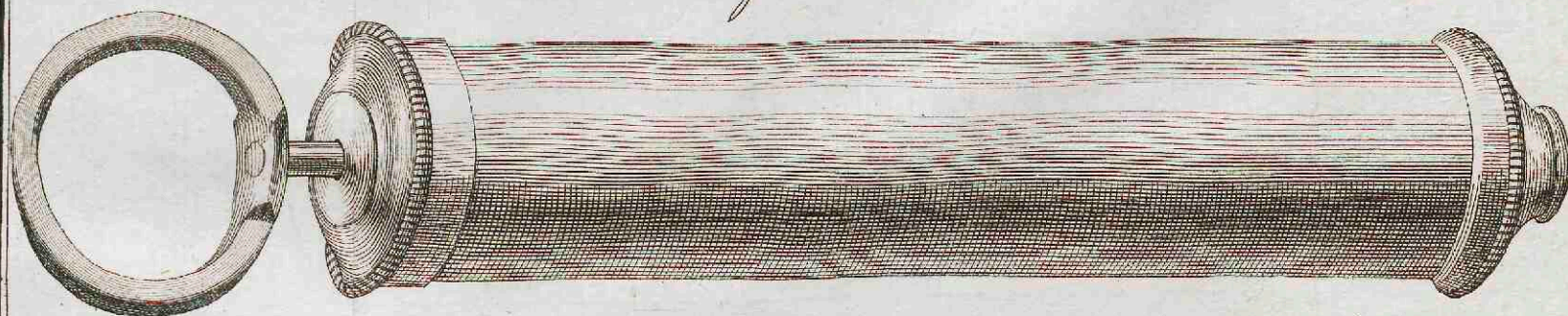

Fig. 2.

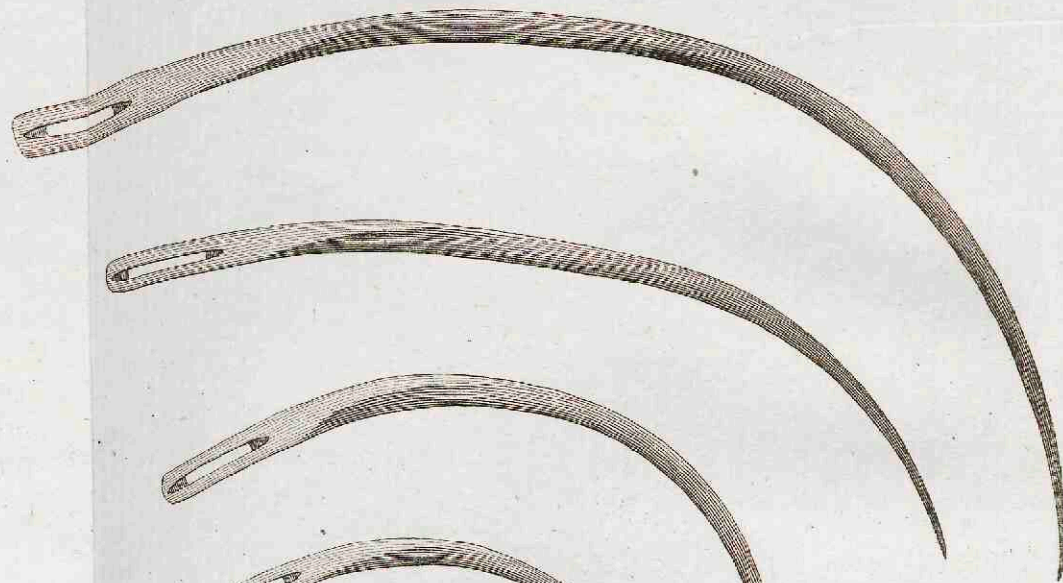

Fig. 1.

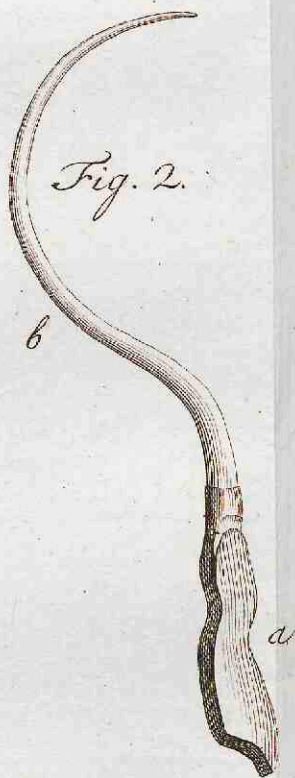

Fig. 2.

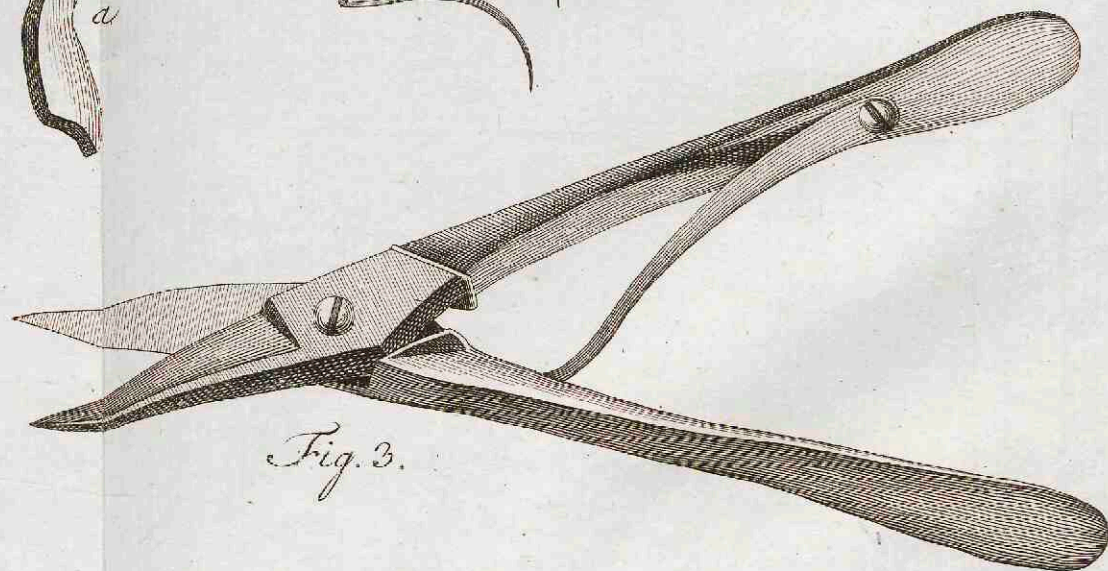
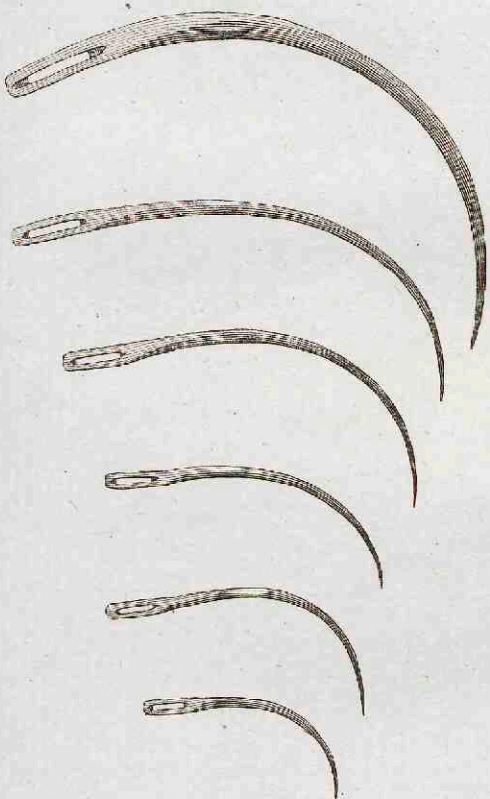
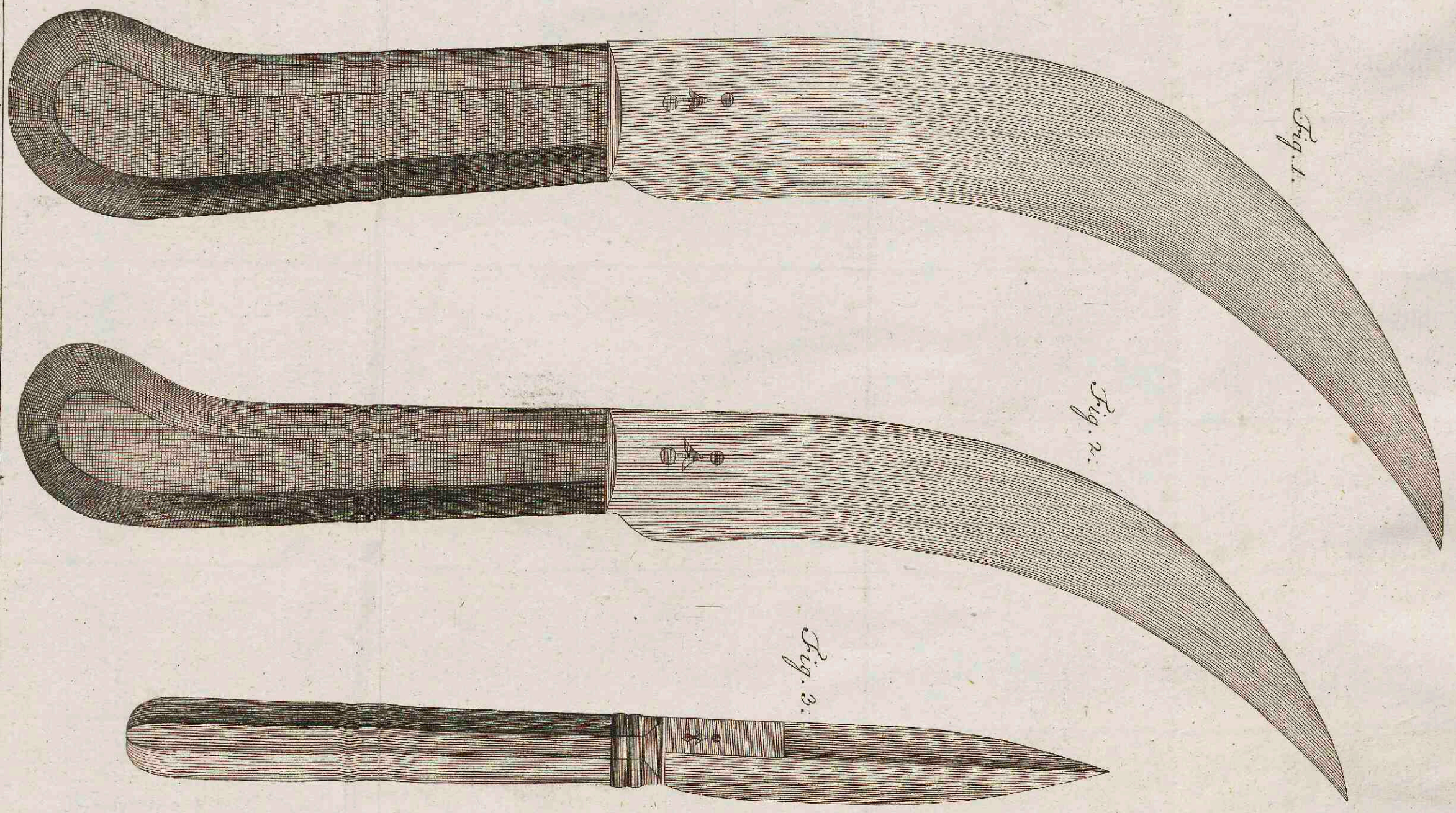

Fig. 3.

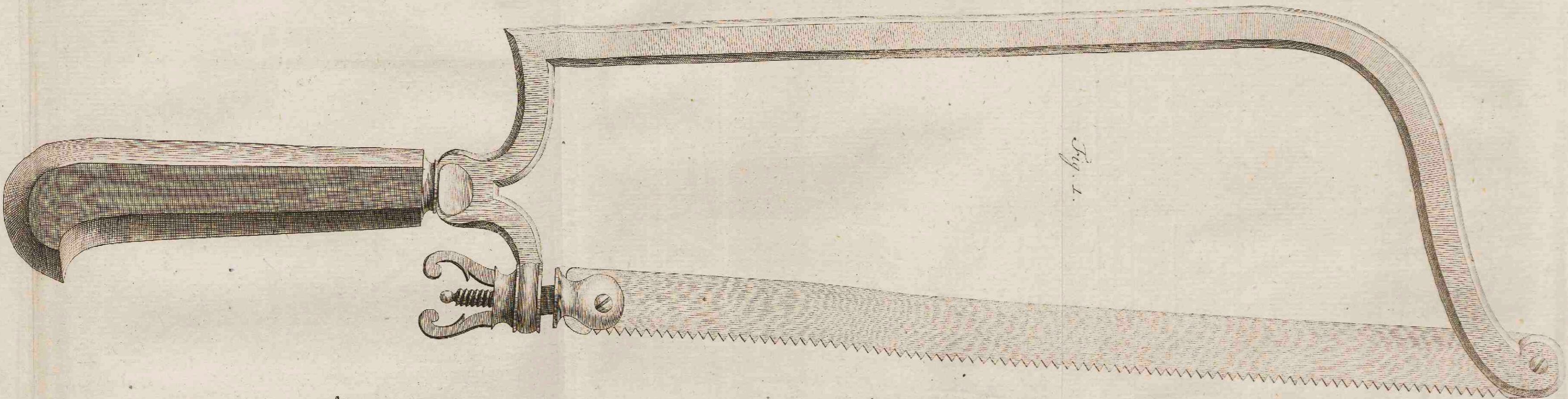

Fig. 1.

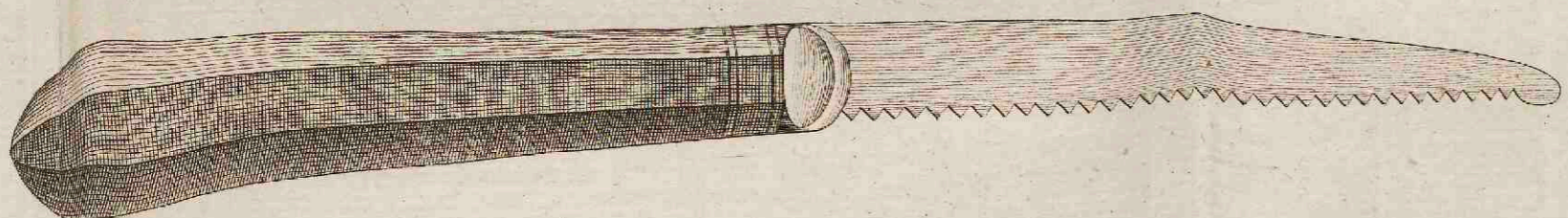

Fig. 3.

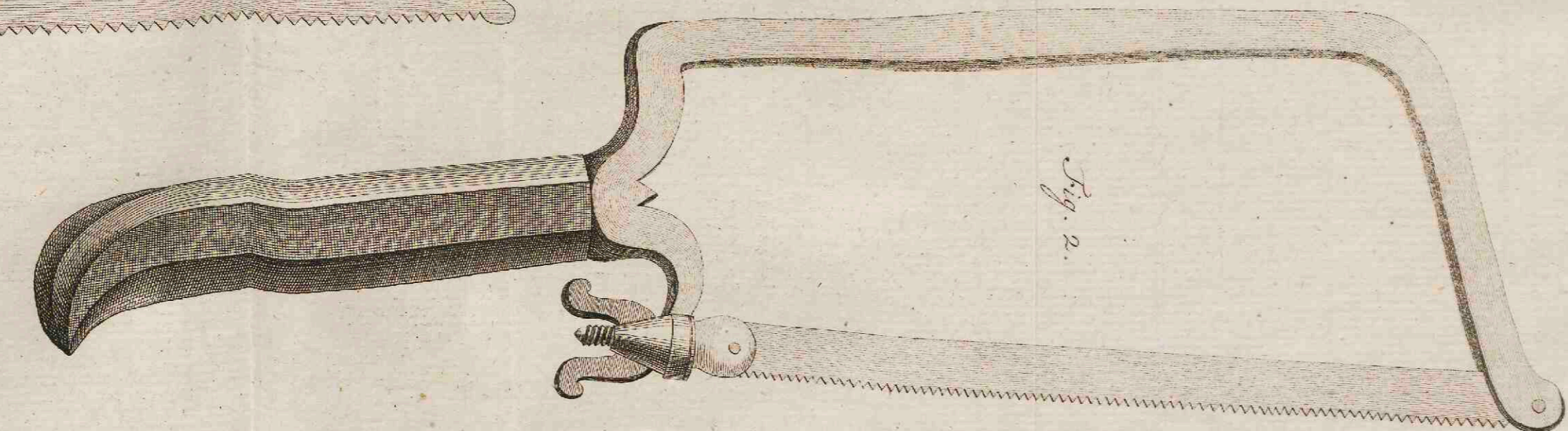

Fig. 2.

Fig. 1.

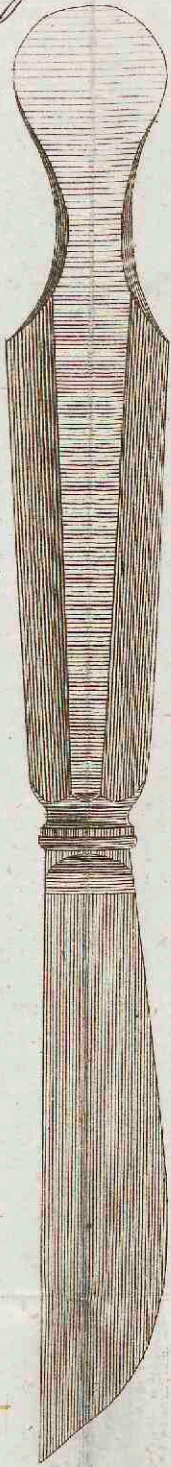

Fig. 2.

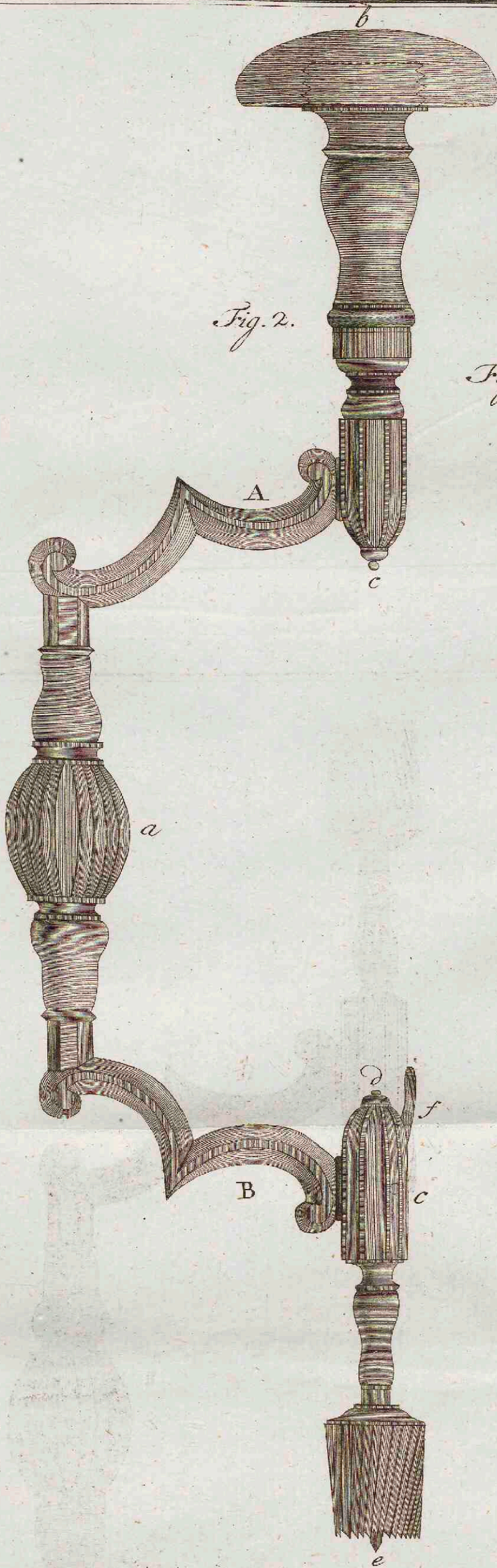

Fig. 3.

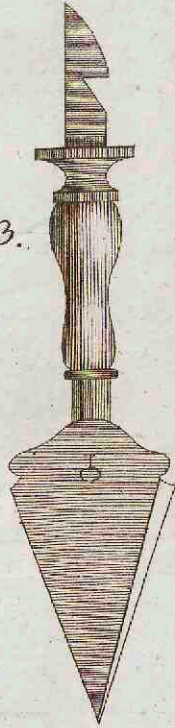

Fig. 4.

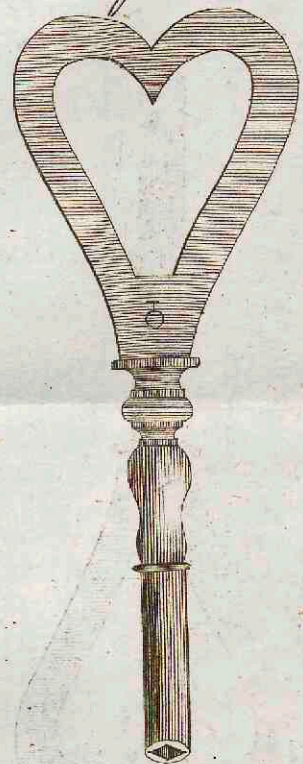

Fig. 1.

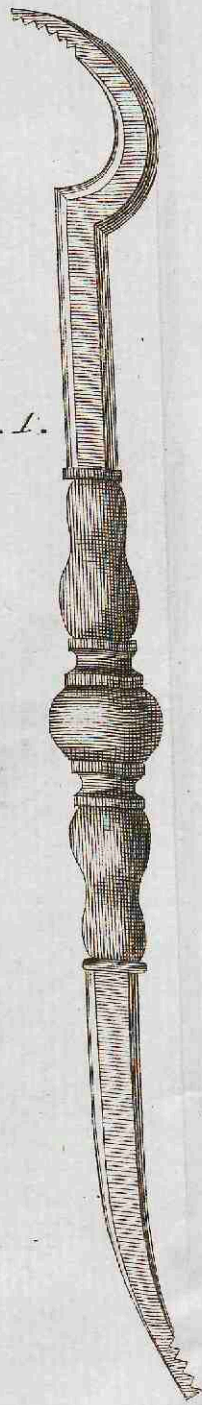

Fig. 2.

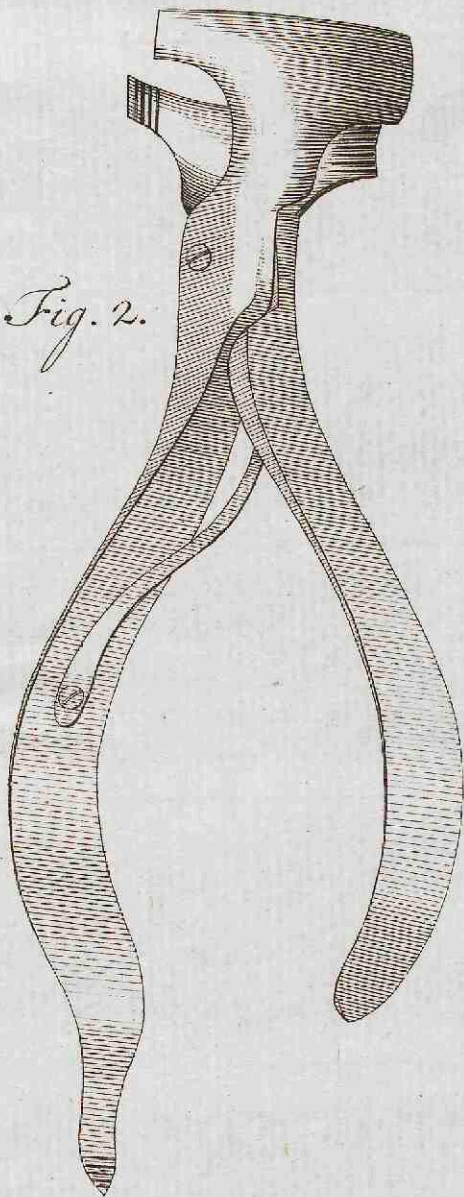
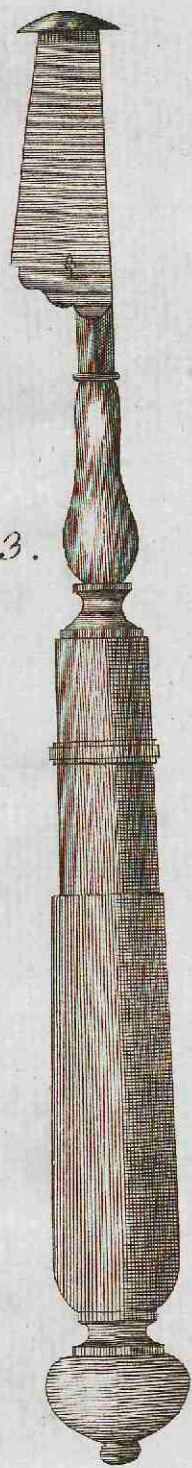

Fig. 3.

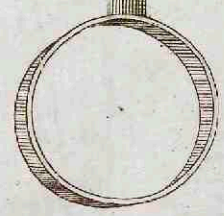
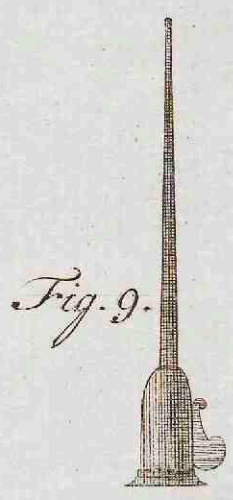
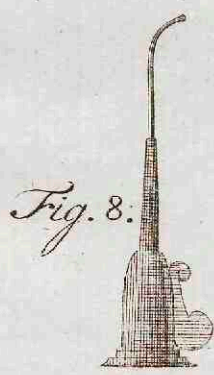
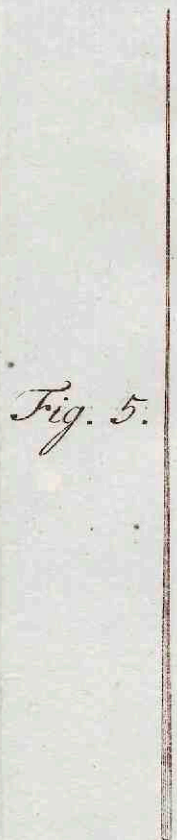
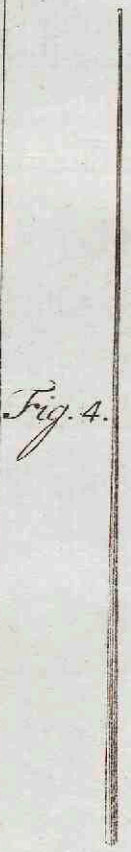
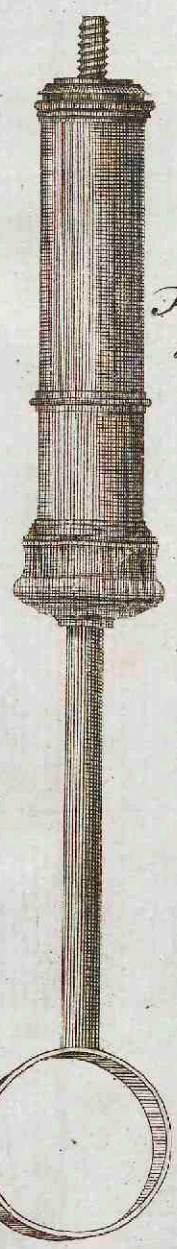
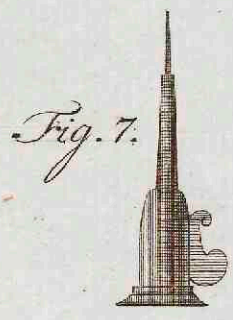
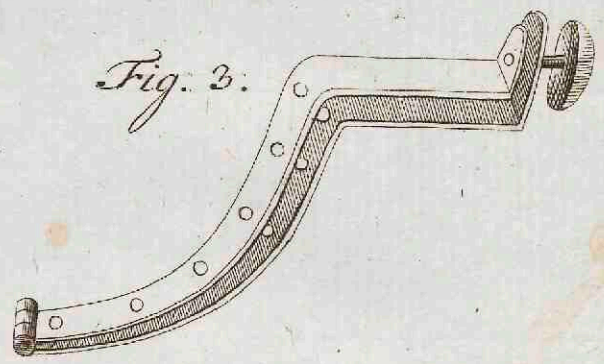
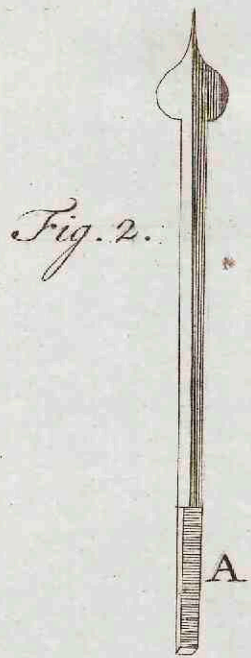
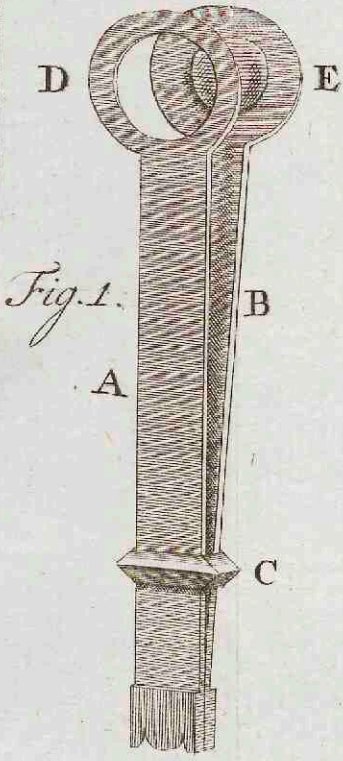

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

Fig. 6.

Fig. 7.

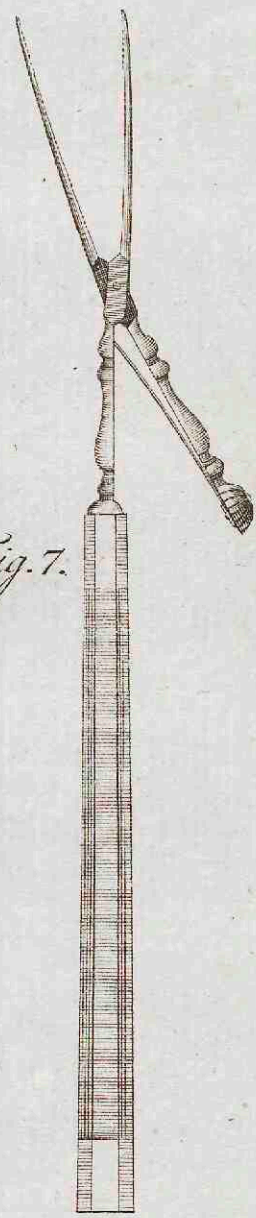

Fig. 8.

Fig. 9.

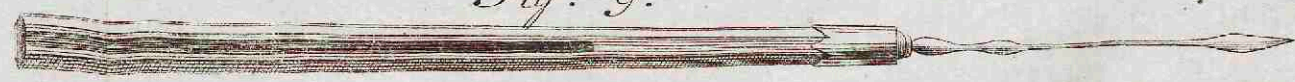

Fig. 1.

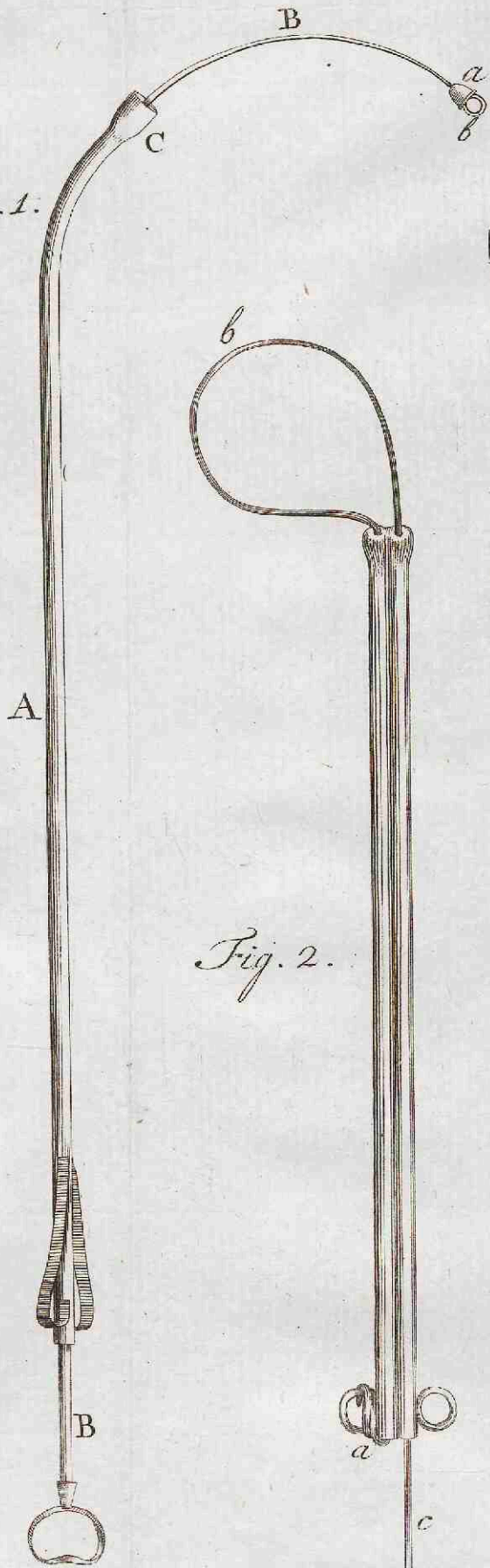

Fig. 2.

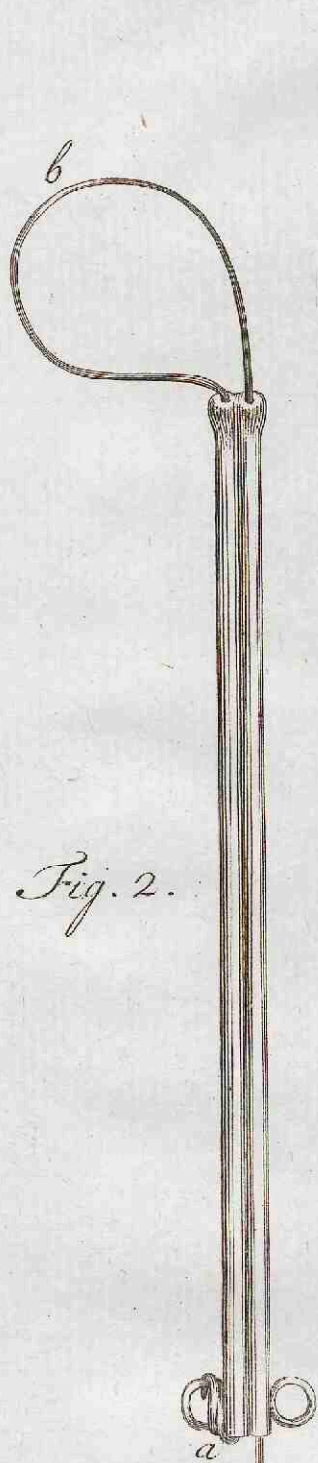

Fig. 3.

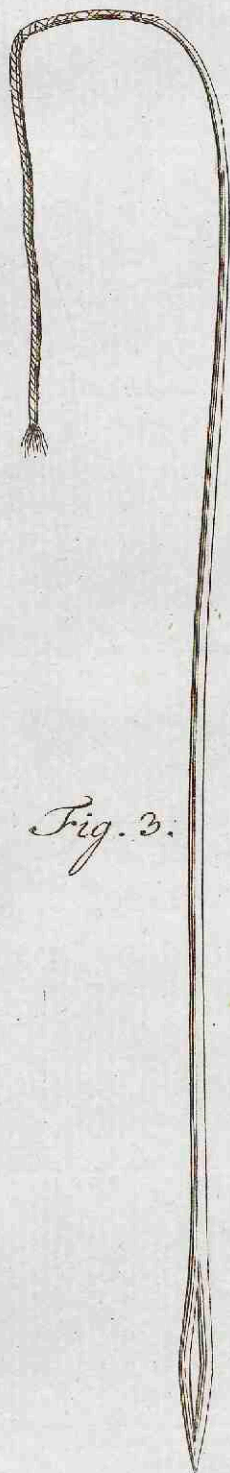

Fig. 4.

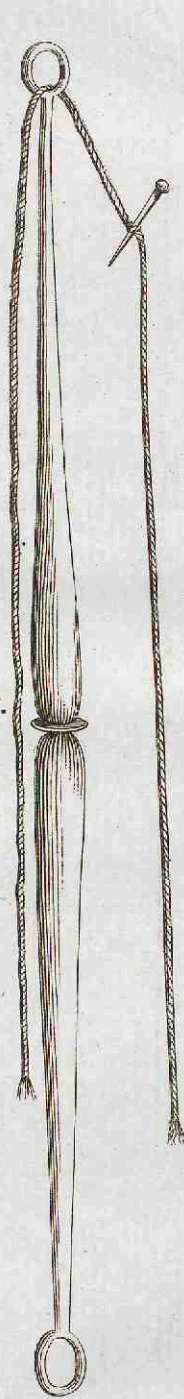
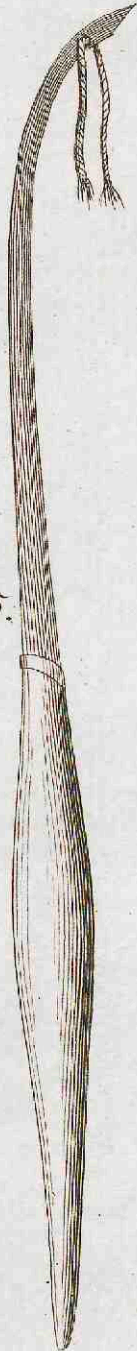

Fig. 5.

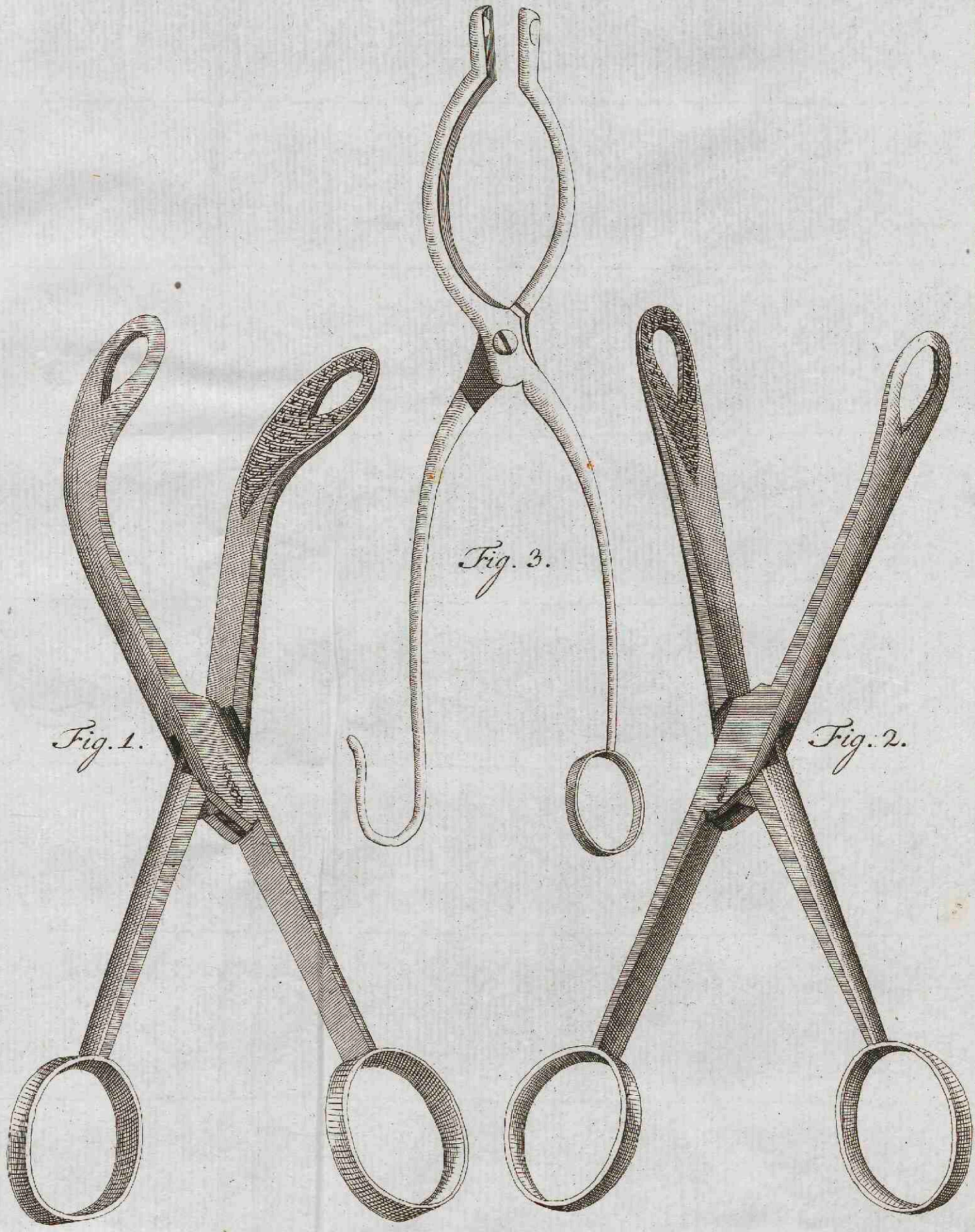

Fig. 1.

Fig. 3.

Fig. 2.

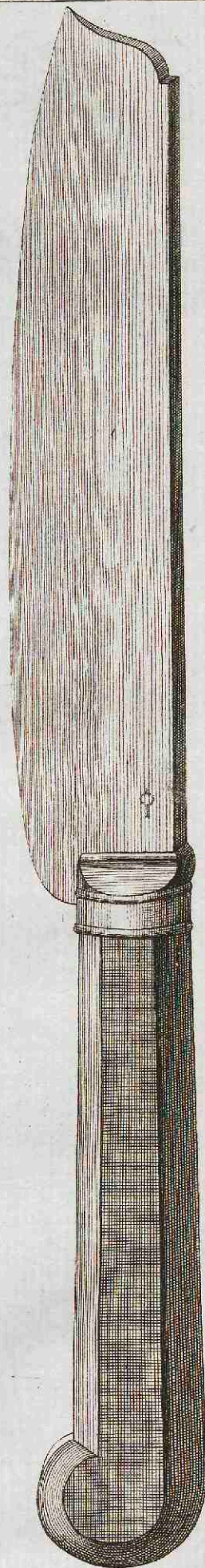
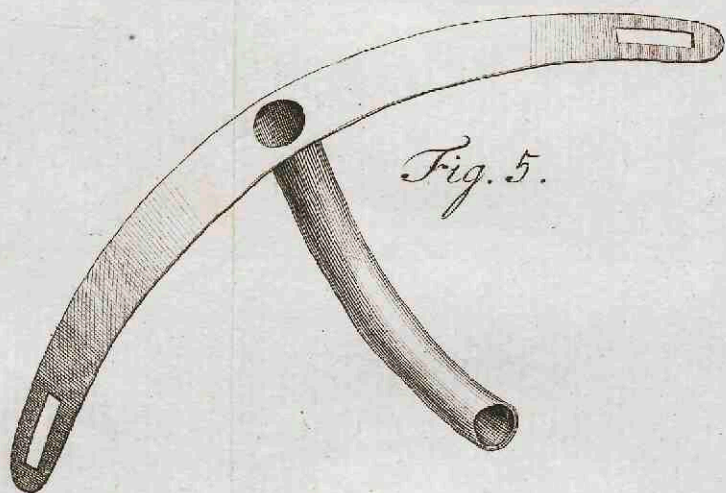
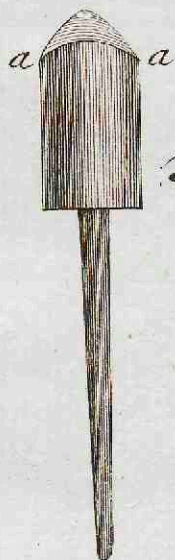
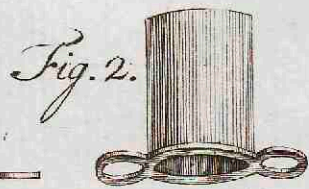
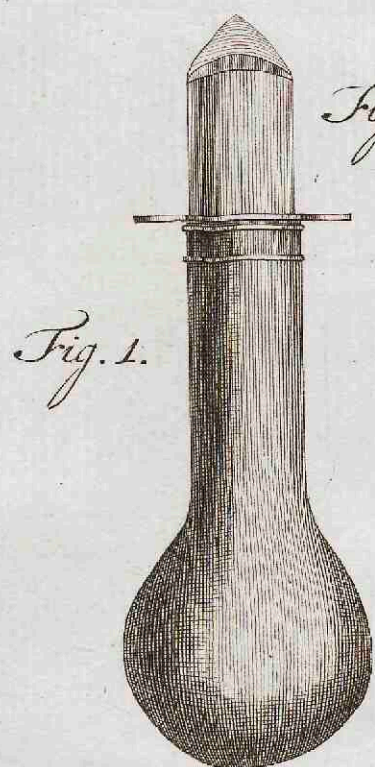

Fig. 1.

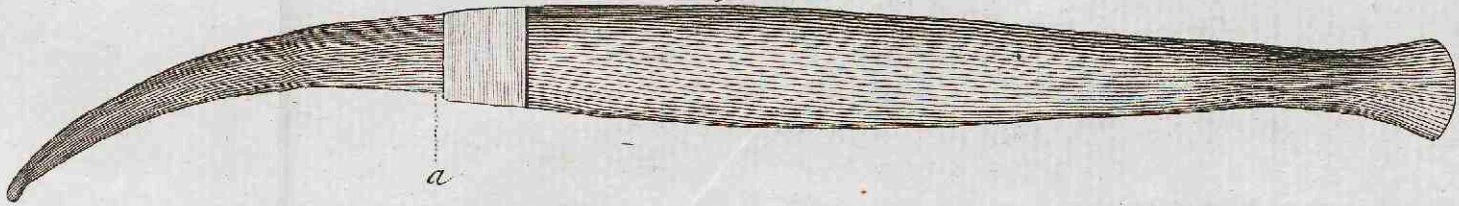

Fig. 2.

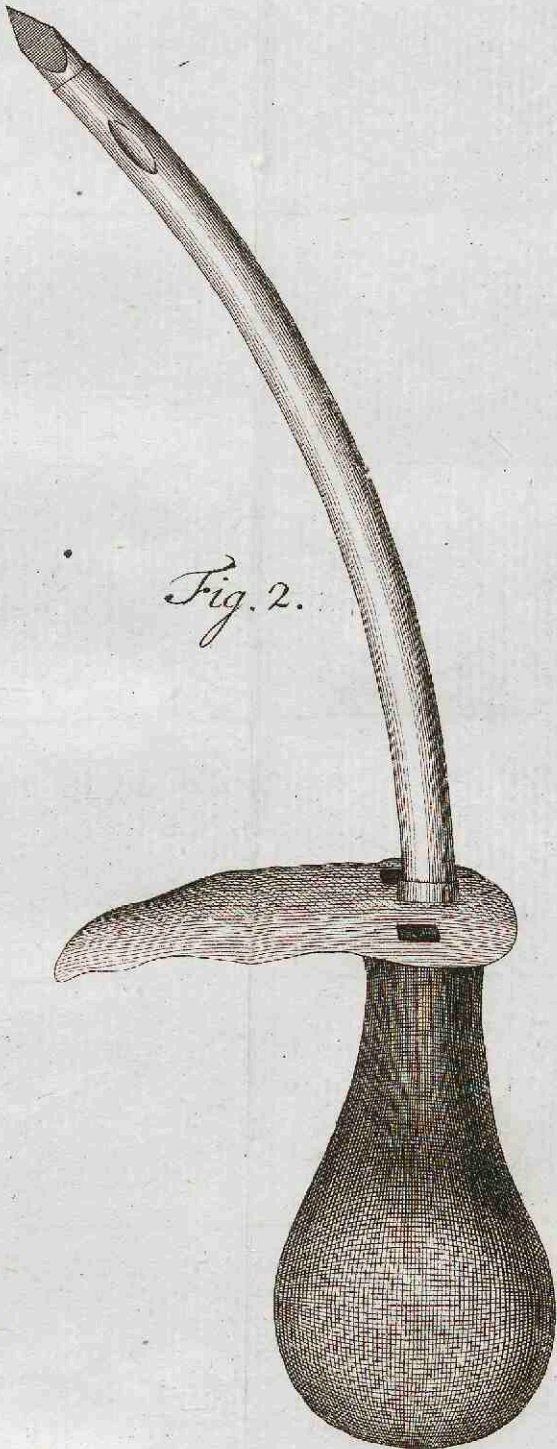

Fig. 3.

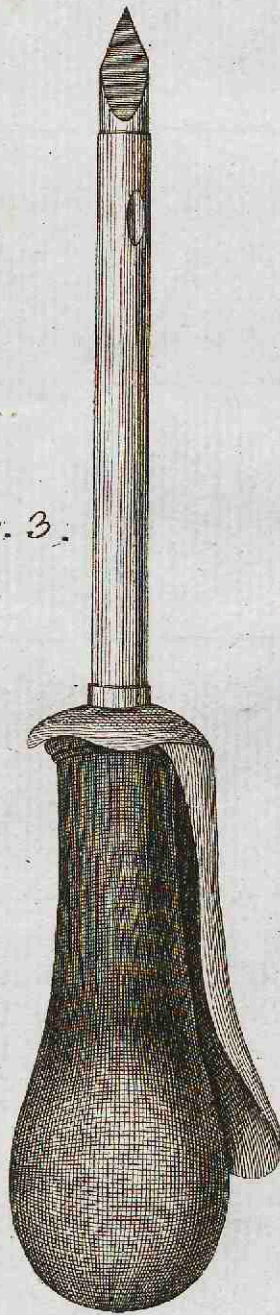
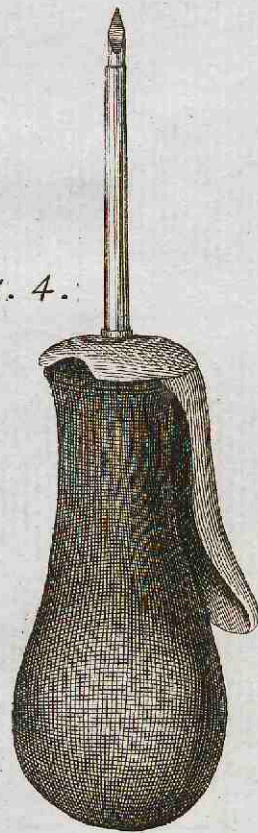
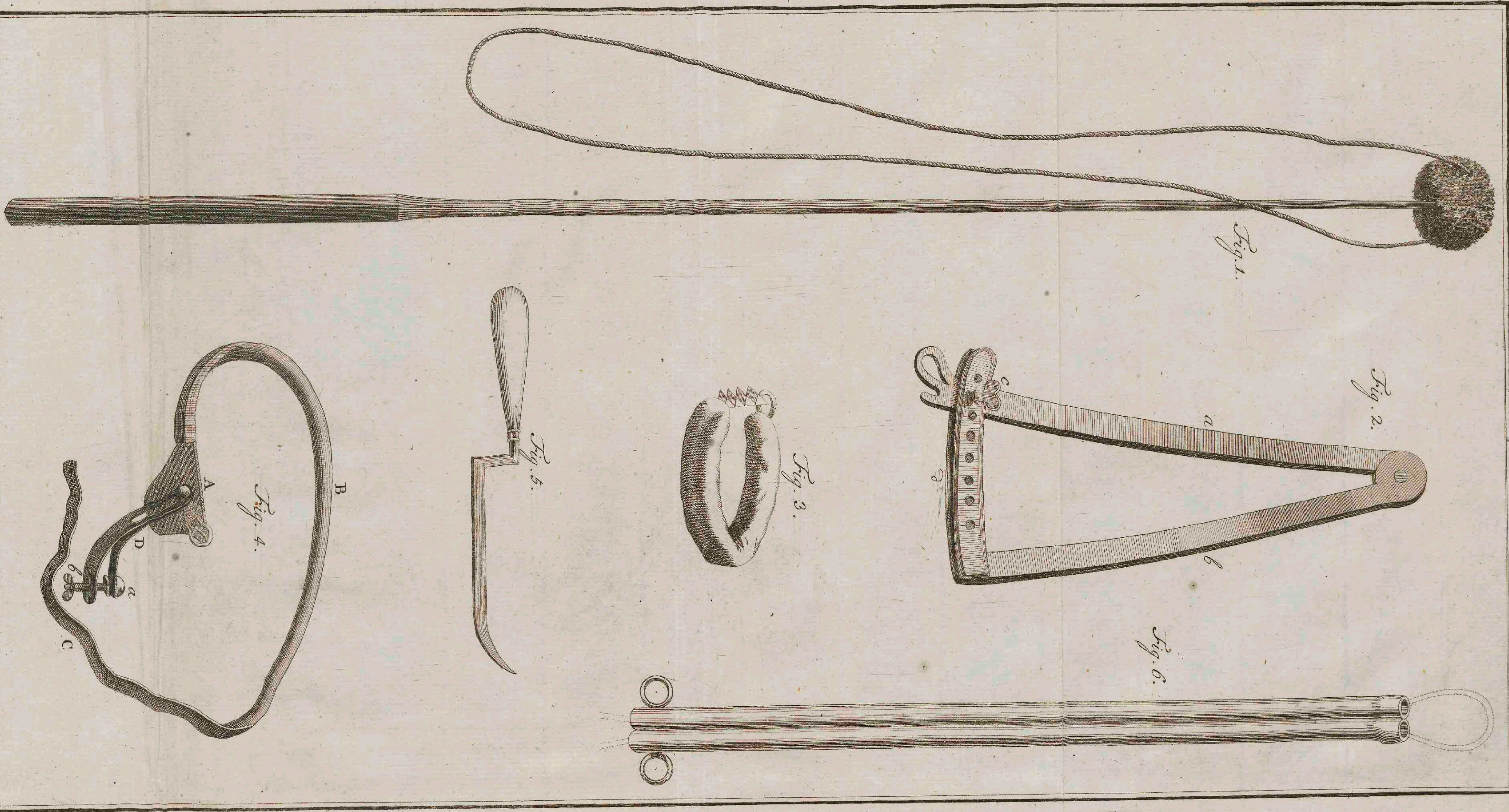
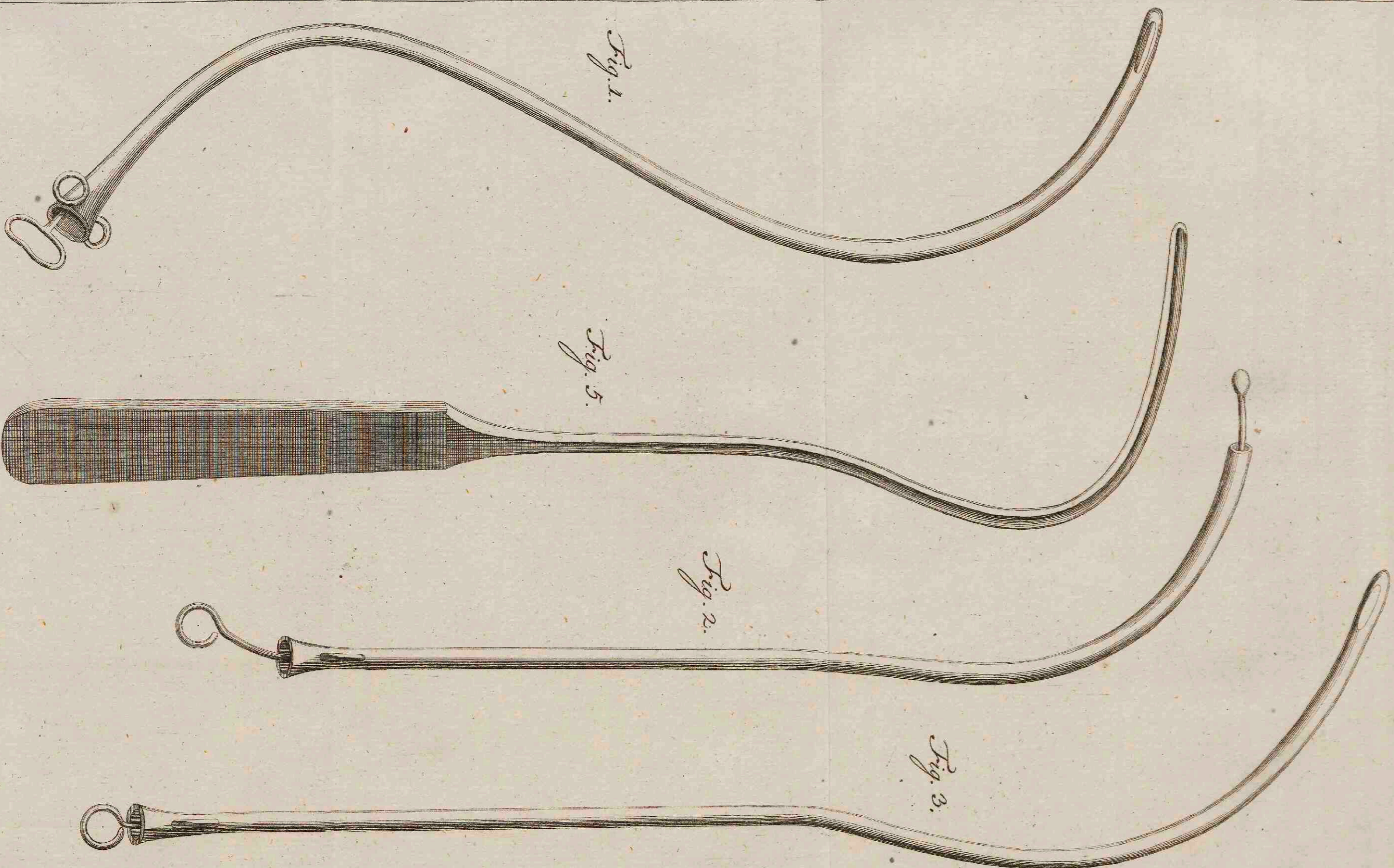

Fig. 4.

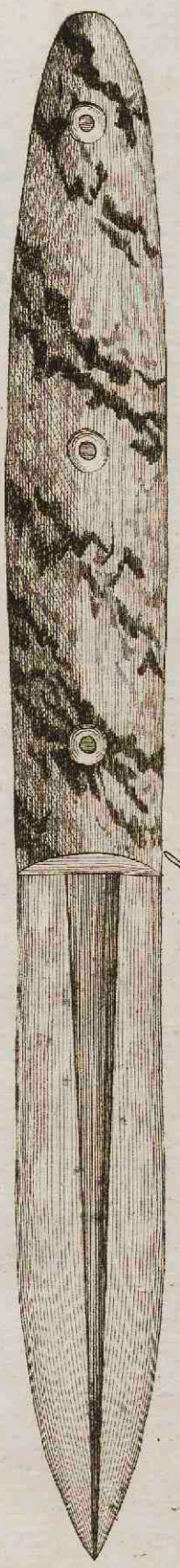
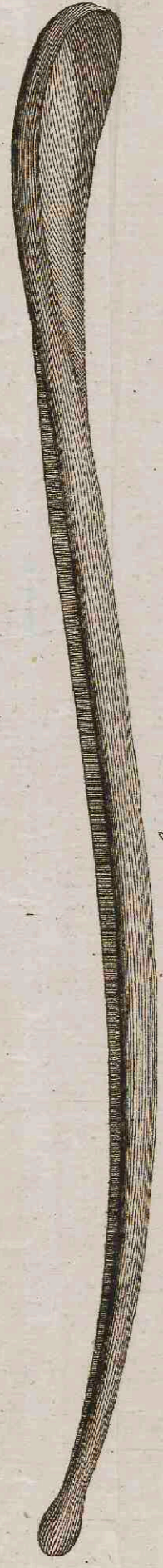
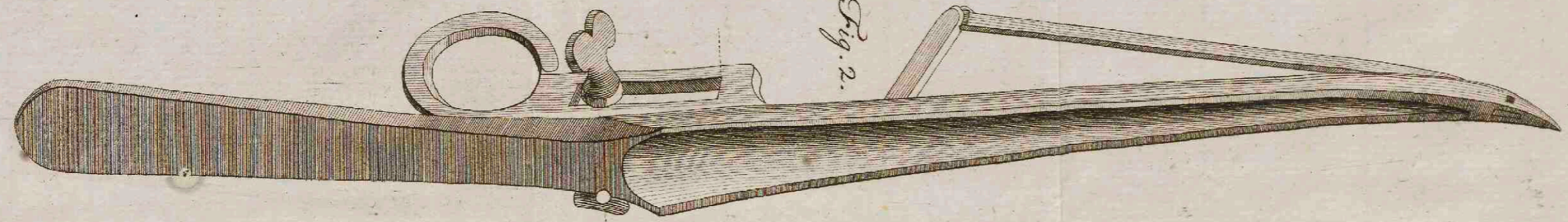
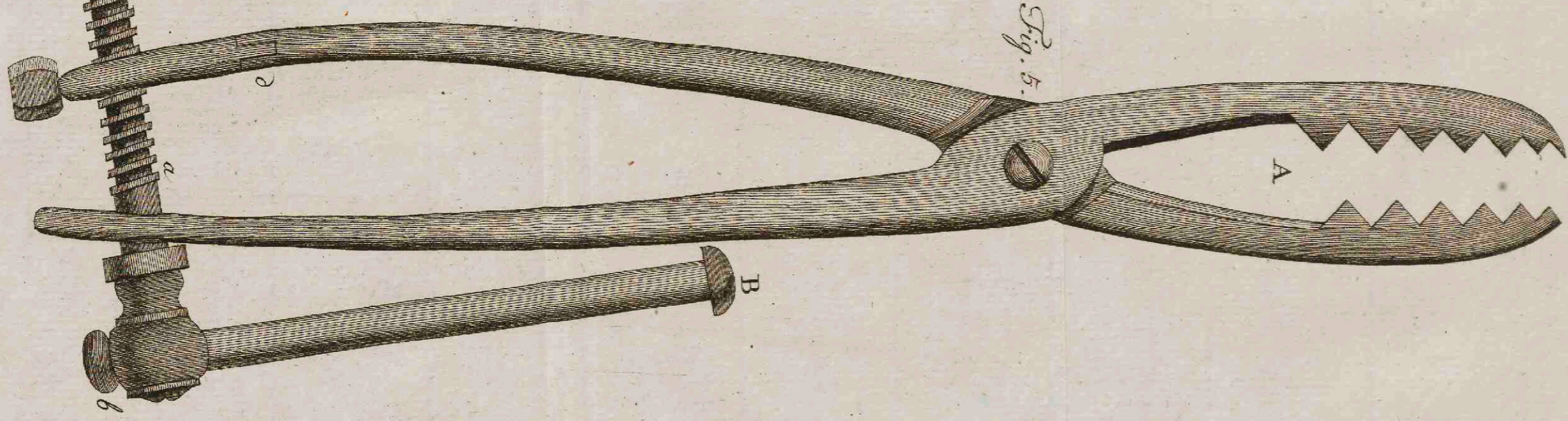
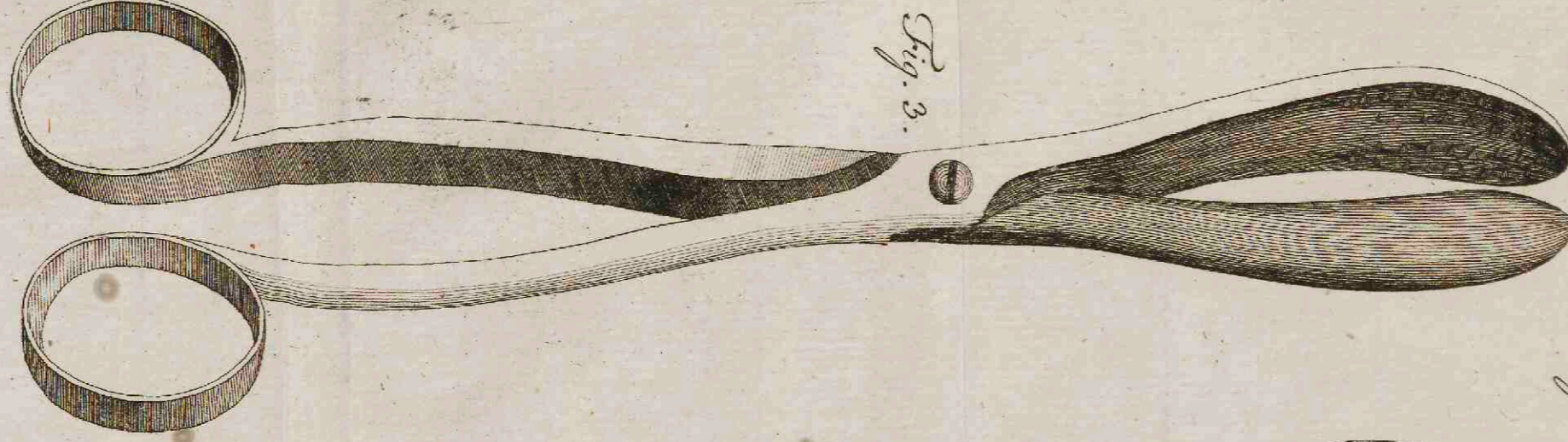
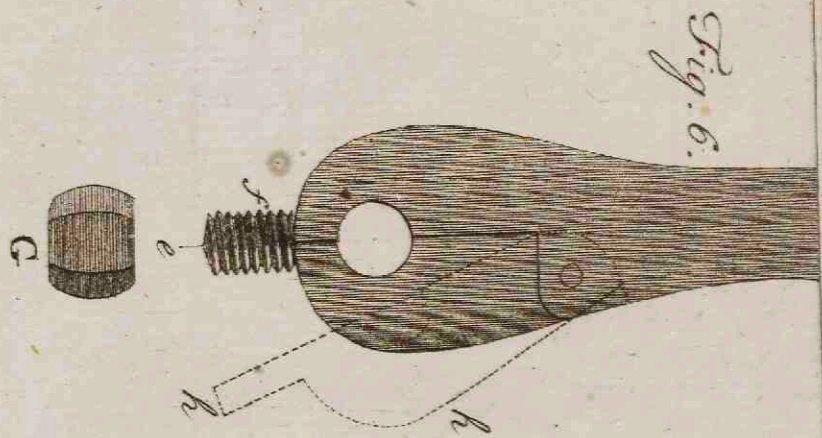

Fig. 1.

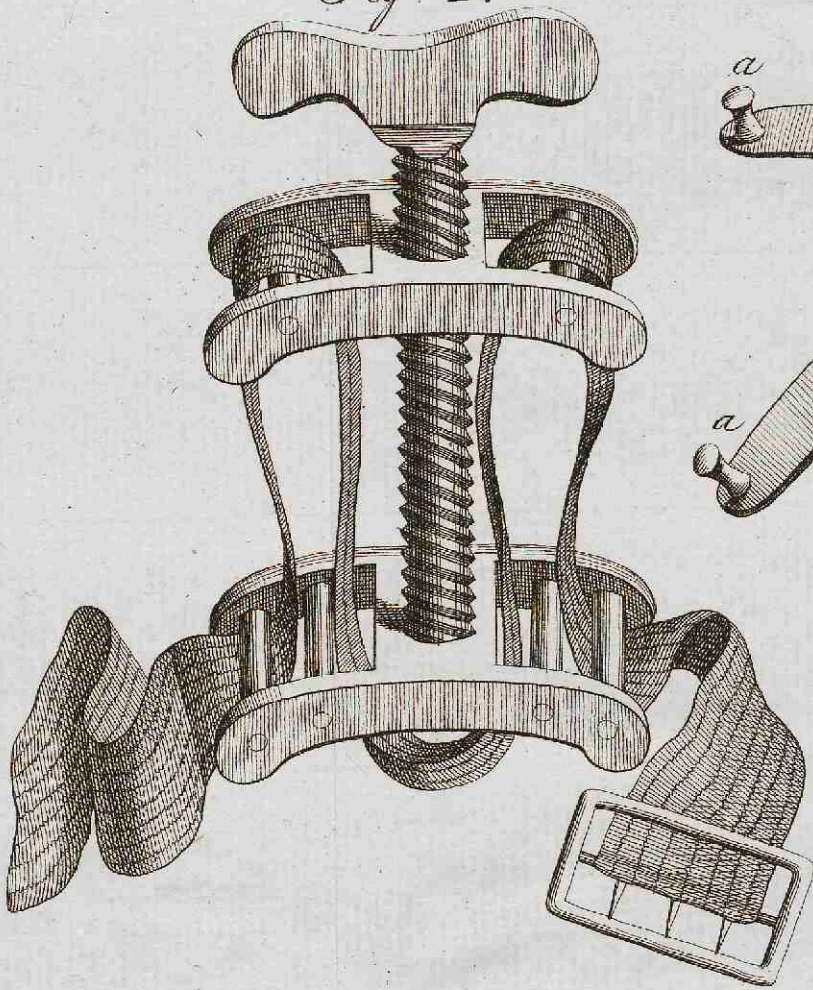

Fig. 2.

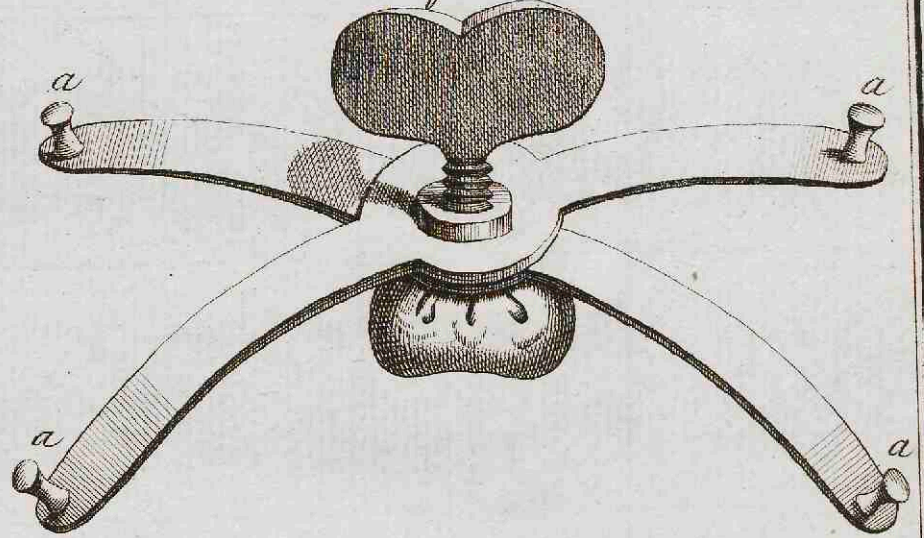

Fig. 4.

Fig. 3.

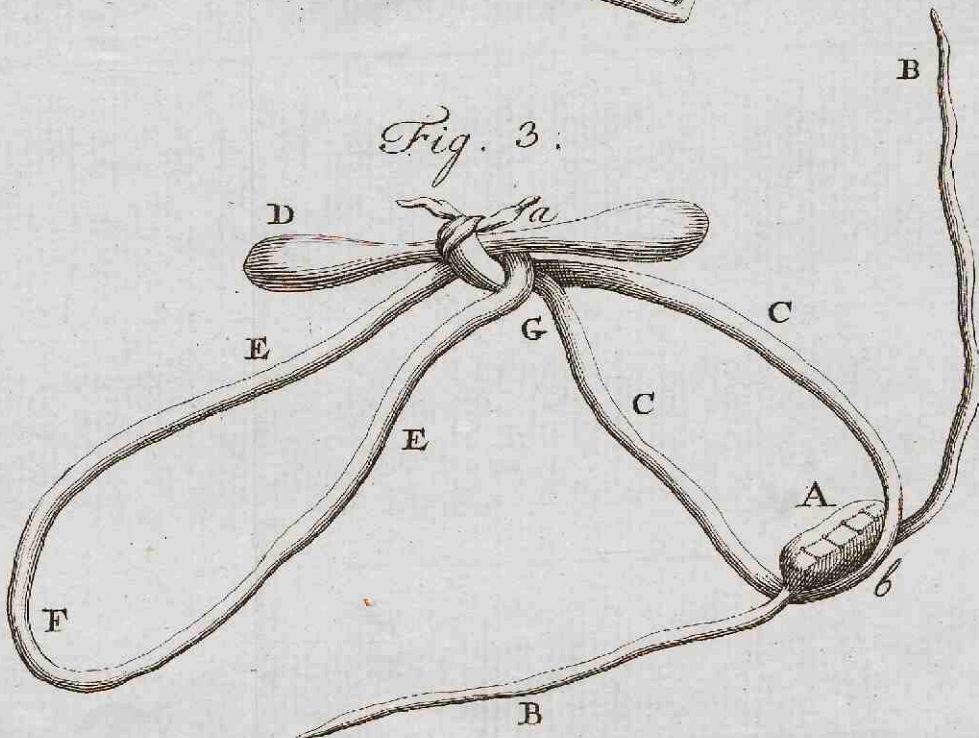

Fig. 1.

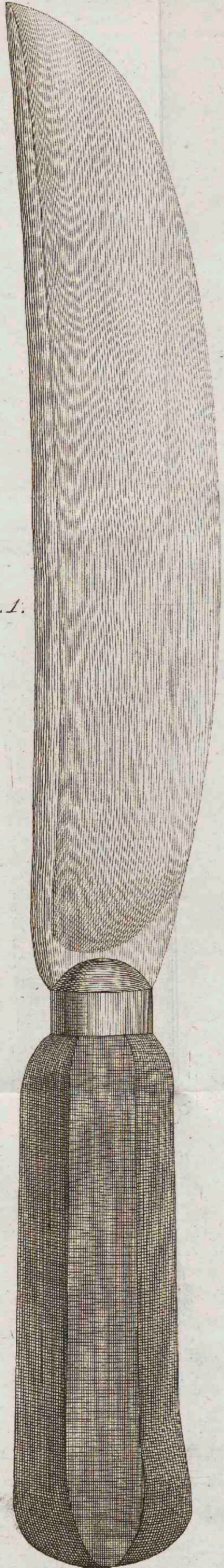

Fig. 3.

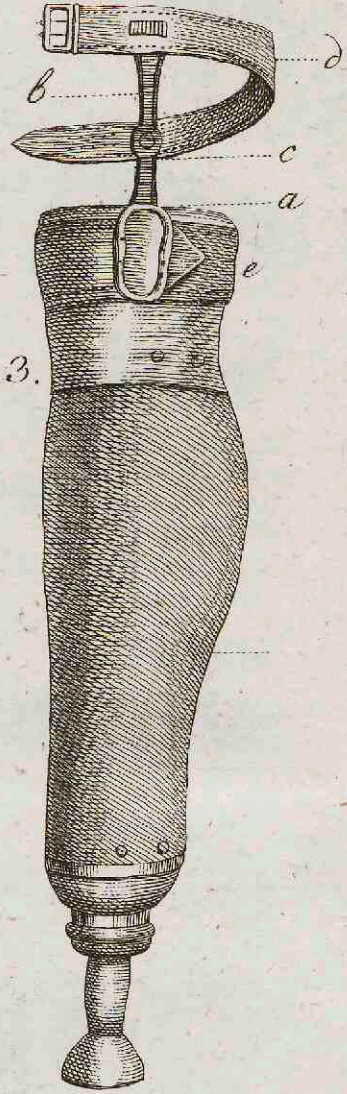

Fig. 4.

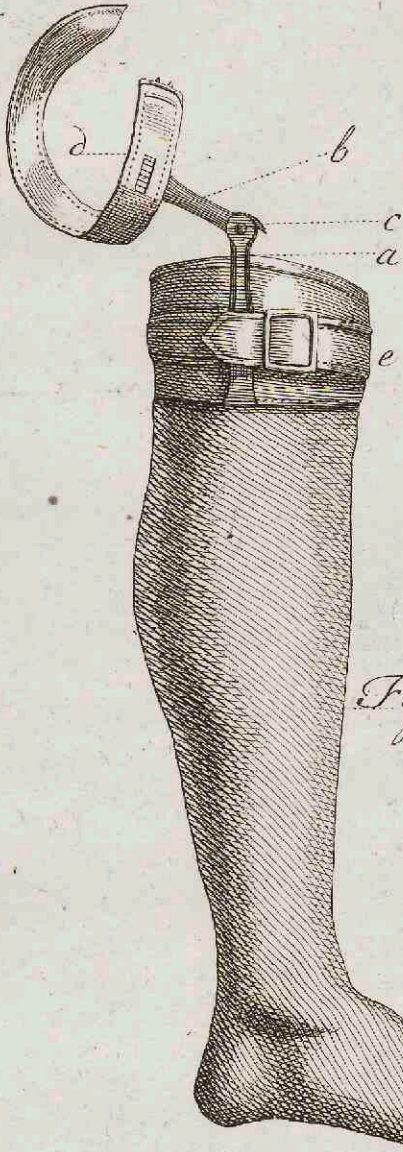

Fig. 2.

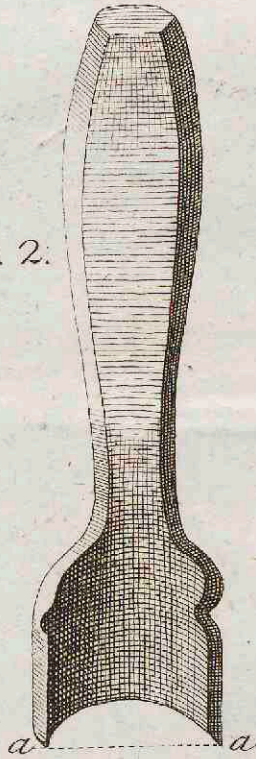

Fig. 1.

Fig. 2.

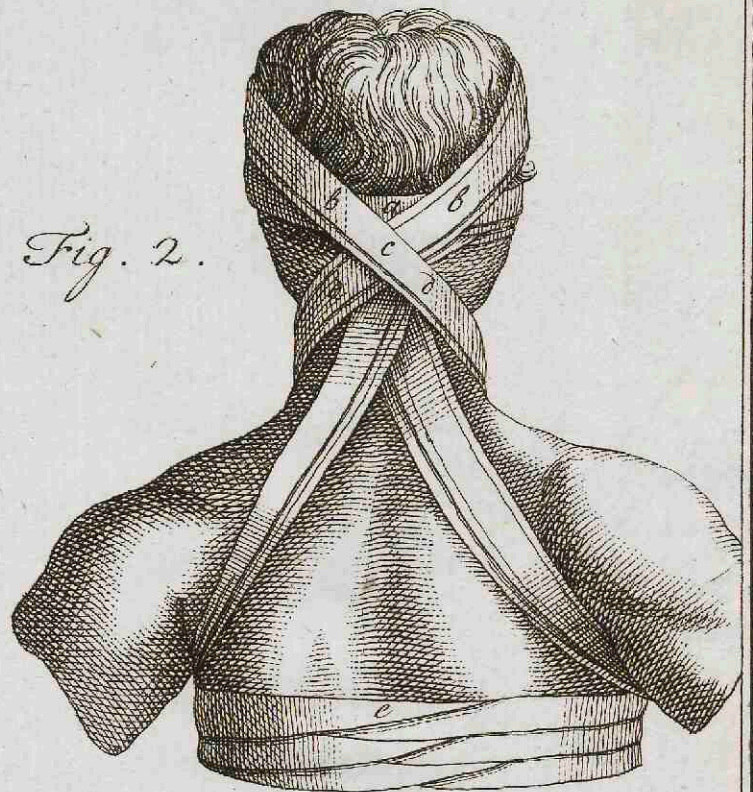

Fig. 3.

